

330

ΣΥΝΟΨΙΣ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΚΤΕΝΕΣΤΕΡΑΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ,

ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Δ. ΠΑΝΤΑΖΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

Δοκιμασία τῆς ἀρμοδίας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκρίσει τοῦ
ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Ὑπουργείου (ἀριθ. 2038, 24 Ἀπριλίου 1862).

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΩΤΑΤΗ.

Μετὰ εἰκονογραφιῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Α. ΚΟΡΜΗΛΑ.

(Ὁδὸς Ἑρμοῦ Ἀριθ. 176).

1877.

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

§. 1. Ὅρισμός τῆς ἱστορίας. Διαίρεσις τῆς γενικῆς ἱστορίας.

 Ἱστορία ὀνομάζεται ἡ βιογραφία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ ἑνός τινος ἔθνους, ἢ μιᾶς τινος κοινότητος ἢ ἑνὸς μόνον ἐπισήμου ἀνθρώπου. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν λέγεται Ἱστορία γενικὴ, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν εἰδική, κατὰ δὲ τὴν τρίτην μερικὴ, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἰδίως βιογραφία ἢ βίος.

Ἡ γενικὴ ἱστορία ἐκθέτει μόνον τὰς σπουδαιότητας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· ἐκείνας δηλαδὴ ὅσαι ἐπενήργησαν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπροξένησαν μέγα τι καλὸν ἢ κακόν.

Ἡ γενικὴ ἱστορία διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν, μέσην καὶ νέαν.

Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, φθάνει μέχρι τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους· ἡ δὲ μέση ἀπὸ τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους μέχρι τοῦ 1500· ἡ δὲ νέα ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Εἰς τὴν μελέτην δὲ τῆς ἱστορίας ἀναπόφευκτα βοηθήματα εἶνε ἡ χρονολογία καὶ ἡ γεωγραφία, διότι διὰ μὲν τῆς χρονολογίας προσδιορίζεται ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὅποιον ἔγειναν τὰ ἱστορούμενα, διὰ δὲ τῆς γεωγραφίας, ὁ τόπος εἰς τὸν ὅποιον ἔγειναν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία λέγονται οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

§ 2. Ἀρχαία Ἱστορία.

Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ κόσμου ὀλίγιστα εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστὰ, καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ τόσον ἀκριβῶς καὶ σαφῶς.

Παρεκτὸς τῆς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ἱστορίας τῆς κοσμογονίας καὶ ἄλλων σπουδαίων ἐν αὐτῇ μνημονευομένων γεγονότων, τὰ ὅποια εἶναι ἀναντίρρητα, ὡς θεοπνεύστως γεγραμμένα, καὶ τὰ ὅποια διδάσκονται ἰδίως ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ, πᾶσα ἐν ἄλλοις ἀρχαίοις βιβλίοις διήγησις περὶ τῶν πρὸ τοῦ 2000 π. Χ. ἔτους γεγονότων, ἂν μὴ ᾖ ὅλως μυθώδης, εἶναι ὅμως τόσον περιπεπλεγμένη μὲ μύθους, ὥστε δύσκολος ἢ μᾶλλον ἀκατόρθωτος εἶναι ἢ εἰς αὐτὴν ἀνεύρεσις τῆς ἀληθείας.

Τὰ περιφημώτατα τῶν ἀρχαίων ἔθνων τῆς μὲν Ἀσίας εἶναι οἱ Ἰνδοί, οἱ Σῖναι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι· τῆς δὲ Ἀφρικῆς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι· τῆς δὲ Εὐρώπης οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

§ 3. Σῖναι (Κινέζοι), Ἰνδοί.

Τὸ τῶν Σινῶν ἔθνος, κατοικοῦν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀσίας, ἦτο πολυαριθμώτατον καὶ διέμενεν ἀπομεμονωμένον καὶ ἄσχετον μὲ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα ἔθνη. Οἱ Σῖναι ἔχουσι παραδόσεις τινάς. Ἀναφέρουσι Φουχίν τινα ὡς βασιλέα τῶν κατὰ τὸ 3000 ἔτος π. Χ., καὶ ἄλλον, Ὑαὼ λεγόμενον, βασιλεύσαντα κατὰ τὸ 2350 π. Χ. Οἱ Σῖναι θεωροῦσι καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ὡς θεμελιωτὰς τοῦ πολιτισμοῦ τῶν καὶ νομοθέτας. Μέγιστος δὲ καὶ περιφημώτατος ἀνὴρ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ Κομφούκιος, σοφὸς, ἀκμάσας περὶ τὸ 500 ἔτος π. Χ.· οὗτος ἐτακτοποίησεν καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Σινῶν.

Λέγεται ὅτι κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγνώριζον οἱ Σῖναι τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα, ὀλίγην ἀστρονομίαν καὶ εἶδος τυπογραφίας· ἄλλοι θέλουσιν ὅτι ἡ τυπογραφία εφευρέθη παρ' αὐτῶν περὶ τὸ 930 π. Χ. ἔτος.

Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐπειδὴ, ὡς εἴπαμεν, ἐφυλάττετο αὐστηρῶς ἀπὸ πάσης ἐπιμιξίας μὲ ἄλλα ἔθνη, ἔμεινε στάσιμον καὶ δὲν ἔλαβε τὰς βελτιώσεις οὔτε τοῦ ἀρχαίου οὔτε τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῶν ἄλλων ἔθνων. Οἱ μεγάλοι ἄρχοντες αὐτοῦ λέγονται Μανδαρίνοι, καὶ διὰ τούτων διοικεῖ τὸ κράτος ὁ τῶν Σινῶν αὐτοκράτωρ.

Ἡ Ἰνδία, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ κεκμένη, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου, κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους κατῴκειτο ὑπὸ ἔθνους πολὺ ὑπερβαίνοντος τὰ σύγχρονα αὐτοῦ ἄλλα ἔθνη κατὰ τὸν

πολιτισμόν· ἀλλὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς μόνον μέρη τινὰ σκοτεινὰ καὶ δυσεξήγητα.

Ἡ πρόοδος τῶν Ἰνδῶν ἐκωλύετο ἐκ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς 4 τάξεις (βίους), ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἦτο καὶ ἡ νῦν ἐπισωζομένη ἱερατικὴ τάξις, τουτέστιν οἱ Βραχμᾶνες. Ἐκάστη δὲ τάξις ἦτο περιορισμένη εἰς ἴδια ἐπαγγέλματα καὶ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἄλλη τάξις δὲν ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ.

Γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν ἦτο ἡ Σανσκριτικὴ λεγομένη, νεκρὰ τώρα οὖσα, ὡς ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ πρὸς τὰς ὁποίας ἔχει καὶ σχέσιν· ὅθεν καὶ πολλὰί ῥίζαι ἑλληνικῶν λέξεων εὐρίσκονται εἰς τὴν Σανσκριτικὴν. Σῶζονται δὲ εἰς αὐτὴν ἱερὰ καὶ ἠθικὰ βιβλία.

Οἱ Ἰνδοὶ φαίνεται ὅτι ἔζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς σπήλαια· διὸ εὐρίσκονται ἐκεῖ ὅρη πλήρη σπηλαιῶν χειροποιήτων, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἦσαν ναοὶ ἢ τάφοι, τὰ πλεῖστα δὲ κατοικίαι.

§ 4. Αἰγύπτιοι.

Ἡ Αἴγυπτος, κειμένη εἰς τὸ βορειάνατολικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὑπόκειται κατὰ πᾶν θῆρος εἰς περιοδικὴν πλημμύραν τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἐκβάλλοντος ποταμοῦ Νείλου. Τὰ πλημμυροῦντα ὕδατα, ἀφ' οὗ ἀπορροφηθῶσι καὶ ἐξατμισθῶσιν, ἀφίνουσιν ὕλην παχεῖαν, λεγομένην ἰλὺν, ἥτις καθιστᾷ τὴν πεδιάδα παχυτάτην καὶ κατὰ πολλὰ διὰ τοῦτο εὐφορον· ἰδίως δὲ εἶναι τοιοῦτο τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Δέλτα. Ἡ οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός της ὀνομασθεῖσα χώρα τῆς Αἰγύπτου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους, ἀπετελέσθη δὲ βαθυμδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς καταφερομένης ὑπὸ τοῦ Νείλου ἁμμου καὶ ἰλύος.

Παρακτὸς ἄλλων προϊόντων, ἐν ἀφρονίᾳ ἐνταῦθα παραγομένων, ἐγίνετο καὶ τὸ φυτὸν βύβλος, τοῦ ὁποίου ὁ φλοιὸς, λεγόμενος πάπυρος, ἐχρησίμευε τὸ πάλαι εἰς τὸ νὰ γράφωσιν ἐπ' αὐτοῦ, μὴ ὑπάρχοντος τότε χαρτίου, ὡς τὸ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει.

Ἡ Αἴγυπτος δὲν ἔχει δάση καὶ διὰ τοῦτο τὰ ξύλα εἶναι σπάνια, ἔχει ὅμως πολλὰ λατομεῖα ἐν τοῖς ἀνατολικῇς αὐτῆς μεθορίοις. Ἐκ τούτων οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύαζαν τοὺς λεγομένους ὀβελίσκους καὶ φεκοδόμησαν παμμεγέθεις πυραμίδας, τὸν περίφημον λαβύρινθον κτλ. Καὶ οἱ μὲν ὀβελίσκοι, οἱ πλεῖστοι μονόλιθοι ὄντες, εἶναι μέγισται στήλαι, ἔχουσαι ὀξεῖαν κορυφὴν καὶ ὕψος 50 μέχρις 180 ποδῶν. Αἱ δὲ πυραμίδες εἶναι ὑπερμεγέθεις οἰκοδομαί, ἔχουσαι βάσιν τετράγωνον, στενεύονται δὲ καθ' ὅσον ὑψοῦνται καὶ ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 200—800 ποδῶν. Ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι διάδρομοι καὶ δωματία, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ὡς τάφοι τῶν νεκρῶν.

Τὰ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων ἐβαλσαμώνοντο (ἐταριχεύοντο) καὶ, ἀλειφόμενα διὰ ρητινῶδους τινὸς μίγματος διαφανοῦς, ἐτίθεντο εἰς τάφους. Τὰ τοιαῦτα σώματα λέγονται μούμμiai καὶ τοιαῦτα σώζονται ἀκόμη πολλά.

Οἱ Αἰγύπτιοι διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις (βίους). Πρώτη καὶ ὑπερτέρα τῶν ἄλλων τάξις ἦτο ἡ τῶν ἱερέων· οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἐξ αὐτῆς, ἡ κατετάττοντο εἰς αὐτήν, ἅμα ἐβασίλευον· δευτέρα ἦτο ἡ τῶν μαχητῶν· τρίτη καὶ τετάρτη ἦτο ἡ τῶν γεωργῶν, τῶν ἐμπόρων, τῶν τεχνητῶν, τῶν ποιμένων κτλ.

Ἡ τῶν ἱερέων μόνη ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐν γένει ἐπιστήμας καὶ γνώσεις καὶ δὲν μετέδιδε ταύτας εἰς τὰς ἄλλας τάξεις. Εἰς πᾶσαν δὲ τάξιν οἱ υἱοὶ διεδέχοντο τοὺς ἑαυτῶν πατέρας εἰς τὸ ἐπάγγελμά των. Ἡ μᾶλλον δὲ περιφρονημένη τάξις ἦτο ἡ τῶν ποιμένων.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον ὡς θεοὺς ζῶα, οἷον τὸ πτηνὸν Ἴβιν, τὸν Κροκόδειλον, τὸν Ἄπιν (οὗτος ἦτο βούς πεποικιλμένος μὲ στίγματα), τὸν Αἴλουρον· καὶ τὰ ζῶα ταῦτα ἐταρίχευον μετὰ θάνατον μετ' ἴσης ἐπιμελείας ὡς καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα. Κατεδικάζετο δὲ εἰς θάνατον, ὅστις ἤθελε φονεῦσαι κανὲν τῶν τοιούτων ζῶων.

Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων ὀλίγα γνωρίζομεν, διότι καὶ οὗτοι, ὡς οἱ Σῖναι (Κινέζοι), οὐδενίαν εἶχον ἐπιμειξίαν πρὸς ἄλλα ἔθνη μέχρι τοῦ 700 ἔτους π. Χ.

Τῶν Αἰγυπτίων πρῶτος βασιλεὺς ἦτο ὁ Μῆν ἡ Μήνης, ἡ Μηνᾶς, 5188 π. Χ.

Τὰ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ βασιλέως των Ψαμμητίχου, 674 π. Χ., εἶναι πάντα σκοτεινὰ καὶ ἀβέβια. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ξένη ποιμενικὴ φυλὴ, Ὑκσῶς καλούμενοι, ἐπελθόντες ἐκυρίευσαν μέρος τινὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐξεβλήθησαν ἔπειτα μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀγῶνας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βασιλέων.

Ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Ψαμμητίχου βασιλέων τῆς Αἰγύπτου περίφημος ἦτο ὁ Σέσωστρις, ὅστις ὑποτάξας τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Λιβύαν, διήρπασε τὴν χώραν εἰς 36 νομοὺς, καὶ ἔκαμε μεγάλα ἔργα. Μετὰ τὸν Σέσωστριν ἐβασίλευσαν διάφοροι ἄλλοι βασιλεῖς, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπῆλθον Αἰθίοπες καὶ ἐδιώχθησαν εἰς τὴν ἄνω Αἴγυπτον. Μετὰ τούτους δὲ ἐχωρίσθη ἡ Αἴγυπτος εἰς δώδεκα βασιλεία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχεν ἴδιον βασιλέα.

Ψαμμήτιχος, εἰς ἐκ τῶν δώδεκα βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, βοηθεῖται Ἰώνων καὶ Καρῶν μισθωτῶν, κατέβαλε τοὺς ἄλλους ἑνδεκα βασιλεῖς καὶ κατέστη μονάρχης ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου· οὗτος δὲ πρῶτος ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ κράτος του, νὰ παρεπιδημῶσιν ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἐμπορεύωνται.

Τὸν Ψαμμήτιχον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νεκῶς, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ σκάψῃ διώρυγα καὶ νὰ ἐνώσῃ δι' αὐτῆς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν μὲ τὸν Νεῖλλον ποταμὸν· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχεν. Αὐτὸς οὗτος προσέταξε καὶ τοὺς ἐμπείρους εἰς τὰ ναυτικὰ τότε Φοίνικας καὶ περιέπλευσαν τὴν Ἀφρικήν.

Μετὰ τὸν Νεκῶ (594 π. Χ.) ἐβασίλευσαν ὁ υἱὸς τοῦ Ψαμμήτιχου καὶ

μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ Ἀπρίης. Τὸν τελευταῖον τοῦτον τὸν ἐμίσησεν ὁ λαὸς τοῦ, διότι ἠγάπα τοὺς ξένους, καὶ διὰ τοὺς ἀτυχεῖς πρὸς τε τὸν Ναβουχοδονόσορα βασιλέα τῆς Βαβυλῶνος καὶ κατὰ τῆς Κυρήνης πολέμους τοῦ ὅθεν τὸν ἐξεθρόνισαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα ἓνα τῶν στρατηγῶν τοῦ, τὸν Ἀμασιν (563 π. Χ.), ὅστις ἐφόνευσεν κατόπιν τὸν Ἀπρίην.

Ὁ Ἀμασις οὗτος περιεποιήθη πολὺ τοὺς Ἕλληνας, ἐτακτοποίησε τὴν ἀθλίαν τότε κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου· συνεκρότησε ναυτικὴν δύναμιν, δι' ἧς ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Κύπρον· συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, καὶ δῶρα ἐπεμψεν εἰς πολλὰς Ἑλληνίδας πόλεις· ἐβασίλευσε δὲ 44 ἔτη. Ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ψαμμηνίτου ἡ Αἴγυπτος ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, βασιλέως τῶν Περσῶν, ὅστις κατέστησε πλέον αὐτὴν ἐπαρχίαν Περσικὴν, ὁ δὲ Ψαμμηνίτης ἡχμαλωτίσθη (525 π. Χ.). Ἐκτοτε ἡ Αἴγυπτος ἦτο ὑπὸ τοὺς Πέρσας, μέχρις οὗ ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ τοῦ ὅλου Περσικοῦ κράτους (334 π. Χ.).

§ 5. Φοίνικες.

Οἱ Φοίνικες ἐφάνησαν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν στενὴν παράλιον χώραν τῆς Συρίας, ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τοῦλάχιστον 27 ἢ 28 ἑκατονταστηρίδας π. Χ. Ἦλθον ἀπὸ τῶν παραλίων τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Σῆμ. υἱοῦ τοῦ Νῶε.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν ὁ ἀρχαιότατος ἐμπορικὸς λαὸς, ἐξ ὧν ἡ ἱστορία μνημονεύει· Ἡ χώρα αὐτῶν ἦτο ἀμυώδης καὶ ἄγονος, διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιδιοθῶσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας.

Πρωτεύουσα πόλις αὐτῶν ἦτο ἡ Σιδὼν· ἡ δὲ Τύρος ἦτο ἀποικία αὐτῆς, κατασταθεῖσα μὲ τὸν καιρὸν ἰσχυροτέρα τῆς μητροπόλεως.

Οἱ Φοίνικες ἐξέτειναν τοὺς πλοῦς των διὰ τοῦ Ἑλληνισκόντου εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον, καὶ πρὸς δυσμὰς ἐσχέτισθον μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ συνέστησαν ἀποικίας εἰς πολλὰ μέρη. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες προώδεον εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἡ εἰς Ἀφρικὴν περίφημος Καρχηδὼν ἦτο ἀποικία τῶν Φοινίκων. Κυριεύσαντες δὲ οὗτοι πᾶσαν τὴν ἀπέναντι αὐτῆς παραλίαν τῆς Σικελίας, ἐξέπλευσαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου εὗρον ἄφθονον ἄργυρον. Μετὰ ταῦτα διαβάντες τὸν πορθμὸν τῶν Γαδεΐρων ἦλθον εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου εὗρον κασσίτερον· τέλος δὲ προχωρήσαντες εἰς τὰς βορείους τῆς Γερμανίας παραλίας ἐπέτυχον ἡλεκτρον, ὅστις τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἦτο σπάνιος καὶ τοῦ χρυσοῦ διὰ τοῦτο τιμιώτερος· ἐφύλαττον δὲ μυστικούς τοὺς πλοῦς των τούτους, διὰ ν' ἀποφύγωσιν ἀντιζήλους· μέχρι δὲ τοῦ 601 ἔτους π. Χ. ἦσαν οὗτοι τὸ μόνον ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε μακρυὰς θαλασσοπορίας.

κόλπον, ἥτις ἔγεινεν ἡ ἀρχὴ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ τόπος, ἐξ οὗ οἱ στρατοὶ ἐξώρμησαν εἰς κατὰκτησιν τῶν περὶ καὶ τῶν ἀπωτέρω χωρῶν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν ἐν γένει, ὡς οἱ νικηταὶ αὐτῶν, Πέρσαι· ἔθεν ἀνάγκη νὰ διακρίνηται τ' ὄνομα Πέρσις ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἐξετάθη ὑπὸ τοῦ Κύρου καὶ τοῦ υἱοῦ του Καμβύσου ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Πρωτεύουσαι πόλεις τῆς Περσικῆς ἦσαν ἡ Περσέπολις, τὰ Ἐκβάτανα καὶ τὰ Σούσα, καὶ ἰσχυρὰ πόλεις διὰ τὴν ἀρχαιότητα, αἱ Πασαργάδαι.

Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Περσίας ἦτο ἡ Μηδία, μέρος πρότερον ἀποτελούσα τῆς μοναρχίας τῶν Ἀσσυρίων, ὕστερον δὲ διοικουμένη ὑπὸ ἰδίων βασιλέων, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος λέγεται ὁ Δηϊόκης, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Φραόρτης, βασιλεύσας ὑπέταξεν εἰς τοὺς Μήδους τοὺς Πέρσας.

Υἱὸς τοῦτου ἦτο ὁ Κυζάρης, πατὴρ τοῦ Ἀστυάγου, πάππου τοῦ Κύρου. Ὁ Κύρος πολεμήσας τὸν πάππον τοῦ Ἀστυάγου, καὶ τὴν πατρίδα του Περσίαν ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Μήδων καὶ αὐτὸν ἐκθρονίσας τὸ 558 π. Χ. ἀνεκνήρυχθη βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν. Ἐκτοτε ἤρχισεν ὁ Κύρος νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του, καθυποτάσσων καὶ ἄλλας χώρας.

Ἡ Λυδία ἦτο βασιλείον πλησιόχωρον τοῦ κράτους τοῦ Κύρου, εἰς δὲ τῶν βασιλέων αὐτῆς, ὁ Κροῖσος (560 π. Χ.), ἦτο πλουσιώτατος, καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν πάντων ἀνθρώπων εὐδαιμονέστατον· ἀλλ' ὁ σοφὸς Ἴων νῆας Σόλων, πρὸς τὸν ὁποῖον, εὐρεθέντα τυχαίως εἰς τὴν αὐλήν του περιηγήσεως χάριν, ἐκαυχῆθη διὰ τὴν εὐδαιμονίαν του, εἶπεν εἰς αὐτὸν «Οὐδεὶς μακάριος πρὸ τοῦ θανάτου». Πολεμήσας ὁ Κύρος τὸν βασιλέα τοῦτον, ἐνίκησε καὶ ἠχμαλώτισεν αὐτόν· προσέταξε δὲ νὰ τὸν καύσωσι ζῶντα ἐπὶ πυρᾶς· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐτέθη πῦρ εἰς τὴν πυρὰν, ἐφώνησεν ὁ Κροῖσος, «Σόλων, Σόλων». Ὁ Κύρος, μαθὼν τὴν αἰτίαν τῆς προσφωνήσεως ταύτης, καὶ συλλογισθεὶς ὅτι αἱ ἀνθρώπιναι τύχαι ἑαυτοὶ μεταβάλλονται ὅπως καὶ τοῦ Κροίσου, ἐχάρισε τὴν ζῶντα εἰς τοῦτον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν εἶχε πλησίον του ὡς φίλον καὶ σύμβουλον.

Μετὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς Λυδίας ἀπέστειλεν ὁ Κύρος τὸν στρατηγόν του Ἀρπαγον κατὰ τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ Ἀσίας τῆς μικρᾶς ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεζήτουν ἀνεξαρτησίαν· αὐτὸς δὲ ἐστράτευσε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκυρίευσεν τὴν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον Βαβυλῶνα καὶ ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐκτὸ Ἰουδαίους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσι τὸν καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ναὸν τοῦ Θεοῦ.

Πολεμῶν δὲ ὁ Κύρος ὕστερον τοὺς Μασσαγέτας, σκυθικὴν φυλὴν (530 π. Χ.), ἐφρονέθη· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς του Καμβύσης, ὅστις ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐξέτεινεν οὕτω τὸ κράτος του. Ἀλλ' ἐνῶ ἦτο εἰς Αἴγυπτον, ἐν Περσίᾳ ἔγεινε κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ μεγιστάνος Σαρδάρη, ὁποῦ ἐπὶ τὸν Κύρον ἐκτελέσθη ἡ Περσικὴ ἐπανάστασις.

θὼν καταβάλλῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἔπесεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του καὶ ἐθα-
νατώθη.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξελέχθη βασιλεὺς τῆς Περσικῆς αὐτοκρατο-
ρίας εἰς τῶν ἐπτὰ συμβούλων του, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπους (521 π. Χ),
ὅστις ἀνεδείχθη μέγας. Αὐτὸς διήρσεε τὸ βασίλειόν του εἰς 20 σατρα-
πείας (νομοὺς) καὶ ἡύξησεν αὐτὸ ἐξουσιάσας τὴν Θράκην καὶ τὰς πέραν
τοῦ Ἰνδοῦ χώρας. Ὅθεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τὸ Περσικὸν κράτος
ἐξετάθη ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τοῦ Ἰνδοῦ.
Οὗτος δὲ εἶναι ὁ καὶ τοὺς Ἑλλήνας πολεμήσας καὶ ἡττηθεὶς ἐν Μαρα-
θῶνι, ὡς θέλομεν ἰδεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ταῦτα καὶ τὴν
ἐξῆς τύχην τῆς μεγάλης τῶν Περσῶν αὐτοκρατορίας.

§ 9. Καρχηδόνιοι.

Ἡ περιφημοτάτη τῶν ἀποικιῶν τῆς Τύρου ἦτο ἡ Καρχηδὼν, θεμε-
λιωθείσα κατ' ἄγνωστον ἀληθῶς καιρὸν εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου
προεκτείνεται κατ' ἔμπροσθεν τῆς Σικελίας.

Κατὰ τὰς μυθώδεις διηγήσεις ἡ Καρχηδὼν ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Διδοῦς
ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Πυγμαλίωνος κατὰ τὸ 880 ἔτος π.
Χ. Ἡ Καρχηδὼν κατεξουσίασε πολλοὺς τῶν περὶ τὴν τόπων καὶ κατέστη-
σεν ἀποικίαν, ἀπέκτησε δὲ δύναμιν τόσην, ὥστε ἔγεινε καὶ αὐτῆς τῆς
Ῥώμης ἀντίπαλος, καὶ τρεῖς δεινοὺς πολέμους μὲ αὐτὴν ἔκαμε. Περὶ
τούτων γίνεται λόγος ἐν § 46, 47 καὶ 48.

ΕΛΛΗΝΕΣ.

§ 10. Ὄνομα, ἑκτασις καὶ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλλάς ὀνομάσθη τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μύ-
θους, ἀπὸ Ἑλλήνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, μικρὰ τις χώρα ἐν τῇ Φθίᾳ
τῆς Θεσσαλίας καὶ ἰδίως κώμη ἐν αὐτῇ. Τὸ ὄνομα τοῦτο μετεδόθη ὁ-
λίγον κατ' ὀλίγον εἰς δλόκληρον τὴν χώραν, ἥτις καὶ τῶρα ὀνομάζεται
οὕτω. Πολλάκις δὲ Ἑλλάς ὀνομάζοντο καὶ αἱ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη
τῆς Εὐρώπης, τῆς δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς ἀρκτικῆς Ἀφρικῆς ἀποικίαι
τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς μέρη τρόπον τινὰ αὐτῆς.

Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος λέγεται ὅτι ἦσαν κυρίως οἱ Πελασγοί,
φυλὴ ἥτις σήμερον μὲν δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ, τότε δὲ πιθανῶς ἐκα-
τοίκησεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν.

Τῶν Πελασγῶν τούτων λέγονται ὅτι εἶναι οἰκοδομαὶ τειχῶν ἐκ με-
γίστων καὶ ἀπελεκῆτων λίθων (ἀργῶν), ἐνίοτε δὲ καὶ ξεστῶν, συνεχο-

μένων διὰ τοῦ ἰδίου βάρους, χωρὶς ἄλλης κολλητικῆς ὕλης. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τῆς Τίρυνθος τείχη καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Λέγονται δὲ ταῦτα κοινῶς κυκλώπεια, διότι ἐμυθολογεῖτο ὅτι γίγαντες, Κύκλωπες λεγόμενοι, τὰ ἔκτισαν.

Λέγεται προσέτι ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἔκτισαν τὰς πόλεις Τίρυνθα, Μυκῆνας, Ἄργος, Σικυῶνα, Ὀρχομενὸν καὶ ἄλλας.

Κατ' ἀρχαίας διηγήσεις, ξένοι ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Φοινίκης εἰσῆγαγον εἰς τὴν Ἑλλάδα καλὰς καὶ ὠφελίμους τέχνας, οἷον ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Κάδμος εἰς τὰς Θήβας καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλους αὐτῆς τόπους. Ὁ Κάδμος μάλιστα θεωρεῖται ὡς εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γράμματα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀμφιβάλλονται, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι συνετέλεσαν τὰ τότε πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας· οὕτω τὰ ἀρχαιότατα ἐλληνικὰ γράμματα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν φοινικικῶν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων μετρικὸν σύστημα ἦτο σχεδὸν παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Ἀλλ' ὁ κυρίως πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς γλώσσης των φέρουσι σημεῖα ὅτι ἀνεπτύχθησαν ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι καὶ παρ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων.

§ 11. Ἡρωϊκοὶ χρόνοι (1660—1200 π. Χ.).

Κέκροψ, Κάδμος, Δαναὸς, Πέλοψ, Προμηθεὺς καὶ Δευκαλίων.

Ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. ἀναφέρονται τὰ κατορθώματα καὶ ἀνδραγαθήματα διαφόρων Ἑλληνικῶν ἡρώων χωριστά· κοινὰ δὲ πολλῶν Ἑλλήνων ἐπιχειρήσεις ἀναφέρονται ἡ ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία, οἱ δύο θηβαῖκοι πόλεμοι καὶ ὁ τρωϊκός.

Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς Κέκροψ ἐπλάσθη μεταγενέστερον ὅτι ἦτο τάχα σοφὸς τις Αἰγύπτιος ὅστις, διωκόμενος ἐκ τῆς πατρίδος του Σαΐδος ἕνεκεν ἐμφυλίου πολέμου, ἦλθε μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπολιτεύτους ὄντας εἰσέτι καὶ εἰς τὰ δάση διαιτωμένους, συνήκισεν εἰς 12 πόλεις ἢ κώμας, τοὺς ἐδίδαξε διάφορα χρήσιμα εἰς τὸν βίον πράγματα καὶ συνέστησε τὸ περίφημον διὰ τὸ σέβας του πρὸς τὴν δικαιοσύνην δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ ἐκ Φοινίκης Κάδμος μυθεύεται ὅτι περιελθὼν πολλοὺς τόπους διὰ νὰ εὑρῇ τὴν ἀδελφὴν του Εὐρώπην, ἥτις εἶχε χαθῇ, ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας.

Ὁ Δαναὸς, υἱὸς, ὡς λέγεται, Βήλου βασιλέως τῆς Λιβύης, φοβηθεὶς τοὺς στασιάζοντας 50 υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ του Αἰγύπτου, ἔφυγε, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς Ἄργος.

Ὁ Πέλοψ, υἱὸς τοῦ Δαναοῦ, ἐκτρίβη τὸν Πόδαριον, καὶ νι-

κήσας τὸν βασιλέα Οἰνόμαον διὰ τέχνης καὶ δόλου εἰς ἄρματοδρομίαν, ἔλαθεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα του Ἰπποδάμειαν καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ Πέλοπος τούτου ὠνομάσθη ἡ Πελοπόννησος, ἥτις Ἀπία πρότερον ἐλέγετο

Οἱ Ἕλληνες ἐθεώρουν ὡς γενάρχην αὐτῶν τὸν Προμηθεά, υἱὸν τοῦ Ἰαπετοῦ ἢ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ θεοῦ Διὸς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ ἄλλας ὠφελίμους γνώσεις, ὁ Ζεὺς, ἀγανακτῆσας, προσέταξε τὸν Ἥφαιστον καὶ τὸν ἔδεσε μετ' ἀλύσει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Καυκάσου, ὅπου ἄετός κατέτρωγεν ἀδιακόπως τὸ ἦπαρ αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἐξιλεωθείς ὁ Ζεὺς τὸν ἀπέλυσεν, ἢ, κατ' ἄλλους, μέχρις οὗ ὁ Ἡρακλῆς τὸν ἠλευθέρωσεν.

Ὅτε ὁ Ζεὺς ἐπὶ νηγεῖ κατεκλυσμὸν εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὁ υἱὸς τοῦ Προμηθεῶς Δευκαλίων, βασιλεὺς τότε ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα, ἐσώθησαν εἰς πλοῖον κατασκευασθὲν παρ' αὐτοῦ, κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς του Προμηθεῶς. Ἀφ' οὗ δὲ ἔπαυσεν ὁ κατακλυσμὸς, ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Διὸς, ἔρριψαν λίθους ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς των καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῆς Πύρρας ῥιφθέντες μετεβλήθησαν εἰς γυναῖκας, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἔγειναν ἄνδρες.

Ὁ Δευκαλίων ἐγέννησεν υἱούς, τὸν Ἀμφικτύονα καὶ τὸν Ἑλληνα. Ὁ Ἕλλην ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, τὸν Δῶρον καὶ τὸν Αἰόλον, γενάρχας τῶν Δωριέων καὶ τῶν Αἰολέων, καὶ τὸν Εὐϋθον, πατέρα τοῦ Ἰωνος καὶ τοῦ Ἀχαιοῦ, γενάρχων τῶν δύο ἄλλων ἐλληνικῶν φυλῶν, δηλαδὴ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ἀναφέρουσιν ἀνδραγαθίας ἡρώων, διὰ τὰς ὁποίας ἀπέκνησαν δόξαν καὶ ἀθάνατον ὄνομα. Πᾶσα δὲ πόλις καὶ κώμη τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ἄσχημος καὶ ἄν ᾗτο, εἶχε τὰς ἡρωϊκὰς τῆς παραδόσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἐκαυχᾶτο.

Τὰ κυριώτερα τῶν μυθολογημάτων τούτων καὶ τῶν ἱστορημάτων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ ἑξῆς.

Ἡρακλῆς (1262—1210).

Ὁ Ἡρακλῆς λέγεται υἱὸς τοῦ θεοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, θυγατρὸς τοῦ Ἡλεκτρύονος. Οὗτος διῆλθε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γυμναζόμενος εἰς σκληρότατα γυμνάσια ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνας. Ἐν ταῦθα ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ (ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή)· προσεπάθησαν δὲ νὰ τὸν οἰκαιοποιήθῃ ἐκάστη. Ὁ Ἡρακλῆς ὁμῶς ἐπροτίμησε τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ ἤρχισε παρעυθὺς τοὺς ἐνδόξους ἄθλους του. Ἠλευθέρωσε τὰς παιδάδας τῶν Θεσπιῶν ἀπὸ τινος ὑπερμεγέθους λέοντος, καταφθείροντος αὐτάς, καὶ ἀπῆλλαξε τὰς Θήβας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ὀρχομενίων· κλείσας δὲ τὰς ἐξόδους τῆς Κωπαίδος λίμνης, μετέβλεπε τὴν παιδάδα τοῦ Ὀρχομενοῦ εἰς ἐκτεταμένον ἔλος. Ὁ Ζεὺς ὕστερον παρέδωκε τὸν υἱὸν του Ἡρακλῆ εἰς τὰς παραδόξους θελήσεις

τοῦ Εὐρυσθέως, βασιλέως τοῦ Ἀργούς καὶ τῶν Μυκηνῶν, πρὸς ἐκτέλεσιν ὅρκου παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ γενομένου.

Ὁ Ἡρακλῆς, κατὰ προσαγὴν τοῦ Εὐρυσθέως, ἐφόνευσεν τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα, τὴν πολυκέφαλον Λερναίαν Ὑδραν, τῆς ὁποίας ὅτε ἐκόπτετο ἡ μία κεφαλὴ, ἀνεφύοντο εὐθὺς ἄλλαι δύο ἀντὶ τῆς κοπέλης. Ἐφόνευσεν τὸν Ἑρμάνθιον κάπρον καὶ τὰ ὑπερμεγέθη καὶ ἀνθρωποφάγα ὄρνεα τῆς Στυμφαλίδος λίμνης τῆς Ἀρκαδίας. Καταβαλὼν τὸν ἀγρίον ταῦρον τῆς Κρήτης, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἑλλάδα. Συνέλαβε, μετὰ ὀλοκλήρου ἔτους καταδίωξιν, τὴν χαλκόπουν καὶ χρυσόκερων ἔλαφον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος. Ἐκαθάρισε τὰ βουστάσια τοῦ Αὐγείου, στρέψας εἰς αὐτὰ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ. Ἡρπασε τοὺς τέσσαρας ἀνθρωποφάγους καὶ πυρίπνοας ἵππους τοῦ Διομήδους βασιλέως τῶν Θρακῶν, καὶ αὐτὸν μὲν ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος, τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἀπέλυσεν εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπον, ὅπου κατεσπαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Ἡρπασε τὰ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀθανάτου δράκοντος χρυσὰ μῆλα ἐκ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ κήπου τῶν Ἑσπερίδων. Ἐφόνευσεν ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν Γηρυόνην, ὅστις ἦτο τέρας ἔχον τρεῖς κεφαλὰς ἢ τρία σώματα ἡνωμένα. Κατέβη εἰς τὸν ἄδην, καὶ δέσας μὲ ἀλύσεις τὸν θυρωρὸν αὐτοῦ τρικέφαλον ἢ κατ' ἄλλους πεντηκοντακέφαλον κύνα Κέρβερον, ἀπηλευθέρωσε τὸν Ἀθηναῖον Θησεά, κρατούμενον ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ ἔδου Πλούτωνος.

Οὗτοι ἦσαν οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ἐξετέλεσε καὶ πολλοὺς ἄλλους κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ ὁδοιπορίας, διερχόμενος διὰ τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἄλλα ταῦτα κατορθώματα αὐτοῦ ὠνομάσθησαν πάρεργα.

Θησεύς.

Θησεύς, ὁ σύντροφος τοῦ Ἡρακλέους, υἱὸς τοῦ Αἰγέως ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Αἰθρας, ἐγεννήθη ἐν Τροιζίνι. Ὁ Αἰγεύς, ἀναχωρῶν ἐκ Τροιζίνος, ἔθεσε τὸ ξίφος καὶ τὰ ὑποδήματά του ὑπὸ μέγιστον λίθον, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὴν Αἶθραν, ἂν τὸ τεχθισόμενον ἦναι ἄρρεν, νὰ σηκώσῃ, ὅταν δυνηθῇ, τὸν λίθον, νὰ λάβῃ τὴν παρακαταθήκην καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ 18 τῆς ἡλικίας του ἔτος ὁ Θησεύς ἐσήκωσε τὸν λίθον, καὶ λαβὼν τὰ ὑπ' αὐτὸν, ἦλθε διὰ ξηρᾶς εἰς Ἀθήνας, φονεύσας τοὺς καθ' ὁδὸν ἀγρίους ληστές. Ἀναγνωρισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, κατέβαλε τοὺς ἐπιβουλευόντας αὐτὸν Παλλαντίδας, υἱοὺς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αἰγέως Πάλλαντος, συνέλαβε δὲ ζῶντα καὶ τὸν Μαραθῶνιον ταῦρον, ὅστις κατέφθειρε τὸν τόπον.

Αἱ Ἀθηναὶ κατὰ συνθήκην ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ στέλλωσι κατ' ἔτος, ἢ κατ' ἄλλους κατὰ ἐννέα ἔτη, εἰς Κρήτην φόρον ἑπτὰ παρθένους καὶ ἑπτὰ νέους εἰς βορὰν τοῦ εἰς τὸν ἐκεῖ λαβύρινθον κεκλεισμένου τέρατος Μινωταύρου. Ὁ Θησεύς ἐκούσιως συγκατηριθμῆθη μετ' αὐτῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του τοῦ φόρου τούτου. Ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Θησεύς εἰς Κρήτην, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Ἀριάδνη τὸν

Αἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων λατρευόμεναι θεότητες ἦσαν οἱ θεοὶ, οἵτινες, κατὰ τοὺς μύθους κατώκουον τὸν Ὀλυμπον, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ἥτις ἦτο γυνὴ του καὶ ἀδελφὴ του, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἀρτεμις, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἥφαιστος, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἔρως, ὁ Ἄρης, ἡ Ἑστία, ἡ Μοῖρα, ἡ Τύχη, ἡ Νέμεσις, ἡ Ἄτη, ἡ Δίκη, ἡ Θέμις. Θεοὶ ἦσαν καὶ αἱ ἐννέα Μοῦσαι, αἱ τρεῖς Χάριτες, αἱ Ὠραι, αἱ Ὑάδες, αἱ Πλειάδες, ἡ Ἴρις, ἡ Σελήνη, ὁ Ἥλιος, ἡ Ἥως, οἱ Ἄνεμοι κλπ.

Ὑπῆρχον πρὸς τοῦτοις καὶ ἕτεροι θεοὶ δευτερεύοντες, οἱ θεοὶ τῆς θαλάσσης ὀνομαζόμενοι, ὁ Ποσειδῶν, ἡ γυνὴ του Ἀμφιτρίτη, ὁ Τρίτων, οἱ θεοὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἄδου, ἡ Γῆ, ὁ Πλούτων, ἡ γυνὴ του Περσεφόνη, αἱ Ἑρινύες κλπ.

Ὑπῆρχον ἔτι καὶ οἱ λεγόμενοι ἡμίθεοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν τέκνα θεῶν, ἡ θεαινῶν ἐκ γάμου μὲ θνητοῦς, οἷον ὁ Σίσυφος, ὁ Βελλεροφόντης, ὁ Ἴναχος, ὁ Δαναὸς, ἡ Δανάη, ὁ Τάνταλος, ὁ Κάδμος, ὁ Οἰδίπους κλπ., ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, ὁ Κέκροψ, ὁ Ἰάσων, ὁ Περσεύς, κατασταθέντες περὶ τὸν χρόνον διὰ τὰ κατορθώματά των.

Τὰ Ἡλύσια πεδία καὶ ὁ Ἄδης.

Ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὁ Ἑρμῆς φέρων τοὺς νεκροὺς τοὺς παρὲδιδεν εἰς τὸν Χάρωνα. Οὗτος δὲ τοὺς ἔθετεν εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ τοὺς μετέφερε διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἢ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης εἰς τὸν Ἅδην. Ἐκεῖ δὲ ἐφέροντο ἐνώπιον τῶν κριτῶν τοῦ Ἅδου Μίνως, Αἰακοῦ καὶ Ῥαδάμανθυος καὶ ἐκρίνοντο, καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἡλύσια πεδία, ἥτοι τὰς νήσους τῶν Μακάρων, τόπους τερπνοῦς· οἱ δὲ κακοὶ εἰς τὰ Τάρταρα, τὸν τόπον τοῦ κλαυμῶνος καὶ τὸν Πυριφλεγέθοντα ποταμὸν, ὅπου ἐβασάνιζοντο μυριοτρόπως. Αἱ Ἑρινύες, τῶν ὁποίων ἡ κόμη συνέκειτο ἐξ ὄφρων καὶ αἱ ὅποιοι εἶχον τὴν μὲν μίαν χεῖρα ὠλισμένην μὲ μάστιγα ἐξ ὄφρων, τὴν δ' ἑτέραν μὲ δᾶδα, ἐτρόμαζον τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἐβασάνιζον. Αἱ ψυχαὶ τῶν μὴ ἀξιωθέντων ταφῆς περιπλανῶντο ἑκατὸν ἔτη εἰς τὸ Ἑρβεός, σκοτεινὴν καὶ ψυχρὰν κατοικίαν. Τρικέφαλος δὲ κτῶν, ὁ Κέρβερος, ἐμπόδιζε τοὺς θέλοντας νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ Ἅδου.

Λατρεία, Οἰωνοί, Μαντεῖα.

Ἐπεὶ δὲ ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὅτι οἱ θεοὶ ἀνემιγνύοντο πάντοτε εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐξιλεώνωσι πρὸς ἑαυτοὺς διὰ παρακλήσεων, σπονδῶν καὶ θυσιῶν διαφόρων ζώων, τῶν ὁποίων ἐν μὲν μέρος ἐκαίετο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐτρώγετο ὑπὸ τῶν προσφερόντων τὴν θυσίαν.

Ἐπίστευον ἔτι ὅτι οἱ θεοὶ ἐφανέρωναν τὰς θελήσεις των καὶ τὰ μέλλοντα διὰ σημείων καὶ δι' ὀνείρων. Τοὺς διαφόρους δὲ οἰωνοὺς ἐξήγουν οἱ μάντιες καὶ οἱ οἰωνογράφοι. Τὰ οἰωνογράφα καὶ τὰ οἰωνογραφία εἰς ἐρωτήσεις ὡς πῶν περὶ ἀδελφῶν ποταγμάτων καὶ διὰ μαντεῖων τὰ περιεχόμενα

τῶν ὁποίων ἦσαν τὸ τῶν Δελφῶν ἐν Φωκίδι, τῆς Δωδώνης ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῆς Ὀάσεως ἐν Ἀφρική, Διὸς τοῦ Ἀμμωνος ὀνομαζόμενον.

Ἐν Δελφοῖς γυνὴ τις ἱέρεια, Πυθία ὀνομαζομένη, ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τι χάσμα γῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἐκεῖ δὲ, καθιζομένη ἐπὶ τρίποδος, ἐνεπνέετο ὑπὸ τῆς λεγομένης μαντικῆς ἀναθυμιάσεως, καὶ παραφρονοῦσα, ἐπρόφερε λόγους ἀσυναρτήτους καὶ συγκεχυμένους. Οἱ δὲ ἱερεῖς μεταποιοῦντες κατὰ τὴν ιδέαν των εἰς στίχους, δυσεξηγήτους τοὺς λόγους τούτους ἔδιδον εἰς τοὺς ἐρωτῶντας.

Ἀμφικτυονία, ἀγῶνες.

Ἐκάστη πόλις ἑλληνικὴ ἦτο ἐλευθέρᾳ ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἀλλ' ὅμως συν-εδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ τῆς ἐκ τῶν αὐτῶν προγόνων καταγωγῆς καὶ τῆς ταυτότητος τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῶν ἡθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτῆρος· ὅλαι δὲ ἐπεθύμουν νὰ διατηρῶσι τὴν ἐθνικὴν των συν-ένωσιν. Ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ θρησκευτικαὶ ἐκείναι συνελεύσεις, αἱ ὀνομαζόμεναι ἀμφικτυονίαι, ἐξ ὧν ἡ μᾶλλον γνωστὴ, τὸ κατ' ἐξοχὴν λεγόμενον ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνεκροτεῖτο ἐκ δώδεκα λαῶν, πεμπόντων ἀπεσταλμένους ἢ ἀντιπροσώπους, τὸ μὲν ἕκαστος εἰς Δελφοὺς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς Ἀνθήλην τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐκεῖ ἐτέλουν οὗτοι ἐορτὰς θρησκευτικὰς, καὶ ἐνότε ἐψήφίζον καὶ ἀμοιβὰς ἐθνικὰς εἰς τοὺς εὖερ-γετήσαντας τὴν κοινὴν πατρίδα, ἢ κατηρώντας τοὺς προδότας αὐτῆς καὶ τοὺς παρέδιδον εἰς τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν.

Τὸ αἶσθημα δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἑλ-ληνικῶν φυλῶν συνετέλεσε προσέτι εἰς σύστασιν δημοσίων ἀγώνων, εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρον πανταχόθεν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἀγωνι-σταὶ καὶ θεαταί.

Οἱ περιφημότεροι τῶν ἀγώνων τούτων ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι λε-γόμενοι· δηλ. οἱ Ἰσθμικοὶ, τελούμενοι ἐν Κορίνθῳ πρὸς τιμὴν τοῦ Πο-σειδῶνος· οἱ Νέμεοι ἐν Ἀργολίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους· οἱ Πυ-θικοὶ ἐν Δελφοῖς, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικητοῦ τοῦ Πύθωνος δράκοντος, καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἐν Ἡλίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, τοῦ ὁ-ποίου ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, πεδιάδα τῆς Ἠ-λιδος. Οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν, ἐκ τούτου προῆλθον αἱ Ὀλυμπιάδες, ἥτοι περίοδος τετραετῆς, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μετεχει-ρίζοντο εἰς τὴν χρονολογίαν των, καὶ ἥτις ἤρχισεν ἐν ἔτει 776 π. Χ.

Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν μῆνα ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια διέκοπτον τοὺς πολέμους· διὰ βαρέος δὲ προστίμου ἐτιμωρεῖτο ὁ λαὸς ὁ τολμῶν νὰ παραβῇ τὴν διακοπὴν, ἥτις ἐλέγετο ἐκχευρία.

Οἱ εἰρημένοι ἀγῶνες συνίσταντο εἰς ἀσκήσεις παντὸς εἶδους, πεζοδρο-μίαν, ἵπποδρομίαν, πῆδημα, πάλην, πυγμαχίαν καὶ τέλος παγκράτιον. Καίτοι ἡ ἀμοιβὴ ἦτο μόνον στέφανος ἐκ δάφνης ἢ ἀργιελείας (κοτίνου), ἦτο ὅμως αὕτη σημεῖον ἐνδοξοῦ νίκης διὰ τὸν νικητὴν, διὰ τὴν οἰκο-γένειάν· ἡ δὲ τιμὴ τῆς πατρίδος τοῦ νικητοῦ.

μεγάλας τιμὰς εἰς ἀθλητὴν νικηρόρον· ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὸν ἀγῶνα μάχῃ, ἐπεφυλάττετο εἰς τὸν ὀλυμπιονίκην ἡ ἐπικινδυνωτέρα θέσις, δηλαδὴ ἡ τιμὴ τοῦ νὰ καταφρονήσῃ καὶ τὸν μέγιστον κίνδυνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Δίαιτα κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους.

Ἡ κοινωνία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἦτο ἀπλοῦ- κή. Οἱ βασιλεῖς καὶ εὐγενεῖς δὲν ἐθεώρουν ὡς ἐξευτελισμὸν τῆς ἀξίας τῶν νὰ μανθάνωσι καὶ ἀσκῶσι βαναύσους τέχνας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκῃς Ὀδυσσεὺς λέγεται ὅτι κατεσκευάζεν ὁ ἴδιος τὸν κοιτῶνά του καὶ τὴν σχεδίαν του καὶ ὅτι ἐκαυχάτο διὰ τὴν δεξιότητά του εἰς τὸ ὀργῶ- νειν τὴν γῆν καὶ θερίζειν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ στρατηγοὶ παρεσκευάζον τὰ φαγητά των. Καὶ βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται ἔτρωγον ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς, ἥτις ἦτο ἀπλουστάτη. Τὰ συνήθη προσφάγια αὐτῶν ἦσαν κρέατα ὀπτά αἰγῶν, προβάτων καὶ βοῶν. Ἐτρωγον δὲ τυρὸν καὶ κρομμύδια καὶ καρπούς· τὸν οἶνον ἔπινον μεμιγμένον μὲ ὕδωρ, καὶ δὲν ἦσαν ἐν γένει ἄστωι.

Αἱ γυναῖκες καὶ θυγατέρες τῶν ἡγεμόνων ἐξετέλουν διάφορα οἰκιακὰ ἔργα· ὕφαινον, ἐκλώθον, ἐκέντων καὶ ἔφερον ὕδωρ, ἐκ τῶν δημοσίων φρεάτων ἀντλοῦσαι, καὶ ἐβοήθουν τὰς δούλας εἰς τὸ πλύσιμον τῶν ἐν- δυμάτων καὶ στρωμάτων εἰς τὸν ποταμόν.

Οἱ Ἕλληνες καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους δὲν ἦσαν ἄμειροι πολιτισμοῦ· κατόικουν κοινωνικῶς εἰς πόλεις ὠχυρωμένας μὲ τεῖχη καὶ ἐχούσας πλατείας, ἀνάκτορα, ἀγορὰς καὶ ναοὺς. Τὸ ἐμπόριον ὅμως δὲν ἐτιμᾶτο πολὺ, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον ἐκαλλιεργεῖτο, καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν τότε νομίσματα. Ἀμφιβάλλεται ἐτι ἂν ἦτο γνωστὸν τότε τὸ γράφειν, εἰ καὶ ὑπῆρχον ποιηταὶ ἔδοντες τοὺς ἄθλους καὶ τὰς τύχας ἐν γένει τῶν Ἡρώων.

Ὁ περιφημώτατος τούτων τῶν ποιητῶν ἦτο ὁ Ὅμηρος, ὅστις ἐφαλ- λε διάφορα γεγονότα τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ὀ- δυσσεύς, ἐπανερχόμενου ἐκ Τροίας εἰς Ἰθάκην, τὸ βασιλείον του.

§ 13. Κόσθος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Κόδορος, Ἀποικίαι.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐξῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη συνέβησαν μεγάλαι ταραχαὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ πολλοὶ λαοὶ μετηνάστευ- σαν ἀπὸ τοὺς τόπους των εἰς ἄλλα μέρη.

Ἡ περιφημωτέρα μετανάστευσις τῶν χρόνων τούτων ἦτο ἡ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομὴ τῆς ὀρεινῆς φυλῆς τῶν Δωριέων, κατοικοῦσης μέχρι τότε περὶ τὴν Δωρίδα. Ἐπειδὴ οἱ ἀρχηγοὶ τούτων ἐνομίζοντο ἀ- πόγον· τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις εἶχε διωχθῆ ἐκ τῆς Τύρινθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, ἀπῆλθον μέρος τῆς Πελοποννήσου ὡς κληρονομίαν των. Δια- βάντες δὲ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, κατέκτησαν τὴν Μεσσηνίαν τὴν Λα-
 Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κωνικὴν καὶ τὴν Ἀργολίδα. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ὀνομάζεται Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ἔγινε περὶ τὸ 4404 ἔτος π. Χ.

Μέρος τοῦ νικηθέντος λαοῦ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλους τόπους· ὅθεν πολλοὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἀλλ' οἱ Δωριεῖς καὶ ἐκεῖ τοὺς κατεδίωξαν. Ὅτε δὲ οἱ δύο στρατοὶ ὁ τῶν Δωριεῶν καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων εὐρέθησαν ἀντιπαρατεταγμένοι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔμαθον ὅτι ὁ χρησμὸς ὑπέσχετο τὴν νίκην εἰς ἐκεῖνον ἐκ τῶν δύο λαῶν, οὗτινος ὁ βασιλεὺς θὰ ἐφονεύετο. Ὁ Κόδρος, βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐνεδύθη φορέματα γεωργοῦ, καὶ λαβὼν δρέπανον εἰς τὴν χεῖρα καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ Δωρικὸν στρατόπεδον, ἐκτύπησεν ἐπίτηδες στρατιώτην τινὰ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εὐθὺς ἐφονεύθη. Οἱ Δωριεῖς, πληροφορηθέντες ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ Κόδρος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μικρὰ καὶ ἄγονος χώρα τῆς Ἀττικῆς δὲν ἠδύνατο νὰ θρέψῃ ὅλους τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς Πελοποννήσου Ἴωνας, οὗτοι μετέβησαν πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰς τὴν παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν πολλὰς πόλεις. Αὗται δὲ εἶναι αἱ λεγόμεναι Ἴωνικαὶ ἀποικίαι (4044 π. Χ.). Πρὸ τούτων εἶχον ἔλθει ἐκεῖ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν πρὸς βορρᾶν, οἱ δὲ δεῦτεροι πρὸς μεσημβρίαν τῶν Ἰόνων. Ἐκτίσαν δὲ περιφήμους καὶ ὀνομαστάς πόλεις ἀποικιακὰς, τὴν Ἐφεσον, Σμύρνην, Φώκαιαν, Μίλητον καὶ ἄλλας. Ἐκ τῶν πόλεων δὲ τούτων ἔγειναν ἄλλαι πάλιν ἀποικίαι.

Αἱ ἀποικίαι κατέστησαν μὲ τὸν καιρὸν τόσον λαμπραὶ καὶ ἰσχυραὶ, ὅσον ἦσαν καὶ αἱ μητροπόλεις τῶν· οὕτω δὲ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατέστη τότε πρῶτος λαὸς τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀκόμη καὶ σήμερον θαυμάζονται.

§ 14. Σπάρτη καὶ Λυκοῦργος.

Οἱ εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα ἐγκατασταθέντες Δωριεῖς εἶχον διώξει κατὰ μέγα μέρος ἐκεῖθεν τοὺς κατοίκους· οἱ δὲ καταλαβόντες τὴν Λακωνικὴν εἶχον ἀφήσει τοὺς αὐτόχθονας νὰ ζῶσιν εἰς τὸν τόπον των, ὡς ὑπήκοοί των. Τινὲς μὲν τούτων τῶν λακωνικῶν φυλῶν, θελήσασαι ν' ἀποτιναξῶσι τὸν ζυγὸν, ἠττήθησαν καὶ καθυπεδουλώθησαν, καὶ οὗτοι εἶναι οἱ κληθέντες Εἰλωτες. Ὅθεν τότε τρία εἶδη κατοίκων ὑπῆρχον εἰς τὴν Λακωνικὴν—οἱ Δωριεῖς ἢ οἱ κύριοι, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἢ οἱ ὑπήκοοι (περίοικοι) καὶ οἱ Εἰλωτες ἢ οἱ δούλοι. Οἱ Δωριεῖς συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην, ὅθεν προῆλθε τὸ ὄνομα αὐτῶν Σπαρτιάται. Εἶχον δὲ δύο συγχρόνως βασιλεῖς, καταγομένους ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἡρακλέους. Φοβούμενοι δὲ τὸ μῖσος τῶν ὑπηκόων των καὶ τῶν δούλων, εἶχον πάντοτε τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας ὡς στρατεύμα ἐπὶ ἐχθρικοῦ τόπου ἐστρατοπεδευμένον. Νομοθέτης τῶν Σπαρτιατῶν ἔγινεν ὁ Λυκοῦργος, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου, γεννηθεὶς κατὰ τὸν ἑννάτον π. Χ. αἰῶνα.

Ὅτε ἡ Σπάρτη κατεσπαράσσετο ὑπὸ διγοναίων, ὁ πατὴρ τοῦ Λυκοῦργου φησὶ ὅτι ἐκτελέσθη ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦς ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

κούργου, θέλων νὰ χωρίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους, μαχαίρωθῆις ἀπέθανεν· ὁ δὲ πρωτότοκος ἀδελφός του Πολυδέκτης ἐτελεύτησεν ὡσαύτως πρόωρα, καὶ ὁ Λυκοῦργος διετέλει ὦν βασιλεὺς, ἐν ᾧ δὲν ἤξευρεν ὅτι ὁ Πολυδέκτης εἶχεν ἐγκαταλείψει ἐγκυον τὴν γυναῖκά του. Ἡ βασίλισσα ἐγκυμονοῦσα ἐπρότεινεν εἰς τὸν Λυκοῦργον νὰ θανατώσῃ τὸ παιδίον, ἂν ὑπέσχετο νὰ τὴν νυμφευθῇ. Οὗτος δὲ χάριν τῆς σωτηρίας τούτου ἐξηπάτησεν αὐτὴν δι' ὑποσχέσεως ψευδοῦς, ὅτι στέργει, ἀλλ' ὅταν ἐγεννήθῃ τὸ παιδίον, τὸ ἐπῆρε καὶ τὸ ἀνηγόρευσε βασιλεῖα, ὠνόμασε δὲ αὐτὸ Χαρίλαον, ὡς συγγενῆς δὲ ἐγένετο κηδεμών του. Οἱ προῦχοντες ἐκ φθόνου διὰ τὴν φρονίμην διοίκησίν του κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνελικότητος τοῦ νέου βασιλέως, τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ. Περιηγηθεὶς δὲ πολὺν καιρὸν, ἐσπούδασε τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους πολλῶν ξένων ἐθνῶν. Μετὰ 18 δὲ ἐτῶν ἀπουσίαν, ἐπιστρέψας εἰς Σπάρτην μὲ χρησμὸν παρὰ τοῦ δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, ἐθνικοῦ θεοῦ τῶν Δωριέων, τοῖς ἔθεσεν ἄνευ ἀντιστάσεως νόμους, οἵτινες ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰ ἀνέκαθεν ἦθη τοῦ δωρικοῦ φύλου.

Νόμοι τοῦ Λυκοῦργου.

Ὁ Λυκοῦργος διετήρησε τὴν διανομὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκῶν.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον πολὺ ὀλίγην δύναμιν. Ὁφείλον νὰ ἐπαγρυπνῶσι μόνον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, εἶχον δὲ καὶ θρησκευτικὰ τινα καθήκοντα καὶ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων. Ὁλη ἡ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας τῆς γερουσίας, ἥτις ἦτο συνέδριον ἐξ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ γερόντων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότων· συνεδρίαζον δὲ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ δύο βασιλεῖς. Γενικὴ συνέλευσις τῶν πολιτῶν (ἀλία λεγομένη), συνερχομένη καθ' ἑκάστον μῆνα περὶ τὴν νέαν σελήνην, ἐψήφισε τὰ ὑπὸ τῆς γερουσίας προτεινόμενα ψηφίσματα.

Ὁ Λυκοῦργος ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἐντελεστάτην ἰσότητα μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν. Διὰ νὰ κατορθώσῃ λοιπὸν τοῦτο, διεμοίρασεν ὅλας τὰς γαίας τῶν εἰς τόσους κλήρους ὅσοι ἦσαν καὶ οἱ πολῖται, δηλ. 9000, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν διανομὴν ἢ πώλησιν αὐτῶν τῶν κλήρων, διότι ἤθελε κάθε Σπαρτιάτης νὰ ἔχῃ τὸ ἰδικόν του καὶ νὰ μὴ ὑπάρχωσιν οὔτε πέννητες οὔτε πλούσιοι.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπηγόρευσε τὴν πολυτέλειαν, τὰς τέχνας, τὰ πολλὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριον, τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν νόμισμα, συγχωρήσας μόνον βαρὺ καὶ σιδηροῦν. Συνέστησε τὰ συσσίτια (κοινὰς τραπέζας), ὅπου ἐπεκράτει πάντοτε μεγάλη λιτότης, καὶ τῶν ὁποίων δὲν ἦτο συγκεχωρημένον εἰς οὐδέν, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς, νὰ μὴ μετέλθωσιν. Ὁ Λυκοῦργος ὑπέβαλε τοὺς πολίτας ὅλους εἰς συνεχεῖς ἀσκήσεις, διότι ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς στρατιώτας ἀνδρείους καὶ εἰς τοῦτο ἐπέτυχε τῷ ὄντι.

Οἱ ἔφοροι, πέντε τὸν ἀριθμὸν, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι, κατέστησαν βαθμυδὸν οἱ ἀληθεῖς κύριοι εἰς τὴν Σπάρτην, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς τοὺς ἐσέβοντο καὶ τοὺς ἐφοβοῦντο διότι εἶχον πολλὴν δύναμιν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπετήρουν τὴν διαγωγὴν ὅλων τῶν ἀρχῶν, εἶχον δὲ καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἠδύναντο νὰ δικάζωσι καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς.

Ἀνατροφή ἄρρένων.

Οἱ ἄρρενες ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας. Ὁ γεννηθεὶς δύσμορφος καὶ μὴ τέλειος ἐθανατώνετο, ἐπεὶ δὲ δὲν θά ἐγένετο καλὸς στρατιώτης. Ἀνετρέφοντο δὲ οἱ παῖδες διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν μὲ σκληραγωγίαν· ἐπεριπάτουν ἀνυπόδητοι καὶ ἐφόρουσαν τὸ αὐτὸ φόρεμα θέρος καὶ χειμῶνα. Ὡς στρῶμα μετεχειρίζοντο καλάμια κοπτόμενα ὑπ' αὐτῶν τούτων ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῆς Σπάρτης Εὐρώτα· τροφὴν δὲ ἐλάμβανον ὀλίγην, διὰ νὰ ἀναγκάζονται νὰ κλέπτωσι μετὰ ἐπιτηδειότητος ὅ,τι ἠδύνατο νὰ προκαλῇ τὴν ὄρεξιν των· ὅςτις ὅμως ἐφωρᾶτο κλέπτων, ἐτιμωρεῖτο, οὐχὶ ὡς ἔνοχος, ἀλλ' ὡς ἀνεπιτήδεος, καὶ τοῦτο διὰ νὰ γυμνάζονται ν' ἀνιχνεύσιν ἐν καιρῷ πολέμου τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν δόλων, τοὺς ὁποίους ἐξετέλουν εἰς τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν, διὰ νὰ εὐρίσκωσι τὴν τροφὴν των. Μετὰ τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν καὶ τὴν καταφρόνησιν τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου, ἐδιδάσκοντο πρὸ πάντων νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας· τοῦτο δὲ ἦτο ἀναγκαιότατον εἰς πόλιν, ὅπου σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄρχοντες ἦσαν γέροντες, καὶ ὅπου οἱ νόμοι, οἵτινες δὲν ἦσαν γραπτοὶ, ἀπηγγέλλοντο ἐκ στόματος τῶν πρεσβυτέρων.

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των οἱ ἄρρενες ἐγένοντο παραδεκτοὶ εἰς τὸ στράτευμα καὶ ἐξετέλουν ὑπηρεσίαν στρατιωτικὴν εἴτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς. Κατὰ τὸ τριακοστὸν ἐνυμφεύοντο καὶ ἀπελάμβανον τὰ πολιτικὰ δίκαια· ὁ δὲ μὴ νυμφεῦμένος κατεφρονεῖτο. Κατὰ τὸ ἐξηκοστὸν, τὸ στρατιωτικὸν των στάδιον ἔληγεν· ἐνησχολοῦντο δὲ ἔκτοτε περὶ τὴν διαχείρησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὴν ἀνατροφήν των παιδῶν τῆς πολιτείας.

Καὶ τῶν γυναικῶν ἡ ἀνατροφή ἦτο ἐπ' ἴσης σκληρά. Δὲν εἶχον αὐταὶ παντελῶς ἀδυναμίας μητρικάς. Ὅθεν παραδίδουσά ποτέ τις τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν τῆς ἐκστρατεύοντα τῷ εἶπεν· «ἦ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν», δηλαδὴ ἢ ταύτην τὴν ἀσπίδα διαφύλαττε γενναίως μαχόμενος καὶ φονεύων τοὺς ἐχθροὺς, εἰδὲ μὴ, φονευμένον νὰ σὲ μετακομίσωσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν. Ἐν γένει οἱ Σπαρτιάται προετίμων τὸν ἐνδοξον θάνατον παρὰ τὴν ἄτιμον ζωὴν.

Ἡ τῶν τεχνῶν περιφρόνησις, Εἰλωτες, θάνατος Λυκούργου.

Ἐκτὸς τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀσκήσεων, δι' ὧν κατηρτίζετο ὁ Σπαρτιάτης, μόνως ἐνασχολήσεις του εἶχε τὸ κυνήγιον καὶ τὴν συνομιλίαν εἰς δημοσίους τόπους, ὅπου συνείθιζον νὰ ὁμιλῶσιν ὀλίγα καὶ φρόνιμα λόγια, καὶ τοῦτα ἀναγιγνώσκοντο ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Οὕτως ὁ Λυκοῦργος ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ὅπως ἡ θέσις των ἀπῆτει νὰ ἦναι, δηλαδή λαὸν στρατιωτικόν. Εἰς τὰς τέχνας δὲ κατεγίνοντο οἱ περίοικοι Λακεδαιμόνιοι. Αἱ δὲ κοιναὶ ἐργασίαι ἀφῆ-
θησαν εἰς τοὺς Εἰλωτας, δούλους τοῦ κράτους, οἵτινες ἐκαλλιεργοῦν τὴν
γῆν διὰ τοὺς δεσπότας των· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπολέμουν πλησίον αὐτῶν,
ἀλλ' ἐφρόντιζον οἱ Σπαρτιάται νὰ δολοφονῶσιν ἐνίοτε αὐτοὺς διὰ τῆς
λεγομένης *κρυπτείας*, φοβούμενοι τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἀνδρίαν των.

Διηγοῦνται ὅτι, ἀφ' οὗ εἶδε παραδεδεγμένους τοὺς νόμους τοῦ ὁ Λυ-
κοῦργος, ἐξώρκισε τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γερουσιαστάς καὶ ὅλους τοὺς πο-
λίτας νὰ μὴ μεταβάλλωσι μηδὲνα ἐξ αὐτῶν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του.
Διὰ νὰ μὴ ἀπαλλάξῃ δὲ τοὺς συμπολίτας του ἐκ τοῦ ὅρκου των, ἀσι-
τήσας ἀπέθανεν εἰς τὰ ξένα.

§ 15. Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι (743—723).

Πρῶτος.

Οἱ Σπαρτιάται καὶ Μεσσήνιοι ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς, δηλαδή Δωριεῖς·
ἀλλὰ βίαιαι συγκρούσεις μεταξύ των τοὺς ἀποκατέστησαν ἐχθροὺς ἀδιαλ-
λάκτους. Κατὰ τὸ 742 π. Χ. οἱ Σπαρτιάται ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν
πόλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν, καὶ ἤρχισεν ἐκ τούτου πόλεμος μεταξύ των.

Οἱ Μεσσήνιοι, μὴ ὄντες συνειθισμένοι εἰς αὐστηράν πειθαρχίαν, ὥς
οἱ Σπαρτιάται, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτοὺς· ὅθεν κατη-
ναγκάσθησαν μετ' ὀλίγον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς πόλεις των καὶ νὰ
κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον Ἰθώμην. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ ὁποῖον
ἠρώτησαν, πῶς νὰ σωθῶσιν, ἀπεκρίθη· «Νὰ ἐκλέξωσι διὰ κλήρου κόρην
ἄχραντον, πᾶς νὰ σωθῶσιν, ἀπεκρίθη· «Νὰ ἐκλέξωσι διὰ κλήρου κόρην
ἄχραντον, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν Αἰπυτιδῶν, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ ἠδύναντο νὰ
πάρωσιν ἄλλην κόρην ἐξ ἄλλης οἰκογενείας, διδούσης αὐτὴν ἐκουσίως εἰς
σφαγὴν, καὶ νὰ θυσιάσωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς καταχθονίους δαίμονας».
Ἐπειδὴ δὲ ὁ κληρὸς ἐπεσεν ἐπὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Λυκίσκου, ὁ πατὴρ
τῆς, διὰ νὰ τὴν σώσῃ, κατέφυγε μετ' αὐτῆς εἰς Σπάρτην. Τότε ὁ ἐκ τοῦ
γένους τῶν Αἰπυτιδῶν Ἀριστόδημος, ἄνθρωπος ἰσχυρὸς καὶ πολεμ. τῆς
ἐνδοξος, προσφέρει ἐκουσίως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα. Πειπεισμένος δὲ
ὁ λαὸς, ὅτι ἡ φρικτὴ αὕτη θυσία ἐξεπλήρωσε τὸν χρησμὸν, ἐτράπη εἰς
τελετὰς καὶ ἑορτὰς· οἱ δὲ Σπαρτιάται, πιστεύσαντες εἰς τὸ γενόμενον,
ἔπαυσαν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμῶσι τοὺς Μεσσηνίους.

Ὅτε δὲ ὁ πόλεμος ἀνεσώθη, ὁ βασιλεὺς τῶν Μεσσηνίων Εὐφάης ἐ-
θανατώθη, καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐξελέχθη βασιλεὺς ἀντ' αὐτοῦ. Ἐπὶ ἐξ
ἔτη ἀκόμη ἐξακολούθησεν οὗτος γενναίως τὴν ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐπὶ τέ-
λους βλέπων ματαιουμένας τὰς ἐλπίδας του καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀ-
νωφελῶς ἐθυσίασε τὴν θυγατέρα του, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τρομακτικῶν ὀνεί-
ρων παρακινούμενος, ἠυτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (665—666).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθώμη ἐπεσεν, εἰς δὲ τοὺς
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τοῦ Ἰνστιτούτου Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Μεσσηνίους ἐπετρέπη ὑπὸ τῶν νικητῶν των Σπαρτιατῶν νὰ μένωσιν εἰς τὸν τόπον των, ἐπὶ συνθήκῃ νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὸ ἥμισυ τοῦ θερισμοῦ των, εἰς δὲ τὰς κηδεῖας τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν Σπάρτην ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μελανοφοροῦντες καὶ κλαίοντες διὰ τὸν θάνατον τῶν δυναστῶν αὐτῶν.

Μία ὀλόκληρος γενεὰ εἶχεν ἤδη ζῆσει οὕτω μὲ λύπην καὶ κατασχύνην δουλείας, ὅτε ἐφάνη νέος ἥρως, ὁ Ἀριστομένης, ὅστις, διεγείρας ὅλον τὸν λαόν, προσέβαλε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἀνέκτησε τὴν Μεσσήνην. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀνεχώρησε μόνος, καὶ διαπεράσας τὰ ὄρη καὶ εἰσελθὼν τὴν νύκτα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνέθηκεν εἰς τὸν ἐκεῖ-ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοῖκου ἀσπίδα μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Ὁ Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾷ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων».

Ἡ Σπάρτη ἔντρομος ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τοῦτο δὲ ἀπεκρίθη ὅτι αὕτη ὤφειλε νὰ ζητήσῃ ἀρχηγὸν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἤθελον μὲν νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Σπάρτης, δὲν ἐτόλμων ὅμως καὶ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ μαντείου, ὅθεν ἔπεμψαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα τὸν Τυρταῖον, χωλὸν γραμματοδιδάσκαλον, ὅστις ὅμως, ὢν ἕως τότε ἄγνωστος ποιητὴς ἄριστος, διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ καθησύχασε τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐνεψύχωσεν ὅλων αὐτῶν τὰς καρδίας. Ἡ παιδεία λοιπὸν εἶναι χρήσιμος καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν ὥρᾳ πολέμου.

Ἀνδρία τοῦ Ἀριστομένου.

Κατὰ τὴν πεδιάδα Στενυκλήρου ὁ Ἀριστομένης διὰ τῆς ἀνδρίας του ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους νικηθεὶς διὰ προδοσίας τοῦ συμμάχου του βασιλέως τῶν Ἀρκάδων, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ ὄρος τῆς Εἵρας, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπισεν ἑνδεκα ἔτη, καὶ πολλάκις ὑπερῖσχυσεν ἐξερχόμενος καὶ ἐφορμῶν καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Λακωνικῆς.

Δι' ἐφόδου δὲ γενομένης νύκτα ἐν καιρῷ βροχῆς καὶ τρικυμίας ἐκυρίευσαν οἱ Σπαρτιάται τέλος τὴν Εἵραν, ἀφῆκαν δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐκ συμπαθείας ἀνενοχλήτους ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων των (668).

Οἱ πλεῖστοι τούτων ἔφυγον τότε εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας, οἱ δὲ ἀπομείναντες ἐγένοντο ὑπήκοοι τῶν Σπαρτιατῶν. Τινὲς διαβάντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ Ἀριστομένου εἰς Ἰταλίαν ἔκτισαν τὴν μέχρι τῆς σήμερον δμώνυμον αὐτῶν πόλιν Μεσσήνην (*Ἴδε § 30). Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστομένης μετέβη εἰς Ῥόδον καὶ ἐκεῖ σπείρων μῖσος κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀπέθανε.

§ 16. Αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ Πεισιστράτου.

* Ἀρχοντες (1044), Νομοθεσία, Κυλώνειον ἄγος.

Αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἡ κυρία μητρόπολις τοῦ Ἰωνικοῦ οὐλοῦ, καὶ οἱ Ἀ-

θηναῖοι ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες, ἐπειδὴ οὐδεμία ἄλλη φυλὴ ἀνemίχθη μετ' αὐτῶν, οὐδὲ τοὺς ἐδίωξε κανεὶς ἐκ τῆς χώρας των, διότι ἦτο λεπτόγειος καὶ ἄγονος καὶ οὐδείς τὴν ἐξήλευεν ἐνεκα τούτου. Τὸ πολίτευμα δὲ τῶν Ἀθηναίων ἄχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κόδρου ἦτο μοναρχικόν, καὶ ὁ λαὸς διηρεῖτο εἰς τάξεις.

Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κόδρος αὐτοπροαιρέτως ἐθυσιάσθη ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήρυξαν ὅτι οὐδεὶς εἶναι ἄξιος μετ' αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ καὶ οὕτω κατήργησαν τὴν βασιλείαν (1044). Ἀντὶ δὲ ἐνὸς βασιλέως κληρονομικοῦ ἀνεδεικνύετο πλέον ἐν Ἀθήναις εἰς ἄρχων ὑπεύθυνος καὶ ἰσόβιος. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἄρχων μετὰ τὸν Κόδρον ἔγενεν ὁ υἱὸς του Μῆδων. Μετὰ δὲ τοῦτον ἔλαβον διαδοχικῶς καὶ κατὰ κληρονομίαν τὴν ἀρχὴν ἑνδεκα ἄλλοι ἀπὸ τοῦ Κόδρου καταγόμενοι, τῶν ὁποίων τελευταῖος ἦτο ὁ Ἀλκμαίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν (752 π. Χ.) ἡ διάρκεια τῆς ἀρχοντείας περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη, καὶ ἀπὸ τοῦ 663 π. Χ. εἰς ἓν μόνον ἔτος, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους ἀντὶ ἐνὸς ἐξελέγοντο ἑννέα ἄρχοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ἐλέγετο ἐπώνυμος, διότι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγράφετο εἰς τὰς δημοσίας πράξεις κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχοντείας του· ὁ δὲ δεύτερος ἐλέγετο βασιλεὺς, καὶ εἶχε τὴν ἐπιστασίαν τῶν ἱερῶν· ὁ τρίτος ἐλέγετο πολέμαρχος, καὶ κύριον ἔργον εἶχε τὰ πολεμικά· οἱ ἑξ ἄλλοι ἐλέγοντο θεσμοθέται, εἶχον δὲ καθήκοντα νομολογικά.

Ἡ πολυμελής αὕτη κυβέρνησις δὲν ἡδυνήθη νὰ προλάβῃ ἢ νὰ περιστείλῃ τὰς ταραχάς, διότι οἱ λεγόμενοι εὐπατρίδαι (εὐγενεῖς) ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν, κατεδυνάστευον τὸν λαόν· ὅθεν προσεκλήθη τὸ 624 π. Χ. ὡς νομοθέτης ὁ Δράκων· ἀλλὰ συνέταξε νόμους τοσοῦτον αὐστηροὺς, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν (624)· ἐλέγχθη δὲ ὑπὸ τινων, ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἶμα καὶ ὄχι μὲ μελάνην· ὅθεν ἐξηκολούθουν αἱ ἀταξίαι. Τότε φιλόδοξός τις, ὁ Κῦλων, ἐδοκίμασε νὰ λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ὡς τύραννος (612) καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑφ' ὅλου τοῦ λαοῦ· κατάρθρωσεν ὅμως νὰ δραπετεύσῃ, οἱ δὲ ἐπαδοὶ του ἐκάθησαν ἱκέται παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς· Ἀλλ' ὁ Ἀρχων Μεγακλῆς δι' ἀπάτης, εἰπὼν ὅτι οὐδένα τάχα ἔχουσι φόβον, τοὺς ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ οὕτως ὁ λαὸς ἐθανάτωσε, καὶ τινὰς καταφυγόντας εἰς ἄλλο ἱερὸν, τὸ τῶν Εὐμενίδων, τοὺς κατέσφαξαν ἐκεῖ σχεδὸν ὅλους.

Λοιμοὺς, συμβὰς μετ' ὀλίγον, ἐφάνη ὡς ἐκδίκησις τῶν θεῶν, τῶν ὁποίων τὸ ἱερὸν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκθιάσει καὶ μολύνει. Ἀνθρωπος δέ τις σεβάσμιος, ὁ σοφὸς Ἐπιμενίδης, προσκληθεὶς ἐκ Κρήτης, ἐτέλεσε θυσίας καὶ ἐκαθάρισε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος αὐτοῦ, ὑπὲρ ὠνομάσθη Κυλώνειον ἄγος. Ὅτε δὲ ἀνεχώρει εἰς Κρήτην, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀκούσωσι τὰς συμβουλὰς τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Σόλωνος.

Ὁ Σόλων καὶ οἱ Νόμοι του.

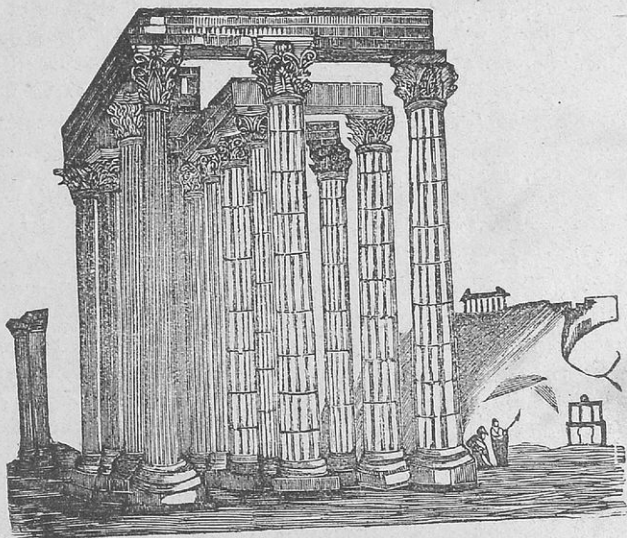
Ὁ Σόλων, καταγόμενος ἐκ τοῦ Κόδρου, ὠφέλησε πολὺ τὴν πατρίδα
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

του. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ πολλάκις ἡττήθησαν προσπαθοῦντες ν' ἀνακτήσωσι τὴν Σαλαμῖνα παρὰ τῶν Μεγαρέων, εἶχον ψηφίσει ποινὴν θανάτου κατὰ παντός, ὅστις ἤθελεν εἰς τὸ ἐξῆς προτείνει νὰ προσβάλλωσιν ἐκ νέου τὴν νῆσον ταύτην. Ὁ Σόλων, ὑποκριθεὶς τὸν παράφρονα, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ μεγαλοφώνως ἀπήγγειλε στίχους τινὰς ἐνθουσιαστικούς ὑπὲρ ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ λαὸς, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τούτων καὶ ἀψηφίσας τὸν νόμον, ἔδραμεν εἰς τὰ ὄπλα, διώρισεν ἀρχηγὸν τὸν ποιητὴν καὶ ἀνέκτησε τὴν Σαλαμῖνα. Τῷ δὲ 594 ἔτει ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύνταξιν νέων νόμων. Διὰ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς πτωχοὺς ἡλάττωσε δι' αὐτῶν τοὺς τόκους, διέταξεν ὥστε τὰ κτήματα τοῦ ὀφειλέτου καὶ οὐχὶ τὸ ἀτομόν του νὰ ἐνυποθηκεύωνται διὰ τὸ χρέος του· ἐπομένως ἡλευθέρωσεν ἅπαντας ἐκείνους, οἵτινες εἶχον καταστάθῃ δοῦλοι ἕνεκ χρέους. Ἐτροποποίησε τὴν διατίμησιν τῶν νομισμάτων κατὰ τὸ συμφέρον καὶ τῶν ὀφειλετῶν καὶ τῶν δανειστών. Ἐπειτα δὲ, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὴν εἰς 4 φυλὰς διαίρεσιν, διήρσε τὸν λαὸν εἰς τέσσαρας τάξεις, κατὰ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἱππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Οἱ θῆτες, ἔχοντες ὀλίγην περιουσίαν ἢ οὐδὲν, ἦσαν ἐξηρημένοι φόρων, ἀλλὰ καὶ ἀπεικλείοντο τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων καὶ μόνον εἶχον εἴσοδον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων τάξεων, ἐχουσὼν πάντα τὰ δημόσια ὑπουργήματα, πλην τοῦ τῶν ἐννέα ἀρχόντων, οἵτινες ἐξελέγοντο ἐκ μόνης τῆς πρώτης τάξεως. Ἐκ τῶν τριῶν προσέτι πρώτων τάξεων ἐξελέγοντο κατ' ἔτος τὰ τετρακόσια μέλη (100 ἐξ ἐκάστης φυλῆς) τῆς βουλῆς, ἥτις προσέτεινε προβουλευματα, τὰ ὅποια, ἂν παρεδέχετο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐγίνοντο νόμοι ἢ ψηφίσματα καὶ ἐξετελοῦντο. Ἡ δὲ ἐξ Ἀρείου Πάγου Βουλὴ, συγκροτούμενη ὑπὸ τῶν ἀποχωρούντων τῆς ἀρχῆς ἐννέα ἀρχόντων τῶν καλῶς ἐκτελεσάντων τὰ καθήκοντά των, ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Τὰ ἄλλα δικαστήρια συνεκροτοῦντο ἐκ πολυαρίθμων κληρωτῶν πολιτῶν.

§ 17. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ υἱοὶ του (561—510).

Ἀφ' οὗ ὁ Σόλων ἔθηκε τοὺς νόμους του, ἀπεμακρύνθη τῆς πατρίδος του διὰ νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσωσι νὰ τοὺς μεταβάλλῃ· ἀλλ' ὁ συγγενὴς του Πεισίστρατος διὰ ῥαδιουργιῶν ἰδιοποιήθη ἀρχὴν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἀρχόντων ὡς ἐξῆς. Ἐφάνη τρέχων εἰς τὴν ἀγορὰν αἵματωμένος ὄλος ἐξ ἐλαφροῦς πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν, ἐφώναζε δὲ ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ λαοῦ ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσιν· ὅθεν ὁ λαὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν παρευθὺς σωματοφύλακας, διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων κυριεύσας τὴν Ἀκρόπολιν ὁ Πεισίστρατος ἔγεινε τύραννος. Δις διωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων του, κατάρθωσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 538 μέχρι τοῦ 528 π. Χ. ἔτους διετήρησε τὴν ἐξουσίαν ἀνενοχλῆτως καὶ ἐν εἰρήνῃ, διότι ἦτο ἡπιος, φιλοδίκαιος καὶ φίλος τῶν γρῦματων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἦρχισε νὰ κτίξῃ μνημεῖα τινα πρὸς καλ-

λωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, συνέστησε τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ἑλλάδι, προσέταξε δὲ καὶ συνηρμολογήθησαν τὰ ποιήματα τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος ποιητοῦ Ὀμήρου, καὶ ὥρισε νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τῇ ἐορτῇ τῶν μεγάλων *Παραθηναίων*, τελουμένων κατὰ πενταετίαν ἐν Ἀθήναις. Ὁ αὐτὸς ἤρχισε καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, τὸν ὅποιον ἀπετέλεσεν ὁ Ἀδριανός. Τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται νῦν δέκα καὶ ἐξ κίονες.

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Πεισιστράτου, Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος, τὸν διεδέχθησαν (527) καὶ διόκησαν ὡς ὁ πατήρ των, μέχρι τοῦ 515, ὅποτε ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐκδικοῦντες ἀτομικὴν τινα ὕβριν, συνώρμωσαν μετ' ἄλλων ἐχθρῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν νὰ τοὺς δολοφονήσωσι. Ἀπὸ τότε ὁ Ἰππίας κατέστησε τὸν τύραννον καὶ σκληρόν. Ἀλλ' οἱ ἐξωρισμένοι ἐξ Ἀθηνῶν ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι ἀπόγονοι τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαίωνιδων, βοηθοῦμενοι τώρα ὑπὸ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθον εἰς Ἀθήνας, καὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἰππίαν νὰ φύγῃ (510) εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Μετὰ τὴν πτῶσιν τῶν Πεισιστρατιδῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν ἀνδριάντας εἰς τοὺς δύο φίλους Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποκτείνει οἱ περὶ τὸν Ἰππίαν διὰ τὴν πράξιν των.

Ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαίωνιδων καταγόμενος Κλεισθένης ἔλαβε τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν Ἀθήναις, ἀναδειχθεὶς δηλαδὴ ἄρχων ἐπὶ

νυμος. Οὗτος διήρесе πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δέκα φυλάς, καταργήσας τὴν εἰς 4 φυλάς παλαιὰν διαίρεσιν. Τὰς φυλάς ὑποδιήρесе εἰς δήμους. Ἐκαστος δὲ πολίτης ἦτο ὑπόχρεως νὰ καταταχθῇ εἰς ἓνα τῶν δήμων· ἔδωκε δὲ δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, τὰ ὁποῖα εἶχον πρότερον μόνον οἱ εὐπατρίδαι, καὶ εἰσήγαγε τὸν ὁστρακισμόν (ἐξορίαν) τῶν ὑπόπτων διὰ τὴν φιλοδοξίαν των πολιτῶν.

Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Κλεισθέους, καὶ κατὰ τὰ εἴκοσι μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰππίου ἔτη, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκρουσαν Σπαρτιατικὸν ἐσάτευμα, θέλον νὰ συστήσῃ τὴν τυραννίαν καὶ νὰ καταστήσῃ τύραννον Ἰσαγόραν τινὰ φατριάχην Ἀθηναίων (500 π. Χ.), προσέβαλον τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ κατέκτησαν μέρος τῆς Εὐβοίας, ἐν ᾧ εἰς τῶν συμπολιτῶν των, ὁ Μιλτιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κυψέλου, ἦλθε μὲ ἀποικίαν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατέστησαν αὐτὸν τύραννόν των.

§ 18. Πρῶτος μηδικὸς πόλεμος (493—490).

Μιλτιάδης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης.

Τὰς εἰς Ἀσίαν τὴν μικρὰν ἐλευθέρως μέχρι τινὸς ἑλληνικὰς ἀποικίας εἶχον καταστήσει πρότερον μὲν οἱ Ἀυδοὶ, ὕστερον δὲ οἱ Πέρσαι· ὑποτελεῖς εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἶχον ἐγκαταστήσει τυράννους εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων των. Ἐκ τῶν τυράννων τούτων Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ μεγάλου βασιλέως (οὕτως ἐλέγετο ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας), ἐζήτησε νὰ σωθῇ δι' ἐπαναστάσεως. Ὅθεν ἐπανεστήσε τὴν Μίλητον κατὰ τῶν Περσῶν καὶ ἐλθὼν ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἀποτυχὼν δὲ μετέβη εἰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἡρεσισμένοι κατὰ τῶν Περσῶν, διότι ἐζήτουν νὰ ἐπαναφέρωσι τὸν τύραννόν των Ἰππίαν, καὶ συμπάθειαν ἔχοντες πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των Ἴωνας, τοῖς ἔδωκαν πλοῖα τινὰ καὶ στρατιώτας· ταῦτα δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ πυρκαϊὰ, κατὰ τύχην ἀναφθείσα, ἀπετέφρωσε αὐτὴν τὴν πόλιν, πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας οὖσαν, ὁ Δαρεῖος τοσοῦτον ὀργίσθη, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Ὅθεν, καταβαλὼν τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἴωνας, ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατεύμα καὶ στόλον νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ μὲν στρατὸς ἔπαθε δεινὰ δυστυχήματα εἰς Θράκην· ὁ δὲ στόλος καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας, ἐν ᾧ ἑκαμπτε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀθωνος, ἀπώλεσε τριακόσια πλοῖα, ὅθεν ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη πένεκα τῆς ζημίας ταύτης νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπρακτός.

Νέος στρατὸς καὶ στόλος, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἰππίου καὶ διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Δάτιος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνηος, διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ θάλασσαν. Κυριεύσαντες δὲ τὴν Ἐρέτριαν τῆς Εὐβοίας, ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβίβασαν 110,000 Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι, χίλιοι ἐξ ἐκάστης φυλῆς, καὶ μετὰ τούτων

χίλιοι Πλαταιεῖς, οἵτινες ἐκουσίως ἤλθον, καταφρονήσαντες τὸν κίνδυνον, ἔτρεξαν κατὰ τῶν βαρβάρων εἰς Μαραθῶνα. Ἡ Σπάρτη εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν Περσῶν, ὑπεσχέθη νὰ στείλῃ στρατεύμα· ἀλλὰ ὀρησκειυτικὸν ἔθιμον ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μαχητάς της νὰ ἐκστρατεύωσι πρὶν ἢ γείνῃ πανσέληνος· ἡ δὲ σελήνη μόλις εἶχεν ἤδη συμπληρώσει τὴν ἐννάτην ἡμέραν της.

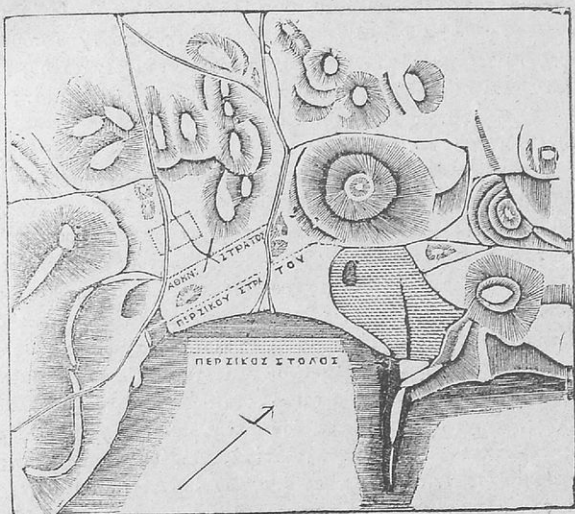
Ὁ στρατὸς ἦτο ὑπὸ δέκα στρατηγοὺς, στρατηγούντος ἀνὰ μίαν ἡμέραν ἐκάστου. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης. Πέντε ἐκ τῶν στρατηγῶν ἤθελον νὰ περιμείνωσιν ἐπικουρίας, οἱ ἄλλοι πέντε ἐν οἷς καὶ ὁ Μιλτιάδης, ἤθελον νὰ συγκροτήσωσι μάχην παρעυθὺς, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὰς ῥαδιουργίας τοῦ Ἰππίου μάλλον ἢ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν περσικῶν στρατευμάτων. Ὁ Μιλτιάδης ἐπέτυχε νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν γνώμην του καὶ ὁ ἄρχων πολέμαρχος, Καλλιμάχος ὀνομαζόμενος· ὅθεν ἀπεφασίσθη νὰ πολεμήσωσιν ἄνευ ἀναβολῆς. Ὁ φιλόπατρις Ἀριστείδης, εἰς τῶν στρατηγῶν, γνωρίζων τὴν στρατηγικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου, παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς αὐτὸν, τοῦτο δ' ἐμιμήθησαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, καὶ οὕτως ὁ Μιλτιάδης κατέστη ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὸ προσυμπεφωνημένον σημεῖον, κατέβησαν τρέχοντες ἐκ τοῦ ὕψους, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἦσαν τοποθετημένοι, ἐπέφεραν σύγχυσιν καὶ καταστροφὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν ἐντελῶς καὶ τοὺς ἠκολούθησαν τόσον πλησίον μὲ τὸ ξίφος, φονεύοντες αὐτοὺς, ὥστε φθάσαντες ταῦτοχρόνως μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν προσέβαλον τὰ πλοῖα ζητούντες μὲ μεγάλας φωνὰς πῦρ διὰ νὰ τὰ πυρπολήσωσιν. Ὁ πολέμαρχος ἐφονεύθη, ὡς καὶ εἷς τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Σησίλαος· ὁ δὲ ἀτρόμητος Ἀθηναῖος Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ὥρμησε μανιωδῶς εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σταματήσει πλοῖόν τι, τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ φύγῃ· τὸ συνέλαβεν ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀλλὰ διὰ πελέκους τοῦ ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα· λέγουσι δὲ, ὅτι εὐθὺς ἐκράτησεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐτέρας χειρός· ἀποκοπίσης δὲ καὶ ταύτης, ἐδοκίμασε νὰ τὸ κρατήσῃ διὰ τῶν ὀδόντων, καὶ τότε ἀπέκοψαν καὶ τὴν κεφαλὴν του. Ἐπὶ πλοῖα μόνον συνελήφθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσώθησαν δι' ἰσχυρὰς κωπηλασίας καὶ ἔπλεον μετὰ σπουδῆς νὰ κάμψωσι τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἀττικῆς Σούνιον, εἰδοποιηθέντα, ὡς λέγουσιν, ἔκ τινος εἰς τὸν αἶρα ὕψουμένης ἀσπίδος, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἀνυπεράσπιστος· ἀλλ' οἱ νικηταὶ ἐπανῆλθον ἐσπευσμένως καὶ ἦσαν ἤδη ἐστρατοπεδευμένοι εἰς Κυνόσαργες, προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε τὰ βαρβαρικά πλοῖα ἐφάνησαν ἐπ' προσθεν τοῦ Φαλήρου, τὰ ὁποῖα ὅμως χωρὶς νὰ προσβάλωσιν ἀπέπλεσαν ὀπίσω εἰς Ἀσίαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ οἱ βάρβαροι ἀπώλεσαν τὸν Ἰππίαν καὶ περὶ τοὺς 6,400 ἀνδρας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μόνον 192. Τῶν στρατιωτῶν δὲ τις, μετὰ μεγίστης σπουδῆς δραμὼν ἐκ Μαραθῶνος εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναγγεῖλας εἰς τοὺς ἄρχοντας τὴν νίκην, ἐξέπνευσε.

Τῇ ἐπαύριον τῆς μάχης 2,000 Σπαρτιῶται ἤλθον εἰς Ἀθήνας μετὰ τριήμερον πεζοπορίαν· συγχαρέντες δὲ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν νίκην τῶν, μετέβησαν εἰς Μαραθῶνα νὰ ἴδωσι τὸ πεδῖον τῆς μάχης εἰσέτι ἐστρωμένον μὲ βαρβαρικά πτώματα.

Μετὰ τὴν ἐνδοξον ταύτην μάχην ὁ Μιλτιάδης, πείσας τοὺς Ἀθηναίους, ἔλαβεν ἄδειαν καὶ ἐπλευσε μετὰ 70 πλοίων πρὸς τιμωρίαν τῶν νησιωτῶν τῶν Κυκλάδων, οἵτινες εἶχον παραδοθῇ εἰς τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς Πάρον πολεμῶν καὶ ἐπληρώθη. Κατηγορηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἐπὶ ἀπάτῃ διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην καὶ τὴν ἐκ ταύτης προκύψασαν ζημίαν εἰς τὸ κοινόν, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν (πρόστιμον) πεντήκοντα ταλάντων (περίπου 300,000 δραχμῶν). Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τῆς πληγῆς του, ὁ υἱὸς του Κίμων ἐπλήρωσεν εἰς τὴν πόλιν τὴν καταψηφισθεῖσαν ζημίαν.

Πίναξ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἄνδρες ἀνεδείχθησαν διάσῃ μοι ἐν Ἀθήναις, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἐξ ὧν ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην τοῦ Μιλτιάδου ἐρεθισθεὶς ὑπὸ φιλοδοξίας, περιεγέρετο ἄϋπνος τὰς νύκτας, λέγων εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν περὶ τῆς αἰτίας, ὅτι τὰ τρόπαια τοῦ Μιλτιάδου δὲν τὸν ἀφίνουσι νὰ κοιμᾶται. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εὐφυὲς καὶ μεγαλεπήβολος, προῖδὼν δὲ τὴν μέλλουσαν ἐκδίκησιν τῶν Περσῶν, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πατρίδα του ἀπ' αὐτῆς δι' ἀποκτήσεως θαλασσίας δυνάμεως· μετεχειρίσθη δὲ ὡς πρόφασιν διὰ τὴν κατασκευὴν στόλου τὸν

πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον, ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ εἰλικρινὴς πάντοτε. Ἡ δικαιοσύνη ὅμως τοῦ Ἀριστείδου εἶχεν ἐξ ἐναντίας κατασταθῆ παρομιώδης. Οὗτος ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ τὸ πολίτευμα ἄθικτον καὶ ἡναιτιοῦτο εἰς τὴν ὀχλοκρατίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεμιστοκλῆς περιποιεῖτο· ἐκ τούτου προέκυψε πάλιν, ἥτις ἀκαταπαύστως ἐτάραττε τὴν πόλιν. «Αἱ Ἀθηναίαι τότε μόνον θὰ ἡσυχάσωσιν, ἔλεγεν ὁ Ἀριστείδης, ὅταν ῥίψωσιν ἀμφοτέρους ἡμᾶς εἰς τὸ βάραθρον» (τόπον ὅπου ἐκρήμνιζον τοὺς καταδίκους).

Κατὰ τὸ 483 ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθωσε νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Διηγούνται, ὅτι τότε χωρικός τις ἀπαντήσας τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν, ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν ὄστρακον παρακαλῶν νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Σοὶ ἔκαμε κακὸν τι ὁ Ἀριστείδης; ἠρώτησεν αὐτός. Ὅχι, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, μάλιστα οὐδὲ τὸν γνωρίζω, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ τὸν ἀκούω πάντοτε ὀνομαζόμενον δίκαιον. Ἀπερχόμενος τῆς πόλεως ὁ δίκαιος οὗτος ἀνὴρ, πῦχτο τοῖς θεοῖς νὰ μὴ καταλάβῃ τὴν πόλιν δεινόν τι κακὸν, ὥστε ν' ἀναγκασθῇ αὕτη νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ τάχιστα.

§ 19. Δεύτερος μηδικὸς πόλεμος (480—479).

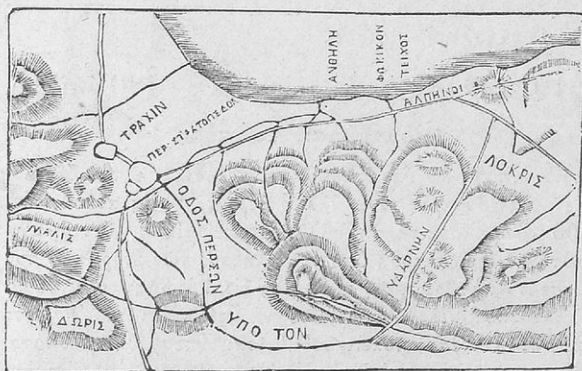
Θερμοπύλαι, Λεωνίδας.

Ὁ Δαρεῖος ἀποθανὼν δὲν ἐπρόσθασε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν τὴν γενομένην εἰς τὴν δυνάμιν του, ἀλλ' ὁ Ξέρξης, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὠδήγησεν 4,700,000 ἀνδρῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, νομίζων, ὅτι ἀμαχῆται ἐμελλεν αὕτη νὰ ἐξολοθρευθῇ ὑπὸ τοῦ πλῆθους τῶν ἀνθρώπων τούτων.

Διεβίβασε τὸ πλῆθος αὐτὸ ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διὰ γεφύρας, ἣν μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας κατῴρθωσε νὰ ζευξῇ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Πολλὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεις φοβηθεῖσαι ὑπεσχέθησαν ὑποταγὴν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα, ἀλλ' ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναίαι ἀπεφάσισαν νὰ τὸν πολεμήσωσι μετὰ τὰς δυνάμεις καὶ νὰ σώσωσι τὴν πατρίδα των ἀπὸ τῆς δουλείας μετὰ πάντα κίνδυνον. Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν πρώτη ἀπέστειλεν ἓνα τῶν βασιλέων της, τὸν Λεωνίδα, μετὰ μικρὸν στράτευμα, 7,200 ἀνδρῶν, νὰ φυλάττῃ τὰς Θερμοπύλας, ἡ δὲ δευτέρα ἐξώπλισε μόνον ἑκατὸν εἴκοσιν ἑπτὰ τριήρεις, αἵτινες μετὰ 144 πλοῖα ἄλλων πόλεων ἐξέπλευσαν, φέρουσαι καὶ στρατὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων. Ὁ στόλος οὗτος ἐστάθη ἐπὶ τινος θαλάσσης στενῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριο, ὁπόθεν ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ τὸν κατὰ ξηρὰν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἐστρατοπεδευμένον εἰς τὰς Θερμοπύλας ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων. Καὶ οὗτος μὲν ἐπέτυχε κατ' ἀρχὰς συγκροτήσας πρὸς μέρος τι τοῦ περσικοῦ στόλου δύο μάχας εὐτυχεῖς, αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς βαρβάρους νὰ σταματήσωσιν, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ὁ Λεωνίδας ἔπεσεν εἰς τὰς Θερμοπύλας μετὰ τῶν τριακοσίων του ὡς ἐξῆς.

Κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τραχίνος ὑπάρχει στενὸν, διὰ τοῦ ὁποῖου μόνου δύναται τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐγγὺς τῆς Ἀνθόλης καὶ τῶν Ἀλπηνῶν εἶναι δύο κλεισώρειαι (στενώματα), διὰ τῶν ὁποίων μόλις δύναται νὰ διέλθῃ μία μόνον ἄμαξα. Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα, ἀπέχοντα 1600 περίπου μέτρα ἀλλήλων, εἶναι ὡς δύο πύλαι τοῦ στενοῦ· μεταξύ δὲ τούτων, ἐκτείνεται πεδιάς, ἐν ᾗ ὑπάρχουσι πολλάι πηγαὶ θερμαὶ, ἐξ ὧν ὠνομάσθη Θερμοπύλαι ἡ στενὴ αὕτη διόδος. Ἐν διαστήματι τεσσάρων ἡμερῶν ἤλπιζεν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐκείσε ἄφιξίν του, ὅτι μόνῃ ἡ θέα τοῦ στρατεύματός του ἔμελλε νὰ παρακινήσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ φύγωσι. Μὴ βλέπων ὅμως αὐτοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ μάλιστα γενναίως ἀποκρούοντας καὶ πλείστους φονεύσαντας τῶν ἐναντίον των ἐλθόντων βαρβάρων, ἤρχισε νὰ τὴν καταλαμβάνῃ φόβος, ὅτε Μαλιεύς τις προδότης, ὀνομαζόμενος Ἐφιάλτης, ἐπρότεινε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ τινος μονοπατίου, ἄγοντος διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὁπόθεν ἠδύναντο νὰ καταλάβωσι τὰ ὀπίσθια τῶν Ἑλλήνων.

Πύλαι τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἐν ᾧ οἱ Πέρσαι ἔμελλον ἤδη νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῶν Θερμοπυλῶν, εἰς ᾗ ἡ ὑπεράσπισις δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ, ὁ Λεωνίδας μὴ θέλων νὰ θυσιάσῃ ἀνωφελῶς στρατὸν, τοῦ ὁποῖου ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην, ἀπέπεμψε πάντας τοὺς συμμάχους καὶ ἐκράτησε 300 Σπαρτιατάς, τοὺς ὁποίους εἶχε φέρει μαζί του. «Ἡ Σπάρτη, ἔλεγε, μᾶς ἐνεπιστεύθη τὴν θέσιν ταύτην, ὅθεν ὀφείλομεν νὰ μείνωμεν εἰς αὐτήν.» Ἐμείναν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ Θεσπιεῖς, θελήσαντες νὰ μεθέξωσι τῆς τύχης τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐν ᾧ ἐπλησίαζον οἱ Πέρσαι, ἐξελθόντες ἔμπροσθέν των οἱ Ἕλληνες συνῆψαν τὴν τελευταίαν μάχην εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ στενοῦ, διὰ νὰ ἔχωσι πλειοτέρους ἐχθροὺς ἐνώπιόν των πρὶν ἢ ἀποθάνωσιν. Ὅποτε οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέτριψαν τὰ δόρατά των φονεύοντες, ἐξη-

κολούθησαν νὰ μάχωνται μὲ τὰ ξίφη· τέλος ὁ Λεωνίδας ἔπεσε. Μάχη δὲ μανιώδης συνεκροτήθη ἐπὶ τοῦ νεκροῦ του, κατὰ τὴν ὁποίαν τετράκις οἱ Ἕλληνες ἀπώθησαν τὸν ἐχθρὸν, διεστέλουν δὲ εἰσέτι τὸ ἔνδοξον τρόπαιον, ὅτε οἱ μετὰ τοῦ Ἐριάλτου ἐφάνησαν ὀπισθέν των. Τότε ὠπισθοδρόμησαν εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τινος λόφου. Ἐκεῖ οἱ ἀπομεινάντες, περικυκλωθέντες καὶ ὑπερασπίζοντες ἑαυτοὺς μὲ τὰς μαχαίρας, ὅσοι ἀκόμη εἶχον, καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὰ στόματα, ἔπεισαν ἀνδρείως ἅπαντες ὑπὸ χάλαζαν πετρῶν καὶ βελῶν, ἐπιρίπτομένων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀπανταχόθεν.

Εἴκοσι χιλιάδες Περσῶν ἐθνατώθησαν, καὶ μεταξὺ αὐτῶν δύο υἱοὶ τοῦ Δαρείου. Ὁ Ξέρξης προσέταξε ν' ἀνασταυρώσῃ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ἀφ' οὗ κόψωσι τὴν κεφαλὴν· ἀλλ' ἡ Ἑλλάς συνέλεξεν εὐσεβῶς τὰ ὅσα τοῦ Σπαρτιάτου καὶ ἐπὶ τοῦ ὕστερον ἀνεγερθέντος εἰς τιμὴν τῶν Σπαρτιατῶν μνημείου, ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα, διὰ φροντίδος τῶν Ἀμφικτυόνων. » Ὡ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι».

Παραβιασθείσης οὕτω τῆς πύλης τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ξέρξης εἰσῆλθεν, ὀδηγούμενος ὑπὸ Θεσσαλιωτῶν, καὶ ἡρῆμωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τοὺς Δελφοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι γενναίως ὑπερήσπισαν· εἰσέβαλε δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἥτις ἤδη ἦτο ἔρημος, διότι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε κατορθώσει νὰ λάβῃ χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ὅτι τὸ ξύλινον τεῖχος θέλει εἶναι διὰ τὰς Ἀθῆνας ἀπόρθητον προτειχίσμα. Διὰ τοῦ χρησμοῦ τούτου ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόησε, καὶ ἤθελε νὰ ἐννοῇ καὶ ὁ λαὸς, ὅτι ξύλινον τεῖχος εἶναι τὰ πλοῖα. Ὅλοι ἐννόησαν τὸν χρησμὸν, ὡς οὗτος, καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβιασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐκτὸς γερόντων τινῶν, οἵτινες, παρεννοήσαντες αὐτὸν πεισματωδῶς, ἔμειναν ὀπισθεν ξυλίνου περιτειχίσματος κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ὁ Ξέρξης εὐρὼν αὐτοὺς προσέταξε καὶ τοὺς κατέσφαζαν.

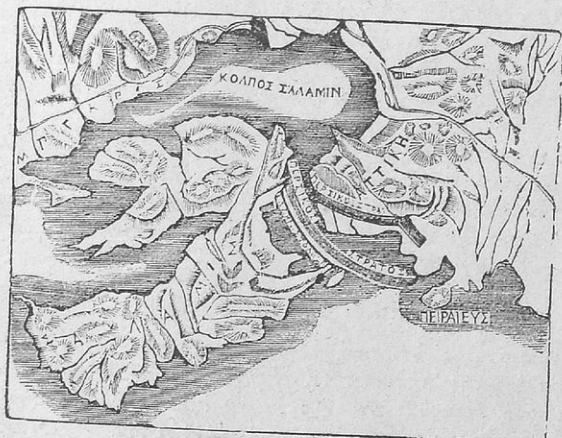
Ὁ Ξέρξης ἀντήμειψε τὰ μέγιστα τὸν προδότην Ἐριάλτην, ἀλλ' ὕστερον τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐπεκαλέσθη ἐπὶ τὸν προδότην ἅπανσαν τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν καὶ προσέτεινε βραβεῖον εἰς τὸν φονεύοντα αὐτόν. Καὶ τῷ ὄντι ἐφρονεύθη ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν ἦτταν τῶν βαρβάρων ὑπὸ τοῦ Τραχινίου Ἀθηνάδου.

Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι (480).

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο συνηγμένος μεταξὺ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ δὲν υπελάμβανον ἑαυτοὺς ἐξησφαλισμένους ἐνταῦθα, καὶ ἤθελον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν τόπον καὶ νὰ τρέξῃ ἕκαστος εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεώς του. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμῶς κατείδεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἡδύνατο νὰ σωθῇ μένουσα ἡνωμένη, καὶ ὅτι, διασκορπισθέντων τῶν πλοίων, δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον ἀντίστασις κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν περὶ τούτου συμβούλιον ὁ μὲν

Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε νὰ συγκροτήσῃ μάχην, οἱ δὲ ἄλλοι ἠγναντιοῦντο παραφόρως εἰς τὴν γνώμην του. Ἀδείμαντος, ὁ τῶν Κορινθίων στρατηγός, ἠπέιλησε τὸν Θεμιστοκλῆ, καὶ, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγός καὶ ἀρχιστράτηγος Εὐριβιάδης ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν μὲ ῥάβδον ὑψωμένην· «Πάταξον μὲν, ἄκουσον δὲ», ἀπεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος, καὶ ἐξηκολούθει ψυχρῶς ἐπιμένων εἰς τὴν γνώμην του. Ἀλλ' ἡ ἐπιμονή του δὲν θὰ ὑπερίσχυεν, ἂν μὴ μετεχειρίζετο εὐθὺς τὸ ἐξῆς ἐπιτυχὲς στρατήγημα. Ἐν ᾧ συνεζήτουν εἰσέτι, ἐξῆλθε κρυφίως τοῦ συμβουλίου καὶ ἔπεμψε πρὸς τὸν Ξέρξην τὴν ἐξῆς μυστικὴν ἀγγελίαν· «Ὁ Θεμιστοκλῆς εὐνοῶν τοὺς Πέρσας τοὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ φύγῃ κρυφίως· ἐὰν ὁ βασιλεὺς θέλῃ νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον διὰ μιᾶς, νὰ τοὺς περικυκλώσῃ κλειῶν τὴν ἑτέραν ἐξοδὸν τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμῖνος.» Ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ συμβούλιον παρατείνας ἐπίτηδες τὴν συζήτησιν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ τὸ μεταξὺ ὁ ἐξόριστος ἐν Αἰγίνῃ δίκαιος Ἀριστείδης, ἰδὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Ἑλλήνων, διεπέρασε διὰ τοῦ περσικοῦ στόλου, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του· προσκαλέσας δὲ κατὰ μέρος τὸν Θεμιστοκλῆ, ἐφιλιώθη μὲ αὐτὸν χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος.

Ἄνεμος καθ' ὥρισμένην ὥραν διεγείρετο ἐν τῷ πορθμῷ· ἅμα τούτου πνεύσαντος, ἤρχισαν τὴν μάχην οἱ Ἕλληνες. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑψομένων κυμάτων τὰ δυσκίνητα πλοῖα τοῦ περσικοῦ στόλου συνεκρούοντο, καὶ ἀνεπιτήδεια ὄντα πρὸς τὰς ναυτικὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς ταχείας περιστροφάς, προσεβάλλοντο ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν καὶ ταχυπλῶν ἑλληνικῶν, χωρὶς νὰ δύνανται ἐκεῖνα νὰ τὰ προσβάλλωσιν. Ἐκτὸς τούτου

Πираξ τῆς ἐν Σαλαμῶνι ναυμαχίας.

ἐν τῇ στενῇ ἐκείνῃ θαλάσῃ τὰ ἐχθρικά πλοῖα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντι-

παρατάξωσιν ὅλας τὰς δυνάμεις των, καὶ ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς ἀπέβαιναν ἀνωφελῆς. Ὁ Ξέρξης καθήμενος ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἐπὶ τινος λόφου τῆς ἀκτῆς ἐγείνεν αὐτόπτης τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου του.

Ἐν ᾧ διετέλει ἔντρομος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ θεᾷ τῆς καταστροφῆς του ταύτης ὁ Ξέρξης, τῷ ἐμήνυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ Ἕλληνες τρέχουσιν εἰς τὰς τοῦ Ἑλλησπόντου γαφύρας, νὰ τὰς καταστρέψωσι καὶ περικλείσωσι τὸν βασιλέα ἐν Εὐρώπῃ· ὅθεν ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ. Μακρόνιος δὲ, ὁ σύμβουλος ταύτης τῆς ἐλευθερίας ἐκστρατείας, ἐπρότεινε νὰ μείνῃ αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι μετὰ τριακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ οὕτως ἐγείνεν.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ (479).

Ὁ Μακρόνιος παραχειμάσας ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔστειλε τὴν ἄνοιξιν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μετὰ προτάσεις περὶ εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὸν συντόμως καὶ υπερηφάνως, ὅτι «ἐν ὕψι ὁ ἥλιος διαγράφει τὴν αὐτὴν τροχίαν, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θέλουσι συμμαχήσει μετὰ τὸν Ξέρξην, ἀλλὰ θέλουν πολεμεῖ αὐτὸν ἐμπιστευόμενοι εἰς τοὺς προστάτας θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ἀσεβῶς κατέκαυσεν». Ὁ Μακρόνιος τότε, διαπεράσας ἀνεμποδίστως τὴν Βοιωτίαν, εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὁ δὲ λαὸς πάλιν κατέφυγεν εἰς τὰ πλοῖα. Μετὰ τινὰς ἀργοπορίας ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πυρραίου, ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἠνώθη ἐν Ἐλευσίνι μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν πλοίων ἀποβιβασθέντων Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Γενόμενοι δὲ 100,000 τὸν ἀριθμὸν, ἐπολέμησαν τὸν στρατὸν τοῦ Μακρονίου ἐν Βοιωτίᾳ πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Τοιαύτη ἦτο ἡ γενομένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σφαγὴ, ὥστε ἐκ τῶν 300,000 στρατιωτῶν τοῦ Μακρονίου ἐσώθησαν μόνον 40,000 οὓς εἶχε μεταφέρει εἰς ἄλλο μέρος πρὸ τῆς μάχης ὁ Ἀρτάβαζος. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν 91 ἀνδρας, οἱ δὲ Τεγεᾶται 16 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι 62. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἐπολέμησαν, ἐκτὸς τῶν Μεγαρέων, οἵτινες καταληφθέντες ἐν τῇ πεδιάδι ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Θηβαίων, συμμαχῶν τῶν Περσῶν, ἀπώλεσαν 680 ἀνδρας. Τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρείας ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Πλαταιεῖς· ὁ δὲ Ἀριστείδης ἔγραψε ψήφισμα περὶ συμμαχίας ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἐορτῆς εἰς μνήμην τῆς νίκης.

Ἀπειρα πλοῦσια λάφυρα ἐκάλυπτον τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἐξ ὧν κατ' ἀρχὰς ἐξήρσαν τὸ μερίδιον τῶν θεῶν. Εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, εἰς τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ Διὸς καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἐδόθη τὸ δέκατον ἐκ τῶν λαφύρων μέρος ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πυρραίου καὶ τὸ ὑπόλοιπον διεμοιράσθη μεταξὺ τῶν νικητῶν. Ἀνήγειραν τάφους εἰς τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας, καὶ οἱ Πλαταιεῖς διωρίσθησαν φύλακες τῶν τάφων τούτων.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσεν εἰς Μυκάλῃν, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν περσικὸν στόλον φέροντα τὸ τελευταῖον στράτευμα τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Ξάνθιππον, ἀπήλαυσαν τὴν πρωτίστην δόξαν τῆς μάχης ταύτης, νικήσαντες σχεδὸν μόνοι, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπλανήθησαν, θέλοντες νὰ κυκλώσωσι τὸν ἐχθρόν. Τοιοῦτοτρόπως ὅχι μόνον ἀπεμάχρυναν οἱ Ἕλληνες τὸν πόλεμον ἐκ τῆς πατρίδος τῶν, ἀλλὰ καὶ μετέφεραν αὐτὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἐχθροῦ· ἡ δὲ τελευταία αὕτη νίκη κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Οὕτως ἐν διαστήματι ἐνὸς περίπου ἔτους ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας εἰς Σαλαμίνα, εἰς Πλαταιάς, εἰς Μυκάλῃν καὶ ἀποκατεστάθησαν ἐπιθετικοὶ καὶ νικηταί, ἐν ᾧ πρότερον ἠγωνίζοντο νὰ ὑπερασπίζωνται ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων. Οὕτω τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀσίας εὗρεν ἐν Ἑλλάδι τὸν τάφον του, τὰ δὲ ἀπειράριθμα στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσωσι τοῦ μικροῦ τούτου ἔθνους, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἀκαταμάχητον δύναμιν κατὰ τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν δούλων τὸν θερμὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Αἴγινα.

Ἡ κατ' ἐμπροσθεν τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου κειμένη νῆσος Αἴγινα, σπουδαιοτάτη καταστάσα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων διὰ τὸ ἐμπόριόν της, ἀπέκτησε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, καὶ περὶ τὸ 600 π. Χ. ἦτο θαλασσοκράτειρα. Ἦσαν δὲ ἐπὶ τῆς νήσου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, 470,000 δούλοι. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἐνεψύχουν τὴν καλλιτεχνίαν καὶ ἀνεδείχθησαν ἀξιόλογοι ἐν αὐτῇ καλλιτέχναι. Ἐπειδὴ δὲ ἐδοθήθησαν τοὺς Θηβαίους κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 503 π. Χ., οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο καὶ ἀντιζηλίας ἐνεκεν ἐχθρεύοντο αὐτοὺς καὶ ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐπολέμησαν μετ' αὐτοὺς. Εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ὅμως ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν οἱ Αἰγινηταὶ ἔλαβον μετὰ τῶν ὁμογενῶν τῶν μέρος μετ' 30 πλοῖα καὶ διεκρίθησαν εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἀνδρίαν τῶν ὑπὲρ πάντας τοὺς Ἕλληνας. Τῷ 470 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι πολέμησαντες ἐνίκησαν αὐτοὺς κατὰ θάλασσαν καὶ, πολιορκήσαντες ὕστερον τὴν πόλιν τῶν, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσι (456) καὶ νὰ ᾔναι ὑποτελεῖς αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν αὐτοὺς ἐκ τῆς νήσου τῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Περικλῆς ἔλεγε «λήμνην τοῦ Πειραιῶς», καὶ κατοικήθη αὕτη ὑπὸ Ἀθηναίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην ὁ Σπαρτιάτης Λύσανδρος ἐπανάφερεν αὐτοὺς εἰς τὴν νήσόν τῶν· δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως ν' ἀνακτήσωσι πλέον τὴν παλαιὰν αὐτῶν δύναμιν.

§ 20. Πausanías, Θeμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.

Ὑπερῆφανία καὶ φιλόδοξα σχέδια τοῦ Πausanίου.

Τρεῖς ἄνδρες διέπρεψαν ὡς ἀρχηγοὶ εἰς τὴν μεγάλην τῶν Ἑλλήνων

πρὸς τοὺς Πέρσας πάλιν, δύο Ἀθηναῖοι, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, καὶ εἰς Σπαρτιάτης, ὁ βασιλεὺς Πausanίας. Οὗτος ὅμως δὲν ἠδύνατο νὰ φέρῃ μετριοφρόνως τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δόξαν του. Γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ σταλεὶς εἰς Θράκην νὰ ἐκδιώξῃ τὰς περσικὰς φρουράς, ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον· παρὰσυρθεὶς ὅμως πολὺ ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν αἰχμαλώτων του περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Περσικῆς αὐλῆς, συνειροσθῆναι μυστικῶς μετὰ τὸν Ἀρτάβαζον, σατράπην τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐζήτησεν εἰς γάμον μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Ξέρξου, ὑποσχεθεὶς νὰ φέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν του τὴν Λακεδαιμόνα καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ὁ Ξέρξης ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ὑποσχέθη εἰς αὐτὸν πᾶσαν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν· ὁ δὲ Πausanίας ἐνεδύθη περσικὴν στολὴν, ἔπασεν εἰς πολυτέλειαν, προσέλαβε φρουρὰν Μήδων καὶ Αἰγυπτίων, καὶ μετεχειρίσθη τοὺς συμμάχους μετὰ ἀλαζονίαν σατράπου. Οὕτως οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐπέστρεψαν οἴκαδε, οἱ δὲ ἄλλοι μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτὸν, ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων· ὅθεν ἡ Σπάρτη ἔσπευσε νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ· οὗτος δὲ, ἐπιστηριζόμενος εἰς τοὺς θησαυρούς του, ἐτόλμησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐκεῖ ἐφυλακίσθη· κριθεὶς δ' ἔπειτα ἡθωώθη μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐστάλη πλεόν ἔξω τῆς Σπάρτης ὡς ἀρχηγός. Ἀνεκαλύφθη ὅμως προσπαθῶν νὰ ἐπαναστατήσῃ τοὺς Εἰλωτας διὰ ν' ἀνατρέψῃ τοὺς ἐφόρους καὶ νὰ λάβῃ ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε κατὰ Σπαρτιάτου τὴν μαρτυρίαν δούλου, δὲν εὐρίσκοντο ἀποδείξεις τῶν προδοσιῶν του, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἔδωκε τοιαύτας ἐν ἀγνοίᾳ, ὡς ἔξῃ.

Εἰς ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἀγγελιοφόρων του παρετήρησεν, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀποσταλέντων πρὸ αὐτοῦ ἐπανῆλθεν· ὅθεν, ἀνοίξας τὴν ἐπιστολὴν, ἀνέγνωσεν ὅτι ἐδίδετο παραγγελία νὰ θανατωθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀρταβάζου ὁ κομιστὴς τῆς ἀγγελίας, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ προαποσταλέντες· διὸ δὲν ἀνεχώρησεν, ἐνεχείρησε δὲ τὴν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς ἐφόρους· οὗτοι δὲ τὸν προσέταξαν νὰ καταφύγῃ εἰς ἱερὸν τι ἱκέτης, ὡς φοβούμενος δῆθεν τὴν ὀργὴν τοῦ Πausanίου. Εἰδοποιηθεὶς ὁ Πausanίας, ἔδραμε παρρηθὺς ἐκεῖ καὶ τὸν ἐβίαζε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του· δύο τῶν ἐφόρων κεκρυμμένοι ἐκεῖ που ἤκουσαν τὴν ὑπόθεσιν· φανερωθείσης οὕτω τῆς προδοσίας, ἀπεφασίσθη νὰ συλληφθῇ ἐν Σπάρτῃ. Ἐκ τῶν σημείων τινὸς μεταξὺ αὐτῶν ἐννοήσας ὁ Πausanίας τὴν τύχην, ἥτις τὸν ἠπείλει, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῖκου Ἀθηνᾶς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐτόλμων νὰ τὸν σύρωσι διὰ τῆς βίας ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀσύλου, ἔφραξαν μετὰ τὸν ναὸν τὴν θύραν, διὰ νὰ τὸν ἀφῇσωσι νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ ἐξ ἀσιτίας· λέγουσι μάλιστα, ὅτι ἡ μήτηρ του ἔθηκε τὴν πρώτην πέτραν. Καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ, τὸν ἔσυραν ἔξω τοῦ ναοῦ, διὰ νὰ μὴ μολύνῃ τὸ πτώμα του τὸν ἱερὸν τόπον (467). Τοιοῦτο ἦτο τὸ αἰσχρὸν τέλος τοῦ νικητοῦ τῶν Πλαταιῶν καὶ τοιαύτη εἶναι πάντοτε σχεδὸν ἡ μοῖρα τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος των.

Ὁχύρωσις Ἀθηνῶν.

Ἡ Σπάρτη κινηθεῖσα ὑπὸ αἰσθήματος φιλαυτίας ἐζήτησε νὰ μὴ ὀχυρωθῇ καμμία πόλις ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ φόβῳ, ἔλεγε, μήπως, ἂν ποτε οἱ βέρβεροι ἐπανάχροντο, αὐταὶ αἱ πόλεις χρησιμεύσωσιν εἰς αὐτοὺς ὥς φρούρια, ὅπου ἡδύναντο νὰ ἐγκατασταθῶσι διαρκῶς. Πρὸ πάντων δὲ ἤθελε νὰ μὴ ὀχυρωθῶσιν αἱ κατεστραμμένοι ὑπὸ τῶν Περσῶν Ἀθῆναι, καὶ τοῦτο διὰ ν' ἀφεθῶσιν εἰς τὴν διακρίσιν τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ' ὅ,τι ἤθελον οἱ Σπαρτιάται, δὲν ἡδύναντο νὰ θελήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁρχίσαν λοιπὸν νὰ ἀνοικοδομῶσι τὰ τεῖχη τῶν καὶ ἅπας ὁ λαὸς εἰργάζετο μὲ μεγάλην δραστηριότητα. Ὑλικὸν ἔλαβον ἐκ τε τῶν δημοσίων καὶ ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν ὅ,τι ἦτο χρήσιμον. Ὅθεν τὰ τεῖχη προεχώρουν δραστηρίως καὶ ἔμελλον νὰ τελειώσωσι τάχιστα. Οἱ Σπαρτιάται, ἀκούσαντες τὰ γινόμενα, παρῆγονέθησαν· ἐπειδὴ δὲ τὰ τεῖχη δὲν ἦσαν ἀρκούντως ὑψηλά, διὰ νὰ ἀντέχωσιν εἰς προσβολὴν, ὁ Θεμιστοκλῆς μεταβὰς εἰς Σπάρτην καὶ ἐξαπατήσας τοὺς Σπαρτιάτας, κατῴρθησε νὰ τὰ ἀποτελειώσῃ καὶ τότε εἶπεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Σπαρτιάται προσεποιήθησαν, ὅτι ἐλυπήθησαν, διότι τόσον κακῶς ἐνόησαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς σκοποὺς τῶν.

Ἐπειδὴ ὁ ἔως τότε λιμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐν Φαλήρῳ ἦτο καὶ πολὺ μικρὸς καὶ ἐλίγον ἀσφαλῆς, ὁ Θεμιστοκλῆς κατῴρθησε νὰ ἀποφασισθῇ ὅπως γείνη ὁ λιμὴν, ὁ ναύσταθμος καὶ οἱ νεώτοικοι ἐν Πειραιεῖ· διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ δὲ αὐτὰ, περιέβαλε τὸν Πειραιᾶ μὲ τεῖχος. Διὰ νὰ διατηρῇ δὲ τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, εἰσάγαγε νόμον ἵνα κατ' ἔτος κατασκευάζωνται εἴκοσι τριήρεις (κατὰ τινὰς ἐκ τῶν προσόδων τῶν ἀργυρείων τοῦ Λαυρίου). Διὰ ν' αὐξήσῃ δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, κατέπεισε τοὺς συμπολίτας τοῦ νὰ χορηγῶσιν ὠφελεῖς εἰς τοὺς ξένους, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἰργάτας, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐγκατασχθῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξ ὧν τῶν μερῶν ἔτρεχον πρὸς τὴν φιλόξενον πόλιν, καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἔνεκα τῆς τοῦ λαοῦ αὐξήσεως, κούκλυνθησαν εἰς ἐξαποστολὴν τῶν πολυχρήμων ἐκείνων ἀποικίων καὶ κληρουχιῶν, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν δύναμιν τῆς μητροπόλεως αὐτῶν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐτιμήθη πολὺ ὑπὸ τῆς πατρίδος του, ἀλλ' ἐκαυχᾶτο συχνὰ διὰ τὰς εὐεργεσίας του καὶ τὰς ἤριςτας συμβουλὰς του καὶ ἐμέμφετο τοὺς ἄλλους· ἡ δὲ βία διαγωγὴ καὶ ἰδιοτελεία του διήγειρε κατ' αὐτοῦ ἐχθροὺς· διὰ τοῦτο καὶ ὑπέστη τὴν ποινὴν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἐπιβάλλει εἰς τὸν Ἀριστείδην, ἐξοστρακισθεὶς ἐπὶ δεκαετίαν. Συκοφαντηθεὶς ὕστερον ὡς συνένοχος τοῦ Πανσανίου ἔφυγεν ἐξ Ἀργεῶς εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἡπειρον· ὕστερον δὲ διὰ τὸ ἀσφαλέστερον ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν (466). Ἐλθὼν θαρράλῶς εἰς Περσίαν καὶ παρουνισθεὶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, διαδόχου τοῦ Ξέρξου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει, ὑπέμνησε τὰς λεγομένας εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας εἰς τὸν Ξέρξην ἔκαμε, καὶ ἐζήτησεν ἐν ἔτος προθεσμίαν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν περσικὴν γλῶσ-

σαν και δυνηθη οὕτω ν' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὰ σχέδιά του ἄνευ διερ-
μηνέως. Ὁ Ἀρταξέρξης, θαυμάσας τὸ θάρρος του, τὸν ὑπεδέχθη εὐμε-
νῶς καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τρεῖς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Προσκληθεὶς
δὲ μετὰ τινα ἔτη νὰ λάβῃ μέρος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ
τῆς πατρίδος του, ἐπὶ δηλητήριον καὶ ἀπέθανε.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὴν μνήμην του καὶ τάφον αὐτοῦ ἤγειραν εἰς
ἄκρωτήριον τοῦ Πειραιῶς.

Ἀριστείδου εὐθύτης.

Ὁ Ἀριστείδης ἐξηκολούθει νὰ τιμᾶται κοινῶς διὰ τὴν ἄκραν δικαιο-
σύνην του.

Ὅταν ποτὲ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν, ὅτι εἶχε σπουδαίαν τινὰ γνώμην
μυστικὴν νὰ προτείνῃ, ἅπασα συμφώνως ἡ ἐκκλησία ἐπρόσταξε τὸν Ἀ-
ριστείδην μόνον νὰ ἐξετάσῃ καὶ ν' ἀποφασίσῃ ἀπὸ μέρος τῆς. Οὗτος λοι-
πὸν ἀκούσας εἶπεν, ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ὠφελιμώτα-
τον ἀλλ' ἀδικώτατον· ὁ δὲ λαὸς, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ περισσότερον, τὸ ἀ-
πέρριψε. Τὸ μυστικὸν λέγουσιν ὅτι ἦτο νὰ καύσῃσι τὰ πλοῖα τῶν συμ-
μάχων, τότε συνηθροισμένα ἐν τῷ λιμένι Πηγάσων, ὅπερ ἤθελε μὲν
κάμει τὰς Ἀθήνας τὴν μόνην θαλασσοκρατεῖραν δύναμιν, ἀλλ' ἤθελε
διεγείρει κατ' αὐτῆς ἄσπονδον μῖσος. Τοῦτο δὲ ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ὁ δῆμος
τῶν Ἀθηναίων ἦτο φιλοδίκαιος, καὶ ὁ Ἀριστείδης πιστὸς εἰς αὐτόν· ἐν-
ῶν δὲ ἦτο πρότερον ἀριστοκρατικὸς, ἐπρότεινεν ἤδη καὶ κατώρθωσε νὰ
γίνωσι καὶ οἱ θῆτες ἐκλέξιμοι εἰς τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν τοὺς ἀπέκλειον οἱ
νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Αὕτη ἡ ἀληθὴς φήμη τῆς δικαιοσύνης του ὠφέλησε τὸ μεγαλεῖον τῶν
Ἀθηνῶν. Ὅτε οἱ σύμμαχοι, παρωργισμένοι ὑπὸ τῆς ὑπερφανείας τοῦ
Παυσανίου, ἀπεσπᾶσθησαν ἀπὸ τῆς Σπάρτης, ὁ Ἀριστείδης διόκει τὰς
δυνάμεις τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεθύμει θερμῶς νὰ ἦναι οἱ Ἕλλη-
νες στενῶς συνδεδεμένοι κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, κατέπεισεν ὅλους
τοὺς τῶν νήσων καὶ τῆς παραλίας Ἀσίας τῆς μικρᾶς κατοίκους νὰ συμ-
μαχήσῃσι μὲ τοὺς Ἀθηναίους διὰ ν' ἀποκρούσῃσι τὰς προσβολὰς τῶν
βαρβάρων. Προσδιώρισε μὲ τὴν συγκατάθεσιν ὅλων τὴν εἰς εἰαστον λαὸν
ἀναλογούσαν μερίδα συνεισφορᾶς εἰς ἄνδρας, εἰς πλοῖα καὶ εἰς χρήματα,
καὶ μὲ τοιαύτην εὐθύτητα, ὥστε οὐδὲν ἠκούσθη παράπονον. Ἐπετράπη
εἰς αὐτὸν ὕστερον νὰ διαχειρισθῇ τὰ ἐν Δελφοῖς κείμενα δημόσια χρή-
ματα. Τοιαύτη ἦτο πάντοτε ἡ τιμιότης του, ὥστε, ὅτε ἀπέθανε (περὶ
τὸ 460 π. Χ.), δὲν ἀφῆκε οὐδὲ τὰ τῆς κηδείας του ἔξοδα, ἀφοῦ διεχει-
ρίσθη πολλὸν καιρὸν τὰς πλουσιωτάτας προσόδους τοῦ τότε κόσμου. Οἱ
δὲ Ἀθηναῖοι εὐγνώμονοι πρὸς αὐτὸν, ἐπροίκισαν τὰς θυγατέρας του
ἐκ τοῦ δημοσίου.

§ 21. Κίμων (476—449).

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου. Ἡ εὐτολμία του καὶ τὰ μεγάλα

του στρατιωτικά πλεονεκτήματα τὸν ἀποκαθίστων ἀγαπητὸν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐν ᾧ ἡ ἐλευθεριότης του τὸν ἔκαμνεν εὐάρεστον εἰς τὸ πληθος. Εἶχεν ἀνοίξει εἰς τὸν λαὸν τοὺς κήπους του καὶ πάντες οἱ χρεῖαν ἔχοντες ἐλευθέρως ἐλάμβανον καρποὺς καὶ ξένοι καὶ πολῖται. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ του ἐφιλοξένει πάντα παρουσιαζόμενον, καὶ ἐδοῆθει τοὺς πτωχοὺς πολυτρόπως. Πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μάχης ὅτε προετρέπετο ὁ λαὸς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ πλοῖα, ὁ Κίμων πρῶτος ὑπεστήριξε ταύτην τὴν ἰδέαν. Διεκρίθη εἰς τὰς μεγάλας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχας, καὶ δὲν εἶχε παρὰ ταύτην μόνην τὴν ἰδέαν, νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Πέρσας διὰ τὸν ἐμπρησμόν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πολιτικός του βίος ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ 476—449 π. Χ.

Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον ἀναδεχθῇ μὲ θάρρος τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' οἱ σύμμαχοί των ταχέως ἀπέκαμον ἐκ τῶν συνεχῶν μαχῶν. Ὁ Κίμων μετέβαλε τότε τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου συσταθεῖσαν συμμαχίαν, συμβουλευσας τοὺς συμμάχους νὰ δίδωσιν ἀντὶ στρατιωτῶν περισσότερα χρήματα καὶ πλοῖα, ὅπερ ἐδέχθησαν οὗτοι, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μόνον ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τῶν συμμάχων των. Ἐπεχείρησαν δὲ τότε νὰ καταλάβωσι τὰ τελευταῖα φρούρια, τὰ ὁποῖα οἱ Πέρσαι ἐκράτουν ἐν Θράκῃ, καὶ ν' ἀπαλλάξωσι τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα ὠφέλησε πολὺ ὁ Κίμων.

Ἐκυρίευσεν οὗτος τὸ 476 ἐν Θράκῃ τὴν Ἡϊόνα κυριεύσας δὲ καὶ τὴν Σκυρον ἐκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν Δολόπων πειρατῶν, καὶ οὕτως ἀπῆλλαξεν αὐτῶν τὸ Αἶγατον· τότε δὲ ἀνεῦρε ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ τὰ ὅσα τοῦ Θησέως καὶ τὰ μετεκόμισεν εἰς Ἀθήνας· ἐτέθησαν δὲ αὐτὰ εἰς τὸν ἰδρυθέντα καὶ σωζόμενον εἰσέτι ναὸν τοῦ Θησέως. Εἰς τινα ἄλλην ἐκστρατείαν ἐδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Συναντήσας τὸν στόλον των εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ, κατέστρεψε καὶ ἐκυρίευσεν 200 τριήρεις καὶ αὐθημερὸν ἀπεβίβασεν ἐπὶ τὴν παραλίαν τὴν πλησίον, ὅπου ἐστρατοπέδευεν τὸ πεζικὸν τῶν Περσῶν στρατεύμα, τινὰς τῶν στρατιωτῶν ἐνδύσας αὐτοὺς τὰ ἐνδύματα τῶν αἰχμαλώτων του καὶ καταλαβὼν τὸν ἔχθρὸν διὰ τοιοῦτου στρατηγήματος, ἐφόνευσεν καὶ διεσκόρπισεν αὐτὸν (466).

Ὁ Κίμων ἡγάπα πολὺ τοὺς Σπαρτιάτας, ἕνεκα τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας των. Τὸ 464 π. Χ. κατεστράφη ἡ Σπάρτη ὑπὸ σεισμοῦ, ἐξ οὗ ἐφονεύθησαν ἕως 20,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Οἱ Ἕλῳτες τότε, ὠφεληθέντες ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου, ἐπανέστησαν κατὰ τῶν δεσποτῶν των Σπαρτιατῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας Μεσσήνιοι, ὠνομάσθη τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος ἡ ἐπανάστασις αὕτη. Οἱ Σπαρτιάται τότε ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων· ὁ Κίμων κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐστάλη πρὸς αὐτοὺς μὲ στρατεύμα ἐκ 4,000 δ-πλιτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιάται τοὺς ἐφοβήθησαν, τοὺς ἀπέπεμψαν

διό ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων, συναισθανθεὶς σφοδρῶς τὴν ὕβριν καὶ ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ συμβουλευσάντος αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας Κίμωνος, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς δεκαετὴ ἐξορίαν (461).

Ὅτε ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἐμελλε νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ὁ ἐξόριστος Κίμων ἔτρεξεν ἐκ τῆς ἐξορίας του καὶ ἐζήτησε νὰ συγκαταριθμηθῇ εἰς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τῆς φυλῆς του· ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀπηγορεύθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, ἀπεμακρύνθη ἀφήσας τὴν πανοπλίαν του εἰς τοὺς φίλους· οὗτοι δὲ συνεθροίσθησαν περὶ τὸ εὐγενὲς τοῦτο τρόπαιον, καὶ ἐφονεύθησαν πολεμοῦντες μέχρι τοῦ τελευταίου.

Ἡ τοιαύτη φιλοπτριὰ ἔκαμε τὸν λαὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασίν του, καὶ δύο ἔτη πρὶν ἢ τελειώτῃ ὁ καιρὸς τῆς ἐξορίας του, ὁ Κίμων ἀνεκλήθη. Γενόμενος δὲ προστάτης τῆς δημοκρατίας, ἀποκατέστησε κατ' ἀρχάς τὴν εἰρήνην μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηναίων καὶ ἤρχισε τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον. Πολεμῶν ὅπως τοὺς διώξῃ ἐκ τῆς νήσου Κύπρου καὶ βοηθήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους ἐπαναστατήσαντας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των, ἀπέθανε (449) πολιορκῶν τὸ Κίτιον, πρὸ τοῦ νὰ ἴδυνθῇ νὰ ἐκτελέσῃ μέρος καὶ τοῦ μεγάλου τοῦτου σχεδίου.

Οἱ συναγωνισταὶ του τὸν ἐκήδευσαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Κομίζοντες δὲ τὰ λειψανά του εἰς Ἀθήνας, ἔπεσαν ἐν μέσῳ μεγάλου φοινικικοῦ καὶ κιλικικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν ἐν Κύπρῳ ἀπέναντι τῆς ἐκεῖ πόλεως Σιλαμίνος. Ἀποβιβασθέντες δὲ ἐσχόρπισαν τὸ ἐπὶ τῆς παραλίας στράτευμα (Θουκ. Α'. 112). Ἡ διπλῇ αὕτῃ νίκη πεζομαχίας τε καὶ ναυμαχίας ἔγινε τὸ τελευταῖον ἔργον τῶν μηδικῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους ἐτελείωσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνδόξως διὰ συνθήκης, δι' ἧς, καθὼς λέγεται, οὗτοι μὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸν Ἀρταξέρην τὴν κατοχὴν τῆς Κύπρου καὶ νὰ μὴ δίδωσι μηδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ δὲ μέγας βασιλεὺς ἄφινεν ἐλευθερὰν εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας τὴν ἐκεῖ παραλίαν, ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ἀναγνωρίζων τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ὡς θάλασσαν ἑλληνικὴν, ἀπέβαλε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ στέλλῃ πολεμικὸν πλοῖον πέραν τῶν Χελιδονίων νήσων ἐπὶ τὰ παράλια τῆς Ἀσικίας, καὶ πέραν τῶν Κυανέων πετρῶν, τῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου.

§ 22. Περικλῆς (449—429).

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ νικῆσαντος τοὺς Πέρσας εἰς Μυκάλῃν Ξανθίπου· ἐγεννήθη δὲ κατὰ τὸ 494 π. Χ. Ἦτο εὐφύεστατος καὶ ἀνετράφη καὶ ἐπαιδεύθη ὑπὸ καλλίστων διδασκάλων· διὰ τοῦτο εἰς τὰς πράξεις του ἦτο προσεκτικὸς καὶ διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἐνίκα τοὺς ἐναντίους του. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος του ἦτο ἀπλοῦς, μέτριος καὶ λιτός· ἦτο μετριόφρων, ὑβριζόμενος δὲ οὐδέποτε ἐμνησικαίει. Ἀπέχων τῶν θορυβωδῶν διασκεδάσεων, δὲν προσήρχετο εἰς συμπόσια ἢ ἐορτάς. Οὐδέποτε ἐφαίνετο ἔξω οἰκίας του, ἐκτὸς ἂν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ

Θήμου ἢ εἰς τὴν ἀγοράν. Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐδέχετο φίλους σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, οἷον τὸν περίφημον ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν, τοὺς ποιητὰς Εὐριπίδην καὶ Σοφοκλέα, τοὺς φιλοσόφους Πρωταγόραν, τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Σωκράτην καὶ ἄλλους.

Ἡ τοιαύτη διαγωγή τοῦ Περικλέους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγάλην δύναμιν διὰ μονῆς τῆς εὐφυΐας καὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἔγεινε τῇ ἀληθείᾳ ἀρχῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κίμων διὰ τῶν μεγάλων καλῶν ἔργων τοῦ κατ' ἀρχὰς τὸν ὑπερτέρει, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ μεγάλου τούτου πόλεως, καὶ ἔτι μᾶλλον μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔμεινε ὁ πρῶτος ἐν τῇ πόλει καὶ διετηρήσε ταύτην τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτι (449—429) στερεώσας τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ καταστήσας αὐτὰς ἐνδόξους καὶ ἰσχυράς.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τότε ὀκτὼ ἕως δέκα ἑκατομμύρια φόρου ὑποτελῶν καὶ συμμάχων, αὐτοὶ δὲ ἦσαν, οἱ δυνάμενοι φέρειν ὅπλα, 14 ἢ 15 χιλιάδες. Ὁ Περικλῆς διὰ νὰ τοὺς κρατῇ εἰς ὑποταγὴν, περιέφερε τοὺς στόλους τῆς πατρίδος τοῦ ἐπιδεικτικῶς, καὶ ἂν λάβῃ τις ἐδείκνυν ἀπειθεῖαν, ἐπετίθετο κατ' αὐτοῦ μὲ ἀκαταμάχητον δύναμιν καὶ σκληρὰ τὸν ἐτιμῶρει. Οὕτως, ὅτε τὸ 440 π. Χ. ἡ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων Σάμος ἐπαναστάτησε κατ' αὐτῶν, ὁ Περικλῆς ἐξέπλευσε μὲ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοὺς κατέβαλεν. Ὑπεχρέωσε δὲ αὐτοὺς νὰ κατεδαφίσωσι τὰ ὀχυρώματά των, νὰ παραδώσωσι τὸν στόλον των, νὰ δώσωσιν ὁμήρους εἰς ἐγγύησιν περὶ τῆς μελλούσης διαγωγῆς των, καὶ νὰ πληρώσωσι τὰς ἀπάρτας τοῦ πολέμου.

Ἡθέλησεν ἐπίσης νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς ἐγκαθιδρύσεως πολυαριθμῶν ἀποικιῶν, αἵτινες ἔγειναν διὰ τὰς Ἀθήνας ἐμπορικαὶ θέσεις, λιμένες ἐλευθεροὶ, ἐνθα προσωρμίζοντο τὰ πλοῖά των, ἀλλὰ πρὸ πάντων φρουρὰ πρὸς φύλαξιν τῶν τόπων, εἰς τοὺς δ-ποῖους αὐταὶ τὰς εἶχον συστήσει.

Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, διὰ τὸν ὅποιόν τινες ἀνοήτως κατηγόρουσι τὸν Περικλέα, ἐφύλαττεν οὗτος κατὰ μέρος δι' ἀπροσδοκίτους περιστάσεις σχεδὸν 10,000 τάλαντα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐτήρει τοὺς ναυστάθμους πλήρεις, καὶ εἶχε πάντοτε 300 ναῦς ἐτοιμοὺς πρὸς πόλεμον, καὶ τοῦτο ἐμπόδιζε πᾶσαν ἐπανάστασιν τῶν συμμάχων, ἠνάγκαζε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας νὰ μὴ ἐπιχειρῶσι τι κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων.

Ἀκμὴ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Συρρόῃ εἰς Ἀθήνας τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος.

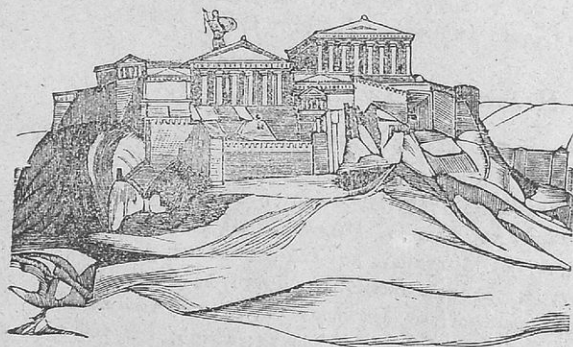
Ἡ ἰσχὺς τῶν Ἀθηνῶν συνίστατο μᾶλλον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων τῶν ἀνδρῶν, εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῶν χειρῶν καὶ τοῦ νοῦς των, παρὰ εἰς τὴν ὀλικὴν τῶν δυνάμιν. Νοοὶ, ποιήματα, ἀγάλματα, ἐπισήμη προσείλκουν εἰς Ἀθήνας τοὺς σπουδαίους, ἐξόχους καὶ τιμῶντας τότε τὸν ἐλληνικὸν λαὸν ἄνδρας. Πανταχόθεν δ' ἔτρεχον εἰς Ἀθήνας νὰ πα-

ρευρίσκονται εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ τὰ θεάματα. Τότε ἀνεδείχθησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει οἱ μέγιστοι σοφοὶ ὄλων τῶν αἰώνων, Ἀθηναῖοι καὶ ξένοι· οἱ τραγωδοποιοὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ ῥήτωρ Λυσίας, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, ὁ Ἱπποκράτης ὁ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς, Ἀριστοφάνης ὁ πρῶτος τῶν κωμικῶν ποιημάτων τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Φειδίας ὁ ἐνδοξότατος τῶν τεχνιτῶν, καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ζεῦξ, ὁ Πολύγνωτος καὶ ὁ Παρράσιος, περιφημότατοι ζωγράφοι· τέλος δύο ἀθάνατοι φιλόσοφοι ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Σωκράτης. Μετὰ τούτους δὲ ἀνεφάνησαν ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Ὑπὸ τοιούτων δὲ διδασκάλων δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι αἱ Ἀθῆναι κατεστάθησαν διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ κόσμου ὅλου, ὡς ὕστερον ἀπεδείχθη.

Ἀκμὴ τῶν τεχνῶν. Φειδίας, καλλιτεχνήματα.

Διὰ τὴν καλλωπίσιν τὰς Ἀθήνας μὲ λαμπρὰ μνημεῖα ὁ Περικλῆς, μετεχειρίσθη τὰ συμμαχικὰ χρήματα. Παρέδωκε δὲ τὴν ἀνωτάτην διέθυνσιν τῶν ἔργων τούτων εἰς τὸν ἄριστον καλλιτέχνην Φειδίαν (438—431).

Τὰ πρώτιστα ἔργα τοῦ Φειδίου ἦσαν τὸ κολοσσαῖον ἐκεῖνο ἄγαλμα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς, πολλὰ ἐν Ἀθήναις ἀγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μέρος τῶν ἀναγλύφων τῶν κοσμοῦντων τὰ ἔξω τοῦ Παρθενῶνος, τὸν ὁποῖον ὠκοδόμησαν οἱ ἀρχιτέκτονες Ἴκτινος καὶ Καλλικράτης, ὄλων ἐκ μαρμάρων ἐκ τοῦ πεντελικοῦ ὄρους. Ὁ ἐκ Μιλήτου Ἱππόδαμος ἀπετελείωσε τὸν Πειραιᾶ, πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος κτισθεῖσαν ἐπὶ κανονικοῦ σχεδίου. Ὁ ἀρχιτέκτων Μνησικλῆς ἀνήγειρε τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξωδεύθησαν 2,042 τάλαντα καὶ ἀπετελέσθησαν εἰς πέντε ἔτη.

Ἀκρόπολις Ἀθηνῶν.

Ἐν δὲ τῷ Παρθενῶνι ἐθαυμάζετο πολὺ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ

περίφημον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου, εἰς ὃ ἐδαπάνησε φιλοτίμως ἡ πόλις περὶ τὰ 3 ¹/₂ ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Παρεκτὸς τούτου περίφημον ἦτο καὶ τὸ ἐν ἀκροπόλει μέγα χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ἰδρυμένον μεταξὺ πού τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ αἶχμη τοῦ δόρατος καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους τοῦ ἀγάλματος τούτου ἦσαν ὁρατὰ εἰς τοὺς ἀπὸ Σουνίου προσπλέοντας.

Ἡ ἀκρόπολις ἵστατο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὑψομένη ἀποτόμως περὶ τοὺς 150 πόδας. Ἐπάνω δὲ ἦτο ἐπίπεδος, ἔχουσα μῆκος ἕως 1000 ποδῶν καὶ πλάτος ἕως 500. Εἰς τὰ ἐν αὐτῇ διάφορα οἰκοδομήματα, ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα φαίνεται ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους ἀκμῆς τῆς καλλιτεχνίας. Πλεῖστα δὲ τῶν εἰρημίων ἔργων σώζονται, κατεβρύμενα ὁμως καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς βαρβαρότητος ἠκρωτηριασμένα. Πολλὰ κλαπέντα καὶ ἀρπαχθέντα ὑπὸ ξένων στολίζουν τὴν ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ μουσεῖον.

Ἡ ζωγραφία προώδευσε ἀναλόγως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Ἀθῆναις. Ὁ Πάναινος, ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου, διεκόσμησε τὴν ἐν Ἀθῆναις Ποικίλῃν στοὰν μὲ εἰκόνας ὑπομιμνησκούσας εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ μέγαλα κατορθώματα τῶν πατέρων των. Ὁ δὲ Πολύγνωτος καὶ ὁ Μῆκων τὸν ἐβοήθησαν εἰς ταῦτα τὰ ἔργα.

Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Περικλέους διὰ τὴν δαπάνην μεγάλων χρηματικῶν ποσοτήτων εἰς ἀνέγερσιν ἀγαλμάτων μεγαλοπρεπῶν καὶ εἰς οἰκοδομὴν ναῶν. Ὁ Περικλῆς τοὺς εἶπεν, «Ἐγὼ μόνος θέλω ὑποστῆ τὰς γενομένας δαπάνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικόν μου ὄνομα μόνον, ὥς εἶναι δίκαιον, θέλει ἐγχαραχθῆ ἐφ' ὧν τούτων τῶν μνημείων». Ὁ λαὸς τότε, τὴν μεγαλοφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσας, ὁμοφώνως παρεδέχθη ὅτι ὁ Περικλῆς καλῶς ἔπραξε, καὶ ὅτι ὥφειλε νὰ ἐξακολουθῇ νὰ καλωπιζῇ τὴν πόλιν ἀφειδῶς. Καὶ οἱ σύμμαχοι δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ παραπονεθῶσι διὰ τὴν τοιαύτην δαπάνην τῶν φόρων των, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ὑπερασπίζοντο ἀπὸ πάντα ἐχθρικὸν κίνδυνον.

§ 23. Πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους (431—429).

Ἀπὸ τῆς προδοσίας τοῦ Περικλέους ἡ Σπάρτη εἶχε τρόπον τινὰ ἀποσυρθῆ μακρὰν τοῦ κόσμου, ἐβλεπε δὲ μὲ ζηλοτυρίαν τὴν πρόδον καὶ διαγωγὴν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐκαιροφυλάκτει νὰ ὤφελθῃ ἐκ τῶν σφαλμάτων, εἰς τὰ ὅποια ὑπέκυπτον δυστυχῶς οὗτοι, οἵτινες ἐλθισμὸν οὗτοι οἱ σύμμαχοι των δὲν ἦσαν καὶ ὑπήκοοι των καὶ ὅτι βλέποντες οὗτοι τοὺς Πέρσας μὴ ἐπαπειλοῦντας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος δι' οὐδένος κινδύνου, ἠσθάνοντο ἤδη τὸν ζυγὸν, τὸν ὅποιον εἶχον δεχθῆ ἀπὸ στενοχωρίαν ἐν καιρῷ κινδύνων. Μὴ τολμώντες δὲ ἕνεκεν ἐλλείψεως βοηθείας νὰ ἀποτιναξῶσι τὸν ζυγὸν τοῦτον, ἀπέστελλον πρὸς

431
480
002

τοὺς Λακεδαιμονίους μυστικὰς παρακλήσεις, καὶ τὸ πᾶν βαθμηδὸν παρεσκευάσθη πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον.

Ὁ πόλεμος ἤθελεν ἴσως βραδύνει νὰ ἐκρχῇ, ἂν ἡ Κόρινθος δὲν ὠπλίζετο κατὰ τῆς Κερκύρας διὰ τὴν Ἐπίδχμον, ἥτις ἦτο ἀποικία τῶν Κερκυραίων, ἡ δὲ Κέρκυρα ἦτο τῶν Κορινθίων ἀποικία. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη φιλονεικία μετὰ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων περὶ τῆς Ἐπιδάμνου, οἱ Κορινθιοὶ ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Κερκυραίων. Τότε δὲ ἡ μὲν Σπάρτη ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῶν Κορινθίων, αἱ δὲ Ἀθηναὶ ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμωσιν, ἄφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρχησαν τὴν Ποτίδαιαν, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, καὶ ἄφ' οὗ ἐκ τῶν Θηβαίων οἱ αἰχμαλωτισθέντες εἰς τινα ἀπόπειραν ἐν μέσῳ τελείας εἰρήνης πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν, συμμάχου των, ἐθνατώθησαν.

Ὁ ἀγὼν κατ' ἀρχὰς περὶωρίζετο εἰς ἀμοιβαίας λεηλασίας. Οἱ Σπαρτιάται καθ' ἕκαστον ἔαρ εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν κατέστρεφον καὶ διήρπαζον ὅ,τι ἠδύνατο, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, περιπλέοντες καθ' ἕκαστον θέρος τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, ἐποίουν τὰ αὐτά. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ δὲν συνεκροτήθη μεγάλη μάχη, ὅμως εἰς τὰς τολμηρὰς ταύτας ἐπιχειρήσεις συνεκροτοῦντο μικραὶ μάχαι καὶ ἐφονεύοντο τινες. Οἱ Ἀθηναῖοι συναθροίζοντες τὰ λείψανα τῶν ἰδικῶν των τὰ ἔθαπτον δημοσίως καὶ λόγοι ἐπιτάφιοι ἐξεφωνοῦντο.

Δυστυχῶς τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου λοιμὸς σκληρὸς ἐθέρριζε τὸ σεσωρευμένον πλῆθος εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ τὸν τόπον τὸν μετὰ τῶν δύο μακρῶν τειχῶν, τὰ ὅποια εἶχον κατασκευασθῇ κατὰ γνώμην τοῦ Κίμωνος καὶ συνέδενον τὸν Πειραιᾶ μὲ τὰς Ἀθήνας. Τὸ μόλυσμα τοῦτο, καθ' οὗ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἱατρῶν ἀπέβη ματαία, ἔφερε, ὡς λέγεται, ἐξ Ἀφρικῆς πλοῖον ἐμπορικὸν εἰς Πειραιᾶ. Νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πένντες, δυνατοὶ καὶ ἀδύνατοι, ὅλοι προσεβάλλοντο ἀδιακρίτως σπανίως δὲ ἐπέζησαν μέχρι τῆς ἐβδόμης ἡ ἐνάτης ἡμέρας. Ὁ Περικλῆς ὑπέφερε τὴν δυστυχίαν, ὡς καὶ τὴν εὐτυχίαν, ἄνευ ἀδυναμίας. Ἡ νόσος προσέβαλεν ὅλους τοῦ οἴκεόσιν του καὶ ἡ ἀδελφὴ του, τινὲς τῶν προσφιλεστάτων φίλων καὶ ὁ πρωτότοκός του υἱὸς ἀπέθανον· ἀπέμεινε δὲ μόνον εἰς αὐτὸν ὁ δευτερότοκός του υἱὸς Πύραχος· ἀλλ' ὁ λοιμὸς τοῦ ἀφῆρπασε καὶ αὐτὸν, καὶ πρώτην ἤδη φορὰν, καθ' ἣν στιγμὴν ἔθετο τὸν νεκρώσιμον στέφανον ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου υἱοῦ του, ἔαλυστε πικρῶς.

Ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ ἐπαγρυπνῇ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας· δὲν ἐπέζησεν ὅμως, διότι ὁ λοιμὸς, ὅστις καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ὕψαι, προσέβαλε καὶ τοῦτον, δὲν τὸν κατέβαλεν ὅμως διὰ μᾶς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον (429).

Κλέων, Μιτυληναῖοι, Πλαταιαί.

Δημαγωγοὶ ῥαδιούργοι καὶ πονηροὶ διεδέχθησαν τὸν Περικλέα. Ὁ

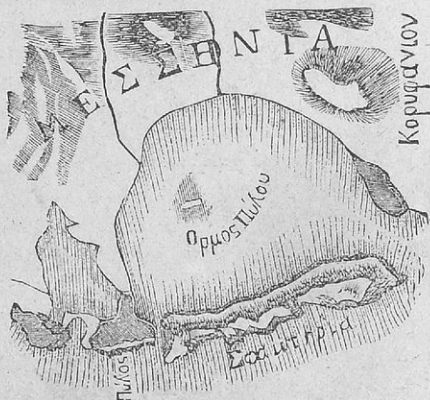
Κλέων, ὁ νέος εὐνοούμενος τοῦ λαοῦ, παρώξυνε τὰ πάθη αὐτοῦ ἀντὶ τὰ καθησυχάσῃ, ὥς ἔκαμεν ὁ Περικλῆς. Τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (428 π. Χ.) ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἡ ὑποτελής εἰς αὐτοὺς Μιτυλήνην, πρωτεύουσα τῆς Λέσβου. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολιορκήσαντες διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης αὐτήν, τὴν κατηνάγκασαν νὰ παραδοθῇ καὶ ν' ἀφεθῇ ἡ τύχη τῆς εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δὲ κατὰ συμβουλὴν τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος ἀπεφάσισαν θανατικὴν ποινὴν κατὰ πάντων τῶν ἐπαναστατῶν, νὰ ἐξανδραποδίσωσι δὲ καὶ πωλήσωσι τοὺς ὑπολοίπους κατοίκους τῆς νήσου μικροὺς τε καὶ μεγάλους, γυναῖκας καὶ παιδιὰ· αἴσθημα δὲ μόνον φιλανθρωπίας ἐμετρίασε ταύτην τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν, καὶ ἐσφάγησαν μόνον χίλιοι ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν.

Ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Πλαταιεῖς, διότι ἐφόνευσαν Θηβαίους· ὅθεν ἐπολιορκήσαν τὰς Πλαταιάς. Ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν, ἂν καὶ ὀλίγιστοι ἦσαν οἱ Πλαταιεῖς, ἀντεστάθησαν ὅμως εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς καταφθειρούσης αὐτοὺς πείνης, ἀπεπειράθησαν νὰ διαβῶσι τὸ διπλοῦν τεῖχος, δι' οὗ οἱ ἐχθροὶ εἰσὶν περικυκλώσει τὴν πόλιν· ὅθεν διακόσιοι εἴκοσιν ἄνθρωποι, τουτέστι τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ, ἀνεμώδει καὶ βροχερᾷ ἐξήλθον τῶν Πλαταιῶν σιωπηλοί, καὶ διὰ κλιμάκων ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχος, διὰ πολλῶν δὲ δυσκολιῶν ἐφθασαν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς Ἀττικὴν. Οἱ λοιποὶ τῆς φρουρᾶς τῶν Πλαταιῶν μὴ δυνηθέντες νὰ ἀντισταθῶσι περισσότερον ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐφάνησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην σκληρότατοι καὶ ἀδικώτατοι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς Πλαταιεῖς. Πέντε δικασταὶ ἐπέμφθησαν ἐκ Λακεδαιμόνος διὰ νὰ κρίνωσι τοὺς αἰχμαλώτους, οἵτινες ἐφέροντο ἐνώπιόν των ἀλλεπάλληλοι· οἱ δικασταὶ περιωρίζοντο μόνον νὰ τοὺς ἐρωτῶσιν, «Ἐὰν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον ἔκαμον ἀγαθόν τι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἢ εἰς τοὺς συμμάχους;» μετὰ ταύτην τὴν χλευαστικὴν ἐρώτησιν εἰς ἕνα ἕκαστον ἀποτεينوμένην ἐσφάζοντο. Διακόσιοι Πλαταιεῖς καὶ εἴκοσι πέντε Ἀθηναῖοι ἐσφάγησαν οὕτω· καὶ αἱ γυναῖκες των ἀπῆχθησαν εἰς δουλείαν, ἡ δὲ κατεδαφισθεῖσα πόλις των καὶ ἡ περίχωρος ἐδόθη εἰς τοὺς Θηβαίους.

Μάχη τῆς Σφακτηρίας (425). Καλχιδική.

Ὁ πόλεμος ἕως τότε ἦτο ἀμφιρροπῆς· διότι ἂν καὶ οἱ Πλαταιεῖς καθυπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Ποτίδαια ὅμως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ δὲ τὰ 426 οὗτοι ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν Πύλον ἐπὶ τῶν παραλίων αὐτῶν τῆς Μεσσηνίας, καὶ ἐκεῖθεν προσεκάλεσαν τοὺς Εἰλωτας τῆς Σπάρτης εἰς ἐλευθερίαν. Ἡ Λακεδαιμὼν ἔστειλε μετὰ σπουδῆς στράτευμα ν' ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν ταύτην. Διὰ νὰ βοηθήσωσι δὲ διὰ ξηρᾶς τὴν διὰ θαλάσσης γενομένην προσβολήν, 420 Σπαρτιαῖται ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἐγγιζούσαν σχεδὸν εἰς τὴν Πύλον· ἀλλ' ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπελθὼν αἴφνης τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἡ Σπάρ-

τη μαθοῦσα τὸ γεγονός καὶ φοβηθεῖσα διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν της τόσο ἐῖχεν ἐλαττωθῆ, ὥστε ἡ ἀπώλεια τῶν 420 μαχητῶν θὰ ἦτο δι' αὐτὴν συμφορὰ ἀνεπανόρθωτος, ἐζήτησεν εἰρήνην, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι περιφρονητικῶς τὴν ἀπερρῶσαν. Τότε οἱ ἔφοροι ὑπεσχέθησαν ἐλευθερίαν εἰς ἕκαστον Εἰλωτα, ὅστις θὰ κατῴρθωνε νὰ φέρῃ ζωοτροφίας εἰς τὴν Σφακτηρίαν διαβαίνων τὴν νύκτα καὶ κολυμβῶν διὰ τῶν ἀθηναϊκῶν πλοίων. Πολλοὶ τούτων ἀποπειραθέντες ἐπέτυχον καὶ οὕτως ἠδυνήθησαν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ μείνωσι μέχρι τῆς τοῦ χειμῶνος προσεγγίσεως. Τότε δέ τινες εἰς Ἀθήνας παρεπονέθησαν κατὰ τῶν στρατηγῶν. Ὁ Κλέων ἐκλεχθεὶς τότε στρατηγὸς ὑπεσχέθη ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν τὸ πᾶν θὰ ἦναι τετελεσμένον, ὅπερ καὶ ἔγεινε· συμβεβηκὸς δέ τι συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Πύλον. Πυρὰ ἀναφθεῖσα ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς κατασκευὴν φαγητοῦ καὶ μὴ ἐντελῶς σβεσθεῖσα μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ δάσος, καὶ κατέκαυσεν αὐτό· ὅθεν ἡ κατάβασις διὰ τοῦτο ἀποκαθίστατο εὐκολός, διότι ἤδη ἐφαίνοντο ὅλαι αἱ κινήσεις τῶν Σπαρτιατῶν. Νύκτα τινὰ λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι προσέβαλον τὴν νῆσον μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται περικυκλωθέντες, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Σφακτηρία.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐδόξασε πολὺ τὸν Κλέωνα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐμψυχωθέντες περιέζωσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἡ Σπάρτη ἐφαίνετο καταβεβλημένη, ἀλλ' ὁ Βρασίδης, εἰς τῶν βασιλέων της, τὴν ἠνώρθωσε. Λαβὼν οὗτος θαρράλῳς ἐπιθετικὴν θέσιν ἐξέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων, ἐξ ὧν οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάβανον μεγάλα εἰσοδήματα καὶ παντὸς εἶδους ἐφόδια. Καὶ αὕτη ἡ Ἀμφίπολις, ἰσχυροτάτη τῶν ἀποικιῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεστάτησεν, ὁ Κλέων δὲ καὶ ὁ Βρασίδης αὐτὸς ἐφονεύθησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα μάχῃ (422). Μετὰ δὲ τὸν

θάνατόν των, συνωμολογήθη εἰρήνη δι' ἐπιμελείας τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου (421) μετὰ δεκαετῇ πόλεμον, καταστροφὴν πόλεων καὶ σφαγὰς καὶ πράξεις βαρβάρους καὶ ἀνωφελεῖς. Οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κατακτηθεῖσαι χώροι ἀπεδόθησαν ἀμοιβαίως μετὰ τὴν εἰρήνην.

§ 24. Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν (415—413).

Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας του ἔλαβεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ μεγάλῃν πατρικὴν κληρονομίαν. Ἐχὼν λοιπὸν εὐγένειαν, πλοῦτη καὶ εὐφυΐαν, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ πολλῶν παρασίτων καὶ κολάκων. Συνειθισμένος οὕτω ν' ἀνευφημῆται ὑπὸ τῆς συνουσίας τούτων καὶ διὰ τὰς πλέον ἀνοήτους πράξεις του ἐτόλμα νὰ πράττῃ τὸ πᾶν ἀτιμωρητί. Νέος ἀκόμη ἐκολάφισε διδάσκαλόν τινα, εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ οὐοίου δὲν εὔρε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου. Εἰς τοὺς δολυμπιακοὺς ἀγῶνας μόνος ἐκ τῶν ἰδιωτῶν ἔβαλε νὰ τρέξωσιν ἑπτὰ ἄρματα τοῦ συγχρόνως ἀμαυρώσας οὕτω τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν βασιλέων τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κυρήνης· ἐκέρδησε δὲ δύο βραβεῖα ἐν τῷ αὐτῷ σταδίῳ. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι τύπος περιφανεστάτου μὲν, ἀλλὰ καὶ κακοήθους καὶ ἐπομένως ἐπικινδύνου τῇ δημοκρασίᾳ πολίτου.

Ὁ Νίκις, ἀνὴρ βραθύπλουτος καὶ πρωτεύων ἐν τῇ πόλει, ἐσύσταινε τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, διὰ νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν πατρίδα του νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἐλθέριον εἰς αὐτὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐπαρθέντες διὰ τὰς νίκας τῶν ἐνόμιζον, ὅτι οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀνώτερον τῶν δυνάμεών των, καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Σικελίας θὰ συνεπλήρου τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν των. Ἐπὶ προφάσει λοιπὸν τοῦ νὰ δώσωσι βοήθειαν εἰς τοὺς Ἐγεσταίους κατὰ τῶν Συρακουσίων, συνήθροισαν στρατιάν τοιαύτην καὶ τοσαύτην, ὁποῖαν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ πόλει ἐλληνικῇ εἶχεν ἰδεῖ ἕως τότε ἐξερχομένην τῶν τειχῶν καὶ τῶν λιμένων της, 134 ναῦς, 1,300 τοξότας καὶ 5,100 δπλίτας (414 π. X.).

Τρεῖς ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Δάμαχος, ὁ Νικίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ τελευταῖος ἀνακληθεὶς σχεδὸν εὐθὺς διὰ ν' ἀπολογηθῇ, ὡς κατηγορηθεὶς ὅτι ἐνέπαιζε τὰ ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ὅτι περιέκοψε νύκτα τινὰ τοὺς κατὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἱσταμένους Ἑρμᾶς, κατέφυγεν εἰς Σπάρτην, τὴν ὁποῖαν παρῴχυνε κατὰ τῆς πατρίδος του. Οἱ δύο δ' ἄλλοι στρατηγοὶ ἐξετέλουν τὰς πολεμικὰς ἐργασίας μετ' ἀδράνειαν καὶ χρονοτριβήν. Ἡ Σπάρτη ἐπεμφεν ἐν τοσοῦτῳ εἰς βοήθειαν τῶν Συρακουσίων τὸν Γύλιππον, στρατηγὸν ἐπιτήδειον, ὅστις ἔμα φθάσας μετέβαλε τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἀπέστειλε κατ' ἀρχὰς κήρυγμα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διὰ νὰ τοὺς προτείνῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν, ἐὰν ἤθελον νὰ κενώσωσι τὴν Σικελίαν καὶ ἀπέλθωσιν· ἄλλ'

δ Νικίας οὐδὲ κὰν ν' ἀποκριθῇ κατεδέχθη. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης ἐπανήγαγε τὸ θάρρος τῶν πολεμίων τῶν Ἀθηναίων, ἀποκατέστησε τὴν περὶ τὴν νίκην, ἐξήσκησε τὰ στρατεύματα καὶ μετὰ ταῦτα ἐκέρδησε τοιαύτην νίκην, ὥστε τὸ στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν ἔως τότε ἐπολιορκεῖτο ἤδη ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ὁ Νικίας ἔσπευσε νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς Ἀθήνας τὰ περὶ τῆς ἀμνηχανίας του. Ἐξ Ἀθηναίων δὲ τῷ ἐστάλῃ στρατὸς σχεδὸν ἴσος πρὸς τὸν πρῶτον διοικούμενος ὑπὸ τοῦ κρατίστου τῶν τότε στρατηγῶν, τοῦ Δημοσθένους. Ὅτε ὁ στρατὸς ἐφάνη εἰς Συρακούσας κατὰ τὸ 413 ἐν πομπῇ μετὰ 73 πλοίων φερόντων 5,000 πεζοὺς καὶ 3,000 τοξότας, οἱ Συρακούσιοι ἐκ νέου ὑπέπεσαν εἰς μεγίστους φόβους. Ὁ Δημοσθένης ἤρχετο μὲ σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν ἀμέσως. Ἀλλὰ εἰς τινα κατὰ ξηρὰν μάχην οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν 2,000, ἄνδρας, εἰς ἄλλην κατὰ θάλασσαν ἦσαν κατεστράφη καὶ ὁ στόλος των, ἡ τελευταία των ἐλπίς.

Δυσκόλως θὰ ἠδύναντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς καὶ ὅμως ἐδοκίμασαν νὰ φύγωσι 40,000 Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν στρατιωτῶν, ἐγκαταλείψαντες τοὺς πληγωμένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς των, οἵτινες παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψωσιν εἰς σκληρὸν θάνατον τοὺς παρηκολούθουν, ὅσον αἱ ἐξηντηλημέναι δυνάμεις των τοῖς ἐσυγχώρουν. Ἐν διαστήματι ὀκτῶ ἡμερῶν, καθ' ἃς διήρκεσεν ἡ ὁλόθριος αὕτη ὑποχώρησις, οἱ ἐχθροὶ δὲν ἔπαυσαν προσβάλλοντες αὐτοὺς πανταχόθεν, καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης, ὁ ἀποτελὼν τὴν ὀπισθοφυλάκην, περιεκυκλώθη τέλος καὶ ἐβιάσθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα· ὁ δὲ Νικίας ἐξηκολούθει νὰ φεύγῃ, ἀλλὰ ποταμός τις τοῦ ἐκώλυσε τὸν δρόμον. Καταφλεγόμενοι οἱ φεύγοντες ἐκ τῆς δίψης ἐρρίφθησαν σωρηδὸν ἐπ' αὐτὸν καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν· οἱ Συρακούσιοι τοποθετηθέντες ἐπὶ τοῦ πλησίον ὕψους ἐρρίπτον τὰ βέλη των, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καταβάντες ἐσφαζον τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ, ὅστις ἐπληρώθη εὐθὺς νεκρῶν καὶ ἐβάφη ὑπὸ τοῦ αἵματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δυστύχημα ἠνάγκασε τὸν Νικίαν νὰ παραδοθῇ. Καὶ οὗτος μὲν, ὥς καὶ ὁ Δημοσθένης, ἐθανατώθησαν, οἱ δ' ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἐρρίφθησαν σωρηδὸν εἰς βαθέα λατομεῖα ὑπαιθρα ὄντα, ὅπου ἐβασανίζοντο ὑπὸ τοῦ πνιγροῦ καὶ υπερβολικοῦ τοῦ ἡλίου καύσωνος, καὶ ἐπάγωνον ὑπὸ τῆς δρόσου τῶν τοῦ φθινοπώρου νυκτῶν, λαμβάνοντες εἰς τροφήν τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος ἐνὸς δούλου, καὶ οἱ μὲν τραυματαῖοι καὶ ἀσθενεῖς ἀπέθνησκον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ ἔμνον ἄταφοι, οἱ δ' ἐπιζῶντες ἀνέπνεον μεμολυσμένον ἀέρα. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἔμειναν 75 ἡμέρας, περὶ τὸ τέλος τῶν ὁποίων ἐπωλήθησαν οἱ σωθέντες ὡς δοῦλοι ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι αἰχμάλωτοί τινες Ἀθηναῖοι ἠλευθερώθησαν, διότι οἱ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς κυρίους των τεμάχια τῶν δραμάτων τοῦ Εὐριπίδου, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ μνήμῃ των κατεῖχον, ἄλλοι δὲ περιπλανώμενοι εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν μάχην ἐτρέφοντο παρ' ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔφαλλον τοὺς στίχους του. Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς Ἀθή-

νας οἱ οἰχμάλωτοι οὗτοι ἐπορεύθησαν καὶ ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των εἰς τὸν ποιητὴν, τοῦ ὁποῖου τὰ ποιήματα τοὺς ἔσωσαν.

§ 25. Τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (413—404).

Ἡ συμφορὰ αὕτη ἐπροξένησεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων πληγὴν, ἐξ ἧς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακύψῃ. Ὅτε δ' Ἀλκιβιάδης καταφυγὼν εἰς Σπάρτην ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, α' Ἐγὼ εὐθὺς θά τοῖς δείξω, ἐφώναξεν, ὅτι ζῶ εἰσέτι». Ὅθεν συνεβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ὠχύρωσαν τὴν δεκέλειαν (τὸ νῦν Τατόι), κώμην τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ καταστήσωσι τὸν πόλεμον διαρκῆ εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τῶν Ἀθηναίων ἐπεκαλέσθησαν δὲ καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντεστάθησαν ἡρωϊκῶς εἰς τὴν καταδρομὴν, καὶ διὰ τῆς εὐσταθείας των ὅλους των τοὺς συμμάχους διετήρησαν πιστοὺς εἰς τὸ καθήκον των.

Κατ' εὐτυχίαν τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλκιβιάδης ἔνεκα τῆς κακῆς διαγωγῆς του ἔφυγεν ἐκ Σπάρτης. Μὴ τολμήσας δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο καταδεδικασμένος, προσεπάθησε νὰ γείνῃ ἄξιος τῆς ἀνακλήσεως διὰ τῶν εὐεργετημάτων του· ὅθεν μεταβὰς εἰς Ἀσίαν παρὰ τὸν σατράπην Τισσαφέρνην, κατώρθωσε ν' ἀποσπᾷ αὐτὸν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς Σπάρτης καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ εὖνουν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· κατώρθωσεν ἔτι νὰ λάβῃ διὰ χρηματικῆς ἐπικουρίας τῆς Περσίας τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Σάμῳ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ δι' αὐτοῦ προσέβαλε τοὺς πρὸ ὀλίγου φίλους του Σπαρτιάτας. Δύο δὲ ναυμαχίαι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον (411), μία μεγάλη κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν νίκη παρὰ τῇ Κυζίκῳ (410), τέλος ἡ ἄλωσις τοῦ Βυζαντίου (408) ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ τῆς Προποντιδος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων κερδήσας πάλιν τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου ἀνεκλήθη καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος γενόμενος ὑποπτος ἐστερήθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἠναγκάσθη ἐκ νέου νὰ φύγῃ εἰς ξένην γῆν, ὅπου ἐδολοφονήθη ὑπὸ Περσῶν, ἐν ᾧ ἐξώρμητιεν ἐκ τῆς οἰκίας του, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβαλαν πῦρ (404)· ἔζησε δὲ 46 περίπου ἔτη.

Οἱ Πέρσαι ἥλλαξαν πάλιν τοὺς συμμάχους των, διότι τὸν νέον Κύρον, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Β'. ἐλθόντα διοικητὴν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν Λύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος κολακεύσας εἵλκυσε πρὸς ἑαυτόν. Τότε ἡ ἥττα τοῦ Σπαρτιάτου Καλλικρατίδου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Κώνωνος περὶ τὰς νήσους Ἀργινούσας (406) ἀπέβη ἀνωφελής, ἐπειδὴ ὁ Λύσανδρος λαβὼν παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα, ἠδυνήθη νὰ συγκροτήσῃ στόλον ἀνώτερον ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἡ Σπάρτη πρὸ ὀλίγου ἀπώλεσε. Τέλος πάντων τῷ 405 ἀφῆρσαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκης.

Ἡ ἐνταῦθα μάχη ὑπὲρ τῆς Σπάρτης ἀποβᾶσα δὲν ἦτο ἀποτελεσμα

ἀνδρίας. Ἐν ᾧ οἱ δύο στόλοι ἦσαν εἰς τὸν Ἑλλησποντον ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, οἱ Ἀθηναῖοι ναύαρχοι τέσσαρας κατὰ συνέθειαν ἡμέρας ἐρχόμενοι καὶ παρακαλοῦντες ματαίως εἰς μάχην τὸν Λύσανδρον ἐπροφυλάττοντο ἀμελῶς, διότι ἐνόμιζον, ὅτι οὐδένα κίνδυνον εἶχον παρ' ἑχθροῦ τόσον δειλοῦ. Ἐν τοσούτῳ ὁ Λύσανδρος παρετήρει ἐπιμελῶς τὰς κινήσεις των, καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν, μόλις οἱ ναύαρχοι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ἐπιστρέφει εἰς τὸν σταθμόν των, καὶ ὁ Λύσανδρος εὐθύς ὕψωσε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τοὺς ἰδικούς του. Πρῶτος δ' ὁ Κόνων ἐκ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν παρετήρησεν ἐκ τῆς ξηρᾶς τὸν στόλον τοῦτον, ὅτι προὔχρει πλησίστιος καὶ ἐφώναζε νὰ ἐπιβιβασθῶσιν οἱ ναῦται. Κυριευθεὶς δὲ ὑπὸ λύπης ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς ἐπαπειλούσης τοῦς Ἀθηναίους δυστυχίας καλεῖ τοὺς μὲν, παρακαλεῖ τοὺς δὲ, καὶ ἀναγκάζει ὅλους, ὅτους συναντᾷ, νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ὁ ζῆλός του ἦτο ἀνωφελής, διότι οἱ στρατιῶται ἦσαν διεσκορπισμένοι τῇ δε κἀκείσε, οἱ μὲν εἶχον μεταβῆ πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, οἱ δὲ ἐπεριδιάβζον εἰς τὴν πεδιάδα· τινὲς ἐκοιμῶντο εἰς τὰς σκηνάς των, ἄλλοι δ' ἠτοίμαζον τὸ γεῦμα. Οἱ Πελοποννήσιοι πίπτοντες εἰς τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν ἀνῆρπαζον τὰς κενὰς ναῦς καὶ συνέτριβον διὰ τῶν συγκρούσεων των τὰς ἤδη πληρουμένας. Οἱ δὲ στρατιῶται, τρέχοντες ἵνα τὰς υπερασπίσωσιν ἄνευ ὀπλων, ἐφονεύθησαν πλησίον των, καὶ ὅσοι ἔφυγον πρὸς τὸ παράλιον, ἐσφάγγησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀποβιβασθέντων καὶ δρακμόνων πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν. Ὁ Λύσανδρος συνέλαβε 3000 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ τοὺς στρατηγούς, καὶ ἐκυρίευσεν ὅλον τὸν στόλον ἐκτὸς τῆς νηὸς Παράλου, ἥτις σωθεῖσα ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας τὴν εἰδήσιν τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος· ἐσώθησαν δὲ καὶ οὐκ ὅλα πλοῖα, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Κόνων κατέφυγεν (405) εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.

Ὁ Λύσανδρος ἐν ἀταραξίᾳ ἔσφαξε περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας αἰχμαλώτων Ἀθηναίων, χωρὶς νὰ ἔχη δικαιολόγησιν, ὅτι τοὺς ἐφόνευσε δῆθεν ἕνεκεν ἀντεκδικήσεως ζυμίων, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν συμπολοῇ, διότι μάχη δὲν ἔγεινεν. Οὗτοι οἱ σφαγέντες ἦσαν ὁ τελευταῖος στρατὸς τῶν Ἀθηναίων. Δὲν ὑπῆρχον πλέον οὔτε πλοῖα ἐν Πειραιεῖ, οὔτε χρήματα ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ, οὔτε ὀπλῖται ἐν τῇ πόλει πρὸς συγκρότησιν νέου στρατοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἡρωικὴ πόλις ἀντέστη ἔτι ἑξ ἡμέρας κατὰ τῶν στρατευμάτων τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ μόνῃ ἡ πείνα τὴν ἡνάγκασε τέλος νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα τὸ ἔαρ τοῦ 404 π. Χ.

Αἱ Ἀθηναὶ κατεδικάσθησαν διὰ συνθήκης νὰ μὴ ἔχωσι πλέον τείχη, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξάρτουςις πλειοτέρων τῶν δώδεκα πλοίων. Τὰς ἐξῆς βρισαν μάλιστα ἀφειδᾶς, διότι ὁ Λύσανδρος συνήθροισε μέγαν ἀριθμὸν αὐλητρίδων καὶ προσέταξε νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη καὶ νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα, παιανίζούσης τῆς μουσικῆς, καὶ παρόντων τῶν συμμάχων, οἵτινες ἐστοιμημένοι μὲ ἄνθη, ἔφαλλον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων τὴν ἐλευθερίαν τῆς λυτρωθείσης τάχα Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν οἱ ἄθλιοι, ὅτι, καταστροφόμενων τῶν Ἀθηναίων, συγκατεστρέφοντο καὶ αὐτοὶ οὐ-

τοι, ὡς ὁ ὕστερος χρόνος ἀπέδειξε. Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

§ 26. Οἱ 30 τύραννοι (404) καὶ ὁ Θρασύβουλος (403).

Διὰ τὰ μένῳσι καταβεβλημένοι αἱ Ἀθηναί, ὁ Δύσανδρος καταλύσας τὸ ἀρχαῖον πολίτευμά των, ὑπέβαλεν αὐτὰς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τριάκοντα ἐγγχωρίων τυράννων, τῶν ὁποίων ἡ βία καὶ καὶ ἡ αὐθαρεσία ἄφρησε στυγεράν μνήμην. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ὑπαρχόντων συκοφαντῶν πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν· ἔπειτα ὅμως καὶ κατὰ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν. Τότε ἐζήτησαν πρὸς ὑποστήριξιν των καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρουροὺς, τοὺς ὁποίους ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐκολάκευον τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν (ἄρμωστήν) Καλλίσιον, διὰ τὰ ἐπαινεῖν ὅτι καὶ ἂν πράττωσιν. Οἱ πολῖται ἀφωπλίσθησαν ἐκτὸς 3000, οἵτινες ἦσαν ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων· τῶν δὲ ἀντιπάλων των ἄλλοι ἐξωρίσθησαν καὶ ἄλλοι κατεδικάσθησαν καὶ τὰ κτήματά των ἐδημεύθησαν, διὰ τὰ πληρῶνται ὁ μισθὸς τῶν φρουρῶν. Μόνος ὁ Θηραμένης μεταξὺ τῶν τριάκοντα ἦτο μετριοπαθέστερος καὶ φρονιμώτερος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς κατεδικάσθη τὰ πῆν τὸ κῶνειον, κατὰ πρότασιν τοῦ παλαιοῦ του φίλου καὶ συντυράννου του Κριτίου.

Ὁ φιλόπατρις Θρασύβουλος, βλέπων τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἔσπευσεν ἐκ Θηβῶν μὲ ἐβδομήκοντα ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ φυγόντας Ἀθηναίους καὶ τινὰς Θηβαίους, καὶ κατέλαβε τὴν Φυλὴν, προὔριον τῆς Ἀττικῆς· ἅμα δ' ἐπαυξήθέντος τοῦ μικροῦ του στρατεύματος, ἐκυρίευσεν τὴν Μουνυχίαν, ἓνα τῶν τριῶν λιμένων τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δὲ τύραννοι ἤλθον τὰ τοὺς προσβάλλωσιν ἐνταῦθα. Τὸ στρατεύμα τῶν τυράννων, συγκείμενον ἐξ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, ἐνίκηθη, ὁ δὲ Θρασύβουλος, διὰ τὰ τελειώτη τὸ ταχύτερον τὸν πόλεμον, τοὺς συνεχώρησε τὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς Ἑλευσίνα, καὶ ἐπροκλήρυσεν ἀμνηστειάν, τὴν ὁποίαν ἐτήρησε πιστῶς. Ἀντὶ δὲ τῶν τριάκοντα ἐγκατεστάθησαν δέκα, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ὡς τυραννικοί, κατελύθησαν καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα ἀποκατεστάθη πάλιν μετὰ τὴν ὀκτάμηνον τυραννίαν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν μετὰ τούτους δέκα.

Ἱπποκράτης, Ἀριστοφάνης, Θουκυδίδης, Σωκράτης.

Κατὰ τοὺς ἀξιοθρηνήτους τούτους καιροὺς ἀνεφάνησαν ἄνδρες τινὲς, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα κατετάχθησαν μεταξὺ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῶ ἱατρὸς Ἱπποκράτης (460—490), ὅστις ἠξιώθη διὰ τὴν μεγάλην του ἀγχίνουαν καὶ τὴν ἱατρικὴν του δεινότητα τὰ ὀνομασθῆ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς· ὁ Ἀριστοφάνης, ὅστις διὰ τῶν κωμῳδιῶν του ἐνέπαιζε καὶ προσέβαλλε καιρῶς ὅσους εἰς τὸν καιρὸν του ἐξέπιπτον εἰς καταχρήσεις· ὁ Θουκυδίδης, ὅστις μὲ αὐστηρὰν ἀλήθειαν ἱστόρησε τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ὑπερέβη ὅλους διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ καὶ τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν τοῦ, ὑπῆρξεν ὁ Σωκράτης, γεννηθεὶς τῷ 469. Ὁ πατήρ τοῦ Σωφρονίσκος ἦτο λιθοξόος· διὸ καὶ ὁ ἴδιος μετήλθε κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὅπερ ὅμως ἐγκατέλειψεν ὕστερον, καί τοι πτωχὸς, διὰ τὸ νὰ ζητήσῃ οὐχὶ τὰ πλούτη, ἀλλ' ὅτι ἐξετίμα κάλλιον τοῦ χρυσοῦ, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐξεπλήρωσεν ἅπαντα τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Ποτίδαιαν, εἰς τὴν Ἀμφίπολιν καὶ εἰς τὸ Δήλιον καὶ ἔσωσέ ποτε τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἄλλοτε τὸν Ξενοφῶντα. Περισπούδαστον εἰς αὐτὸν ἀξίωμα ἦτο τὸ «Γνωθὶ σαυτόν»· ἔλεγε δὲ, «ἐν οἷδα, ὅτι οὐδὲν οἶδα», καὶ ἐπολέμει αὐστηρῶς πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀπάτην. Ἡ διδασκαλία τοῦ ἔτεινε πρὸς ἀναγνώρισιν ἑνὸς ὑπερτάτου ὄντος, δημιουργήσαντος καὶ συντηροῦντος τὸ σύμπαν. Οἱ κενόδοξοι, τοὺς ὁποίους προσέβαλλε, καὶ οἱ δεισιδαίμονες, τοὺς ὁποίους ἔλεγχε, ἠρέθισαν κατ' αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην· ὅθεν συκοφαντήεις ὡς διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καὶ ὡς θέλων νὰ καταστρέψῃ τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου εἰς θάνατον. Ἐβλήθη δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου παρέμεινε τριάκοντα ἡμέρας, ἕως νὰ ἐπανέλθῃ ἡ θεωρία (1) ναῦς ἐκ Δήλου· διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς καὶ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πλοίου τοῦτου οἱ νόμοι ἀπηγόρευον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θανατικῶν ποινῶν. Διήλθε τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φίλων τοῦ περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, καλλιωτέρας τῆς παρούσης. Τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἱερὰ ναῦς ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, τῶν μαθητῶν τοῦ τις, ὁ Κρίτων, τὸν συνεβούλευσε νὰ δραπέτεύσῃ τῇ συνεργείᾳ αὐτοῦ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Σωκράτης ἠρνήθη, διότι δὲν ἤθελε νὰ γείνῃ παραβιαστής τῶν νόμων τῆς πατρίδος καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν εἰς ἕκαστον πολίτην καταδικασθέντα ἐπιβαλλομένην ἠθικὴν ὑποχρέωσιν τῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀποφασισθεῖσαν τιμωρίαν. Τέλος πάντων ἡ τελευταία ἡμέρα ἔφθασε καὶ ταύτην ὁ Σωκράτης ἀφιέρωσεν ὁλόκληρον εἰς ὑψηλὴν συνομιλίαν περὶ θανάτου τοῦ σώματος καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἥλιος ἔδυε, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ κώνειον, τὸ ὁποῖον ἔπιε σταθερὸς καὶ ἀτάραχος ἐν τῷ μέσῳ τῶν θρηνούντων φίλων τοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσμοφύλακος δακρύοντος, καὶ ἀπέθανε μάρτυς τῆς ἀληθείας (399). Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν ἦσαν οἱ περιφανέστεροι τῶν μαθητῶν τοῦ.

Μεταμεληθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ὕστερον, τοῦ μὲν Σωκράτους ἔστησαν ἀνδριάντα, τῶν δὲ κατηγόρων τοῦ τὸν μὲν Ἄνυτον καὶ Λύκωνα ἐξώρισαν, τὸν δὲ Μέλιτον ἐθανάτωσαν.

(1) Πλοῖον ἱερὸν στελλόμενον ἐκ μέρους πύλεως τινος εἰς ναὸν ἢ μαντεῖον χάριν θρησκευτικῶν τελετῶν.

§ 27. Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κάθοδος τῶν μυρίων (401).

Ὁ Κύρος ἤθελε ν' ἀποβάλλῃ τοῦ θρόνου τῆς Περσίας τὸν ἀδελφόν του Ἀρταξέρξην· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζων τοὺς Ἕλληνας ἐπίστευεν ὅτι μὲ ἐλληνικά στρατεύματα ἡ νίκη ἦθελεν εἶσθαι βεβαία, ἔλαβεν ἐπὶ μισθῷ 13,000 μισθοφόρους Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἤνωσε μὲ 100,000 βαρβάρων καὶ μετὰ τούτων ἐκίνησε κατὰ τῆς Βαβυλωνος. Ἀφ' οὗ διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ τὰς ἐρήμους τῆς Μεσοποταμίας, ἀπῆντησε τὸν ἐχθρὸν εἰς Κούναξα καὶ συνεκρότησε πρὸς αὐτὸν μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες διεσκόρπισαν πᾶν ὅτι ἀπῆντησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀρταξέρξης, πληγωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐσώθη ὑπὸ τῶν παρακολουθούντων αὐτόν· ὁ δὲ Κύρος ἐφρονεύθη ἐν τῇ θριάμβῳ του ὑπὸ στρατιώτου τινὸς καὶ ὁ θάνατός του ἐπέφερε τὴν φυγὴν τῶν ἐαυτοῦ. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν καὶ ἀπέκρουσαν ἀνδρείως ὅλας τὰς προσβολὰς, καὶ ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μεταξὺ δύο στρατευμάτων, τοῦ μὲν ἐνὸς συμμαχικοῦ, τοῦ δὲ ἄλλου ἐχθρικοῦ, φευγόντων ἀμφοτέρων κατ' ἀντίθετον δρόμον.

Τότε ἤρχισεν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Κλεάρχου, ἡ περίφημος κάθοδος τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων διὰ μέσου 600 ὥρων τόπων, κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἀγνώπτων, ὑπερνηκηθέντων χωρῶν, ποταμῶν, χιόνων, σιτοδείας καὶ ἀγρίων καθ' ὁδὸν φυλῶν. Ὁ σατράπης Τισσαφέρνης τοὺς ἠνώχλει κατ' ἀρχάς, ἔπειτα διὰ προδοσίας συνέλαβε τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσε κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς περιῆλθε τότε πρὸς ὥραν εἰς ἀπελπισίαν· ἀλλ' ἐνεψύχωσε τὸ θάρρος τοῦ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ὑπηρετεῖ ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὸ στράτευμα, ἀκολουθῶν φίλον τοῦ τινος ἀρχηγόν, Πρόξενον τὸν Βοιωτίον, διὰ νὰ ἵξη νέα μέρη καὶ λαοὺς ἀγνώστους. Εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις οἱ ἑξοχοὶ ἄνδρες λαμβάνουσιν ἀφ' ἑαυτῶν τὴν θέσιν των. Ἐν ᾧ ὅλος ὁ στρατὸς εὐρίσκετο εἰς ἀπελπισίαν, καὶ μέγας ἦτο διὰ τοῦτο ὁ κίνδυνος, ὁ Ξενοφῶν, ὁμιλῶν, ἐνεργῶν τὴν ἐκλογὴν ἄλλων στρατηγῶν, συγκατελέχθη εἰς τούτους καὶ αὐτός, καὶ μετερρύθμισεν τὸν στρατὸν καὶ ἡ πορεία ἐξηκολούθησεν. Ὁ Τισσαφέρνης, ἀπελπισθεὶς νὰ κάμῃ ὑποχειρίους τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀνδρείους, παρητήθη τῆς καταδιώξεως, ὁπότε ἐφθασαν εἰς τὰ ὄρη τῶν Καρδούχων· ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη ἤδη νὰ ὑπερασπίζωσιν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν φοβερῶν τούτων ὄρειων, τῶν ὁποίων τὰ μακρὰ βέλη διεπέρων τὰς πανοπλίας. Ἀμὰ δὲ ἦλθον εἰς Ἀρμενίαν, ἡ χιὼν τοὺς κατέλαβεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ τόσον ἄφθονος ἔπασεν, ὥστε τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀπέθανον ἐκ τοῦ ψύχους, καὶ ἄλλοι ἐστερήθησαν τῆς δράσεως ἐκ τῆς ἀντανκλήσεως, καὶ τὰ πλείοτε δὲ τῶν φορτηγῶν ζῶων ἀπωλέσθησαν. Ἦναγκάσθησαν κατόπιν νὰ διαβῶσι τὸν Φάσιν, καὶ πολλοὺς ἄλλους ποταμοὺς καὶ ν' ἀποκρούσωσι τὸν πολεμικὸν λαὸν τῶν Χαλδύων. Τέλος φθά-

σαντες εις ὄρος Θήχην, ἀνεκάλυψαν ἐν τῷ ὀρίζοντι τὸν εὐρύχωρον Εὐ-
ξεινον πόντον καὶ μετὰ χαρᾶς ἤρχισαν φωνάζοντες—θάλασσα! θάλασ-
σα! ἡσπάζοντο δὲ ἀλλήλους μὲ δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς καὶ ἔπιπτον
εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν. Εὐθὺς, χω-
ρὶς νὰ μάθωσιν ὑπὸ τίνος ἡ προσταγὴ ἐδόθη, οἱ στρατιῶται κομίσαντες
πέτρας, ἤγειραν ὡς τρόπαιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς πυραμίδα, τὴν ὁποίαν ἐ-
κάλυψαν μὲ ὄπλα, ἀφαιρεθέντα παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Μετὰ τινὰς νέας μάχας κατὰ τῶν πολεμικῶν φυλῶν τῆς παραλίας,
ἔφθασαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἑλληνικὴν πόλιν Τραπεζοῦντα, ἀποικίαν
τῆς Σινώπης, καὶ ἐκεῖ ἐώρτασαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν διὰ πανδήμων
ἀγώνων καὶ θυσιῶν. Εἶχον ἀπομείνει 8,600 καὶ μεγάλως ἐπεθύμουν νὰ
εὐρῶσι πλοῖα, τὰ ὁποῖα νὰ τοὺς μεταφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν,
ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον· ἐχρειάσθη λοιπὸν νὰ παραπορεύωνται ἐπὶ τὴν πα-
ραλίαν, ἄλλοτε μὲν μαχόμενοι, ἄλλοτε δὲ ἐν εἰρήνῃ μέχρι Χρυσουπό-
λεως, ἀντικρὺ τοῦ Βύζαντιου, ὅπου ἐτελείωσε πλέον ἢ καθόδος τῶν
μυρίων. Εἰς 15 μῆνας καὶ μετὰ 515 σταθμοὺς εἶχον διατρέξει εἰς τε
τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν καθόδον 5,800 χιλιόμετρα. Αὕτη ἡ νικηφόρος
πορεία διὰ μέσου ὁλοῦ τοῦ περσικοῦ κράτους ἀπέδειξε τὴν ἀθεράπτεον
ἐξασθένεισιν τῶν Περσῶν· ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως δὲ ταύτης ὠρελήθησαν
κατόπιν ὁ Ἀγησίλαος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

§. 28. Αἰτία νέου πολέμου μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσίας.

Ἀγησίλαος, Λύσανδρος.

Ἐν ᾧ οἱ μύριοι ἀπετελείωνον τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην εἰς τὰ ἴδια
ἐπιστροφὴν, ὁ σατράπης Τισσαφέρνης ἔφθασεν εἰς τὴν ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ
σατραπείαν του, καὶ ἐκεῖ κατεδίωξε τοὺς βοηθήσαντας τὸν Κύρον κα-
τοίκους τῶν ἐλληνίδων πόλεων, αἵτινες ἐζήτησαν τότε τὴν βοήθειαν
τῆς Σπάρτης. Αὕτη δὲ, ἀναλαβοῦσα τὴν προστασίαν αὐτῶν, ἐξαπέστει-
λεν εἰς βοήθειάν των πολλοὺς στρατηγούς, ἐξ ὧν μᾶλλον φοβερὸς κα-
τέστη ὁ ἀνδρεῖος Ἀγησίλαος, ὅστις ἔγεινε βσιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀπο-
κλεισθέντος τοῦ ὡς νόθου θεωρουμένου Λεωτυχίδου υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ
τοῦ Ἀγιδος.

Κατὰ τὸ 396 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀσίας·
ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Αὐλίδος, ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην ὑπὸ τὰ τείχη
τῶν Σάρδεων, καὶ, μελετήσας πλέον νὰ ἀνατρέψῃ τὸν θρόνον τῆς Περ-
σίας, προῦχώρησε παρατόλμως μετὰ 20,000 Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἄνω
Ἀσίαν, ἐμπνέων εἰς τὴν Περσίαν τρόμον, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐσώθη ὁ μέγας
βσιλεὺς διὰ τοῦ χρυσίου, μισθώσας ἐν Ἑλλάδι μερίδα τινὰ Ἑλλήνων
καὶ ἐξεγείρας αὐτὴν κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος, ὡς ἀποδεικνύεται εὐθὺς
κατωτέρω.

Ἡ Σπάρτη εἶχε μεταχειρισθῇ σκληρῶς τὴν νίκην της κατὰ τῶν Ἀ-
θηνῶν. Οἱ ἐγκατασταθέντες ἄρμοσταὶ (ἡπεσταλμένοι) αὐτῆς εἰς ὅλας

τάς ἑλληνικάς πόλεις ἐφέροντο τυραννικῶς. Κατ' ἔτος ἡ Σπάρτη εἰσέπραττε παρ' αὐτῶν φόρον 1,000 ταλάντων, βαρύτερον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ὅθεν τὸ κατ' αὐτῆς μῖσος ἐπηύξανε πολύ. Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι, προσβεβλημένοι ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, εἶδον νὰ γεννᾶται ἡ δυσἀρέσκεια αὕτη, ἤλπισαν νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς φανερόν πόλεμον, καὶ τὸ κατώρθωσαν διὰ ῥαδιουργίας καὶ χρημάτων. Αἱ Θῆβαι πρῶται ἤρχισαν τὴν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος αἱ Ἀθηναί, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος. Κατὰ τὸ 364 ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν ἐν Ἀλιάρτῳ μάχην, ὅπου ἐφρονέυθη ὁ εἰρημένος αἷτιος τῆς σπαρτιατικῆς τυραννίας Λύσανδρος. Ἡ Σπάρτη, κινδυνεύουσα μέγαν κίνδυνον, ἀνεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις παρητήθη τοῦ κατὰ τῆς Περσίας σχεδίου, ὑπακούων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος του.

Διελθὼν τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν πολεμῶν, ἔφθασεν εἰς Κορώνειαν, ὅπου οἱ σύμμαχοι τὸν περιέμενον. Συνέβη τότε πεισματώδης σύγκρουσις, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἔδειξαν προτερήματα στρατιωτικά, τὰ ὅποια ἦσαν κακὸς οἰωνὸς διὰ τὴν Σπάρτην. Ὁ ἴδιος Ἀγησίλαος ἐκαλύφθη ὑπὸ πληγῶν, ἀλλ' ὅμως ἐνίκησεν (394).

Ἡ νίκη τῆς Κορωνείας ἐστερέωσε τὴν κατὰ ξηρὰν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης. Ἄλλ' ὁ Κόνων, ναύαρχος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ τῶν Ἀθηνῶν στόλου, τῆς ἀφῆρει ταυτοχρόνως τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης (393). Ἡ Λακεδαίμων τότε φοβηθεῖσα, συνωμολόγησε διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου της Ἀνταλκίδου αἰσχρὰν εἰρήνην μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως (387), κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Περσίας πᾶσαι αἱ ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ ἑλληνίδες πόλεις, ἔτι δὲ καὶ αἱ Κλαζομεναὶ καὶ ἡ Κύπρος. Εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐπετράπη νὰ κρατήσωσι μόνον τὴν Ἰμβρόν, τὴν Λήμνον καὶ τὴν Σαῦρον. Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις ἀφίνοντο ἐλευθεραί.

§ 29. Πελοπίδας.

Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων (382).

Εἰς τῶν στρατηγῶν τῆς Σπάρτης, ὁ Φοιβίδας, διερχόμενος τὴν Βοιωτίαν μετὰ τινος στρατιωτικοῦ σώματος, ὅπερ ἔφερεν εἰς Ὀλυνθον, ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. Ἐκεῖ δὲ πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου καὶ ἄλλων ὀλιγαρχικῶν Θηβαίων κατέλαβε, τῇ συνεργείᾳ αὐτῶν, τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν. Ὁ ἀντίπαλος καὶ συνάρχων τοῦ ὀλιγαρχικοῦ Λεοντιάδου Ἰσμηνίας, πολέμαρχος τῶν Θηβῶν, κατεδικάσθη καὶ ἐθνατώθη, τετρακόσιοι δὲ τῶν ὁπαδῶν του κατέφυγον εἰς Ἀθήνας.

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπροξένησε πανταχοῦ ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν οἱ Σπαρτιάται ἐφάνησαν ὅτι συνεμερίσθησαν, καταδικάσκοντες τὸν Φοιβίδαν εἰς ζημίαν 100,000 δραχμῶν, καὶ ἀφαιρέσαντες τὸ ἀξίωμα τῆς διοικήσεως· ἐκράτησαν ὅμως τὴν Καδμείαν, ἐτιμώρησαν δηλαδὴ τὸν πράξαντα, ἀλλ' ἐνέκριναν τὴν πράξιν του.

Τρία ἔτη ἡ Καδμεία διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐμπιστευόμενοι εἰς τοῦτο τὸ στήριγμα οἱ ἀρχηγοὶ τῆς θηβαϊκῆς ἀριστοκρατίας, Λεοντιάδης καὶ Ἀρχίας, ἐξεστράπησαν εἰς μυρίας κακώσεις. Αἱ φυλακαὶ ἐπληρώθησαν, αἱ θανατικαὶ ποιναὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥς ἐπὶ τῶν τριάκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων εἰς Ἀθήνας Θηβαίων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, ἀνὴρ ἡρώϊκός καὶ εὐτολμος, εὐγενὴς καὶ πλούσιος, ἐχθρὸς δὲ τῶν τυράννων καὶ συνδεδεμένος μετ' ἄλλου ἐπισήμου Θηβαίου, τοῦ Ἐπαμεινώνδα, διὰ στενῆς φιλίας. Οὗτος λοιπὸν ἔγεινεν ἐν Ἀθήναις ἀρχηγὸς συνωμοσίας, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν εἰς Θήβας τυραννίαν τῆς Σπάρτης, καὶ συνεννοήθη μετὰ πολλῶν Θηβαίων, διαμενόντων ἐν Θήβαις, ἐξ ὧν τις, δνόματι Φυλλίδας, κατῴρωσε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τῶν πολεμάρχων (ἀρχόντων τῆς πόλεως).

Ἀώδεκα τῶν συνωμοτῶν, ὥς κυνηγοὶ ἐνδεδυμένοι, εἰσελθόντες μόνος ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν διὰ διαφόρων πυλῶν, συνηθροίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς τῶν πλουσιωτάτων Θηβαίων, ὀνομαζομένου Χάρωνος, ὅπου τινὲς τῶν ὁπαδῶν των ἐλθόντες ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν. Ὁ Φυλλίδας προσεκάλεσε τότε εἰς συμπόσιον δύο τῶν πολεμάρχων. Φίλος τις ἔγραψεν εἰς τινὰ τῶν συμπουσιάζοντων πολεμάρχων, τὸν Ἀρχίαν, νὰ προτέχῃ, ἐκθέτων εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' αὐτὸς οὐδ' ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ ῥίψας αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του, «εἰς αὐρίον τὰ σπουδαῖα» εἶπε· μετὰ τινὰς ὁμῶς στιγμὰς οἱ συνωμόται ἔφθασαν ἐπενδεδυμένοι μὲ στεφάνους πυκνοὺς ἐξ ἐλάτης καὶ πύκνης, κατασκιάζοντας τὰ πρόσωπά των, καὶ ἐφόνευσαν τοὺς πολεμάρχους· ὁ δὲ Φυλλίδας ἔτρεξε παρευθὺς εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς. Ταυτοχρόνως δὲ ὁ Πελοπίδας ἔσφαξε τὸν Λεοντιάδην εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἔπεμψε καθ' ὅλας τὰς συνοικίας κήρυκας, οἵτινες σαλπίζοντες ἐκάλουν τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Τὴν ἐπαύριον τὸ πρῶτ' οἱ λοιποὶ φυγάδες ἔφθασαν μετὰ πολλῶν Ἀθηναίων, καὶ περὶ αὐτοὺς συνήχθη καὶ ὁ λαός. Ὁ Πελοπίδας τότε ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν συνέλευσιν μετὰ τοῦ στρατεύματος του, περιεστοιχισμένος ὑπὸ ἱερέων, φερόντων στέμματα καὶ καλούντων τοὺς πολίτας εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν. Ἄπας ὁ λαὸς τότε ἐξέβαλε φωνὰς εὐγνωμοσύνης, καὶ ἠσπάσθη τοὺς ἐλθόντας φυγάδας ὥς ἐλευθερωτὰς τῆς πόλεως.

Ὁ Πελοπίδας, ὁ Χάρων καὶ ὁ Μέλων οἱ πρωταῖτιοι τῆς συνωμοσίας, ἐξελέχθησαν Βοιωτάρχαι, καὶ εὐθὺς ἐπέπεσαν κατὰ τῆς Καδμείας, τῆς ὁποίας ἡ φρουρὰ, μὴ ἔχουσα τροφὰς, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, πρὶν ἢ ἔλθῃ βοήθεια ἐκ Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τὸ συμβάν καὶ κρίναντες ἀπέκτειναν δύο τῶν ἐκεῖ διοικούντων φρουράρχων Σπαρτιατῶν, εἰς δὲ τὸν τρίτον ἀπόντα, ἐπὶ τῆς τότε γενομένης ἐφόδου, ἐπέβαλαν βαρυτάτην ζημίαν, τὴν ὁποίαν μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου (379).

Δύο τότε μεγάλοι ἄνδρες καὶ φίλοι πρὸς ἀλλήλους διώκουν τὰ τῶν

Θηβῶν, ὁ ἀνδρεῖος Πελοπίδας, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας. Οὗτοι ἀπέδειξαν τὰς Θήβας, ἐν ὅσῳ ἔζων, πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος καὶ συνέτριψαν ἀνεπανορθώτως τὴν δύναμιν τῶν Λακεδαιμονίων.

§ 30. Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἴκου τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐγεννήθη πένης καὶ τοιοῦτος διετέλεσεν ὢν καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν· ἐξεπαίδεύθη δὲ καλῶς· ἦτο συνετὸς, αὐστηρὸς, μεγάλῳ ψυχος, εἶχε θάρρος ἀδάμαστον· ἤξευρε νὰ διοικῇ καὶ νὰ ὑπὸτάσσηται. Τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν σέβας τοῦ ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε οὐδέποτε ἐψεύδετο, μηδὲ ἀστεϊζόμενος. Οὐδεμία πρὸς αὐτὸν ἀδικία τοῦ δήμου τὸν ἐκώλυε τοῦ νὰ ὑπηρετῇ καλῶς τὴν πατρίδα του· παρεσκεύαζε δὲ ὅλους τοὺς Θηβαίους εἰς ἀσκήσεις πολεμικάς.

Οἱ Σπαρτιαταὶ ἐπεθύμουν ν' ἀνακτήσωσι τὴν Καδμεῖαν· ὅθεν ὁ Ἀγηςίλαος εἰσώρμησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι, χωρὶς νὰ τὸν περιμένωσιν εἰς τὴν πόλιν τῶν, τὸν παρεκκολούθουν πανταχόσε, συνειθίσαντες εἰς συχνοὺς ἀκροβολισμοὺς νὰ θεωρῶσι τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ πρόσωπον. Ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος εἰσελθὼν εἰς Βοιωτίαν μετὰ 10,000 ὁπλιτῶν καὶ 1,000 ἱππέων, εὗρέθη εἰς τὴν τῶν Λεούκτρων πεδιάδα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τῶν Θηβαίων, οἵτινες εἶχον μόνον 6,000 ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἱππεῖς τῶν ἦσαν ἀνώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ μὲν Πελοπίδας ὠδήγει τὸν ἱερὸν λόχον, συγκείμενον ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν, ὁ δ' Ἐπαμεινώνδας διόκει ὡς στρατηγός. Ὁ Πελοπίδας ἐπετέθη ὀρμητικῶς μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου, καὶ ὁ Κλεόμβροτος ἔπασσε πληγῶθεις θανάσιμως. Ἐφρονεύθησαν δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 1,000 Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐκ τῶν 700 καθ' αὐτὸ Σπαρτιατῶν 400. Ὅτε συνεχάρησαν τὸν Ἐπαμεινώνδαν διὰ τὴν νίκην, εἶπεν· «ὦ, τι πλείστον μ' εὐχαριστεῖ εἶναι, ὅτι οἱ γονεῖς μου, ζῶντες ἔτι, θὰ χαρῶσι διὰ τὴν δόξαν ταύτην». Μετὰ τὴν ἤτταν ταύτην οἱ Σπαρτιαταὶ ἀπώλεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐνεκα τῆς νίκης ταύτης οἱ Θηβαῖοι ἀπέκτεσαν τὴν συμμαχίαν σχεδὸν ὅλων τῶν πόλεων τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ κειμένων, καὶ πολλοὺς φίλους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ αὐτῇ. Οἱ Ἀρκάδες, ἕως τότε διεσπαρμένοι εἰς πολυαριθμούς κώμας, ὠφεληθέντες ἐκ τῆς ταπεινώσεως τῆς Σπάρτης, ἔκτισαν τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλόπολιν), ἣτις ἔγεινε πρωτεύουσα καὶ φρούριον τοῦ τόπου. Οἱ Σπαρτιαταὶ μετὰ λύπης εἶδον τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐμποδίσωσιν, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰσώρμησε πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, καὶ κατεπάτησε τὴν Λακωνικὴν ἀκολουθῶν δὲ τὸν Εὐρώταν, ἐπορεύθη μέχρι Σπάρτης, λεηλατῶν τὰς πέριξ χώρας· ὁ Ἀγηςίλαος δὲν ἐκινήθη παντελῶς. Προσβολὴ τις τῶν Θηβαίων ἱππέων ἀπέτυχεν, ἂν καὶ προεχώρησαν οὗτοι μέχρι τῆς πόλεως. Ἀπεμακρύνθη τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσηνίαν,

καὶ ἐκάλεσεν εἰς αὐτὴν ὅλους τοὺς ἐπιζῶντας καὶ εἰς διάφορα μέρη εὐρισκομένους Μεσσηνίους, καὶ εἰς τοὺς προσελθόντας ξένους ἔδωκε τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὅσα εἶχον καὶ οἱ Μεσσήνιοι.

Ἀφ' οὗ δ' Ἐπαμινώνδας ἀπέκλεισε τὴν Σπάρτην διὰ τῆς Μεσσηνίας πρὸς δυσμὰς, ὡς ἦτο πρὸς βορρᾶν κεκλεισμένη ὑπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ τῆς Τεγέας, ἐξῆλθεν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς χερσονήσου· ἀλλ' εἰς τὸν ἰσθμὸν ἀπήντησεν ἐχθρὸν ἀπροσδόκητον, τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰφικράτην, ἀλλ' ὅμως χωρὶς μάχης ἀπέφυγεν αὐτοὺς καὶ ἦλθεν εἰς Θήβας.

Μάχη τῆς Μαντινείας καὶ θάνατος τοῦ Ἐπαμινώνδα (362).

Ὁ Θηβαῖος ἦρως ἀνερᾶν πάλιν τῷ 362 ἐν Πελοποννήσῳ, ἵνα ἐμποδίσῃ ἀποσκίρτησιν τινα τῶν συμμάχων τῶν Θηβῶν. Εἰσῆλθεν εἰς Λακωνικὴν, καὶ συνεκρότησε πλησίον τῆς Μαντινείας τὴν τελευταίαν του μάχην, καθ' ἣν ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους του. Ἐπολέμησεν δ' ἴδιος εἰς τὸν πρῶτον στίχον, ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς πολὺ τῶν ἑαυτοῦ, περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ στήθος του λόγχῃ τόσον ὀρμητικῶς, ὥστε τὸ μὲν ξύλον συνετρίβη, ὁ δὲ σίδηρος ἔμεινεν ἐμπεπηγμένος εἰς τὴν πληγὴν. Οἱ Θηβαῖοι μετὰ κόπου ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὸν στρατηγὸν τῶν ἀναπνέοντα εἰσέτι· οἱ δὲ ἱατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ ἅμα ἀποσπασθέντος τοῦ σιδήρου ἐκ τῆς πληγῆς. Τότε προσεκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν του, διὰ νὰ πληροφορηθῇ ἂν ἡ ἀσπίς του ἐσώθῃ· ὁ ὑπασπιστής τὴν ἔδειξεν εἰς αὐτόν. Μαθὼν δὲ, ὅτι ἐνίκησαν οἱ Βωιωτοί, εἶπε· «Καλὰ λοιπόν! δύναιμι νὰ ἀποθάνω», καὶ ἐπρόσταξε ν' ἀποσπάσῃ τὸν σίδηρον. Τότε οἱ φίλοι, περικυκλοῦντες αὐτόν, ἐξέφερον μεγάλους στεναγμοὺς, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι· ἀναβοήσας δὲ τις αὐτῶν εἶπεν· Ἀποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμινώνδα!—Ὁχι· ἐπανελάθεν δ' Ἐπαμινώνδας ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκην» (362). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἔγινε πλειοτέρα ταραχὴ ἐν Ἑλλάδι παρά ποτε πρότερον. Ἀληθῶς δ' πόλεμος οὗτος ἦτο μὲν ἡ τελευταία πληγὴ τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ δὲν ἐστερέωσε καὶ τὴν θηβαϊκὴν ἀρχήν. Συνεφώνησαν δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ἔκαμον εἰρήνην, καθ' ἣν εἶχεν ἀφήσει συμβουλήν ὁ Ἐπαμινώνδας.

Αἰχμαλωσία καὶ θάνατος Πελοπίδα (363).

Τὸ 366 Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος ἐτυράννει ἐν Θεσσαλίᾳ σκληρῶς· διὸ αἱ Θῆβαι, κατὰ συνέπειαν παραπόνων τῶν διαταραττομένων παρ' αὐτοῦ λαῶν, ἐπεμψαν τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν νὰ τὸν περιστείλωσιν· ἀλλ' ὁ τύραννος συνέλαβε τοὺς πρεσβευτὰς τούτους καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν. Αἱ Θῆβαι ἐπεμψαν τότε στρατὸν πρὸς ἀπελευθέρωσιν των. Ὁ ἀποσταλὴς στρατὸς ἤθελεν εὐθὺς κατατροπωθῇ καὶ ἀφανισθῇ, ἐὰν ὁ Ἐπαμινώνδας, ὅστις ὑπῆρτεν ἐν αὐτῷ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης, δὲν τὸν

διέσωζεν ἀναδειχθεὶς ὁμοφώνως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τούτου ἀρχηγός, ἀναξίων φανέντων τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος ἀπέστειλαν εἰς Θεσσαλίαν στρατηγὸν τὸν Ἐπαμινώνδαν μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος φοβηθεὶς ἀπληθεύερωσε τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν. Αἱ Θηβαὶ ἐδῶκαν ἤδη στράτευμα εἰς τὸν Πελοπίδαν διὰ νὰ ἐκδικήσῃ καὶ καθυποτάξῃ ὀριστικῶς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν. Ἀπαντήσας οὗτος τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν πεδιάδα Κυνὸς Κεφαλᾶς, τὸν προσέβαλε μανιδῶς καὶ τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐφρονεύθη ζητῶν νὰ προσβάλλῃ αὐτὸν μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὀπισθοφυλακῆς του ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο (363). Αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας, αἷτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει εἰς βοήθειάν των, ἐλυπήθησαν διὰ τὸν θάνατόν του τόσον, ὅσον καὶ οἱ Θηβαῖοι αὐτοί.

§ 31. Φίλιππος (359—336).

Γενικὴ τῆς Ἑλλάδος παρακμῇ.

Αἱ Ἀθηναὶ εἶχον καταστραφῇ ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ἡ Σπάρτη ὑπὸ τῶν Θιβῶν, καὶ αἱ Θηβαὶ ἐξέπεσον ἀφ' ἐαυτῶν, ὥστε δὲν ἀπέμεινε πλέον ἐν Ἑλλάδι λαὸς ἰσχυρός. Ἀνθρωπὸς τις ἐφάνη τότε δοκιμάσας νὰ ὑψώσῃ τὴν δυναστείαν του ἐφ' ὅλων τούτων τῶν λαῶν· οὗτος δ' ἦτο ὁ Μακεδὼν Φίλιππος.

Ἡ Μακεδονία, ἐκτεταμένη χώρα πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου, εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς βασιλεῖς, οἵτινες, περικυκλωμένοι ὑπὸ βαρβάρων καὶ μαχίμων λαῶν, δὲν ἀνεδείχθησάν ποτε ἐπιφανεῖς. Εἷς ἐξ αὐτῶν τῶν βασιλέων, Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἐφάνη εἰς τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος τοῦ Ξέρξου· δίδων δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὠφελίμους παραινέσεις, ἐπέτυχεν ν' ἀνομολογηθῇ παρ' αὐτῶν ἀπόγονος τῶν Ἀργείων ἡγεμόνων καὶ τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Μακεδονία περιήλθεν εἰς μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας. Τέσσαρες δὲ βασιλεῖς ἀλληλοδιαδόχως εἶχον ἀναβῇ τὸν θρόνον ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἐτῶν· ἡ ναγκάσθη δὲ νὰ γείνῃ φόρου ὑποτελής εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς. Οἱ Θηβαῖοι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι παρενέβαινον ἀκαταπαύστως καὶ ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν, ἔϋζανον τὴν σύγχυσιν αὐτῆς.

Ὁ Πελοπίδας εἶχε φέρει μεθ' ἐαυτοῦ δμήρους εἰς Θήβας τῷ 367 ἐκ Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ υἱὸς Ἀμύντα τοῦ Β' Φίλιππος. Ἀμα δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ νέος Ἀμύντας Δ' ἀνεψιός του, ὁ Φίλιππος ἐφυγεν ἐκ Θιβῶν, καὶ ἐλθὼν ἔλαβεν ὡς ἀντιβασιλεὺς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του, ὦν τότε 23 ἐτῶν (356). Ἐκ τῶν βαρβάρων οἱ Παίονες ἐβλαπτον τὸ βασιλεῖον καὶ δύο ἀνταγωνισταὶ διεφιλόνεικον περὶ τοῦ αἰέμματος. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν κτυπῶν, τοὺς δὲ διώκων, καὶ λησμονῶν τὸν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν του ἀνήλικον ἄρσαν, κατορθώνει νὰ γείνῃ βασιλεὺς. Ὁ λαὸς ταῦτα συνέβησαν ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν.

Ἡ μεγάλη ἀδυναμία τῆς Μακεδονίας προήρχετο ἐκ τοῦ ἀναρχικοῦ

πνεύματος τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν εὐγενεῖς καθυπέταξε, τὸν δὲ στρατὸν ὑπέβαλεν ὑπὸ αὐστηροτάτην πειθαρχίαν. Ἐνθυμούμενος τὸν ἱερὸν τῶν Θηβαίων λόχον, κατέστησε τὴν λεγομένην φάλαγγα τρομερωτάτην εἰς τὰς μάχας.

Ἐλευθερώσας ἤδη τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος, ἠθέλησε νὰ τὴν μεταγαλύνη. Αἱ ἐπὶ τῶν παραλίων τῆς ἐλληνικαὶ ἀποικίαι τὸν ἐμπόδιζον τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ θαλασσίαν δύναμιν· ἀλλὰ τέλος τὰς καθυπέταξε μίαν πρὸς μίαν. Κατ' ἀρχὰς ἤρπασε τὴν Ἀμφίπολιν (358), ἔπειτα τὴν Ποτίδαιαν (357), καὶ ὅλον τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Στρυμόνος, ὅπου εὔρε καὶ ξυλείαν ναυπηγήσιμον καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐξ ὧν εἶχεν ἱτησίαν πρόσδοτον 1,000 ταλάντων. Ἐκτείνων τὰς κτήσεις του ἔτι ἐμπρὸς, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Θράκην, ὑποτάξας πολλοὺς λαοὺς καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται ἤδη νὰ βάλῃ χεῖρα εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου εἰς Ἑλλάδα. Ἱερὸς πόλεμος.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς μέγα πρόστιμον τοὺς Φωκεῖς, διότι ἐκαλλιέργησαν μέρος γῆς ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Οἱ Φωκεῖς ἀπελπισθέντες τότε, διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς τοῦ δελφικοῦ μαντείου, καὶ ἤρχισαν (357) κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Λοκρῶν πόλεμον, διαρκέσαντα ἔνδεκα ἔτη. Ὁ πόλεμος οὗτος ἔβλαψε πολὺ τὴν Ἑλλάδα, μεγάλως δὲ ὠρέλῃσε τὸν Φίλιππον. Ἐπειδὴ δὲ εἰσέβαλον οἱ Φωκεῖς εἰς Θεσσαλίαν, ἔδωκαν εὐλογοφανῇ ἀφορμὴν εἰς αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν. Ἐκεῖ δὲ νικῆσας τοὺς Φωκεῖς (352) ἀνεδείχθη ἐκδικητὴς τῶν διὰ τῆς εἰρημένης ἱεροσυλίας τῶν περιυβρισθέντων θεῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ εὐγνωμονοῦντες παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν τρεῖς τῶν πόλεων τῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατέστησε φρουράν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Θεσσαλία ἔγενε μακεδονικὴ ἐπαρχία. Θελήσαντος τοῦ Φιλίππου ὕστερον νὰ προβῇ καὶ νὰ κυριεύσῃ τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἐπαγρυπνήσεώς των ἐματαίωσαν τὰ σχέδιά του καὶ ἔδω ὅπως καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον πρότερον καὶ ἀλλαχοῦ (352).

Δημοσθένης.

Μόνοι τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπηγρύπνουσαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, ὀδηγούμενοι ὑπ' ἐνὸς μεγάλου πολίτου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἑλλήνων ῥητόρων Δημοσθένους. Οὗτος ἦτο υἱὸς μαχαίροποιου, ὁ πατὴρ του δηλαδὴ εἶχε μέγα ἐργαστήριον καὶ πολυαριθμούς δούλους, κατασκευάζοντας μαχαίρας. Προῶρος μείναντος τοῦ Δημοσθένους ἑρφαντοῦ, οἱ κηδεμόνες αὐτοῦ τὸν ἀπεστέρησαν μέρος τῆς περιουσίας του καὶ οὐδὲ τὰ ἔξοδα τῆς ἀνατροφῆς του κατέβαλον. Ἐδικηγόρησεν ὁ ἴδιος, ὡς ἡλικιωθεὶς, κατὰ τῶν κηδεμόνων του, καὶ τὸ δικαστήριον τοῦ κατεδίκασαν ν' ἀποζημιώσωσιν αὐτόν.

Ὁ Δημοσθένης ἤσυχολήθη ἐπιμόνως καὶ διὰ διαφόρων μεθόδων εἰς τὸ

νὰ νικήσῃ τὰς φυσικάς του δυσκολίας, ἔνεκα τῶν ὁποίων ἀπέτυχεν ὅταν κατὰ πρῶτον ἀνέβῃ εἰς τὸ βῆμα· μετὸν καιρὸν δὲ τὰς ἐνίκησε.

Δαβὼν σπουδαῖον μέρος εἰς τὰ πράγματα τῆς πολιτείας καὶ ἀποκαλύψας καὶ πολεμῆσας δραστηρίως τὴν φιλοδοξίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, κατεστάθῃ ἡ ψυχὴ τῆς γενναίας ἐκείνης τῶν πολιτῶν μερίδος, ἥτις ἤθελε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λόγοι του ὁμῶς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ματαιώσωσι τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ καὶ δυνατοῦ Φιλίππου. Ἡ Ὀλυνθος, ἥτις ἦτο τὸ μᾶλλον ἐνοχλοῦν τὴν Μακεδονίαν προπύργιον καὶ τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ σώσῃ ὁ Δημοσθένης, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (347) καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ χερσονήσος ἔγεινεν ἤδη ἐπαρχία μακεδονικὴ. Αἱ Ἀθῆναι, ἐπαπειλούμεναι ἤδη εἰς Εὐβοίαν καὶ μέχρι τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσι συνθήκην εἰρήνης κατὰ συμβουλήν αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, πιστεύοντες εἰς τὴν συνθήκην, περδίδοντο εἰς τὰς ἐσρτάς, ὁ Φίλιππος προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ διαβὰς τὰς Θερμοπύλας καὶ νικήσας τοὺς Φωκεῖς, ἔλαβε τὴν ψῆφον, τὴν ὁποίαν εἶχον οὗτοι εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον (346), καὶ οὕτως ἀνεμίχθη πλέον φανερά εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος πρὸς βλάβην τῆς.

Γενόμενος οὕτω μέλος τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος, ἠδύνατο νὰ μετατρέπῃ τὸ συνέδριον τῶν ἀμφικτυόνων κατὰ τὰ συμφέροντά του. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἤξευρε νὰ περιμένῃ, δὲν προέβη ταύτην τὴν φορὰν ταχέως· καὶ, διὰ ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἀποτυχίαν κινδυνώδη, ἔστρεψε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Θρακικὴν χερσονήσον, ὅπου ὁ Φωκίων καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς τὸν ἀνεχαίτιζον ἔτι, καὶ πρὸς τὸν Δούναβον, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ὄριον τοῦ βασιλείου.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338). Θάνατος Φιλίππου.

Ἄλλ' ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτο τόσον μακρὰν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ μισθωτοὶ του εἰργάζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τῶν ὁποίων ἦτο, ὡς λέγεται, καὶ ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Αἰσχίνης, ὅστις προσεπάθει νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὸν Φίλιππον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀρχηγίαν νέου τινος ἱεροῦ πολέμου κατὰ τῶν Λοκρῶν, οἵτινες ἐπίσης εἶχον καλλιεργήσει μέρος γῆς τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ Φίλιππος διέβη τότε δευτέραν φορὰν τὰς Θερμοπύλας (338), καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἑλλάτιαν. Ἀμα μαθὼν τοῦτο ὁ Δημοσθένης, ἐξηγέρθη, συναθροίσας τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θηβαίους εἰς μέγαν ἀγῶνα· ἀλλ' εἰς τὴν Χαιρωνεῖαν ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θηβαῖοι (338).

Ὁ Φίλιππος προσνέχθη μετριοπαθῶς πρὸς τοὺς ἠττημένους. Κατ' ὥρῳσε δὲ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ οὕτω τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξουσίαν του. Ἡ Μακεδονία τῷ ὄντι ἦτο ἤδη ἰσχυρὸν κράτος, ἐκτεινόμε-

νον ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν μέχρι τοῦ Ἰστρου καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι τοῦ Εὐζείνου πόντου.

Ὁ Φίλιππος ἄγων ἤδη τὸ 47 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνεχαιτίσθη ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων σχεδίων του, δολοφονηθεὶς τῷ 336 π. Χ. ὑπὸ τοῦ εὐπατρίδου Πausανίου, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσεν ἔτη 24.

§ 32. Ἀλέξανδρος (336—323 π. Χ).

Τὸν Φίλιππον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος, γεννηθεὶς τὴν 16 Ἰουλίου 356, τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ Ἡρόστρατος, ἐπιθυμῶν φήμην κακόζηλον, ἔκασσε τὸν ἐν Ἐφέσῳ περίφημον ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Τὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου χαρακτῆρός του ἐδείχθησαν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐκόμισάν ποτε πρὸς τὸν Φίλιππον ἵππον, Βουκέφαλον ὀνομασθέντα, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ· ὁ Ἀλέξανδρος, παρατηρήσας ὅτι τὸ ζῶον, πολὺ ἐξηγριωμένον, ἐφοβεῖτο πρὸ πάντων τὴν ἰδίαν του σκιάν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὸν ἥλιον, τὸ ἐθώπευσε, τὸ κατεπράυνε, ἔπειτα μὲ ἐν πῆδημα ἀνέβη αὐτὸ καὶ τὸ ἐδάμασεν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἤξευρεν ἀπὸ μνήμης τὴν Ἰλιάδα καὶ μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ ποιητοῦ Ὀμήρου. Ὁ μὲν Λεωνίδας, ὁ γυμναστής του, κατέστησε τὸν μαθητὴν του εὐκίνητον καὶ ἐξαίρετον στρατιώτην, ὁ δὲ μέγας διδάσκαλός του Ἀριστοτέλης τὸν κατέστησεν Ἀλέξανδρον.

Δίκα καὶ ἐξ ἐτῶν ἡλικίας ὢν, ἐπεφορτίσθη νὰ κυβερνᾷ τὸ βασιλεῖον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πατρὸς του, ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῶν Βυζαντιῶν.

Ἄμα δ' ἀναβὰς τὸν θρόνον εἰκοσαέτης, ἐράνη αἰφνιδίως μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ Ἕλληνες, ἐξεγειρόμενοι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν του· ἐταπεινώθησαν ὅμως ταχέως ἕνεκα τῆς ἐμφανίσεως του. Εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον πάντες (πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων) ἐπεκύρωσαν τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἀρχιστρατηγίαν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῇ εἰς Ἀσίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκσφαλίῃ τὸ βασιλεῖόν του πρὸς βορρᾶν. Ἐνῷ δὲ κατεπολέμει διαφόρους βαρβάρους λαοὺς, προβάς καὶ πέραν τοῦ Ἰστρου, καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του κατετρόπωσε τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Ταυλαντίους, ψευδῆς φήμῃ περὶ τοῦ θανάτου του ἐκίνησε τοὺς Θηβαίους εἰς ἀποστασίαν, ἐτάραξε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Μαθὼν ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος, κινήσας ἔφθασεν ἐντὸς 12 ἡμερῶν πρὸ τῶν Θηβῶν, κατετρόπωσε τοὺς Θηβαίους εἰς μίαν μάχην, κατεδάφισε τὴν πόλιν των (πλὴν τῆς Καδμείας) καὶ ἀφῆκεν ἀνέπαφα μόνον τοὺς ναοὺς καὶ τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου τὴν οἰκίαν. Τοὺς δ' ἐναπολειφθέντας κατοίκους (30,000) ἐξηνδραπόδισεν. Ἡ ταχέϊά του αὕτη ἐνέργεια ἡσύχασεν ἐκ φόβου τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ἡ ἐν Γρανικῷ ποταμῷ νίκη (331). Γόρδιος δεσμός.

Ἀφῆσας τὸν Ἀντίπατρον ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τήρησιν τῆς ἡσυχίας τῶν ἐν Εὐρώπῃ κτήσεών του, διέβη τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ ἀπέβη ἐπὶ τὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας μετὰ 30,000 πεζῶν στρατιωτῶν καὶ 4,500

ἰππέων. Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, ὅπου 400,000 Πέρσαι, προσπαθοῦντες νὰ τὸν ἐμποδίσωσι προσεβλήθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκεῖ ἐκινδύνευσεν τὴν ζωὴν του, ἀλλ' εἰς τῶν στρατηγῶν του, ὁ Κλεῖτος, τὸν ἔσωσε, φονεύσας ἐχθρόν τινα, μέλλοντα νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τὰ νῶτα.

Διευθύνθη μετὰ ταύτην τὴν νίκην κατὰ τὸ μῆκος τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, κυριεύων τὰς παραθαλασσίους πόλεις, τὸν Δαρεῖον ἀπὸ τοῦ νὰ στρατολογήῃ ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀπὸ τοῦ νὰ διεγείρῃ ταραχάς· διότι παρετήρησε, διαβαίνων τὸν Γρανικόν, ὅτι τὰ μέγιστα προσκρόμματα ἐγίνοντο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ τοῦ Δαρείου στρατόπεδα μισθωτῶν Ἑλλήνων. Ἐν διαστήματι δὲ ἐλίγων μηνῶν ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν χερσόνησον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμποδίσθη ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τινος ἀσθενείας, λίαν ἐκινδύνου, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπηλπίσθησαν περὶ τῆς ζωῆς του· οὐδεὶς δὲ τῶν ἄλλων ἱατρῶν ἐτόλμα νὰ τὸν βοηθήσῃ, φοβούμενοι, μήπως ἀποτυχόντες διαβληθῶσι πρὸς τοὺς Μakedónας. Ἀκαρναν δὲ τις φίλος του ἱατρός, ὀνομαζόμενος Φίλιππος, μόνος ἐτόλμησε νὰ ἀποπειραθῇ ὅπως τὸν σώσῃ, προπαρασκευάσας δι' αὐτὸν ἱατρικόν, τὸ ὁποῖον δραστηρίως ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε λάβει ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος ἐκ τοῦ στρατοπέδου, εἰδοποιοῦσαν αὐτὸν νὰ δυσπιστῇ εἰς τὸν ἱατρὸν τοῦτον, ὡς ἐξηγορασμένον δῆθεν ὄντα ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος δὲ νεωστὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως, χίλια τάλαντα καὶ τὸν θρόνον τῆς Μakedονίας εἰς τινα τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως εἰς οὐδὲν τούτων ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ· ὅθεν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐγχειρίσας εἰς τὸν Φίλιππον τὴν κατηγοροῦσαν αὐτὸν ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ἐτέρας ἔπιε τὸ ἱατρικόν, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τοὺς φίλους του καὶ τὴν ἀρετὴν πίστιν του.

Αἱ ἐν Ἰσσοῦ καὶ Ἀρβήλοις νίκαι (333—331)

καὶ αἱ λοιπαὶ κατακτήσεις.

Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος ἐπλησίαζε μετὰ μεγάλου στρατοῦ 400,000 πεζῶν καὶ 100,000 ἰππέων. Ὁ Ἀλέξανδρος σπεύσας τὸν ἐπρόφθασεν εἰς Ἰσσόν, παρὰ τὴν εἴσοδον τῆς Συρίας, καὶ ἐκεῖ προσβαλὼν τὸν πολυάριθμον αὐτοῦ στρατὸν, τὸν ἐνίκησε κατὰ κράτος. Κατεδίωξε δὲ μέχρι νυκτὸς καὶ αὐτὸν τὸν μέγαν βασιλέα ἀδιακόπως φεύγοντα, ἀλλὰ δὲν συνέλαβεν αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησε νὰ παραπορεύηται τὰ παράλια, διήλθε τὴν Συρίαν, ἐκυρίευσεν τὴν Τύρον μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ τὴν Γάζαν καὶ διὰ τοῦ Πηλουσίου εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἔκτισεν τὴν καὶ ἕως τῶρα σωζομένην ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἥτις τὰχιστα ἔγεινεν ἡ πρωτίστη ἀποθήκη τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρειας μετέβη διὰ τῆς ἑρήμου εἰς τὸ περίφημον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ἵνα συμβουλευθῇ

αὐτό· ἐκεῖ δὲ προσηγορεύθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὡς υἱὸς τοῦ Διὸς, ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τότε κυριεύσει ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δαρείου, ἅτινα ἀντικρύζουσι τὴν Ἑλλάδα καὶ ἤρχισεν, διαβάς τὸν Εὐφράτην, τὴν καταδίωξιν τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Ἐν ᾧ δὲ τὸν προσῆγγιζεν, οἱ Πέρσαι ἔντρομοι ἔφευγον ὀπισθεν τοῦ Τίγριδος. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως τὸν ἠκολούθησε μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ταχύτητος, καὶ καταλαβὼν τὸ στρατευμά του ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀρβήλων, τὸ κατέστρεψεν ἄνευ κόπου (331).

Ὁ Ἀλέξανδρος, βέβαιος ἤδη ὅτι οὐδεὶς στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Μακεδόνας του, τὸν ἀφῆκε νὰ φεύγῃ καὶ κατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὴν πόλιν Βαβυλῶνα, ὅπου προσῆνεγκε θυσίας εἰς τὸν Θεὸν Βῆλον, οὗτινος τὸν ναὸν, κατεστραμμένον ὑπὸ τοῦ Ξέρξου, ἀνωκοδόμησεν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἱκανοποίησις, δοθεῖσα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τρόπος διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπραττε τὸ αὐτὸ πανταχοῦ, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ναοὺς καὶ τιμῶν τοὺς ἐν αὐτοῖς λατρευομένους θεοὺς, διὰ νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν τῶν λαῶν ἀγάπην. Μετὰ βραχείαν ἐν Βαβυλῶνι διαμονήν, ἐπορεύθη δρομαίως πρὸς κατάληψιν τῶν ἄλλων πρωτευουσῶν τοῦ Δαρείου, τῶν Σούσων, ὅπου εὗρεν ἄπειρα πλοῦτη, τῆς Περσεπόλεως καὶ τῶν Πασαργαδῶν, πόλεως ἱερᾶς τῶν Περσῶν, ἐν ᾗ ἐγίνετο ἡ στέψις τῶν βασιλέων. Κύριος οὕτω γενόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς αὐτοκρατορίας, ἀνέβη πάλιν τότε πρὸς τὸ βόρειον διὰ νὰ ἀνέυρῃ ἐκ νέου τὰ ἔχνη τοῦ Δαρείου, καὶ ἐφθασεν οὕτως εἰς τὰ Ἐκβάτανα.

Θάνατος τοῦ Δαρείου (330).

Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατεδίωξε μετὰ μεγάλης σπουδῆς, ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἡμερῶν διατρέξας 3000 σταδίους, καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν φθάσῃ, ἀλλὰ πρὸς τὰς πύλας τῆς Κασπιανῆς δύο τοῦ βασιλέως ὑπῆρξαι ἦλθον ἀναγγέλλοντες, ὅτι ὁ Βῆσσος, σατράπης τῆς Βακτριανῆς, συνομόσας μὲ ἄλλους στρατηγούς, εἶχεν ἀλυσοδέσει τὸν βασιλέα τοῦ Δαρείου καὶ τὸν ἔσυρεν ὀπισθεν τοῦ. Οἱ Μακεδόνες τότε ἔσπευσαν εἰς καταδίωξιν τοῦ. Ὁ Βῆσσος ὅμως, καθ' ἣν στιγμήν ἐμελλον νὰ τὸν καταλάβωσιν, ἔσφαξε τὸν αἰχμάλωτόν του ὡς βραδύνοντα τὴν φυγὴν του, καὶ ἐφυγεν ἐγκαταλείψας τὸ πτώμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις καλύψας αὐτὸ μὲ τὴν ἰδίαν χλαμύδα, διέταξε νὰ τὸ μεταφέρωσι καὶ τὸ θάψωσιν ἀξιοπρεπῶς εἰς τοὺς τάφους τῶν τῆς Περσίας βασιλέων. Ὁ Βῆσσος κηρυχθεὶς ἤδη βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ κέντρον ἀντιστάσεως ἐν τῇ Βακτριανῇ καὶ τῇ Σογδιανῇ, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἔδωκε καιρὸν εἰς αὐτόν· συλλαβὼν δὲ αὐτὸν πέραν τοῦ Ὠξοῦ, τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐξειδικίηθη αὐτὸν σκληρότατα βασανίσας αὐτὸν ἕως θανάτου (329).

Στρατεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς αὐτοκρατορίας (329—328).

Ὁ Ἀλέξανδρος διέτρεψε δύο ἔτη εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὑπὸ μαχίμων λαῶν κατοικουμένας, ὅπου ἔκτισε πόλεις διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Σκύθας ὅπισθεν τοῦ ποταμοῦ Ἰκξάρτου· κατέστειλεν ἐπαναστάσεις, πρὸ πάντων τὴν ἐπανάστασιν ἀνδρείου τινὸς σατράπου, τοῦ Σπιταμένους, καὶ κατέστρεψε φρούρια, νομιζόμενα ἀπόρθητα. Ἐν τῇ λεγομένῃ Σογδιανῇ πέτρᾳ, ἀπρὸς αὐτὴν ἀκροπόλει, εὗρων ὁ Ἀλέξανδρος τὴν οἰκογένειαν Πέρσου τινὸς μεγιστᾶνος, τοῦ Ὁξυάρτου, ἐνυμφεύθη τὴν ὥραίαν αὐτοῦ κόρην Ῥωξάνην. Ἡ συγγένεια αὕτη ἐξασφάλισε τέλος τὴν ἡσυχίαν τῶν μερῶν τούτων.

Θάνατος τοῦ Κλείτου καὶ τοῦ Φιλῶτα.

Μετὰ τοὺς δυσκόλους καὶ κινδυνώδεις ἐκείνους πολέμους συνέβη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κλείτου (328). Εἰς συμπόσιον, ὅπου ἀφθόνως ἔπιον οἱ οὐτιδανοὶ κόλακες ὑπερεξεθείαζον τὸν Ἀλέξανδρον τοσοῦτον, ὥστε τὸν προέκρινον τῶν κοινῶς ὑπολαμβανόμενων ἡρώων, τοῦ Κᾶστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκου καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Κλείτος τότε ἀγανακτήσας ἐφώνησεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν κατόρθωσε μόνος τὸ πᾶν, καὶ ὅτι μέγα μέρος τῆς δόξης του ὀφείλεται εἰς τοὺς Μακεδόνας· καὶ, ἐπειδὴ ἐξυπέλιπον τὰς πράξεις τοῦ Φιλίππου, ὑπερυψώνοντες τὰ κατορθώματα τοῦ υἱοῦ του, ὁ γηραιὸς στρατηγὸς, παρεκβᾶς τῶν ὀρίων τοῦ λόγου, ἤρχισεν ἐπαινῶν τὸν πατέρα, νὰ σατυρίζῃ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκτείνων τὸν βραχίονα πρὸς τοῦτον, «ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ βραχίονος τούτου, εἶπε, σὺ ἀπώλλυστο εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Γρανικοῦ». Ὁ βασιλεὺς οἰνοβαρὴς καὶ πνέων ὀργὴν, ἀρπάσας λόγχην ἀπὸ τινος τῶν φυλάκων τοῦ, διεπέρασε τὸν σωτήρᾴ του, τὸν φίλον του· ἀνανήψας ὅμως εὐθὺς μετενόησε, καὶ στρίψας κατὰ τοῦ στήθους του τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης, ἔμελλε νὰ λογχίσῃ ἑαυτὸν, ἂν μὴ τὸν ἀνεχαίτιζον. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διέμεινεν ἐν τῇ σκηνῇ του ὀλολύζων, κρᾶζων τὸν Κλείτον, καταρώμενος ἑαυτὸν καὶ ἀποποιούμενος πᾶσαν τροφὴν.

Ἄλλη τραγικὴ πρᾶξις συνέβη καιρὸν τινα μετὰ ταῦτα, ὁ φόνος τοῦ φιλοσόφου Καλλισθένης, κατηγορηθέντος ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Πρὸ τούτων δὲ ὁ Φιλῶτας ἀπωλέσθη τῷ ἔτει 329, λιθοβοληθεὶς ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ δι' ἄλλην τινα συνωμοσίαν, μὴ ἀνακαλυφθεῖσαν ποτέ. Ἐδολοφονήθη δ' ἔτι κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Φιλῶτα ἐβδομηκοντούτης στρατηγὸς Παρμενίων, πρὶν προφθάσῃ νὰ μάθῃ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του τούτου. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι κηλίδες δυσάρεστοι ἐπὶ τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Αἱ κατὰ τῶν Ἰνδῶν ἐκστρατεῖαι (327—325).

Ἀπὸ τῆς Βακτριανῆς ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνθη πρὸς τὸν Ἰνδόν, ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ὁποίου δύο βασιλεῖς ἐδυνάστευον, ὁ Ταξίλης, ὅστις ἦλθεν ἐμπροσθεν τοῦ κατακτητοῦ προσφέρων αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν του, καὶ ὁ

Πῶρος, ὅστις τὸν περιέμενεν ὑπερῆφάνως μεθ' ὧν τῶν δυνάμεων του πέραν τοῦ ποταμοῦ. Οἱ Μακεδόνες ἐκοψαν ὁλόκληρον δάσος καὶ κατεσκέυασαν στόλον, ἐνίκησαν δὲ τὸν Ἰνδὸν ἡγεμόνα πλησίον τοῦ Ὑδάσπου. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ ἄρχῃ εἰς τὸ βασιλείον του ὡς σατράπης, ἀλλὰ καὶ ἄλλην χώραν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν, καὶ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ ἐπαγρυπνῇ περὶ τῆς ὑπακοῆς ὅλης ταύτης τῆς χώρας, ἑλὼν ὁ ἴδιος νὰ προχωρήσῃ μακρύτερα, ἵνα διαβῇ τὸν Ὑδάσπην, καὶ κατακυριεύσῃ τὰς Ἰνδίας· ὁ στρατός του ὅμως ἀπεποιήθη νὰ προβῇ περαιτέρω. Ἀνήγειρε δὲ τότε δώδεκα μεγίστους βωμούς, πέριξ τῶν ὁποίων ἐτέλεσεν ἀγῶνας, ἔπειτα κατέβη τὸν Ὑδάσπην μέχρι τοῦ παρὰ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν στομίου του, καὶ τὸν Ἰνδὸν μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ, ὑποτάσσωσιν ὅλους τοὺς παραποταμίους λαοὺς, κτίζων πόλεις, ναυπηγεῖα καὶ λιμένας.

Κατὰ ταύτην τὴν πορείαν καὶ τὴν πολιορκίαν φρουρίου τινὸς τῶν Μαλλῶν, τὸ ὁρμητικὸν του θάρρος ὀλίγον ἔλλειψε νὰ τοῦ ἀφαιρήσῃ τὴν ζωὴν του. Πρῶτος κατῴρωσε νὰ ἀναβῇ τὰ τεῖχη· τρεῖς δὲ τῶν αξιωματικῶν του τὸν ἠκολούθησαν· ἀλλ' αἱ κλίμακες συνετρίβησαν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐκτεθειμένος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προτειχίσματος εἰς ὅλα τὰ βέλη μόνος, ἐρρίβη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Ἐπηρεισθεὶς εἰς τὸ τεῖχος καὶ προφυλαττόμενος ὑπὸ τινος κορμοῦ δένδρου, ἐκράτησε τοὺς ἐχθροὺς μακρὰν, ἐφόνευσε τοὺς μᾶλλον θρασεῖς, οἵτινες τὸν ἐπλησίασαν, ἀλλ' ἔπεσε τέλος προσβληθεὶς ὑπὸ βέλους. Εὐτυχῶς οἱ τρεῖς ὁπαδοὶ του συνήνωθησαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐκάλυψαν τὸ σῶμά του μετὰ τὰς ἀσπίδας των. Ἡ ἀντίστασις αὕτη ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ὑπερπηδήσωσι τὰ τεῖχη καὶ νὰ τρέξωσι σωρηδὸν τότε. Ὁ Ἀλέξανδρος μετεφέρθη λειποθυμημένος εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἐπὶ τινι καιρὸν δὲν εἶχον ἐλπίδας περὶ τῆς ζωῆς του.

Διερευνήσας περροντισμένως τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σοῦσα αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ στρατοῦ διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Γεδρωσίας καὶ τῆς Καραμανίας, ὅπου οὐδεὶς στρατὸς εἶχεν εἰσέτι εἰσδύσει, ὁ δὲ ναύαρχός του Νέαρχος μετὰ τοῦ ὑπολοίπου μέρους, παραπλέων τὴν παραλίαν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου. Τὸ δ' ἐφεξῆς ἔτος ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα.

Ἔκτασις τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοκρατορίας καὶ ὁ θάνατός του.

Ἡ αὐτοκρατορία του ἦτο ἡ εὐρυτάτη πασῶν, ὅσας ὁ ἀρχαῖος κόσμος εἶδεν· ὠρίετο πρὸς ἄρκτον ὑπὸ τοῦ Ἰτρου, τοῦ Εὐξείνου πόντου, τοῦ Καυκάσου, τῆς Κασπίας θαλάσσης· πρὸς ἀνατολὰς, ὑπὸ τῶν Ἡμωδῶν ὄρεων, καὶ τῶν ποταμῶν Ὑφάσιος καὶ Ἰνδοῦ· πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, τοῦ Περσικοῦ κόλπου, τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν καταβάκτων τῆς Συήνης· πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἀλέξανδρος ἐθεμελίωσε τὴν ἐκτεταταμένην ταύτην ἐπικράτειαν

διὰ τῶν ὀπλων, ἔπρεπε νὰ τὴν καταστήσῃ διαρκὴ διὰ τῆς ἔμφρονος διοικήσεώς του· ὅθεν, ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἡττωμένων, ἐθυσίαζεν εἰς τοὺς θεοὺς των, ἐσέβετο τὰ ἔθιμά των, παρέδιδε γενικῶς εἰς χεῖρας τῶν αὐτοχθόνων τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, καὶ ἡγωνίζετο παντοιοτρόπως νὰ ἐνώσῃ τοὺς δύο λαοὺς διὰ γαμηλίων δεσμῶν, ὡς ὁ ἴδιος ἔδωκε τὸ παράδειγμα. Ἐκτὸς τούτου ἵνα μονιμοποιηθῇ καὶ ὠφεληθῇ πλείοτερον ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐμπορίου, ἐδημιούργησε μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Περσίας κοινὰ συμφέροντα. Ἔνεκα τούτου ἔκτισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τοσαύτας ἄλλας πόλεις, αἵτινες εἰσέτι ὑφίστανται διὰ τὸ προσφυὲς τῆς θέσεως αὐτῶν· ἐβάθυνεν ἐν Βαβυλωνί λιμένα ἱκανὸν νὰ χωρήτῃ 1,000 πλοῖα. Παραδοθεὶς δὲ ἀκαθέκτως εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς μακρὰς εὐωχίας, κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, καὶ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν ἐξέπνευσεν ἄγων τὸ τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του (21 ἀπριλίου 323).

§ 33. Διαμελισμός τοῦ μακεδονικοῦ κράτους.

Οἱ Σπαρτιάται οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀξίωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ νὰ ἄρῃ τῆς Ἑλλάδος, οὐδ' ἔδωκαν εἰς αὐτὸν, ὡς αἱ ἄλλαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις, στρατιώτας διὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν. Ἄμα μάλιστα μαθόντες, ὅτι διέβη πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου, συνέστησαν συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ. Καί τινες μὲν τῶν πόλεων συνετάχθησαν μετὰ τῆς Σπάρτης, ἄλλαι δὲ ἐκ φόβου ὑπεστήριζον τὰ μακεδονικὰ συμφέροντα. Αἱ Ἀθηναὶ ἔμενον οὐδέτεραι, ὁ δὲ ῥήτωρ αὐτῶν Δημοσθένης, συκοφαντηθεὶς ὅτι ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀρπάλου θησαυροφύλακος τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ πιστευθεὶς τῆς συκοφαντίας, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν πεντήκοντα ταλάντων· μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ τὰ πληρώσῃ ἔφυγεν εἰς Αἴγιναν.

Ὁ Ἀρπαλος οὗτος, φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔνεκα καταχρήσεων, πραχθεισῶν εἰς Ἐκβάτανα, ὅπου εἶχεν ἀφῆσαι αὐτὸν ἐπιμελητὴν τοῦ θησαυροῦ, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας φέρον πλῆθος χρημάτων.

Ὅτε ἐγνωρίσθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔγειναν ἐτοιμασίαι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ταχθέντων εἰς τὸν στρατὸν πάντων τῶν νεωτέρων τῶν 40 ἔτων, καὶ στόλου ἐξοπλισθέντος. Ἀπόστολοι δὲ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς κυριωτέρας τῆς Ἑλλάδος πόλεις καλοῦντες αὐτὰς πρὸς ἀπελευθέρωσίν τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Δημοσθένης συνώδευσε τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ διὰ τῆς πειστικῆς εὐγλωττίας του πολλὰς κατέπεισε πόλεις νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτο μαθὼν ὁ δῆμος ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Δημοσθένην, ἀποστείλας πλοῖον εἰς Αἴγιναν νὰ τὸν παραλάβῃ· ἐλθόντα δὲ εἰς Ἀθήνας, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐν θριάμβῳ.

Ἐν τούτοις πολλὴ ἔγεινε σύγχυσις ἐν Ἀσίᾳ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ρωξάνη ἔτεκε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱόν, ὅστις ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος, ὑπῆρχε δὲ καὶ εἰς

ετεροθαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφός, ὀνόματι Ἀρρίδαϊος, ὅστις ἦτο εὐή-
θης. Ὄθεν, διεγερθείσης φιλονεικίας μεταξύ τῶν στρατηγῶν, ἂν ἔπρεπε
νά φυλαχθῇ ὁ θρόνος διὰ τὸ νηπίον τῆς Ρωξάνης, ἢ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἀρ-
ρίδαϊον, ἀπεφασίσθη νὰ δοθῇ εἰς τοῦτον, καὶ οὕτως ἀνηγορεύθη βασι-
λεὺς, μετονομασθεὶς Φίλιππος, συµμετασχόντος τῆς βασιλείας κατ' ὄ-
νομα μόνον καὶ τοῦ ἐκ τῆς Ρωξάνης υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ
ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ ὁ Ἀρρίδαϊος, ἐγένεε κηδεµὼν (ἐπιμελητῆς) αὐ-
τοῦ εἰς τὰς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρας Περδίκας ὁ μέγιστος τῶν Μακεδό-
νων στρατηγῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθηνήσκων ἔδωκε τὸ δα-
κτύλιόν του. Ὁ Ἀντίπατρος ἐξηκολούθει τὴν ἡγεμονικὴν ἀσκήσιν ἐξουσίαν
ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ὁ Πτολεμαῖος διωρίσθη νὰ διοικῇ τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ'
αἱ διατάξεις αὗται πολλὴν ἐπέφερον σύγχυσιν, διότι ἕκαστος μὲν τῶν
εἰρηµένων ἀντιβασιλέων ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ὅλης αὐτοκρα-
τορίας, ἄλλοι δὲ ἐπεθύµουν νὰ λάβωσι διοικήσεις ἐπαρχιῶν ἐπὶ σκοπῶ
νὰ μετατρέψωσιν αὐτὰς εἰς βασιλεία ἑαυτῶν. Εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιθυ-
µιῶν των καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἔπραττον δολοφονίας καὶ φόνους, ὥστε ὁ-
λίγοι τῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐπιστήµων ἀνδρῶν ἀπέθανον φυσι-
κὸν θάνατον. Ἐκ τούτων δὲ σύγχυσις καὶ ἀναρχία ἐπεκράτει πανταχοῦ
τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Περδίκας, καταστάς ἀπηνῆς τύραννος, κατέστρεψε πάντας τοὺς ἐν
ταῖς διαφόροις πόλεσι τῆς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνοικι-
σθέντας ἀποίκους, ἀπομάχους ὄντας τοὺς πλείστους, διότι ἐπιθυµήσαν-
τες νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐμποδισθέντες, ἐπανέστησαν. Διὰ
τοιούτων πράξεων ἤλπιζεν ὁ Περδίκας νὰ καταλάβῃ ποτὲ τὸν μακεδο-
νικὸν θρόνον.

Λαµιακὸς πόλεμος. Θάνατος Δημοσθένους.

Ὁ Ἀντίπατρος ἐν τούτοις, ὁ τῆς Μακεδονίας διοικητῆς, διατέλει πο-
λεµῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πολλαὶ δὲ πόλεις, ἐνωθεῖσαι μετὰ τῶν Ἀθη-
ναίων συνήχθησαν εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Ἀθηναῖον Λεωσθέ-
νη. Γενομένης ἐνταῦθα μάχης, ἐνίκησαν οἱ σύμμαχοι, καὶ ὁ Ἀντί-
πατρος, καταφυγὼν εἰς Λαµίαν, ἐπολιορκήθη στενωπῇ· ἀλλ' ἐπεληθού-
σης εἰς αὐτὸν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Λεοννάτον ἐπικουρίας ἐξ Ἀσίας, τὴν
ὁποίαν δὲν ἤδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ ὁ διαδεχθεὶς τὸν πεσόντα εἰς τὴν πο-
λιορκίαν ταύτην Λεωσθένη, ἠττήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐν Κρανῶνι (322),
καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων στόλος κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ· τούτου
ἐνεκεν οἱ σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι κατὰ μέρος ἕκκ-
στος πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατ' ἀρχὰς ἀναλαβόντες τὴν
συνθήκην Ἀθηναῖοι ὑπεχρεώθησαν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶσι τοὺς ὑπὸ τοῦ
Ἀντιπάτρου ἐπιβληθέντας ὅρους τῆς εἰρήνης, καὶ νὰ δεχθῶσι σταθµὸν
μακεδονικῆς φρουρᾶς ἐν Μουνυχίᾳ. Ἀπήτησε δὲ ὁ Ἀντίπατρος καὶ τὴν
εἰς χεῖρας αὐτοῦ παραδοσιν τῶν ἀντιπολιτευθέντων πρὸς αὐτὸν πολιτι-
κῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Δημοσθένη, ἀλλ' οὗτοι εἶχον ἤδη φύγει ἐκ τῆς πό-

λεως. Ὁ Δημοσθένης κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρίᾳ ναὸν τοῦ Ποσειδῶ-
νος· ὅτε δὲ ἦλθαν ἐκεῖ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ τὸν συλλά-
βωσι, μασσήσας δηλητήριον ἐτελεύτησεν, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖράς του
(322 π. Χ.).

§ 34. Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι.

Μαθὼν ὁ Ἀντίπατρος τὰς ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀξιώσεις τοῦ
Περδίκκα, καὶ συνενωθείς μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκήρυξε πόλεμον κατ'
αὐτοῦ. Ὁ Περδίκκας κατευθυνθεὶς εἰς Αἴγυπτον μετὰ ἰσχυροτάτου στρα-
τοῦ καὶ ἔχων μεθ' αὐτοῦ τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ τὴν Ρωξάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ
τῆς Ἀλεξάνδρου, ἐδολοφονήθη ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν ἀξιωμα-
τικῶν του. Ἦν δὲ ἡ ἀντιβασιλεία περιήλθεν εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις
ἀποθανὼν τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος, ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀρ-
χαῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Κάσσαν-
δρος ἀντέστη εἰς αὐτὸν, ἰσχυριζόμενος, ὅτι αὐτὸς εἶναι δίκαιον νὰ δια-
δεχθῇ τὸν πατέρα του. Ἐκ τούτου ἡγήρεθη πόλεμος μεταξὺ αὐτῶν, καθ'
ὃν ὑπερίσχυεν ὁ Κάσσανδρος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

Μετὰ τὴν ἐκπολιόρησιν τῆς Πύδνας ἐν Μακεδονίᾳ ἐφόνευσεν ὁ Κάσ-
σανδρος τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διαμένουσαν Ὀλυμπιάδα, μητέρα τοῦ
μεγάλου Ἀλεξάνδρου (316), καταδικασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν
Μακεδόνων, διότι εἶχεν ἀποκτείνει τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀρρίδαϊοῦ Εὐρυδί-
κην, σύμμαχον οὖσαν τοῦ Κασσάνδρου, καὶ τὸν Ἀρρίδαϊον αὐτὸν βασι-
λέα τῶν Μακεδόνων.

Εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἐποφθαλμιῶν ὁ Κάσσανδρος, ἐφυλάκισεν
ἐν Ἀμφιπόλει τὴν Ρωξάνην καὶ τὸν υἱὸν τῆς Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους
ὑπερον ἔστειλε καὶ ἐφόνευσαν (311), εἴτα δὲ, διὰ νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ
ἀρχαίου βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας καὶ εὐκολύνη τὴν κατοχὴν τοῦ
θρόνου, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου Ἀλε-
ξάνδρου Θεσσαλονίκην, εἰς τιμὴν τῆς ὁποίας ἔκτισε τὴν φέρουσαν τὸ ὄ-
νομα αὐτῆς ἔτι πόλιν ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ. Οὐ πολὺ δ' ὕστερον ἤρ-
χισε ν' ἀνακτίσῃ, τῇ συνδρομῇ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, τὰς ἐκ πολλοῦ ἤδη
κατεστραμμένας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Θήβας.

Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ὁ Ἀντίγονος, νικήσας (316) τὸν ἄλλον στρατηγόν τοῦ
Ἀλεξάνδρου Εὐμένην καὶ γενόμενος ἰσχυρότατος, ἐφαίνετο καὶ αὐτὸς ἐ-
ποφθαλμιῶν εἰς τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου θρόνον· ἀλλὰ τότε συνεμάχησαν
κατ' αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Σέλευκος
(314). Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ ἄξιος υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος
ὁ Πολιορκητὴς διεξήγον εὐτυχῶς τὸν πόλεμον, καταναυμαχήσαντος τοῦ
Δημητρίου τὸν Πτολεμαῖον, καὶ ὠνόμασαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. Ἀλλὰ κατὰ
μίμησιν αὐτῶν ὠνόμασθησαν βασιλεῖς καὶ οἱ ἀντίπαλοί των, καὶ οὕτω
τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπαυσε πλέον νὰ θεωρῆται ὡς ἓν. Ὁ δὲ Ἀν-
τίγονος ματαίως ἠθέλησε νὰ συνενώσῃ αὐτὸ ὑπὸ μίαν ἀρχήν, διότι ἡ ἀ-
πόπειρα αὐτοῦ νὰ προσβάλλῃ τὴν Αἴγυπτον ἀπέτυχε, καθὼς καὶ ἡ τοῦ

Δημητρίου νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Ρόδον. Τέλος δ' ἔπαισεν ὁ γέρον Ἀντίγονος ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας μαχόμενος κατὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου (301) καὶ οἱ νικηταὶ σύμμαχοι διεμοιράσθησαν τὰς χώρας τοῦ. Τοιοῦτρόπως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡγήθησαν 4 βασιλείαι, ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κάσσανδρον, ἡ Συρία ὑπὸ τὸν Σέλευκον, ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἡ Θράκη (μέχρι τοῦ 281) ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον.

Ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸν ὑπέδεχθησαν ψυχρῶς καὶ αὐτοὶ οἱ θεοποιήσαντες αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα του πρότερον Ἀθηναῖοι. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κασσάνδρου, ὠφελήθη ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ προσκληθεὶς μετὰ τοῦ Πύρρου εἰς βοήθειαν τοῦ ἐνδὸς ἐξ αὐτῶν, κατάρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἐβασίλευσεν ἑπτὰ ἔτη μέχρι τοῦ 278, ὅτε, διὰ τὸ βίαιον τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν βρῆων φόρων, ἐδιώχθη καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, περιωρίσθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τὸ 273.

Ὁ δὲ Πύρρος καταλαβὼν τὴν Μακεδονίαν, ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἔμεινεν εἰς Ἥπειρον, ἡσύχως βασιλεύων· τῷ δὲ 280 π. Χ. προσελήθη εἰς Τάραντα τῆς Ἰταλίας, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς κατοικοῦς, ἀποίκους Ἑλλήνας ὄντας καὶ πολεμουμένους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

§ 35. Φωκίαν.

Ὁ μέγας οὗτος πολίτης τῶν Ἀθηνῶν ἦτο τιμιώτατος καὶ ὀλιγαρχέστατος. Ἐλαβεν ἀπείρους ἀφορμὰς νὰ πλουτήσῃ, ἀλλ' ὅμως ἔμεινε πτωχὸς διὰ βίου. Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησαν μυστικῶς τῷ τρόπῳ νὰ τὸν προσκητῶσι διὰ δώρων, ἀλλ' ἀπέρριψε ταῦτα. Ὅτε δὲ τὸν ἐβίαζον οἱ δωροφόροι νὰ τὰ δεχθῇ ἂν ἔχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τοῦλάχιστον διὰ τὰ τέκνα του, αἰσθ' ἀπεκρίθη ὡς ἐγώ, ἀπεκρίθη. Ἐὰν μοὶ δμοιάζωσι, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην χρημάτων· εἰδὲ μὴ, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὰ συνδράμω εἰς τὰς ἀκολασίας τῶν. Ὡς στρατηγὸς ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῷ ἀνέθεσαν τεσσαράκοντα πέντε φορὰς τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων τῶν.

Ὡς ῥήτωρ εἶχε μεγάλην ἰσχὺν τὴν ἀρετὴν του, ἐναντιοῦτο δὲ εἰς τὰ μέτρα τοῦ Δημοσθένους, ἐπιθυμῶν εἰρήνην μὲ τὸν Φίλιππον, οὐχὶ ὅμως διασθαρσεῖς ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν του πεποίθησιν. Εἰδίωξε πολεμῶν τοὺς Μακεδόνας ἐξ Εὐβοίας καὶ ἄλλοτε ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Θράκῃ, σώσας ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ Βυζάντιον. Τῷ 319 ὁ ἀντιβασίλευς Πολυσπέρχων, ἐχθρὸς τοῦ Φωκίανος, καθὼς φίλου τοῦ Κασσάνδρου τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του, ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὄντα, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλους δμοφρονάς του τὸ 317 π. Χ. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ φυλακῇ τὸ κώνειον ἀπαράχως (317) καὶ κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου μετεφέρθη ὁ νεκρὸς του ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἐκτιμήσαντες ὕστερον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀξίαν τοῦ

ἀνδρὸς καὶ τὴν γενομένην ἀδικίαν, ἀνεκόμεσαν ἐκ Μεγαρίδος, ὅπου εἶχε κηδευθῆ, τὰ ὅσα τοῦ εἰς Ἀθήνας, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρεν ὁ δῆμος χαλκοῦν ἀνδριάντα, καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν κατηγορὸν τοῦ.

§ 36. Γαλάται ἐν Ἑλλάδι (280 καὶ 289 π. Χ.).

Βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ τὸν Σέλευκον δολοφονήσαντος Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, πολυάριθμον στίφος Κελτῶν ἢ Γαλατῶν, κατελθὼν ἐκ τῆς Παννονίας, ὅπου οἱ βάρβαροι οὗτοι εἶχον 300 ἤδη ἔτη πρότερον ἐγκατασταθῆ, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Μακεδονίαν νικῆσαντες δὲ τοὺς στρατοὺς τῆς καὶ λεηλατήσαντες αὐτὴν, φονεύσαντες δὲ καὶ Πτολεμαῖον τὸν Κεραυνόν, ἀπῆλθον· τὸ δ' ἐπὶ ἐτος ἐπανῆλθον ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Βρέννον. Ἦσαν δὲ, καθ' ἃ κοινῶς λέγεται, 150,000 πεζῶν καὶ 20,000 ἰππέων, ὧν ἕκαστος εἶχε δύο οἰκέτας ἐφίππου. Οἱ Ἕλληνες ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς ἀναχαχτισώσιν εἰς Θερμοπύλας. Ἡ στερεὰ Ἑλλὰς συνεμάχησεν, ἀναθέσασα τὴν ἡγεμονίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔδωκαν 1000 ὀπλίτας καὶ 600 ἰππεῖς· ἐπεμψαν δὲ καὶ ὅλα τὰ πλοιά των νὰ δευῶσιν ἀπὸ τὴν πρῦμνην καὶ πῶραν εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ὁπόθεν οἱ ἐπιβάται γρατιῶνται ἡδύναντο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμπλοκῆς νὰ προσβάλλωσι τοὺς βαρβάρους. Ἡ διοίκησις τοῦ τῆς ξηρᾶς στρατοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀθηναῖον Κάλλιππον.

Δραστηρίως ἀποκρουσθέντες ἀπὸ τῆς τῶν Θερμοπυλῶν διόδου οἱ Γαλάται, ἀνεκάλυψαν τὸ μονοπάτιον, δι' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ξέρξης, καὶ εἰσελθόντες διευθύνθησαν κατὰ τῶν Δελφῶν διὰ νὰ λεηλατήσωσι τοὺς ἐκεῖ θησαυροὺς· ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἐκ τοῦ τόπου τούτου, δρεινοτάτου ὄντος, ἐτράπησαν εἰς συγῆν, τὴν ὁποίαν αἱ προσβολαὶ τῶν κατοίκων κατέστησαν ὀλέθριον. Ἡ πείνα καὶ τὸ ψῦχος τοῖς ἐπροξένησε τρομερὰς βασάνους. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐπικινδύνως πληρωθεὶς, νῆτοχειριάσθη (278). Καταδιωχθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ ὑπεχώρουν, κατεστράφησαν σχεδὸν ἅπαντες. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ σωθέντων οἱ μὲν ἔμειναν παρὰ τῷ Ἰστροῦ, ἄλλοι εἰς τὰς παραλίας τῆς Θράκης καὶ ἄλλοι ἐνωθέντες μετ' ἐπελθόντων ἄλλων ὁμοφύλων των, μετέβησαν εἰς Βιθυνίαν καὶ κατέλαβον τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Γαλατίαν.

§ 37. Ἡ ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία (συνέδριον) καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων πρῶτον ἐκ τεσσάρων, εἴτα ἐκ δώδεκα τῆς Ἀχαιᾶς πόλεων συνισταμένη πρὸς θρησκευτικοὺς κυρίως σκοποὺς ἀχαϊκὴ ὁμοσπονδία, ἥτις οὐδέποτε ἔλαβε πολλὴν πολιτικὴν σπουδαιότητα, διετέλει ἤδη οὕσα ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κατάθλιψιν, καταλαβόντος πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, διὰ φρουρῶν ἰδίων ἢ διὰ μακεδονιζόντων τυράννων.

Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη διωκεῖτο ὑπ' ἐνὸς στρατηγοῦ, ἐνὸς γραμματέως καὶ συμβουλίου ἐκ δέκα, δημιουργῶν λεγομένων. Ἡ ἀνωτάτη δ' ἐξουσία

ἀπέκειτο εἰς τὴν γενικὴν συνέλευσιν, δις τοῦ ἔτους εἰς τὸ πλησίον τοῦ Αἰγίου ἄλσος τοῦ Ὁμαγυρίου Διὸς συγκαλουμένην ὑπὸ τῶν δημιουργῶν καὶ συγκροτουμένην ὑπὸ πάντων τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων Ἀχαιῶν. Αὕτη δὲ ἐξέλεγε καὶ τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας ἐτησίως.

Τὸ δὲ αἰτωλικὸν κοινὸν ἦτο ὁμοσπονδία φυλῶν καὶ οὐχὶ πόλεων, ὥς ἡ Ἀχαϊκή. Τὸ κοινὸν συμβούλιον αὐτῶν ἐλέγετο Παναιτωλικὸν καὶ συνήρχετο ἐτησίως ἐν Θέρμοις, πόλει αἰτωλικῇ, ἵνα ἐκλέγῃ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας. Τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων τοῦ κοινοῦ διευθύνοντο ὑπὸ ἐπιτροπείας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐλέγοντο ἀπόκλητοι. ἠφεληθέντες οἱ Αἰτωλοὶ ἐκ τῆς ἐπελθούσης εἰς Ἑλλάδα ἀνωμαλίας ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐξέτεινον βαθμηδὸν τὴν δύναμιν των καὶ ἔγειναν οὕτως ἐπὶ τέλους κύριοι τῆς Λοκρίδος, τῆς Φωκίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ μέρους τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου. Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ὑπέπεσαν ῥύτως εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Εἶχον ἤδη λάβει ἀρχήτερα τὴν Ναύπακτον παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατόπιν προσαπέκτησαν καὶ διαφόρους πελοποννησιακὰς πόλεις. Αὕτη ἦτο ἡ τῶν Αἰτωλῶν κατάστασις ἐπὶ τῆς εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἀναβάσεως Φιλίππου τοῦ Ε'.

Ἄρατος.

Μετά τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.), ἡ Ἑλλὰς ἐχωρίσθη τῆς Ἀσίας, καὶ ἕνεκα τῶν παραγῶν, αἵτινες ἐτάραξαν τὴν Μακεδονίαν ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν, ἐγκατελείφθη αὕτη εἰς ἑαυτήν. Τύραννοι δὲ ἐν ἑκάστῃ πόλει, περιστοιχούμενοι ὑπὸ μισθοφόρων στρατῶν, κατεῖχον τοὺς πολίτας ὑπὸ τρόμον καὶ ἐφορολόγουν αὐτοὺς ἀνηλεῶς.

Ὁ Ἄρατος, υἱὸς τοῦ Κλείνου, ἐμελέτησε ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα του Σικυῶνα· ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Ἀργους, ὅπου διέμενεν, ἠνώθη μετὰ τῶν περιμενόντων αὐτὴν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Πολυγνώστου στρατιωτῶν, τοὺς ὠδήγησεν εἰς Νεμέαν, καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ σχέδιόν του. Φθάσαντες δὲ εἰς Σικυῶνα, ἔτρεξαν εἰς τ' ἀνέκτορα τοῦ τυράννου Νικοκλέους, σωθέντος διὰ τινων βαθέων ὑπονόμων, καὶ ἔσχαλιν πῦρ. Οὐδὲ εἷς καθ' ὅλην ταύτην τὴν συμπλοκὴν ἐφρονεῦθη ἢ ἐπληγώθη. Ὁ Ἄρατος ὕστερον ἀνεκάλεσε τοὺς ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐξορισθέντας 580 καὶ τοὺς παρ' ἄλλων τυράννων, μὴ ὄντας καὶ τούτους ὀλιγωτέρους τῶν 500, αἵτινες εἶχον περιπλανηθῇ μακρὰν τῆς πατρίδος των σχεδὸν 40 ἔτη· ἐπέστρεψαν δὲ οἱ πλείστοι τούτων ἐν ἐσχάτῃ ἀθλιότητι καὶ ἀνέκτησαν τὰς οἰκίας, τὰς γαίας καὶ ὅλα των τὰ κτήματα τὰ ὅποια κατεῖχον πρὸ τῆς ἐξορίας των.

Ἡ Σικυὼν γίνεται παραδεκτὴ εἰς τὴν ἀχαϊκὴν συμμαχίαν.

Ἡ Σικυὼν οὕτως ἀπελευθερωθεῖσα, εἶχεν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ συμμαχούς, διότι ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς, γένόμενος κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κορίνθου, ἐπεθύμει καὶ ταύτην νὰ καθεῖρῃ. Ὁ Ἄρατος τὴν συνέταξεν εἰς

τὴν ἀρχαίαν συμμαχίαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, ἀν συμπεριελάμβανεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀράτου.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ τοὺς τυράννους, ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἐπὶ τοῦ νέου αὐτῆς βασιλείως Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, υἱοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, εἶχεν ἀποκατασταθῇ φιλόδοξος καὶ ἰσχυρά· τέλος νὰ καταφέρῃ τοὺς Αἰτωλοὺς, λαὸν ληστρικόν, ὅπως ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν ἀρχαίαν συμμαχίαν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἐπέτυχε σχεδὸν, διώξας τοὺς τυράννους ἀπὸ τοῦ Ἄργου, τῆς Μεγαλοπόλεως, τῆς Ἑρμιόνης, τοῦ Φλιοῦντος, καὶ ἐνώσας μὲ τὴν συμμαχίαν τὰ Μέγαρα, τὴν Τροιζῆνα καὶ τὴν Ἐπίδαυρον. Ἐπέτυχεν ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, τῶν Μακεδόνων ἐμποδισθέντων ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, νὰ παρεμβάλωσι πρόσκομμα εἰς τὰ σχέδιά του. Κατέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Κορινθίους τὰς κλεῖς τῆς ἀκροπόλεως τῶν ταύτης, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον λάβει ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Φιλίππου, πατὴρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέκτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, διωξάντων τὴν ἐν τῇ πόλει τῶν μακεδονικῇ φρουράν. Καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐφαίνοντο πρὸς στιγμὴν διατεθειμένοι νὰ φιλιθῶσιν ἐιλικρινῶς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς· ἀλλ' ὅτε οἱ ἐκ Μακεδονίας κίνδυνοι ἤρχισαν νὰ ἐκλείπωσιν, ἀνεφύθησαν ἄλλοι οἱ ἐξῆς.

§ 38. Ἄγις καὶ Κλεομένης.

Μεταρρύθμισεις ἐν Σπάρτῃ.

Ἐν Σπάρτῃ τὸ τοῦ Λυκούργου πολίτευμα ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ εἶχε πάθει ἐντελεστάτην ἀνατροπὴν. Ἀντὶ τῆς ἰσότητος τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ὁ Λυκούργος εἶχεν εἰσάξει, εὗρίσκετο ἡδὴ ἐλάχιστος ἀριθμὸς πλουσίων καὶ πλῆθος πτωχῶν, τοὺς ὁποίους ἡ πτωχεία τῶν αὐτῇ ἐστέροι τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτου, ἐπειδὴ ὁ μὴ ἐξαρκῶν εἰς τὰ ἐξοδα τῶν συσσιτίων Σπαρτιάτης, ἀπέβαλλε τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Πρὸς τοῦτοις ἐκ τῶν 700 Σπαρτιατῶν, οἵτινες εἰσέτι ὑπῆρχον, μόλις ἑκατὸν ἐξουσίαζον τὴν γῆν. Ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο πλέον Σπάρτη, ἀλλὰ πόλις τις ὡς πολλαὶ ἄλλαι, χαύνη, ὀκνηρὰ καὶ διεφθαρμένη, μίγμα μισητῶν υπερβάλλοντος πλούτου καὶ ἐσχάτης ἀθλιότητος. Ἄγις ὁ Δ'. βασιλεύσας τῷ 244 π. Χ., εἰκοσαέτης τὴν ἡλικίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα· ἔπρεπε δὲ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς ἐκ νέου διανομῆς τῶν γαιῶν, καὶ τὸ πρῶτον τοῦτο τόλμημα ἦτο τὸ μᾶλλον ἐπικίνδυνον, διότι ἔμελλε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν πλουσίων καὶ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πλουσίων, οἱ γέροντες, συνειθισμένοι ἡδὴ εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐχθροὶ παντὸς νεωτερισμοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τρέμουσαι μὴ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν αὐστηρὰν δίαιταν, τὴν ὁποίαν ὁ Λυκούργος ταῖς ἐπέβαλε, συνεκρότησαν τὴν ἀντίθετον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν μερίδα, τῆς ὁποίας κομματάρχης ἦτο ὁ βασιλεὺς Λεωνίδα, συν-

άρχων τοῦ Ἄγιδος, ὅστις μέρος τῆς ζωῆς του διέμεινεν εἰς τὰς ἀσια-
τικὰς αὐλάς· καὶ εἶχε διδάξει τοὺς συμπολίτας του νέας εὐπαθείας. Μετὰ
τοῦ Ἄγιδος ἦσαν οἱ πτωχοὶ, οἱ φιλότιμοι καὶ οἱ φιλοπάτριδες, πρὸς τού-
τοις ἡ μήτηρ του Ἀγχιισιτράτη καὶ ἡ προμήτωρ Ἀρχιδάμεια, δύο πλου-
σιώταται γυναῖκες τῆς πόλεως. Ὁ ἴδιος ἀνατραφεὶς παρ' αὐτῶν εἰς τὴν
πολυτέλειαν, εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἐκτεταμένα κτήματα καὶ θησαυ-
ρὸν 600 ταλάντων, ἀλλ' ἀπέβαλε τὰς ἐξεις του, ἐνεδύθη τὸ τραχὺ τῶν
ἀρχαίων Σπαρτιατῶν ἔνδυμα καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ἔκαμνε τὰ κτήματά του
κοινά. Ἡ μήτηρ, καὶ ἡ προμήτωρ του ἐπραῖζαν τὸ αὐτό.

Ἀλλ' οἱ πλούσιοι διὰ διαβολῶν κατέστρεψαν τὴν δημοτικότητα τοῦ
νέου βασιλέως, κατ' ἀνάγκην τινὰ ἀπόντος. Ὅτε ἐπέστρεψεν, οἱ ἐχθροὶ
του τὸν κατεδίωξαν, καὶ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τινα ναὸν,
δόποθεν ἔλκυσθεις ἐπιβούλως κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀπαχθεὶς εἰς φυ-
λακὴν, ἀπηγχονίσθη ἐκεῖ· κατεδικάσθησαν δὲ καὶ ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν
ποινὴν ἐπὶ τοῦ πτώματός του ἢ τε μήτηρ καὶ ἡ μάμμη του (241). Ὁ
Λεωνίδας τότε ἐκπαίδευε μόνος.

Κλεομένης καὶ Ἄρατος.

Ὁ τοῦ Λεωνίδου υἱὸς Κλεομένης, νυμφευθεὶς τὴν χήραν τοῦ Ἄγιδος,
ἐκατηχήθη παρ' αὐτῆς εἰς τὰ σχέδια τοῦ πρώτου ἀνδρός της. Νικήσας
κατ' ἀρχάς, τῇ βοηθείᾳ τῶν Αἰτωλῶν, τὴν ἀρχαίην συμμαχίαν, καὶ φο-
νεύσας κατόπιν τοὺς ἐν Σπάρτῃ ἐφόρους καὶ πάντας τοὺς ἐναντίους συμ-
πολίτας του καταβαλὼν, ἀποκατέστησεν ἐν τῇ πατρίδι του τὴν ἀρχαίαν
πειθαρχίαν, τὴν ἀνατροφὴν, τὰ συσσίτια, ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῶν
γειτονικῶν τόπων, τοὺς διένειμε γαίαν καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλους τοὺς πτω-
χοὺς τῆς Πελοποννήσου τὴν ἐλπίδα ὁμοίας παλινρθώσεως (225 π. Χ.).

Ὁ Ἄρατος ἔντρομος ἐκάλεσε τότε τοὺς Μακεδόνας πρὸς βοήθειαν τῆς
συμμαχίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος Δώσων ἔσπευσε μετὰ
30,000 στρατιωτῶν κατὰ τοῦ Κλεομένου, ἔχοντος μόνον 20,000. Συν-
εκρούσθησαν δὲ ἐν Σελλασίᾳ, ὅπου ὁ τελευταῖος στρατὸς τῆς Σπάρτης
κατεστράφη μετὰ σφοδρὰν ἀντίστασιν (221), καὶ τὸ πρῶτον ἄθλιον πο-
λίτευμά της ἀποκατέστη πάλιν.

Ὁ Κλεομένης ἔφυγεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς Αἴγυπτον, ἐλπίζων νὰ
εὕρῃ ἐκεῖ βοήθειαν διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὸν πόλεμον. Δεκτὸς δὲ γενό-
μενος εὐμενῶς κατ' ἀρχάς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου,
κατέστη ὑποπτος εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα,
ὅστις διὰ τοῦτο τὸν περιώρισεν ἐν τινι μεμονωμένῃ οἰκίᾳ μετὰ δεκα-
τριῶν φίλων του. Ἀποκαμόντες ἐκ ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας, ἐξῆλθον τέ-
λος ξιφῆρεις ὅλοι καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας,
καλοῦντες τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τοὺς κοίσε
χωρὶς νὰ τοὺς ἐννοῇ· εὐθὺς δὲ περιεκυκλώθησαν καὶ διὰ νὰ τὸν ζῶντα
θῶσιν ἐφρονέυθησαν ὑπ' ἀλλήλων (219).

Συμμαχικός πόλεμος, θάνατος Ἀράτου.

Εἰσβαλόντων τῶν Αἰτωλῶν εἰς Πελοπόννησον πρὸς λεηλασίαν καὶ πορθούντων τὴν Μεσσηνίαν, ἤλθεν ὁ Ἀράτος εἰς βοήθειαν τῶν Μεσσηνίων· ἡττηθεὶς δὲ περὶ Καφύας, ἐζήτησε κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τὴν βοήθειαν Φιλίππου τοῦ Ε', βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ὁ φιλόδοξος Φίλιππος, συμμαχήσας προθύμως μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπολέμησε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰς μάχας κυριεύσας πολλὰς αὐτῶν πόλεις. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε τρία ἔτη (220—217) ὀνομασθεὶς *συμμαχικός*. Ἀλλὰ μαθὼν ὁ Φίλιππος, ὅτι ἡττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, καὶ ἐπιθυμήσας πλέον νὰ στρέψῃ τὰ ὅπλα του κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξησθενημένων ἤδη διὰ τὴν ἡττάν των ταύτην, ἔκαμεν εἰρήνην πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ὁ Ἀράτος ἐπέζησεν ὀλίγα ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἐν Αἰγίῳ περίλυπος, δηλητηριασθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Φιλίππου (213).

Εἰς τὸν Ἀράτον ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ θεῖαι τιμαί, καὶ θυοίαι ἐν Σικυῶνι, Ἀράτεια λεγόμεναι, εἰς μνήμην δ' αὐτοῦ ἐτελοῦντο παρ' αὐτῶν δις τοῦ ἔτους κατὰ τὸν δοθέντα περὶ τούτων χρησμόν.

§ 39. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους (204—164).

Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐξεπίπτεν εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Τὰ ἐλαττώματα τὰ ὁποῖα ἡ τότε κοινωνία εἶχεν, ἐφαίνοντο ἀπροκαλύπτως. Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἤδη μουσεῖον ἢ σχολεῖον, ὅπου πολλὰ μὲν συνεζήτουντο, οὐδὲν δὲ ἐπράττετο. Ἐν Θήβαις τὸ κύριον ἔργον ἦτο τὰ συμπόσια. Ἡ δὲ Σπάρτη εἶχε τυράννους ἀποτροπαίους, ὡς τὸν Νάβιδα ἐκεῖνον, ἐπινοοῦντα κατ' ἐκάστην νέας βρασάνους. Οὗτος εἶχε διατάξει νὰ κατασκευάσωσιν εἰδωλὸν γυναικεῖον, τοῦ ὁποῖου οἱ βραχίονες, τὰ στήθη καὶ αἱ χεῖρες ἦσαν ὀπισθισμένα μὲ σιδηροῦς γόμφους, καὶ τὸ ὅποιον ὠνόμαζε μὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀπήγαν. Ἄν τις ἤρνετο εἰς αὐτὸν ζητοῦντα χρήματα, ἔλεγεν, «Ἐγὼ μὲν ἴσως δὲν δύναμαι νὰ σὲ πείσω, βομίζω ὅμως ὅτι ἡ Ἀπήγα αὕτη θὰ σὲ πείσῃ», καὶ παρευθὺς τὸ τρομερὸν ἄγχαλμα ἤρπαζε τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν κατεκερμάτιζεν, ἢ τοῦλάχιστον τὸν ἐβασάνιζε δεινῶς. Πολλοὺς λοιπὸν τῶν ἐκαρνουμένων διέφθειρεν οὕτως ὁ Νάβις.

Φιλοδοξία τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ῥώμης.

Τοιοῦτοι ἄνθρωποι, ὡς ὁ Νάβις, ἦσαν ἀνίκανοι νὰ σώσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, τὴν ὁποίαν μάλιστα δύο ἐχθροὶ ἐπιφοβοὶ τὴν ὑπείλουν. Ἡ Μακεδονία, διοικουμένη ἤδη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε' (220—179), εἶχεν ἀνανεώσει τὰ περὶ Ἑλλάδος σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἐν τῇ Δύσει οἱ Ῥωμαῖοι ἀαὐτὰ διενεοῦντο, ἡ δὲ Ἑλλὰς ἐπρόκειτο λεία εἰς τοὺς νικητάς. Ὁ Φίλιππος Ε' μαθὼν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἡττήθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀν-

νῆα εἰς τὴν ἐν Κάνναις μεγάλην μάχην (216), συνεμάχησε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἡτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Ῥώμη τὸν προέλαβε καὶ δι' ἰσχυρᾶς προσβολῆς τὸν ἀνεχαίτισεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ τῷ ἐπέβαλε συνθήκας (205). Ἡ σύγκλητος, ἀπελευθερωθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Μακεδονίαν, καὶ δι' ἐπιτηδείων διαπραγματευσέων ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τοὺς συμμάχους τοῦ Ἑλλήνας. Ἀπομονώσαντες οὕτως αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν ἐστενοχώρησαν δεινῶς· κατατροπωθεὶς δὲ εἰς Κυνὸς Κεφαλᾶς τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων ὑπὸ τὸν ὕπατον Φλαμίνιον (167), ἤναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ περιορισθῇ εἰς τ' ἀρχαῖα ὅρια τοῦ βασιλείου του.

Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζετο ὁ Φίλιππος οὗτος εἰς νέον πόλεμον, ἀπέθανεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περσεὺς τὸν ἤρχισεν εὐτυχῶς, ἀλλ' οὐδεὶς τὸν ἐβοήθησεν. Ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (168), μετηνέχθη εἰς Ῥώμην καὶ ἀπέθανεν αἰχμάλωτος εἰς Ἄλβαν Λόγγαν. Τὸ Μακεδονικὸν κράτος τότε διηρέθη εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ὧν ἐκάστη ἐτέθη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν ἰδίου ὀλιγαρχικοῦ συμβουλίου. Μετὰ ἐξ δὲ καὶ εἰκοσιν ἔτη ἡ Μακεδονία κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (142).

Ὁ ἐξῆς πίναξ δεικνύει χρονολογικῶς τὴν διαδοχὴν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῆς μοναρχίας αὐτῆς.

Φίλιππος Γ'. Ἀρριδαῖος.	323—316
Κάσσανδρος.	316—296
Φίλιππος Δ'.	296—295
Δημήτριος Α'. ὁ Πολιορκητής.	295—287
Πύρρος.	287—280
Πτολεμαῖος Κεραυνὸς καὶ ἄλλοι.	280—277
Ἀντίγονος Γονατᾶς.	277—239
Δημήτριος Β'.	239—229
Ἀντίγονος Δώσων.	229—220
Φίλιππος Ε'.	220—178
Περσεύς.	178—166

Φιλοποίμην.

Ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως Φιλοποίμην, ἀγαθὸς πολίτης καὶ ἐπιτήδειος στρατηγός, συναισθανόμενος τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ὑπεροχὴν, δὲν ἐφοκίμασε μὲν ν' ἀγωνισθῇ πρὸς αὐτάς, ἀλλ' εἰργάσθη ἀκαταπαύστως ν' ἀπομακρύνῃ τὴν μέλλουσαν ἀναπόφευκτον καταστροφὴν. Ἀνεζωπύρῃσε μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα· ἐπολέμησεν, ὡς ἔπραξε καὶ ὁ Ἄρατος, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνυψουμένους τυράννους, καὶ ἠγωνίσθη νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀχαικῆς συμμαχίας διαίρεσιν. Διατηρῶν αὐτὴν ἡνωμένην καὶ ἰσχυράν, ἤλπιζε τοῦλάχιστον νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σεβαστὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ δυστυχῶς ἔγεινε θῦμα τῆς

φιλοπατρίας του. Ἡμέραν τινά, ἐν ᾗ εὐρίσκειτο εἰς Ἄργος πυρέσσων, ἔμα-
θεν, ὅτι ἡ Μεσσήνη, κατὰ παρακίνησιν τῆς Ῥώμης, χωρίζεται ἀπὸ τῆς
δροσπονδίας. Ἄμα μαθὼν τοῦτο, καὶ τοὶ ἀσθενὲς καὶ ἐδδομηκοντούτης
ἤδη, ἀνεχώρησεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπου ἔφθασεν αὐθιμὲρόν, διανύσας εἰ-
κοσιν ὥρων δρόμον. Συλλέξας δὲ ἱππικὸν σῶμα, ἐπορεύθη κατὰ τοῦ ἐχ-
θροῦ, τὸν ὁποῖον ἀπέκρουσεν, ἀλλὰ περικυκλωθεὶς ὑπὸ ἀνωτέρων δυνά-
μεων ὠπισθοδρόμησε, προσσπίζων ὁ ἴδιος τὴν υποχώρησιν τῶν ἰδικῶν
του. Ἐν τῇ διόδῳ στενοῦ τινος, ὁ ἵππος του ὀλισθήσας τὸν ἔρριψεν ὁρ-
μητικῶς κατὰ γῆς. Οἱ Μεσσήνιοι ἤρπασαν αὐτόν, τὸν ἀπήγαγον εἰς Μεσ-
σήνην σιδηροδέσιμον καὶ τὸν κατέκλεισαν εἰς ὑπόγειον πνιγρὰν καὶ σκο-
τεινὴν φυλακὴν. Ἐν ᾗ δὲ πολλοὶ Μεσσήνιοι φιλανθρώπως ὑπὲρ αὐτοῦ διέ-
κειντο, Δεινοκράτης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐναντίας μερίδος, ἐπέσπευσε μᾶλλον
τὸν θάνατόν του· ὅθεν τὸ ἐσπέρας ὁ δῆμιος προσετέταχθη καὶ τῷ προσ-
έφερε φάρμακον. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ οἱ Ἀχαιοὶ κα-
ταπλαγέντες, ἔδραμον εἰς τὰ ὅπλα καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα τοῦ
πατρὸς τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου, εἰσώρμησαν εἰς Μεσσηνίαν, καταστρέ-
φοντες πᾶν τὸ προστυχόν, ἕως οὗ, συμφωνήσαντες οἱ Μεσσήνιοι, ἐδέ-
χθησαν τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ ὁ μὲν Δεινοκράτης νύτοκτόνησεν, ὡσαύτως δὲ
καὶ πολλοὶ τῶν ὁπαδῶν του, οἱ δὲ λοιποὶ συνελήφθησαν ἵνα βασανισθῶ-
σι. Καύσαντες δὲ τὸ σῶμα τοῦ Φιλοποίμενος καὶ συνάξαντες τὴν τέφραν
του εἰς ὑδρίαν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας ἡσύχως καὶ ἐν τάξει. Οἱ
Ἀχαιοὶ ἐβάδιζον ἀνθοσφεῖς, ἀλλὰ πλήρεις δακρύων ἠκολούθουν δὲ αὐ-
τοὺς αἰχμάλωτοι Μεσσήνιοι ἄλυσίδετοι. Ὁ Πολύβιος, υἱὸς τοῦ Λυκόρτα,
περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων Ἀχαιῶν, ἔφερεν εἰς Μεγαλόπο-
λιν τὴν ὑδρίαν κεκαλυμμένην ὑπὸ τοσούτων στεμμάτων καὶ στεφάνων,
ὥστε μόλις ἠδύνατό τις νὰ τὴν ἴδῃ.

Ἡ ζημία αὕτη ἦτο ζημία γενικὴ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, διότι ἀπωλέσθη
τὸ τελευταῖον στήριγμα τῆς ἰσχύος της. Ὅρθως λοιπὸν οἱ ἱστορικοὶ λέ-
γουσιν, ὅτι ὁ Φοιλοποίμην ἦτο ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων.

Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης εἶχε κατ' ἀρχὰς κηρύξει ἐπισήμως, ὅτι ἔμα-
χετο ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ δὲ τὴν ἐν Κυνὸς Κεφα-
λαῖς μάχην (196 π. Χ.), ὁ ὑπατος Φλαμίνιος εἶχε κηρύξει εἰς τοὺς Ἰσθ-
μικοὺς ἀγῶνας ἐπισήμως τὴν ἐλευθερίαν ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν.
Ἀλλ' ὅμως καθίστατο ἐν ἐκάστη πόλει, προτροπῇ τῶν πρακτόρων τῆς
συγκλήτου, ῥωμαϊκὴ φατρία, ἀρπάζουσα ἀξιώματα καὶ ὑπακούουσα εἰς
ὅλας τὰς ἐκ Ῥώμης ἐρχομένας προσταγὰς.

Ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως (§ 39) χί-
λιοι Ἀχαιοὶ, καταγγελλόμενοι ὡς εὐχηθέντες μυστικῶς ὑπὲρ τῶν Μακε-
δόνων, ἀνηρπάσθησαν ἀπὸ τῶν πόλεων των καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Ἰταλίαν.
Μετὰ παρέλευσιν 17 ἐτῶν ἐξορίας, ἡ σύγκλητος ἀπέλυσε τοὺς ἐπιζήσαν-
τας 300, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, ἵνα ἐπανέλθωσιν εἰς Ἑλ-

λάδα. Τινὲς τούτων ἔνεκεν ἀσκόπου μίσους προῦκάλεσαν ῥῆξιν πρὸς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ Ἑλλάς συνεκρότησε πλησίον του τοῦ κορινθιακοῦ ἱσμοῦ τὴν τελευταίαν αὐτῆς μάχην. Ἡ Κόρινθος ἠλώθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μουμίου (π. Χ. 146 ἢ κατὰ τινὰς 145). Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Χαλκίς κατηραφίσθησαν, ὅλαι αἱ πόλεις ἀπειχιίσθησαν καὶ ἡ Ἑλλάς προσετέθη, ὀνομασθεῖσα Ἀχαΐα, εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν.

Ὁ Μούμιος ἔμεινεν ἐν Ἑλλάδι δύο ἔτη ὥς ἀνθύπατος. Τῷ 145 ἐστάλησαν ἐκ Ῥώμης ἐπίτροποι, ἵνα διατάξωσι τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἥτις, ἐξαιρουμένης τῆς Θεσσαλίας, ἔγεινεν ἤδη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία· ἡ δὲ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος ἀπετέλεσαν μέρος τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας.

§ 40. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ καὶ Γαλατίᾳ.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον καλύψει διὰ τῶν ἀποικιῶν των ὅλα τὰ τῆς Μεσογείου παράλια, καὶ τινες τῶν ἐκεῖ θεμελιωθεῖσων πόλεων διέπρεψαν πολὺ, οἷον ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ Ἔφεσος, ἡ Μίλητος, ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Φώκαια· ἐν Ἀφρικῇ, ἡ Κυρήνη· ἐν Ἰσπανίᾳ, τὸ Σάγουντον· ἐν Γαλατίᾳ, ἡ Μασσαλία· ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ (ἡ) Τάρας· ἐν Σικελίᾳ, ἡ Μεσσήνη, ὁ Ἀκράγας καὶ αἱ Συρακοῦσαι.

Ἡ Μίλητος, περίφημος διὰ τὸ μέγα ἐμπόριόν της, τοὺς τριακοσίους ἐμπορικὸς σταθμούς της (ἐμπορεῖα), τοὺς συστηθέντας ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπὶ Κύρου, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡλευθέρωσαν· ὁ Ἀλέξανδρος δὲ μέγας πάλιν τὴν ὑπέταξεν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν σκιάν ἐκείνην τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν παρέχον ἐκουσίως εἰς ἐκείνους, τοὺς ὁποίους δὲν ἐφοβοῦντο. Ὁ Θαλῆς, ἐκ τῶν μεγίστων σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶχε γεννηθῇ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν ἔσδομον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ.

Ἡ Σμύρνη ὑπέστη σκληροτέρας περιπετείας ἢ ἡ Μίλητος. Ταύτην κατστραφεῖσαν ὑπὸ τῶν Λυδῶν, ἀνήγειρεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος· σεισμὸς δὲ τὴν κατέστρεψεν ἐκ δευτέρου, ἀλλ' ὁ Μάρκος Αὐρήλιος προσέταξε καὶ τὴν ἀνέκτισαν.

Ἡ Ἔφεσος, ὥς ἡ Μίλητος, εἶναι ἤδη σωρὸς ἱερείων, ἐν ᾧ ἄλλοτε ὑπεβίβανεν ἀπάσας τὰς πόλεις κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐνομίζετο ἐκ τῶν ἐπὶ θαυμάτων τοῦ Κόσμου· ἄφρων δέ τις, ὁ Ἡρόστρατος, τὸν ἐπυρπόλησεν ἵν' ἀποκτήσῃ ἀθάνατον ὄνομα. Ἐκτίσαν δὲ πάλιν αὐτὸν κοινῶς αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Ἔφεσος ὑπετάγη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τέλος εἰς τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὴν ἥτταν τοῦ Ἀντίοχου τοῦ μεγάλου, τῷ 189 π. Χ.

Ἡ Φώκαια, ἀκμάζουσα κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ., ἡμιλλᾶτο κατὰ τε τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰσχὺν πρὸς τὴν Μίλητον. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Μιλήσιοι ἐκαρποῦντο ὅλον τὸν Εὐξείνιον πόντον, οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι τῆς Φωκαίας ἐπορεύοντο πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας,

Οἱ Πέρσαι ἐγκατέστησαν τὴν ἐξουσίαν των ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ἐπὶ Δαρείου, ἀλλὰ τὴν ἀπώλεσαν μετὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μεγάλας των ἡττας. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐκυρίευσαν τοῦτον τὸν τόπον, καὶ τις ἐξ αὐτῶν συνέστησεν ἐνταῦθα ἴδιον βασίλειον διὰ τὸν υἱόν του Ἀπίωνα. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἔνεκεν ἀτεκνίας ἐκληροδότησε τὴν ἐπικράτειάν του εἰς τοὺς Ῥωμαίους (96 π. Χ.).

Σάγουντον. Ἡ πόλις αὕτη κτισθεῖσα ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ ἀποικίας Ζακυνθίων, εἶναι περίφημος διὰ τὴν πολιορκίαν της ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἥτις ἔγγεινεν αἰτία τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἀντὶ νὰ παραδοθῶσιν, οἱ κάτοικοι ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν των καὶ παρέδωκαν τῷ νικητῇ καπνίζοντα ἐρείπια μετ' ἀξιωμασημονεύτου παραδείγματος φιλοπατρίας.

Μασσαλία. Θεμελιωτὴς τῆς Ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας (600 π. Χ.) ἔγεινεν ὁ Φωκαεὺς Εὐξείνος. Ἡ πόλις αὕτη ἔφθασεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἰσχύος καὶ κατέστη ἕνεκα τοῦ ναυτικοῦ της ἐράμιλλος τῆς Καρχηδόνας καὶ τῶν Τυρρηνῶν ἐν τῇ θαλάσῃ τῇ περιβεχούσῃ τὰ παράλια τῆς Γαλατίας καὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς Ἰσπανίας. Ἡ ἐσωτερικὴ της διοίκησις ἔγεινεν ἀξιοσημείωτος ἕνεκα τῆς φρονήσεως καὶ τῆς πραότητός της. Τὴν διὰ θανατικῆς ποινᾶς ὀρισμένην μάχαιραν τοσοῦτον σπανίως τὴν μετεχειρίζετο, ὥστε κατετρώγετο ὑπὸ τῆς σκωρίας· κατέστη δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ πόλις αὕτη Ῥωμαϊκὴ. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τὰ σχολεῖά της τόσον ἤκμαζον, ὥστε ἡ φιλομαθὴς νεολαία τῆς Ῥώμης μετέβαινεν εἰς αὐτήν, ὡς πρότερον εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ διδαχθῇ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

§ 41. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἰταλίᾳ.

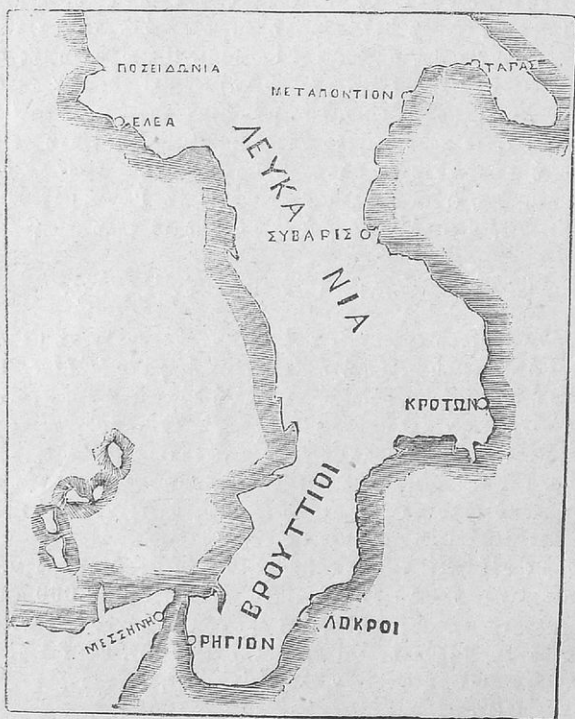
Τόσον πολλοὶ Ἕλληνες ἐλθόντες ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, ὥστε ὁ τόπος οὗτος ἐκλήθη ἀπ' αὐτῶν *Μεγάλη Ἑλλὰς*. Τῷ ὄντι ἐκεῖ ἔκειντο ἡ Κύμη, ἡ Νεάπολις, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις, ὁ Τάρας, οἱ Λοκροὶ, τὸ Ῥήγιον, καὶ εἴκοσι ἄλλαι πόλεις ἑλληνικαί. Τὸ πλεῖστον μέρος τούτων τῶν πόλεων ὕφισταται εἰσέτι, ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν κτισάντων αὐτὰς ἐξέλειπεν.

Ἡ *Κύμη*, ἐπὶ τῆς τυρρηνικῆς θαλάσσης, ἔγεινεν ἀκμαϊοτάτη καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν εὐτυχεστάτη· ἡ Νεάπολις ὅμως ὕστερον τὴν ὑπερέτερησε. Ἀμφότεραι δὲ πρῶται ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ *Σύβαρις* ὑφάθη εἰς τοσοῦτον βαθμὸν δυνάμει, ὥστε δόκει, λέγουσιν, εἴκοσι καὶ πέντε πόλεις, καὶ ἠδύνατο νὰ ἐπλίσῃ 300,000 μαχητῶν· ἀλλὰ τὰ πλοῦτῃ τὴν διέφθειραν, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ταχέως ἔγειναν διαδόχοι διὰ τὴν μαλθακὴν καὶ τρυφηλὴν ζωὴν των, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καταστραφέντες ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν.

Ἡ *Κρότων* ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βρεττίας. Οἱ Κροτωνιάται διεφθίζοντο διὰ τὴν σωματικὴν ἰσχύν των καὶ τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν των. Ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας ἐλθὼν διέτριψε παρ' αὐτοῖς, ἀναμορφώσας τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους των. Ἐνίκησαν μὲν τοὺς Συβαρίτας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Ὁ Τάρας ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 707 π. χ. ἐπὶ τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀποίκων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις αὕτη εἶχε κατὰ ληλον λιμένα ἐν τῷ Ταραντίνῳ κόλπῳ, τὸ ἐμπόριον συνέρρευεν εἰς αὐτήν· ἡ δὲ περίχωρός της, εἰς ἄκρον γόνιμος εὐσα, ἡδυνήθη νὰ θρέψῃ πολυάριθμον λαόν, ὅστις διὰ τε τὰ πλούτη καὶ τὴν ἰσχύν του ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἴσον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ Ταραντῖνοι προσέβαλον βαναύσως τοὺς πρέσβεις τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης. Ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖκοὶ λεγεῶνες ἤλθον νὰ ζητήσωσιν ἱκανοποίησιν, οἱ Ταραντῖνοι ἐζήτησαν εἰς βοήθειάν των τὸν Πύρρον, βασιλέα τῆς Ἠπείρου, ἡγεμόνα ριψοκίνδυνον, μεγαλεπήβολον καὶ ἐπιχειρηματίαν (289), πιστεύσαντες, ὅτι ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἔμελλον μόνον νὰ μισθοδοτῶσι τοὺς στρατιώτας του· ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀφίξεώς του προσέταξε νὰ κλείσωσι τὰ λου-

Περαξ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας.

τρὰ καὶ τὰ θεάτρα, καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ταραντίνους νὰ ὀπλισθῶσιν· ὅλγον ὅμως ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτόν. Καὶ ἐνίκησε μὲν τὸ πρῶτον ὁ Πύρρος τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλ' ὕστερον μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἡμίσεως στρατοῦ

του, πεσόντος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κατατροπωθεὶς, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτούς (272 π. Χ.).

Λοκροὶ Ἐπιζεφύριοι (700 π. Χ.) ἐν Βρεττία (Καλαυρία) ἐκ τῶν Λοκρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποικήσαντες, καὶ διώξαντες τοὺς Ἰθαγενεῖς. Διὰ νὰ ἐπιτύχωσι θεραπείαν τῶν μακρῶν διχονοιῶν των, συνεβουλεύθησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν· τοῦτο δὲ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ἐθαγενεῖς. Διὰ νὰ τοιοῦτον εὖρον τὸν Ζάλευκον, ἄνδρα πολυμαθὴ καὶ εὐγενῆ. Οὗτος λοιπὸν ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τοὺς νόμους του κατὰ τινὰς μὲν τῷ 644 π. Χ., κατ' ἄλλους δὲ τῷ 660 π. Χ. Οἱ Λοκροὶ τόσον προσηλωμένοι εἰς τοὺς νόμους των ἤθελον νὰ μένωσιν, ὥστε, κατὰ τὸν Δημοσθένην, ὁ πολίτης, ὁ θέλων νὰ προτείνῃ νέον νόμον, παρίστατο εἰς τὴν συνέλευσιν, ἔχων ἐν βρόχῳ τὸν τράχηλον. Ἄν ἡ πρότασις ἐγίνετο παραδεκτὴ, ἐσώζετο· ἐὰν δὲ ἀπερρίπτετο, τὸν ἐπνιγαν παραχρῆμα.

Τὸ Ῥήγιον ἦτο ἀποικία Χαλκιδέων, μεθ' ὧν οἱ Μεσσήνιοι ἠνώθησαν. Ἐν τέλει τοῦ δευτέρου μεσσηνιακοῦ πολέμου μέγα μέρος Μεσσηνίων μεταβάντες ἀποκατεστάθησαν εἰς Ῥήγιον. Τῷ 494 π. Χ. ὁ Μεσσήνιος Ἀναξίλαος κυριεύσας τὴν ἐν Σικελίᾳ Ζάγκλην ὠνόμασεν αὐτὴν Μεσσήνην.

Καὶ οἱ Ἐπιζεφύριοι Λοκροὶ καὶ τὸ Ῥήγιον ἐγείναν πρῶτως σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων. Ἐκ τῆς πρώτης σῶζονται ἤδη μόνον ἐρείπια· ἀλλὰ τὸ Ῥήγιον εἶναι ἡ πλουσιωτάτη μετὰ τὴν Νεάπολιν πόλις τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας ἔχουσα ἕως 15,000 κατοίκων.

§ 42. Ἑλληνικαὶ ἐν Σικελίᾳ ἀποικίαι.

Συρακοῦσαι, Ἀκράγας.

Ὁ Ἀθηναῖος Θεοκλῆς, ριφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς περαιτίας τῆς Σικελίας, παρετήρησεν ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν πολὺ ἀδύνατοι καὶ εὐκόλως ἠδύναντο νὰ καταβληθῶσιν· ὅθεν ἐπιστρέψας διηγήθη ὅτι εἶδε, καὶ περιέγραψε τὸ ὠραῖον κλίμα, τὰ πλούτη καὶ τὴν υπερβάλλουσαν εὐφορίαν τῆς νήσου ταύτης. Κάτοικοί τινες τῆς ἐν Εὐβοίᾳ πόλεως Χαλκίδος, μετὰ τῶν ὁποίων ἠνώθησαν καὶ τινες ἐκ τῆς νήσου Νάξου, συγκατένευσαν ν' ἀκολουθήσωσι τὸν Θεοκλέα· προσορμισθέντες δὲ εἰς τὸ ἀνατολικὸν περᾶν τῆς Σικελίας, ἐθεμελίωσαν (736) τὴν πόλιν Νάξον (ἔπειτα Ταυρομένιον), ὑφ' ἧς ὕστερότερον ἐκτίσθησαν οἱ Λεοντῖνοι καὶ ἡ Κατάνη.

Τὰ ἔχνη τοῦ Θεοκλέους ἠκολούθησαν οἱ Δωριεῖς τῆς Κορίνθου. Κατὰ τὸ 734 π. Χ. ὁ Κορίνθιος Ἀρχίας, ἐλθὼν εἰς Σικελίαν, ἔκτισεν αὐτόθι πόλιν, ἣτις ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πλησίον λίμνης Συρακοῦσαι. Αἱ Συρακοῦσαι ἐγείναν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου θέσεώς των ἡ σημαντικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Σικελίας, καὶ συνέστησαν ἄλλας ἀποικίας. Ἐξ ὧν τῶν μερῶν συνέρρεον ἤδη πρὸς τὸν νέον τοῦτον κόσμον. Μεγαρεῖς ἀνέγειραν τὴν μικρὰν Ἰβλαν (τὴν ὕστερον Μέγαρα), ἧς ἀποικία ἐγένεν ὁ Σελινούς (628). Ῥόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὴν Γέλαν (690),

ἰδρύσασαν ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἀκράγαντος ποταμοῦ τὴν ἐφάμιλλον τῶν Συρακουσῶν πόλιν, τὸν Ἀκράγαντα (582).

Πηλαξ Σικελίας.

Γέλων, Ίέρων, Διοκλῆς.

Αἱ Συρακοῦσαι ἔλαμπρυνθησαν μεγάλως, ἀφ' οὗ ὁ Γέλων, τύραννος τῆς πόλεως Γέλας, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐξουσιαστής αὐτῶν. Οὗτος κατεπολέμησε τὸν Ἀμίλκαν καὶ ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους τὴν μεγάλην νίκην τῆς Ἰμέρας, φονεύσας ἐν αὐτῇ περὶ τὰς 400,000 Καρχηδονίων καὶ συμμάχων αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀμίλκαν, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κατετρόπωνον ἐν Σαλαμῖνι τοῦ Εἰρέξου τὸν στόλον (480).

Τὸν Γέλωνα διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ίέρων (479). Ἡ τυραννία τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἀδελφοῦ του Θρασυβούλου ἐπροξένησεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου ἐβοήθησαν τοὺς Συρακουσίους πρὸς ἐξώσιν τοῦ τυράννου (465). Καταργηθείσης οὕτω τῆς τυραννίας, εἰσῆλθον εἰς ὅλας τὰς πόλεις δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἡ κατ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλεῖσα στρατιὰ ὀλίγον ἔλειψε νὰ προξενήσῃ τὴν ἀπώλειάν της. Ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ ἀλεθρία εἰς τοὺς Ἀθηναίους ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκβάσις ἐπέθηκε κορωνίδα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν (§ 24).

Τῷ 410 οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεφάνησαν πολυάριθμοι εἰς τὴν Σικελίαν, δούποθεν ἤθελον νὰ ἐξώσωσι τοὺς Ἕλληνας, ἵνα καταλάβωσι μόνοι τὴν μεγάλην ταύτην νῆσον. Ὁ Ἀννίβας, ἐγγονος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ίέρωνος ἐν Ἰμέρᾳ ἠττηθέντος καὶ φονευθέντος Ἀμίλκα, ἐκυρίευσεν κατ' ἀρχὰς τὴν Ἑγέσταν, ἔπειτα δὲ τὸν Σελινούντα, τὸν ὁποῖον κατεδάφισεν, ἀφ' οὗ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους. Ἐν Ἰμέρᾳ, ἀποσπάσας 3,000 ἐκ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν του, ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὁ πάππος του εἶχε φονευθῇ, καὶ ἐκεῖ προσέταξε καὶ τοὺς ἔσφαξαν μετὰ φρικτῶν βασάνων, τὴν δὲ πόλιν κατέστρεψεν ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἐνθαῤῥυνθέντες ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων οἱ Καρχηδόνιοι, προέβησαν μετὰ 120,000 ἀνδρῶν κατὰ τοῦ Ἀκράγαντος. Οἱ Ἀκράγαντινοί, ὅταν ἐπλησίασαν οἱ Καρχηδόνιοι, προσέλαβον μισθοτούς στρατιώτας, νομίζοντες ὅτι ἐμελλον νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ αὐτῶν· ἀλλ' οἱ μισθοφόροι οὗτοι τοὺς ἐπρόδωσαν, καὶ ὁ μὲν λαὸς μόλις ἤδυνήθη νὰ φύγῃ τὴν νύκτα, ἡ δὲ πόλις κατεσφράφη (π. Χ. 406).

Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος (405—368).

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπροξένησε τρόμον εἰς τὰς Συρακούσας. Τότε ὁ Διονύσιος, ἀπλοῦς δικαστηρίου γραμματεὺς, ἐνεψύχωσε τὸν λαόν, ὅστις τὸν ἀνέδειξε διὰ τὸ θάρρος του τύραννον (405).

Συμβάντος δὲ λοιμοῦ εἰς τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ παραλυθείσης τῆς πειθαρχίας του, ὁ Διονύσιος ἐπιπεσὼν κατ' αὐτῶν τοὺς κατετρόπως καὶ κατέστρεψε πάντας (394).

Διονύσιος ὁ νεώτερος (368—343), Δίων, Τιμολέων.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος ὁ νεώτερος. Ἐδείξε δὲ τόσην σκληρότητα ὥστε οἱ Συρακούσιοι ἐπαναστατήσαντες, τὸν ἠνάγκασαν νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν.

Ὁ Τιμολέων ἐστάλη τότε μετὰ στρατοῦ ὑπὸ τῶν Κορινθίων, διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῶν αὐτῶν. Ἠδυνήθη νὰ καταπείσῃ τὸν Διονύσιον νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν, καὶ ὁ πρῶν τύραννος οὗτος μετεκομίσθη μετὰ τῶν θησαυρῶν του εἰς Κόρινθον, ὅπου ἐζήτησεν ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης (343), τὴν δ' ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν ἐγέμισεν πάλιν κατοίκων, διότι ἐνεκα τῶν ἐπαναστάσεων πολλοὶ εἶχον ἀπέλθει. Ἐγραψε δὲ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, προσκαλὼν ἀποίκους, ἵνα ἐλθόντες κατοικήσωσιν εἰς Συρακούσας, καὶ εἰς 60,000 δεχθέντας τὴν πρόσκλησίν του, διένειμε γαίας. Ἀποκαταστήσας δὲ τὴν τάξιν εἰς Συρακούσας ὁ Τιμολέων, ἐπεχείρησε νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Περιέστειλε τοὺς τυράννους τῶν πόλεων, ὥστε νὰ ζῶσιν ὡς ἀπλοὶ ἰδιῶται, καὶ ἐνίκησε λαμπρὰν νίκην κατὰ τινος στρατεύματος 70,000 Καρχηδονίων. Τότε θεωρῶν τὸ ἔργον του τετελεσμένον, παρητήθη ἀπὸ τῆς ἐξουσίας του· διήγαγε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν ἀναχωρητηρίῳ, ὡς ἀπλοῦς πολίτης, τιμώμενος ὑφ' ὅλων τῶν τῆς γῆσου κατοίκων.

Ἀγαθοκλῆς, Πύρρος. Ὑποταγὴ Συρακουσῶν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Μετὰ τὸν Τιμολέοντα φαίνεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔπесεν ἐκ νέου εἰς σύγχυσιν καὶ ἀναρχίαν. Τύραννός τις ἀνεφάνη πάλιν, ὁ πρῶν κεραμεὺς Ἀγαθοκλῆς· διεκρίθη δὲ, ὡς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, διὰ τὸ θάρρος του, καὶ ὡς ἐκεῖνος ἤρπασε τὴν ἐξουσίαν.

Οἱ Συρακούσιοι ἐπὶ τοῦ διοικήσαντος αὐτοῦς φρονίμως ἀπὸ 275 ἕως 215 π. Χ. ἰέρωνος, συνεμάχισαν κατ' ἀρχὰς μὲ τοὺς Καρχηδονίους κατὰ τῶν Ῥωμαίων, νικηθεὶς δὲ μετὰ τῶν Καρχηδονίων ὁ ἰέρων, κατῴρωσε νὰ

ἐπιτύχη παρὰ τῶν Ῥωμαίων 50 ἐτῶν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνενόχλητον ἐξουσίαν μικροῦ μέρους τῆς Σικελίας. Ἡ περίοδος αὕτη μᾶς φέρει μέχρι τοῦ 212 π. Χ., ὁπότε οἱ Συρακούσιοι ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις τῆς αὐτονομίας τῶν Συρακουσῶν, ἔζη ὁ ἐκ τῆς πολέως ταύτης περίφημος μαθηματικὸς Ἀρχιμήδης, ὅστις διὰ τῶν μηχανῶν αὐτοῦ ὑπερήσπισε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπὶ δύο ἔτη πολιορκουμένην ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Μαρκέλλου (214—212 π. Χ.). Λέγουσι μάλιστα ὅτι καὶ κατέκαυσε τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον, συγκεντρῶσας διὰ μηχανήματος τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐπ' αὐτόν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν παραδέχονται οἱ νεώτεροι ὡς ἀληθές.

§ 34. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν πλέον ἐλεύθεροι καὶ αὐτοκέφαλοι. Καὶ συνεχωρεῖτο μὲν εἰς αὐτοὺς· νὰ ἔχωσι δημοκρατικὰ πολιτεύματα, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν κατὰ τύπον τοιαῦτα, διότι πραγματικῶς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκυβερνῶντο, ὅπως ἤρresκεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

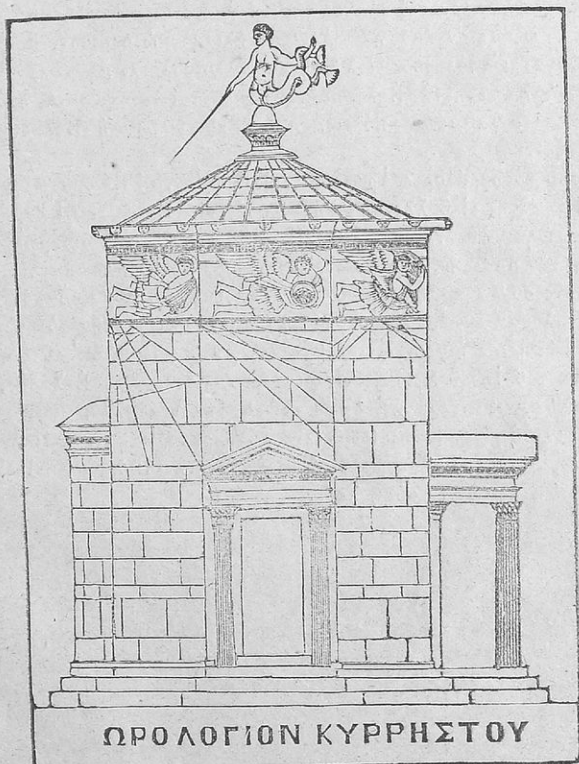
Αἱ Ἀθήναι διετέλουν ἐπὶ πολὺ ἀκόμῃ ἡ ἑδρα τῆς παιδείας οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Οἱ ἐπισημότεροι τῶν Ῥωμαίων ἀπέστελλον εἰς Ἀθήνας τὰ τέκνα των ἵνα τελειοποιήσωσι τὴν ἐκπαίδευσίν των. Δὲν ἐπενέβαινον οὐδόλως εἰς τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄρχοντές των οὗτοι, ἐλάμβανον μάλιστα μέρος καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς των ἐορτάς, διατηρηθεῖσας ὡς πρότερον. Δὲν συνέβαινε δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι εἰς τὰς ἄλλας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτηθείσας χώρας· διότι εἰς ταύτας μὲν, βαρβάρους οὖσας, εἰσήγετο διὰ τῶν κατακτητῶν εἰς τὸν λαὸν ὁ πολιτισμὸς, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως οἱ κατακτηταὶ αὐτοὶ ἐβελτιοῦντο ὑπὸ τῶν ὑποδεδουλωμένων Ἑλλήνων. Ὅθεν ποιητὴς τις Ῥωμαῖος εἶπεν, «Ἡ Ἑλλὰς κυριευθεῖσα, τὸν ἄγριον νικητὴν ἐκυρίευσε, καὶ εἰς τὸ ἀγροίκον Λάτιον τὴν καλλιτεχνίαν εἰσήγαγεν».

Ἐξήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ὑποταγὴν των οἱ Ἕλληνες ἔδοκίμασαν ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, πολεμίου ὄντος τῶν Ῥωμαίων, καὶ πολλάκις ἤδη νικήσαντος τοὺς στρατοὺς αὐτῶν ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ. Οὗτος ἀπέστειλεν εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα στόλον, εἰς δὲ τὴν Μακεδονίαν στρατὸν, μεθ' οὗ ἠνώθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀλλ' οὐδὲν ἡδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι. Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Σύλλαν, ἐκστρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τὰς μὲν ἄλλας τῶν ἐπαναστατήσασθαι πόλεων καθυπέταξε, τὰς δὲ Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἀντισταθείσας ἐπολιόρχησε. Καταστρέψας δὲ τὰ ἐνῶντοπα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς μακρὰ τείχη, διέκοψε τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων κοινωνίαν καὶ ἐκ τούτου ἐπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας δεινότατος λιμός. Ἐπὶ τέλους ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν καὶ τὸν Πειραιᾶ· οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἐνίκησε καὶ τὸν Ἀρχέλαον, στρατηγὸν τοῦ

Μιθριδάτου, ἐν Χαιρωνείᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ὀρχομενῷ, καὶ οὕτως ἐπὶ-
νεγκε τέλος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῶν Ἑλλήνων
τῷ 85 π. Χ.

Ἐκτοτε δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδεμίαν Ἑλληνίδα πόλιν νὰ ἔχη στρατὸν
ἴδιον· ὅθεν συμφοραὶ ληστῶν καὶ πειρατῶν ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσι τὴν
χώραν πανταχοῦ· καὶ ἡ διοίκησις δὲ αὐτῆς κατέστη καταθλιπτική, διότι
οἱ ἀνθύπατοι ἀπῆτουν πολλάκις φόρους παρανόμους, καὶ ἔτι, διότι ἀγο-
ραζόντων τῶν πλουσίων Ἑλλήνων τὸν τίτλον Ῥωμαίου πολίτου, δι' οὗ ἐ-
γίνοντο ἀσύδοτοι, ἐπιπτε τὸ βάρος τῶν φόρων εἰς τοὺς πτωχοτέρους·
ὅθεν τάχιστα παρήκμασε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ὠλιγόστευσεν ὁ
πληθυσμὸς καὶ πολλαὶ τῆς Ἑλλάδος πόλεις περιήλθον εἰς ἐξουδένωσιν
καὶ ἐρήμωσιν.

Ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ ἔκτισεν ἐκ νέου τὴν Κόρινθον, κατὰστῆσας αὐτὴν
στρατιωτικὴν ἀποικίαν. Πρὸς οἰκοδομὴν δὲ αὐτῆς κατεστρέφοντο ἀνη-

(Ἐρ' Ἀθήραις).

λεως ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργολάβων καὶ αὐτοὶ οἱ τάφοι χάριν τῶν μαρμάρων.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐξηκολούθει ἔτι νὰ συνεδριάξῃ καὶ τὸ δελφικὸν χρηστήριον νὰ ἐργάζεται. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Ἄρειος Πάγος καὶ ὅμοιον τούτου δικαστήριον ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχον ἔτι. Ἀλλ' ἡ πτωχεία πῦξανε καὶ Ῥωμαῖοι τοκογλύφοι ἐπώλουν τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐξόφλησιν τῶν δανείων καὶ μετέβαινον οὕτω ταῦτα εἰς τὴν κυριότητα ξένων.

Τινὲς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἐφάνησαν τῷ ὄντι εὐεργέται τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Ἀδριανὸς, κτίσας διάφορα μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, καὶ κατασκευάσας δημοσίας ὁδοὺς· ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, βελτιώσας τὰ ἐν Ἀθήναις σχολεῖα καὶ αὐξήσας τὸν μισθὸν τῶν διδασκάλων. Καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες καὶ ἡγεμόνες καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνθρωποι κατεσκεύαζον ἐν Ἀθήναις πρὸς δόξαν ἰδίαν μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ, ὡς ὁ Φιλόπαππος, ὁ Ἀνδρόνικος Κυρρηστής, (ὅστις ἔκτισε τὸ σωζόμενον ἀκόμη ἐν Ἀθήναις ἡλιακὸν ὥρολόγιον, ὅπερ ἐσφαλμένως λέγεται ναὸς τοῦ Αἰόλου), καὶ ἄλλοι δὲ ὅχι μόνον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος περιεποιοῦντο, ἀνακτίζοντες ἢ ἐπισκευάζοντες κατεστραμμένας πόλεις. Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ὁσημέραι παρήκμαζεν.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, οἱ Ἕλληνες αἰφνης ἡγέρθησαν ἐνεκα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γότθων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ βάρβαροι οὐτοί, λαφυραγωγήσαντες τὰς Ἀθήνας καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταφάνισαντες τὴν Ἀττικὴν, ἐπῆραν αἰχμαλώτους πολλοὺς τῶν κατοίκων. Ἐξῆς δὲ ἡ Ἑλλὰς συχνὰ παρηνωχλεῖτο καὶ ἐκακοῦτο ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Γότθων, καταλυσάντων ἐπὶ τέλους καὶ τὴν δυτικὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἐπὶ τούτοις δὲ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, κηρυχθεῖσα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, προώδευσεν ἀκαθέκτως εἰς αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν, ἡ ἀνατολικὴ περιελάμβανε πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὁ ἐξάρχων ἐν αὐτῇ λαός.

ΡΩΜΑΙΟΙ.

§ 44. Κτίσις τῆς Ῥώμης καὶ πρῶτοι βασιλεῖς αὐτῆς.

Ῥωμύλος καὶ Ῥώμος ἢ Ῥέμος ἦσαν, κατὰ τὴν μυθώδη παράδοσιν, τέκνα διδύμα τῆς Ῥέας Σιλβίας ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως. Αὐτὴ δὲ ἦτο θυγάτηρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἄλβας Νουμίτορος, ἀπογόνου τοῦ Τρωαδίτου Αἰνείου, ὅστις μετὰ τὴν ἔλωσιν τῆς Τρωάδος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταφύγει εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐνυμφεύθη τὴν Λαβινίαν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου ἐκείνου Λατίνου.

Οἱ δύο εἰρημένοι ἀδελφοὶ ἡλικιωθέντες ἔκτισαν τὴν Ῥώμην ἐπὶ τοῦ Παλατίου λόφου (753 π. Χ.). Γενομένης δὲ μεταξὺ τῶν ἑριδος, ἐφόνευσεν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ῥέμον καὶ κατέστη μονοκράτωρ τῆς πόλεως ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ὡς κατοίκους τοὺς φυγάδας τῶν γειτονικῶν ἔθνων. Ὁ Ῥωμύλος διήρπασε τὸν λαὸν εἰς τρεῖς φυλάς καὶ ἐσύστησε τὴν σύγκλητον (γερουσίαν) ἐξ ἑκατὸν γερόντων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασε πατέρας καὶ συγκλητικούς, ἐχώρισε δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς καταγομένους ἐξ αὐτῶν, πατρικούς ὀνομασθέντας πάντας, ἀπὸ τῶν δημοτῶν, ὀνομασθέντων πληβείων, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἐξέλεγε προστάτην τοῦ ἑα τῶν πατρικίων. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν πέριξ λαῶν ἐδέχετο αὐτοὺς εἰς γάμον, ἤρπασαν πολλὰς κόρας ἐκ τῶν γειτονικῶν τόπων, μάλιστα δὲ διὰ στρατηγήματός τινος ἐκ τῶν Σαβίνων καὶ ἐνυμφεύθησαν αὐτάς.

Ἐκ τούτου γίνεται πόλεμος μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαβίνων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Τίτος Τάτιος, συμβιβασθεὶς μὲ τοὺς Ῥωμαίους, μετοικεῖ εἰς Ῥώμην μετὰ τῶν Σαβίνων καὶ συμβασιλεύει μὲ τὸν Ῥωμύλον· ἐγέναν δὲ καὶ ἑκατὸν Σαβῖνοι συγκλητικοὶ (πατρίκιοι). Δολοφονηθέντος τοῦ Ῥωμύλου καὶ ἐπισυμβάσης στάσεως μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαβίνων περὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ὑπερισχύσαντος σαβινητικοῦ μέρους τῆς συγκλήτου ὁ Νουμάς Πομπίλιος (716) μετὰ ἐνὸς ἔτους μεσοβασιλείαν, ἥτοι διακοπὴν τῆς βασιλείας.

Οὗτος ἐτακτοποιήσε τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων, διώρισεν ἱερεῖς, διέταξε θυσίας, ὠκοδόμησε ναοὺς, ἐνίσχυσε τὰς εἰρηνικὰς τέχνας καὶ ἐπέφερεν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν Σαβίνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· ἀπέθανε δὲ τῷ 673 π. Χ.

Μετὰ τοῦτον ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Τύλλος Ὅστιλλιος, ὅστις κατέστρεψε τὴν ἀντίζηλον τῆς Ῥώμης πόλιν Ἄλβαν Λόγγαν, μετοικίσας εἰς Ῥώμην τοὺς κατοίκους τῆς.

Τοῦτον διεδέχθη (640 π. Χ) ὁ Ἀγκος Μάρκιος (Σαβίνος), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Λατίνους καὶ ἐθεμελίωσε τὸ ἐπίνειον (λιμένα) τῆς Ῥώμης ἥτοι τὰ Ὅστια.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευεν ὁ Ταρκύνιος Πρίσκος ἢ πρεσβύτερος (616 π. Χ.). Οὗτος ἔκτισε πολλὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ἐν Ῥώμῃ, καὶ καθυπέταξε τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Σαβίνους. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Σερούιος Τύλλιος (578 π. Χ) καὶ αὐτὸν τέλος ὁ Ταρκύνιος Σούπερβος ἢ ὑπερήφανος (534), ὅστις περιετείχισε τὴν Ῥώμην. Διὰ τὴν σκληρότητά του ἐδιώχθη οὗτος καὶ οὕτω κατηργήθη ἡ βασιλεία (510 π. Χ.). Ἀντὶ δὲ βασιλέων ἐλάμβανον τὴν ἐξουσίαν δύο ὕπατοι, ἐκ τῶν πατρικίων ἐκλεγόμενοι καὶ ἐπὶ ἐν ἔτος ἔχοντες τὴν ἀρχήν.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ὁ φιλοπόλεμος λαὸς τῆς Ῥώμης δὲν ἠδύχαριστετο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πατρικίων, οἵτινες κατέστησαν ὑπερήφανοι, ἰδιοτελεῖς καὶ ἐπέβαλον νέα βάρη εἰς αὐτόν· ὅθεν ἔγεινεν ἀποστασία (500 π. Χ), τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὰ προνόμια τῶν πατρικίων. Εἰς κατάπαυσιν δὲ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ τῶν ἐλθόντων ἐναντίον τῆς Ῥώμης Λατίνων, διωρίσθη δικτάτωρ, δηλαδὴ ἄρχων ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐπὶ ἑξ. μῆνας. Ἐκτοτε ἔγεινε σύνηθες εἰς τὴν Ῥώμην τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὅσκις συνέβηκιν ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ ἦτο κίνδυνος καταστροφῆς. Πρῶτος δικτάτωρ διωρίσθη ὁ Τ. Λάρτιος Φλάβιος.

Ὁ λαὸς ἀπὸ τοῦ 494 π. Χ. κατ' ἀναγκαστικὴν παραχώρησιν τῶν πατρικίων, ἐξέλεγε δύο δημάρχους, οἵτινες ἐπροστάτευον τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰς τυχόν βιαιάς καὶ αὐθαιρέτους ἀπαιτήσεις τῆς συγκλήτου καὶ ἀκυροῦντες πᾶν ἀντιβαῖνον εἰς τὰ συμφέροντά του βούλευμα αὐτῆς. Οἱ πατρικιοὶ ὑπέβλεπον πάντοτε τὴν τοιαύτην τοῦ δήμου ἐξουσίαν. Συμβάντος δὲ ἐν Ῥώμῃ λιμοῦ, ἐστάλη σῖτος ἐκ Σικελίας ὑπὸ τινος τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἡγεμόνων· τότε ὁ Παῖος Μάρκος Κοριολάνος ἔδωκε γνώμην νὰ μὴ διανεμηθῇ ὁ σῖτος εἰς τὸν λαόν, ἀν μὴ παρητεῖτο τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ ἔχῃ δημάρχους· διὰ τοῦτο καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν (491 π. Χ) κατέφυγε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ῥωμαίων Οὐολούσκους καὶ μετ' αὐτῶν ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἰδόντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πλησιάζοντα εἰς τὴν πόλιν, ἀπέστειλαν πρεσβεῖας πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς οὐδεμίαν ἔδιδεν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ῥώμης παρακλήσεις τῶν προσοχῆν. Τότε αἰκνῶνται τῆς Ῥώμης κυραὶ μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Κοριολάνου Οὐετουρίας καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Οὐολουμνίας καὶ τῶν δύο τέκνων τοῦ προσήλθοντος εἰς τὴν σκηνὴν του. Ὁ Κοριολάνος καμφθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιπλήξεων τῆς μητρὸς του καὶ τῶν δακρύων τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν ἄλλων δεσποινῶν, ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ διέμενεν ἐξόριστος παρὰ τοῖς Οὐολόσκοις μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἀξιομνημόνευτος εἶναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ διαγωγὴ τοῦ Λ. Κουήντου Κικινινάτου. Διαμένων, οὗτος εἰς τὸν ἀγρόν του καὶ μὲ τὰς

ιδίας του χεῖρας καλλιεργῶν τὰς γαίας του, διωρίσθη ὑπατος (460 π. X.). Τὸ δὲ 458 διωρίσθη δικτάτωρ, κληθεὶς ἐκ τοῦ ἀγροῦ του. Ἀφείλε τὸ ἄροτρον καὶ ἀναλαβὼν τὴν δικτατορίαν ἔσωσε τὸν στρατὸν τῆς Ῥώμης, κινδυνεύοντα νὰ καταστραφῇ ὑπὸ τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν Αἰκανῶν, τρομερῶν πολεμίων τῶν Ῥωμαίων. Νικήσας αὐτοὺς καὶ κρατήσας τὴν δικτατορίαν 16 μόνον ἡμέρας, ὅσας δηλαδὴ ἐχρειάζετο, ἐπανῆλθε μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Τῷ 439 π. X., ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἔγεινε πάλιν δικτάτωρ, διὰ νὰ καταβάλλῃ τὸν δημαγωγὸν Μαίλιον, κολακεύσαντα τὸν δῆμον, καὶ διανοηθέντα νὰ καταλύσῃ τὸ πολίτευμα διὰ συνωμοσίας καὶ νὰ ἀναδειχθῇ βασιλεὺς.

§ 45. Δεκανδρία. Πύρρος ἐν Σικελίᾳ.

Ἀνεφάνη δὲ ἤδη ἀνάγκη ὑπάρξεως ἐν Ῥώμῃ γραπτῶν νόμων, ὅθεν διωρίσθησαν δέκα ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων νὰ συντάξωσι νόμους (451 π. X.) καὶ παραδότης εἰς αὐτοὺς πᾶσα ἐξουσία. Οὗτοι συμβουλευθέντες τὰ νομοθετήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψαν νόμους ἐπὶ δώδεκα πινάκων. Οἱ νόμοι οὗτοι, κυρωθέντες τῷ 449 π. X. ἔλαβον πλήρη ἰσχύν. Οἱ δὲ δέκα ἄνδρες ἐπαύθησαν τῆς ἀρχῆς, ἀδίκως καὶ κακῶς πολιτευθέντες ὡς ἄρχοντες.

Τοῦ χρόνου προϋόντος ἐξέλειπεν ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων καὶ τῆς τῶν πληβείων καὶ εἶχον ὅλοι ἤδη τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Δὲν ὑπῆρχε δὲ ἄλλη πλέον διάκρισις εἰμὴ ἡ διαίρεσις τῶν Ῥωμαίων εἰς οἴκους πλουσίους καὶ πτωχοὺς (π. X. 437).

Ἐνῷ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμουν πρὸς ἐγγχωρίους ἐχθροὺς των, ξένοι ἐξώθεν ἐχθροὶ, ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ. Πλήθη Γαλατῶν ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Βρέννον ἐπέδραμον τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπειδὴ Ῥωμαῖοί τινες εὗρέθησαν μετὰ τῶν Τυρρηνῶν, πολεμοῦντες τοὺς Γαλάτας, ὁ Βρέννος ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Ῥώμης.

Οἱ Ῥωμαῖοι, ἀπαρασκευάστοι ὄντες εἰς ἀντίκρουσιν τόσον φοβεροῦ πολεμίου, ἠττήθησαν κατὰ κράτος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀλία (390 π. X.), οἱ δὲ Γαλάται, εἰσελθόντες εἰς Ῥώμην, ἐλαφυραγωγῆσαν τὴν πόλιν καὶ ἔκαυσαν αὐτήν. Μόνον τὸ καπιτώλιον (ἀκρόπολιν μὲ ναδὸν τοῦ Διὸς) ὑπερήσπισεν ὁ Μάνλιος, ἀποκρούσας τὰς κατ' αὐτοῦ ἐφόδους τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ταύτης καὶ ἐνεκα ἐνσκηψάσων ἀσθενείων καὶ πείνης ἐδέχθησαν ἐπὶ τέλους συνθήκην· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκτελεσθῇ αὕτη ἐλθὼν ὁ Κάμιλλος ἐξώθεν μετὰ τοῦ στρατοῦ κατετρόπωσε τοὺς Γαλάτας καὶ οὕτως ἔσωσε τὴν Ῥώμην.

Οἱ νικηφόροι πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἑνρίκων, τῶν Ουδούσκων, τῶν Τυρρηνῶν καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῶν ὀρεινῶν Σαυνιτῶν, οἵτινες εἶχον ἔλθει νὰ προσβάλλωσι τὴν Καμπανίαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης τεθεῖσαν, καὶ τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν κατὰ κράτος (290 π. X.), μετὰ πόλεμον 50 ἔτη διαρκέσαντα (ἐκτὸς ὀλίγων δια-

λειμμάτων), ἐγύμνασαν αὐτοὺς εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὰς κακουχίας τῶν ἐκστρατειῶν καὶ κατέστησαν αὐτοὺς τρομερὰν καὶ ἀκατάβλητον δύναμιν, ὥστε περὶ τὸ 272 ἔτος π. Χ. κατέστησαν κύριοι ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἰταλίας καὶ ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποβλέπωσι τὰς πρὸς νότον κειμένας ἐλληνικὰς ἀποικίας.

Οἱ Ταραντῖνοι, προσβαλόντες τοὺς πρεσβευτὰς τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης, διηρέθισαν τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες διὰ ταῦτα ἐστράτευσαν κατ' αὐτῶν.

Οἱ Ταραντῖνοι προτεκάλεσαν τότε εἰς βοήθειάν των τὸν βασιλέα τῆς Ἡπείρου Πύρρον. Ἐλθὼν ὁ Πύρρος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐλέφαντας, ἀγνώστους ὄντας ἕως τότε εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ διὰ τοῦτο κατατρομάξαντας τὸ ἱππικὸν αὐτῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς, μὲ πολλήν του ὁμῶς ζημίαν, διὸ καὶ ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἰταλίας (280 π. Χ.). Προσκληθεὶς δὲ καὶ δευτέρον ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ταραντίνων καὶ ἐλθὼν, νικᾶται ἐν Βενουέντῳ κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὀδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κουρίου Δεντάτου καὶ φεύγει εἰς Ἡπειρον.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν ἤδη νὰ διαπερῶσιν εἰς Σικελίαν, ἀφ' οὗ πᾶσα ἤδη ἡ μεσημβρινὴ Ἰταλία ὑπετάγη εἰς αὐτοὺς.

§ 46. Καρχηδονικοὶ ἢ λιβυκοὶ πόλεμοι καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν.

Ἡ ἐν Ἀφρικῇ μεγαλόπολις Καρχηδὼν, αὐξήσασα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, καὶ πολλὰς ἀποκτήσασα ἀποικίας, ἔβλεπε μὲ ζηλότυπον ὄμμα τὴν ἐπίφοβον αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῆς Ῥώμης. Ἐχόντες οἱ Καρχηδόνιοι κτήσεις ἐν Σικελίᾳ, ἔμαθον, ὅτι Μαμερτίνοι (Καμπανοὶ μισθοφόροι, πρότερον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀγαθοκλέους) ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὴν πόλιν Μεσσσήνην· ὅθεν ἀποστέλλουσιν εὐθὺς ἐκ Καρχηδόνος στρατὸν ἐπὶ λόγῳ μὲν νὰ βοηθήσῃ τοὺς πολίτας αὐτῆς, βοηθουμένους ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἐπὶ σκοπῷ δὲ κυρίως νὰ ἐξουσιάζωσιν αὐτοὶ τὴν εἰρημένην πόλιν. Οἱ Μαμερτίνοι ζητήσαντες ἔλαβον ἐκ Ῥώμης ἐπικουρίαν καὶ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἤρχισεν ὁ εἰκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη διαρκέσας πόλεμος μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, πρῶτος ὀνομασθεὶς (ἀπὸ τοῦ 264—241 π. Χ.).

Διαβάντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ σχεδίων τὸν σικελικὸν πορθμὸν καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τῆς Σικελίας, κατεξουσίασαν πᾶσαν σχεδὸν τὴν νῆσον. Ἐνταῦθα δὲ ἐναυπήγησαν τὸν πρῶτον αὐτῶν στόλον ἐξ 120 πλοίων, λαβόντες ὡς σχέδιον καρχηδονικὸν πλοῖον ναυαγῆσαν, καὶ ναυμαχήσαντες οὕτως ὑπὸ τὸν Δουίλιον, ἐνίκησαν ἰσχυρὸν ἐχθρικὸν στόλον τῷ 260 π. Χ.

Ἀποτολμήσας ὁ Ῥωμαῖος ὕπατος Ῥήγουλος νὰ καταπλεύσῃ εἰς Ἀφρικὴν, ἀνεδείχθη μὲν κατ' ἀρχὰς νικητὴς, ὕστερον ὁμῶς ἡττήθη καὶ ἡχμαλωτίσθη (254 π. Χ.). Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην βοήθηθη ἡ Καρχηδὼν ὑπὸ τοῦ τυχόντος μεταξὺ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων μισθο-

φόρων στρατηγοῦ Ξυνοπίπου Σπαρτιάτου. Μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας ἡ-
δυνήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὸ ἔτος π. Χ. 250 νὰ κατατροπώσωσι τοὺς
Καρχηδόνιους ἐν ναυμαχίᾳ, ἀλλ' ἐπανερχόμενοι ἀπώλεσαν ἐκ τρικυμίας
τὸν στόλον των. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μεγάλην νίκην τῶν
Ῥωμαίων εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην καὶ ἀπέ-
στειλαν εἰς Ῥώμην τὸν αἰχμάλωτον αὐτῶν Ῥήγουλον νὰπραγματευθῇ
τοὺς ὅρους, ἀφ' οὗ ὑπεσχέθη, ὅτι θέλει ἐπανελθεῖν εἰς Καρχηδόνα.

Ἐλθὼν δ' Ῥήγουλος εἰς Ῥώμην, ἀντὶ νὰ προσπαθῇσὶ ὑπὲρ τῆς εἰρή-
νης, μετεχειρίσθη ἀπ' ἐναντίας πᾶσαν τὴν ἰσχύν του, ὅπως πείσῃ τοὺς
συμπολίτας του νὰ μὴ δεχθῶσι τὰς περὶ αὐτῆς προτάσεις τῶν ἀποστει-
λάντων αὐτὸν Καρχηδονίων. Τηρήσας ὅμως τὸν λόγον τοῦ, ἐπανῆλθεν
εἰς Καρχηδόνα, ὅπου ἐθανατώθη διὰ πολλῶν βετάνων ὑπὸ τῶν Καρχη-
νίων. Μετὰ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν διαφόρους στόλους των καὶ ἐ-
ξήντηλσαν τὸ ταμεῖόν των· τότε δὲ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ὑπὲρ τοῦ κοι-
νοῦ συντελέσαντες ἐναυπήγησαν ἄλλον μέγαν στόλον. Καὶ οἱ Καρχηδό-
νιοι ὥσαύτως ἐπραξαν ὅ,τι ἡδυνήθησαν, ἀλλ' ὅμως ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον
αὐτῶν Ἀνώννα στόλος των ἡττήθη παρὰ τὸ Διλύβχιον τῆς Σικελίας
(241 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Λουτατίου Κατούλλου, ὅθεν ἠναγκάσθη-
σαν νὰ δεχθῶσιν εἰρήνην ἐπὶ τοῖς προταθεῖσι παρὰ τῶν νικητῶν Ῥω-
μαίων ὅροις, ὑποχρεωθέντες δι' αὐτῶν νὰ ἀπέλθωσι τῆς Σικελίας καὶ νὰ
δώσωσι περὶ τὰ 20,000,000 δραχμῶν. Μετὰ τὴν εἰρήνην, μὴ εὐχαρι-
στηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς νέας κτήσεις των, κατέλαβον παρὰ τὰς
συνθήκας τὰς νήσους Κόρνον καὶ τὴν Σαρδῶ, τῶν Καρχηδονίων οὕτως.
Ὅθεν οἱ Καρχηδόνιοι, ἵνα ἐκδικηθῶσι τοὺς Ῥωμαίους, διαβάντες εἰς Ἰ-
σπανίαν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀμίλκαν καὶ Ἀσδρούβαν, κατέλαβον μέ-
γα μέρος τῆς χώρας ταύτης μέχρι τοῦ Ἰόθρου ποταμοῦ καὶ ἔκτισαν
τὴν νέαν Καρχηδόνα (Καρθαγένην τὰ νῦν). Φοβηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι αὐ-
τοὺς, ἐσυνθηκολόγησαν νὰ μὴ διαβῶσι τὸν Ἰόθρα ποταμόν. Ἀλλ' ὁ Ἀν-
νίβας, ἀναγορευθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων, διέ-
βη τὸν Ἰόθρα παρὰ τὰς συνθήκας, καὶ πολιορκήσας τὸ Σάγουντον ἐκυ-
ρίευσεν αὐτό. Ἐκ τούτου προέκυψεν ὁ δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος,
διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 218 μέχρι τοῦ 201 π. Χ.

§ 47. Δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἀννίβας, εἰς τῶν μεγαλειτέρων στρατηγῶν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας,
διαβὰς μετὰ τοῦ στρατεύματός του, ἐξ 69,000 ἀνδρῶν καὶ 32 ἐλεφάν-
των συγκροτουμένου, τὰ Πυρηναιτὰ ὄρη, καὶ διελθὼν δι' ἐχθρικῶν τόπων
τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἀναβαίνει μὲ πολλὴν θραύσιν τοῦ στρατοῦ του
τὰς Ἀλπεις, καταβάς δὲ μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν καὶ κινδύνων πολε-
μεῖ μετὰ τοῦ ἀπομείναντος στρατοῦ του (26,000) εἰς Ἰταλίαν, νικᾷ τοὺς
Ῥωμαίους παρὰ τὸν Τικίνον ποταμόν ὑπὸ τὸν ὑπάτον Κορνήλιον Σκη-
πίωνα, καὶ παρὰ τὸν Τρεβίαν ὑπὸ τὸν ὑπάτον Σεμπρόνιον (218 π. Χ.),
κατόπιν δὲ νικᾷ πάλιν αὐτοὺς ὑπὸ τὸν Φλαμίνιον παρὰ τὴν Τρασιμηνήν

λίμνην καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Κάνναις. Ἄν δὲ ἡ Καρχηδὼν ἀπέστειλε τὰς αἰτηθείσας παρὰ τοῦ Ἀννίβα ἐπικουρίας, ἡ Ῥώμη ἤθελεν εἶναι ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ ἐντελῶς.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ Ἀννίβας διαχειμάζει ἐν Καπύη. Μὴ λαβὼν δὲ ἐκ Καρχηδόνος τὰς ζητηθείσας ἐπικουρίας, ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Σικελιωτῶν. Ἡττήθη ἤδη πολυτάκως καὶ ἡ Σικελία ὑποτάσσεται πᾶσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀναλαβόντων αὐτὴς τὰς δυνάμεις τῶν, καὶ γίνεται ἐπαρχία Ῥωμαϊκή.

Ἡ Καρχηδὼν ἀποστέλλει ἤδη δυνάμεις εἰς τὸν Ἀννίβαν, ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς αὐτὸν κατατροπώνονται καθ' ὅδον (207 π. Χ.).

Ὁ Σκηπίων κυριεύει τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἐκ τῆς Σικελίας διαπερᾶ εἰς Ἀφρικὴν. Ὁ Ἀννίβας προσκαλεῖται ὑπὸ τῆς πατρίδος του εἰς βοήθειάν της, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ τὸν νικᾶ ὁ Σκηπίων εἰς Ζάμην κατὰ κράτος (202 π. Χ.) καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν Καρχηδόνα αἰσχροὺς εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Καρχηδόνιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ καύσωσι πάντα τὰ πλοῖά των, πλὴν 10, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἔχωσιν ἐξουσίαν νὰ κινῶσι πόλεμον ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώμης, νὰ δώσωσι δὲ ἀποζημιώσιν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου 10,000 τάλαντα καὶ ἑκατὸν ὁμήρους.

Ὁ Ἀννίβας ἀναγορευθεὶς Σουφρέτης, ἦτοι ὑπέρτατος ἄρχων, καὶ βελτιώσας καθ' ἡσυχίαν τὰ πολεμικὰ καὶ οἰκονομικὰ τῆς πατρίδος του, ἠναγκάσθη ἔνεκα διαβολῶν καὶ ῥαδιουργιῶν τῆς Ῥώμης ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Καρχηδόνος· ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀντιόχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα, παραπείθει αὐτὸν νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἠττηθεὶς οὗτος παραχωρεῖ εἰς αὐτοὺς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Ἀννίβας, τὸν ὁποῖον ἀπήτησε παρὰ τοῦ ἠττηθέντος ἡ Ῥώμη, κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν· ἵνα δὲ μὴ αἰχμαλωτισθῇ καταδιωκόμενος καὶ ἐνταῦθα, ἐφαρμακώθη μόνος του (183 π. Χ.). Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἀπέθανε καὶ ὁ κατατροπώσας αὐτὸν Σκηπίων, ὁ ἐπονομασθεὶς Ἀφρικανός.

§ 48. Τρίτος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἡ Καρχηδὼν ἀπολαύουσα ἤδη τελείας εἰρήνης, ἤρξατο ἀναγεννωμένη καὶ προοδεύουσα πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμὴν. Ἡ Ῥώμη παρητῆρει μετὰ πολλῆς ζηλοτυπίας καὶ ἀνησυχίας τὴν ἀνάστασιν ταύτην τῆς ἀντιζήλου της. Κάτων δὲ ὁ Ῥωμαῖος δὲν ἔπαυεν ὑποθάλπων τὸ μίσος τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ παρασκευάζων τὸν ὄλεθρόν της.

Κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν καιρὸν (140, π. Χ.). Μασσανάσσης ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καταλαμβάνει καὶ ἐξουσιάζει τὴν καρχηδονικὴν χώραν, Ἐμπορεῖα. Οἱ Καρχηδόνιοι μὴ δυνάμενοι διὰ τὰς συνθήκας νὰ πολεμήσωσι τὸν ἄρπαγα αὐτὸν ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώμης, παρεπονήθησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν της. Οἱ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον ἤρνηθησαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἀπεφάνθησαν ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι οὐδεμίαν

ἀξίωσιν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς ἀφαιρεθείσης χώρας. Τοῦτο κατέστησε τὸν Μασσανάσσην θρασύτερον πρὸς τοὺς Καρχηδόνιους, ὅθεν ἐκινήθησαν οὗτοι εἰς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι κηρύττουσι παραχρῆμα, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι παρέδωκαν τὰς συνθήκας καὶ ἀποστέλλουσι στρατὸν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ Καρχηδὼν ἐκπλαγεῖσα παρέδωκε καὶ τοὺς ὑπηκόους τῆς καὶ τὰς κτήσεις τοῖς Ῥωμαίοις, ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, μὴ εὐχαριστηθέντες εἰς ταῦτα, ἐπλευσαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ προσεκάλεσαν τοὺς Καρχηδόνιους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα. Γενομένου καὶ τούτου, ἀπητήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ καταστρέψωσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν πόλιν των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσιν ἄλλην δύο γεωγραφικὰ μίλια ἐνδοτέρω τῆς παραλίας. Ἀπελπισθέντες οὗτοι ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσι μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ὅθεν, κατεδαφίσαντες τὰς οἰκίας των, ἔλαβον τὴν ζυλείαν καὶ ἐναυπήγησαν πλοῖα. Τὰ μέταλλα μετεποίησαν εἰς ὅπλα, καὶ αἱ γυναῖκες κείρουσαι τὰς κόμας των ἐποιοῦν χορδὰς τῶν τόξων. Οὕτως ἡδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ δύο ἔτη. Τὸ τρίτον ἔτος (147 π. Χ.) ἡ πόλις των καταλαμβάνεται ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ποπλίου Κορνηλίου Σκηπίωνος Αἰμιλιανοῦ. Τὸ πᾶν παρεδόθη εἰς πῦρ καὶ αἰδηρον· μετὰ ἑξαήμερον σφαγὴν, ἐπῆλθεν ὁ τῆς πόλεως ἐμπρησμός διαρκέσας ἡμέρας δεκαεπτὰ· κατὰ προσταγὴν δὲ τῆς συγκλήτου, κατεδαφίζεται πᾶσα ἐκ θεμιλίων. Οὕτω δὲ ἡ πάλαι μεγαλοδύναμος Καρχηδὼν γίνεται ἡδὴ Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, μετονομασθεῖσα Ἀφρικὴ.

Ἡ Ῥώμη ἤδη κατέχει πρὸς ὁλοκλήρῳ τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Σικελίᾳ, τῇ Σαρδοῖ καὶ τῇ Κύρῳ, πᾶσαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Λυσιτανίαν (Πορτογαλίαν) μετὰ τῶν Βαλεαρίδων νήσων, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν τὴν μικράν. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἐδιοικοῦντο ὑπὸ ἀνθυπάτων καὶ ἀντιστρατῆγων κατ' ἔτος διοριζομένων, οἵτινες πτωχοὶ ἐρχόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐπανήρχοντο εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν ἐτησίαν ἀρχὴν των πλουσιώτατοι ἐξ ἀρπαγῶν καὶ πάσης ἀδικίας.

§ 49. Ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ἐν ᾧ οἱ τροπαίουχοι Ῥωμαῖοι ἐπεδίωκον οὕτω τὰς ἑαυτῶν κατακτήσεις ἐν Ἀφρικῇ, Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἰσπανίᾳ, μεγάλαι ἀταξίαι καὶ διαφθορὰ ἡθῶν ἐπεκράτουν ἐν Ῥώμῃ. Τινὲς τῶν Ῥωμαίων κατέστησαν ὑπὲρπλουτοι, ἄλλοι δὲ ἦσαν ἀμπτωχοι· οὐδεὶς εὐχαρισεῖτο νὰ ἐργάζεται καὶ πάντες ἐπεπόθουν θεάματα καὶ ἀπολαύσεις ὅθεν οἱ μὲν πτωχοὶ συνετάσσοντο τῷ πλειοδοτοῦντι, οἱ δὲ πλούσιοι διὰ χρημάτων ὑπεχρέουν αὐτοὺς εἰς τὰς θελήσεις των, ἐκ τούτου προέκυψαν φατρίαι καὶ ἀκολούθως ὀλέθριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Τὸ πρῶτον αἶμα ἐχύθη, ὅτε ὁ δῆμαρχος Τιθέριος Γράγχος ἐπρότεινε νόμον δι' οὗ δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδένᾳ πολίτῃν νὰ κατέχῃ γῆν περισσοτέραν τῶν 1000 πλέθρων. Οἱ πλούσιοι ἀντισταθέντες ἐφόρουν αὐτὸν (113 π. Χ.). Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἀδελφός του Γάιος Γράγχος

ὕπεσθη τὴν αὐτὴν τύχην μὲ πολλοὺς τῶν ὁπαδῶν του δι' αὐστηροτέρας τῶν τοῦ ἀδελφοῦ του προτάσεις (112 π. X.).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Κίμβροι καὶ Τεύτονες (γερμανικὰ φύλα), πρῶτην φορὰν ἐξορμήσαντα ἐκ τῶν χωρῶν των, ἐπέπεσαν εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος (114 π. X.). Εἰς τὰ φύλα ταῦτα προστεθέντες καὶ ἄλλοι ἠφάνισαν τοὺς ῥωμαϊκοὺς στρατοὺς καὶ κατερήμωσαν τὴν Γαλλίαν. Ἀλλὰ τὴν εἰς ἰταλίαν εἵσοδον αὐτῶν ἀντέκρουσεν ὁ ὕπατος Μάριος· κατέστρεψεν οὗτος τόσον τοὺς Κίμβρους μάλιστα, ὥστε ἕκτοτε δὲν ἠκούσθησαν πρὸθενά πλέον.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον, γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν στρατηγῶν Μαρίου καὶ Σύλλα περὶ τῆς ἀρχηγίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου πόλεμον, δεινὴ ἐγένετο μάχη ἐν Ῥώμῃ, τὸ αἷμα ἔρρευσεν ποταμὸν καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀνδρῶν ἐφρονεύθησαν.

Ἡ διαπραχθεῖσα τρομερὰ σφαγὴ ὑπὸ τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα ἐν ταῖς ῥύμαις τῆς Ῥώμης οὐδεμίαν ἐπανήγαγε τάξιν.

Ὁ Κατιλίνας, ἀνὴρ ἄσωτος, συνέπλεξε μετὰ ταῦτα συνωμοσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνηνώθησαν χιλιάδες ἀσώτων καὶ κακούργων, οἵτινες ἤλπίζον ὕλικὰς ὠφελείας ἀν ἤθελε καταστραφῇ ἡ Ῥώμη καὶ ἐθανατώνοντο οἱ ἐξοχοὶ αὐτῆς ἄνδρες· Κικέρων, ὁ μέγας τῆς Ῥώμης ῥήτωρ, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς, ἐματάρωσε τοὺς καταχθονίους σκοπούς των καὶ ὁ Κατιλίνας μετὰ τῶν ὁπαδῶν του ἐξωλοθρεύθησαν μετὰ φοινικωτάτην μάχην (63 π. X.).

§ 50. Πρώτη τριαρχία ἢ τριανδρία.

Μετὰ ταῦτα (60 π. X.) τρεῖς ἄνδρες ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῶν πραγμάτων τῆς Ῥώμης, ὁ Καῖσαρ, ὁ Πομπήϊος καὶ ὁ Κράσσος.

Οἱ τρεῖς οὗτοι διένειμαν μεταξὺ των τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἔλαβε τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τῶν Ἀλπεων Γαλατίαν, ὁ δὲ Κράσσος τὴν Συρίαν, καὶ ὁ Πομπήϊος τὴν Ἰσηρίαν. Οὕτως ὁ μὲν Καῖσαρ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν καθυποτάξας προῦχώρησεν εἰς Γερμανίαν, ὡς καὶ εἰς Ἀγγλίαν. Διὰ τῶν κατορθωμάτων του τούτων ὑψίστη τὴν φήμην του καὶ προσέεικυσεν εἰς ἑαυτὸν τελείαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ στρατοῦ του. Ὁ δὲ Κράσσος μετέβη εἰς Ἀσίαν· ἐκεῖ δὲ, πολεμῶν τοὺς Πάρθους, ἐφρονεύθη (53 π. X.). Ἐκ τούτου ἔγινε διαρχία, δηλαδὴ ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας δύο συνάρχοντας αὐτοῦ Καῖσαρα καὶ Πομπήϊον. Ὁ Πομπήϊος δὲν μετέβη εἰς Ἰσηρίαν, διότι προὔτιμα νὰ μένῃ ἐν Ῥώμῃ, ἐν ᾧ δὲν ἐπετρέπετο τοῦτο καὶ ὥρειλε νὰ μεταβῇ εἰς Ἰσηρίαν, τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνηων ἄλλοι ἐν ὀνόματί του. Ἐξελέχθη δὲ καὶ ὕπατος χωρὶς συνυπάτους καὶ συγχρόνως ἐτήρησε τὴν ἐπὶ τῆς Ἰσηρίας κυβέρνησιν, πρᾶγμα ἕως τότε ἀγνωστον ἐν Ῥώμῃ. Ὁ Καῖσαρ ἐζήτησε τὸ αὐτὸ προνόμιον, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντέστη ἡ σύγκλη-

τος ενεργεία τοῦ Πομπηίου, καὶ τὸν διέταξε μάλιστα νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπολύσῃ τὸν στρατὸν· ἀλλ' ὁ Καῖσαρ μετὰ τοῦ πιστοῦ στρατοῦ του ἐπανῆλθεν ἐκ Γαλλίας, ὁ δὲ Πομπηίος ἐν τοσοῦτῳ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἰταλίας, διωκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἡττήθη τῷ 48 π. Χ. περὶ Φάρσαλον τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐδολοφονήθη, ἅμα ἀποβάς ἐκεῖσε, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου, θέλοντος νὰ περιποιηθῇ οὕτω τὸν Καῖσαρα· καὶ οἱ ὁπαδοὶ δὲ αὐτοῦ ἡττήθησαν ἐν τε Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ὁ Καῖσαρ τότε ἐξελέχθη ἰσόβιος δήμαρχος, ὕπατος ἐπὶ πενταετίᾳ καὶ δικτάτωρ ἐπὶ ἓν ἔτος· δὲν ἐδέχθη δὲ τὴν ὑπατείαν.

Οἱ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ οὐδέποτε γεροῦνται κολάκων· ἡ δὲ κολακεία δύναται νὰ διαφθείρῃ καὶ τὸν ἀριστον τῶν θνητῶν. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Καῖσαρα, ὅστις, ἅμα ἀπαλαγείς παντὸς ἐπιφθόου ἐχθροῦ, κατέστη ἀλαζὼν καὶ δυσπρόσιτος, ἀπαθῶν τοὺς ἀξίους καὶ ἀνυψῶν καὶ περιποιούμενος τοὺς ὑποδεστέρους. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν σφαλμάτων του ἦτο ὅτι μεγάλως ἐπεθύμει νὰ γίνῃ βασιλεὺς, καὶ τούτου ἕνεκα συνέστη συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, τοῦ Κασσίου καὶ Βρούτου ἐξαρχόντων, καὶ τὴν 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. ὁ Καῖσαρ ἐδολοφονήθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης.

§ 51. Δευτέρα τριαρχία. Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα.

Τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ὁ Ὀκταβιανὸς, ὁ Λέπιδος καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐμοίρασαν πρὸς ἀλλήλους τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ἔγεινεν οὕτω δευτέρα τριαρχία, καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανὸς ἔλαβε τὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ Λέπιδος τὴν Ἀφρικὴν, ὁ δὲ Ἀντώνιος τὴν Ἀσίαν· ἀπεφασίσθη δὲ ἵνα ὁ μὲν Λέπιδος μείνῃ ἐν Ῥώμῃ· οἱ δὲ ἄλλοι καταδιώξωσι τοὺς δολοφόνους τοῦ Καίσαρος Κασσίου καὶ Βρούτου, οἵτινες εἶχον φύγει ἐκ Ῥώμης καὶ ἦσαν ἤδη εἰς τὴν Ἀνατολὴν μὲ στρατὸν ἀπειλοῦντες τὴν Ἰταλίαν· ὅθεν, ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν, συνῆψαν δύο μάχας περὶ Φιλίππους, πόλιν αὐτῆς (42 π. Χ.) καὶ μετὰ τὴν πρώτην μάχην, ἃν καὶ ἀμφίρροπον ἀποβάσαν, ἔγεινεν αὐτόχειρ ὁ Κάσσιος, νομίσας ἐξ ἀπάτης, ὅτι ἡττήθησαν ὁλοσχερῶς. Εἰς τὴν εἰκοσὶν ἡμέρας ὕστερον γενομένην δευτέραν μάχην, ἡττηθέντων κατὰ κράτος τῶν λεγεόνων τοῦ Βρούτου, ἔπεσεν οὗτος ἐπὶ τῆς σπάθης του καὶ ἐφόνευσεν ἑαυτόν.

Μεταβάς δὲ ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν, προσεκάλεσε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν νὰ τὴν κρίνῃ, ὡς συνένοχον δῆθεν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος· ἀλλ' ἅμα ἰδὼν αὐτὴν, τὴν ἠγάπησε περιπαθῶς καὶ ἤδη ἐφαίνετο, ὅτι ἔζη μόνον δι' αὐτὴν· λησμονήσας δὲ τὴν ἀποστολὴν του, ἐπέρνα τὸν καιρὸν του συνδιασκεδάζων μετὰ τῆς Κλεοπάτρας. Ἐνεκα δὲ διενέξεων του πρὸς τὸν Ὀκταβιανόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖ συνδιηλλάχθησαν κατὰ γενικὴν δὲ εὐχὴν ἔ-

λαβεν εἰς γυναῖκα Ὀκταβίαν, τὴν ὄραϊαν καὶ ἐνάρετον τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἀδελφὴν. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐπὶ τινα καιρὸν κατέστειλε τοῦ Ἀντωνίου τὰς παρεκτροπὰς καὶ διετήρει τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ὀκταβιανοῦ εἰρήνην. Ἀλλ' ἐπιστρέψας ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν καὶ ἐπαναλαβὼν τὰς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀθεμίτους σχέσεις του, ἀπέβαλε πᾶσαν ἀγάπην πρὸς τὴν πιστὴν αὐτοῦ γυναῖκα· τὸ δὲ ἀπονεμηθὲν εἰς αὐτὸν μέρος τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας κατένειμεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ Ὀκταβία, μεθ' ὑπομονῆς ἔως τότε τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἀνεχομένη, κατὰ πρώτην φοράν ἤδη ἐδήλωσε τὴν ἀγανάκτησίν της· ὅθεν ὁ ἀδελφός της Ὀκταβιανός, ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ἢ τῇ προφάσει ταύτῃ, κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον. Ἐν ναυμαχίᾳ δὲ, γενομένη ἐν Ἀκτίῳ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων, παρευρέθη καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἥτις φοβηθεῖσα φεύγει εἰς Αἴγυπτον, καταλιποῦσα τὸν Ἀντώνιον· οὗτος ὅμως τὴν παρηκολούθησε πρὶν ἢ φανῇ τὸ ἀποθυσμόμενον τῆς μάχης, ἐγκαταλείψας τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ του. Ὁ Ὀκταβιανός, κατεδίωξε, μεταβάς καὶ αὐτὸς εἰς Αἴγυπτον, τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' οὗτος ἠτύχειρυσθη, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ του· τούτου δὲ τὸ παράδειγμα ἐμιμήθη κατόπιν καὶ ἡ Κλεοπάτρα, φοβηθεῖσα μὴ ἀπαχθῇ εἰς Ῥώμην αἰχμάλωτος (30 π. Χ.).

Ὁ Ὀκταβιανός ἐπωνομάσθη Αὐγουστος καὶ Καῖσαρ, ὡς θετὸς υἱὸς τοῦ δολοφονηθέντος Καίσαρος, καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερον ἔκτοτε οἱ τῆς Ῥώμης ἡγεμόνες, διότι οἱ πλείστοι ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κατήγοντο. Ὁ Ὀκταβιανός, μετονομασθεὶς ἤδη Καῖσαρ Αὐγουστος, λαμβάνει τὴν κυβέρνησιν ὡς μονάρχης ἀπάσης τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ὀκταβιανοῦ Αὐγουστοῦ Καίσαρος ἐγεννήθη κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, 5,508 ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἵνα σῶσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας.

Ὁ Αὐγουστος ἐκυβέρνησεν ἡπίως, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, ἔγεινε προστατὴς τῶν γραμμάτων καὶ ἐξέτεινε τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ νέων κατακτήσεων· ἀπέθανε δὲ πρὶν 14 μ. Χ. ἡμῶν· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ προγονὸς καὶ θετὸς υἱὸς του Τιβέριος (14 μ. Χ.), ὅστις ἔγεινε δεσποτικὸς καὶ σκληρὸς. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τούτου ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ Καλλιγόλας, Κλαύδιος καὶ Νέρων ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς ὁ Τιβέριος ὠμοί, καὶ μάλιστα ὁ Νέρων, ὅστις ἐφόνευσε τὴν μητέρα του καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ τὸν ἑτεροθαλὴ ἀδελφόν του καὶ τὸν διδάσκαλόν του Σενέκαν, ἔκαυσε δὲ καὶ τὴν Ῥώμην (64 μ. Χ.)· ἀλλὰ τέλος ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ πάντων, ἔβαλεν ἀπελεύθερόν τινα καὶ τὸν ἐθανάτωσεν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ χειρότερα (68 μ. Χ.).

Μετὰ ἐπισυμβάσας ταραχάς, ὑπερίσχυσεν ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Οὐεσπανιανός, ὅστις ἦτο ἐν μέρει χρηστὸς ἡγεμὼν ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ

Τίτος· οὗτος ὅμως, πρὶν ἔτι βασιλεύσῃ, πολιορκήσας κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ κυριεύσας αὐτὴν (70 μ. Χ.), κατέσφαξεν ἀδιακρίτως ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιά, καὶ ἐξηνδραπόδισε μυριάδας Ἰουδαίων, τὴν δὲ πόλιν κατέστρεψεν ἅπασαν. Ὡς τότε ἔπαυσεν ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς τοῦ νὰ ἦναι ἔθνος. Τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν (Ματθ. ΚΖ', 24).

Ὁ τοῦ Τίτου διάδοχος Δομιτιανὸς ἔγεινεν ἀπηνῆς καὶ τρομερὸς διώκτης τῶν χριστιανῶν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νέρβας ἦτο ἐνέρgetος καὶ χρηστός· ὁμοίως δὲ ἐξῆς καὶ ὁ Τραϊανὸς, ὁ Ἀδριανὸς, Ἀντώνιος ὁ Εὐσεβὴς καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, φιλόσοφος καὶ κοινωφελὴς γενόμενος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κόμμοδος (180 μ. Χ.), ἀνάξιος ὅλως τοῦ πατρὸς του υἱὸς, μαλθακὸς καὶ φαῦλος· ἐδολοφονήθη δὲ τριακοντούτης (192 μ. Χ.). Μετὰ τοῦτον ἔγειναν αὐτοκράτορες ἄνδρες ἄσπῳτοι καὶ αἰμοδόροι, ὑπὸ τῶν στρατῶν ἐκλεγόμενοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἀπέθανον ἐν εἰρήνῃ· οὕτως ἡ αὐτοκρατορία κατέρρεεν ὀσημέραι.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς Ῥώμης ἐπωφελοῦμενα ἄλλα ἔθνη ἤρχισαν νὰ ἐπιπίπτωσι κατ' αὐτῆς.

§ 52. Παράκμῃ τῆς Ῥώμης.

Κατὰ τὸ 200 ἔτος μ. Χ. ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε τὴν Πορτογαλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλλίαν μέχρι τοῦ Ῥήνου, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Σικωτίαν, τὴν Ἑλβετίαν, μέρη τινὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Δακίας, τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὰς περὶ αὐτῆς νήσους, τὴν Οὐγγαρίαν μέχρι τοῦ Δανουβίου, τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κριμαίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας βορείους χώρας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς νήσους τῆς Μεσογείου, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἦτο κυρία σχεδὸν ἀπάσης τῆς γνωστῆς τότε οἰκουμένης. Ἀλλ' ἤδη ἡ εὐρυτάτη αὕτη αὐτοκρατορία ἤρχισε νὰ προσβάλληται ὑπὸ τῶν Φράγκων εἰς τὸν Ῥήνον, ὑπὸ τῶν Ἀλμανῶν ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Δανουβίου, ὑπὸ τῶν Γότθων ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου, καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ τὸ χεῖριστον ὑπὸ τῶν ἑμφυλίων διχοστασιῶν. Εἰς ἀποφυγὴν τοῦ πανταχόθεν ἀπειλουμένου κινδύνου, δύο αὐτοκράτορες, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Λικίνιος, διένειμαν μετὰ τῶν τῶν Ῥωμαίων κράτος τῷ 313, λαβόντες ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τὸ δυτικὸν μέρος αὐτοῦ, ὁ δὲ Λικίνιος τὸ ἀνατολικόν. Περιελθόντες δὲ ἐξ ἀμοιβαίας ζηλοτυπίας εἰς ἔριδας ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· καταβληθέντος δὲ καὶ αἰχμαλωτισθέντος τοῦ Λικινίου, ἔμεινεν μόνος αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετάς αὐτοῦ ὠνομάσθη μέγας. Οὗτος ἀπώθησεν ἐκ τῶν ὁρίων τῆς ἐπικρατείας του τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπιδραμόντας λαοὺς. Βαπτισθεὶς δὲ χριστιανός, κατέστησε τὴν χριστιανικὴν πίστιν θρήσκευμα τοῦ κράτους, φιλοδόμησεν ἐν Βυζαντίῳ ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ ἀνευρὼν μετὰ τῆς βαπτισθεί-

σης ὁμοίως εἰς Χριστὸν μητρός αὐτοῦ Ἑλένης τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὠκοδόμησεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Τῷ 325 συνεκροτήθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ἡ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμένη συνόδος, ἡ συντάξασα τὸ σύμβολον τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Κατέστησε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας τὸ παλαιὸν Βυζάντιον, ὅπερ ὠνόμασε Νέαν Ῥώμην, ἐξ αὐτοῦ δ' ὠνομάσθη ὕστερον *Κωνσταντινούπολις*.

Ἀποθανὼν ὁ μέγας οὗτος καὶ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ (337 μ. Χ.), ἀφῆκεν εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς του Κωνσταντῖνον, Κωνσταντῖνον καὶ Κῶνσταν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἀλλ' ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τρία ἐπὶνεγκεν ἐμφυλίους ῥήξεις, ἐξ ὧν ὠφελήθησαν πάλιν οἱ ἐξῶθεν ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐπιζητούντες ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ λαοί. Ἐξαφανισθέντων τῶν τριῶν τούτων αὐτοκρατόρων, ἐμονάρχησε μετὰ τούτους ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁ Ἰουλιανός, ἀνεψιὸς τοῦ Κωνσταντῖνου. Οὗτος ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ προήγαγε τὸ κράτος του· ἐφάνη δὲ καὶ προστάτης τῆς παιδείας· ἀρνηθεὶς δὲ τὸν χριστιανισμόν, ὠνομάσθη παραβάτης· ἐφονεύθη δὲ τῷ 363 ἐν τινὶ μάχῃ κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τοῦτον ἀναγορεύεται ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ ὁ Ἰουλιανός, ὅστις συνομολογεῖ ἄτιμον εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας, παραχωρήσας εἰς αὐτοὺς πολλὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας. Ἀποθανόντος δὲ τούτου τῷ 364 μ. Χ. ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ ὁ Οὐαλεντιανὸς Α', ὅστις ἀπώθησε τὴ βοήθειάν τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Θεοδοσίου τοὺς πανταχόθεν εἰσπορήσαντας εἰς τὸ κράτος του λαούς· προσέλαβε δὲ συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλεντα, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν μὲν τὴν Ἀνατολὴν, δι' ἑαυτὸν δὲ κρατήσας τὴν δύσιν.

Ἀποθανόντα τοῦτον διαδέχεται ἐν τῇ δύσει ὁ υἱὸς του Γρατιανὸς καὶ ὡς συμπράκτωρ αὐτοῦ ὁ νέος ἀδελφὸς τούτου Οὐαλεντιανὸς Β'.

Ἀποθανόντος δὲ ἐν τῇ ἀνατολῇ τοῦ Οὐάλεντος τῷ 378 μ. Χ., λαμβάνει τὴν ἀρχὴν Θεοδοσίος ὁ μέγας παρὰ τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 379. Καταβαλὼν οὗτος τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνωτέρω δύο ἀδελφῶν ἀντιπάλους του, μένει μονοκράτωρ ὅλου τοῦ κράτους, καὶ φαίνεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ κάποια ἐλπίς σωτηρίας ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν βαρβάρων ἐθνῶν. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 395, κατέλιπε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τοὺς δύο ἀνηλίκους υἱούς του, τὴν μὲν Ἀνατολὴν εἰς τὸν Ἀρκάδιον, τὴν δὲ Δύσιν εἰς τὸν Ὀνώριον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἦσαν ἀνήλικοι, τίθενται ὁ μὲν Ἀρκάδιος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Γαλάτου Ῥουφίνου, ὁ δὲ Ὀνώριος ὑπὸ τὴν τοῦ Βανδῆλου Στιλίκωνος. Ἐκτοτε ἐξέλιπε πᾶσα ἰδέα ἐνότητος καὶ αἱ ἐξῶθεν προσβολαὶ κατέστησαν ἤδη ἐπιφωρότεραι. Ἡ γενομένη δὲ ἤδη μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις ἐπὶ πέλους τὴν κατάλυσιν τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος αὐτῆς Ῥωμύλου τοῦ Αὐγουστύλου (479 μ. Χ.), ἀναγορευθέντος ἐν Παυτᾷ βασιλέως τῆς Ἰταλίας τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἑρούλων Ὀδοάκρου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ίστορία μέση, ἦτοι τοῦ μέσου αἰῶνος,
(476 μ. Χ.—1500).

§ 53. Ἔθνη εἰσβαλόντα εἰς τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος,
ἦτοι μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις.

Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς τετάρτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς ἐβδόμης εἰσέβαλον ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς συγκροτούσας τὸ μέγα ῥωμαϊκὸν κράτος χώρας διάφοροι βάρβαροι φυλαί, αἱ πλείσται ἐκ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Σκανδιναυτικῆς κατελθοῦσαι. Αὗται κατέλυσαν τὸ ἐν τῇ δύσει κράτος τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐν αὐτῷ συνέστησαν νέα βασίλεια, ἐκ τῶν ὁποίων σώζονται τινα ἔτι μέχρι σήμερον. Ἡ κίνησις τῶν λαῶν αὕτη λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ *μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστασις*.

Οἱ κυριώτεροι τῶν λαῶν τούτων ἦσαν οἱ ἑξῆς:

Οἱ Βουργούνδιοι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γονδικαίου (411), διήλθον τὴν Γερμανίαν καὶ κατεστάθηνσαν εἰς Γαλατίαν, διοικούμενοι ὑπὸ Δουκῶν. Κλόβιος ὁ θεμελιωτὴς τῆς γαλλικῆς μοναρχίας κατέστησεν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ ἦνωσαν τὸ κράτος αὐτῶν τὴν Βουργουνδίαν μὲ τὴν ἐπίλοιπον Γαλατίαν.

Οἱ Σουῆβοι, συμμορία τυχοδιωκτῶν, ὑπὸ Ἑρμανρίκου τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, καταβάντες ἐκ Γερμανίας καὶ διελθόντες τὴν Γαλατίαν, ἐγκατεστάθηνσαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Οὐσιγόθων (585).

Οἱ Βυνδῆλοι (ἢ Βύνδαλοι), ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γενζερῖχου ἡγεμόνος των, διήλθον τὴν Γερμανίαν· συνενωθέντες δὲ μετὰ τῶν Σουῆβων καὶ λεηλατήσαντες τὴν Γαλατίαν, μετέβησαν εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐγκατεστάθηνσαν εἰς τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη· μετὰ ταῦτα δὲ, ἐπελθόντων Οὐσιγόθων, μετέβησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ συνέστησαν βασίλειον ἐπὶ τῶν ῥεϊπιῶν τῆς Καρχηδόνας.

Εὐρόντες οὗτοι ἐπαρχίας καλῶς κεκαλλιεργημένας καὶ ὥραιας, ἡρῆμωσαν αὐτάς διὰ τῶν λεηλασιῶν των, τὰ πάντα καταστρέφοντες διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐβασάνιζον τοὺς αἰχμαλώτους των μετὰ μεγάλης σκληρότητος, ἵνα ἀναγκάζωσιν αὐτοὺς νὰ δεικνύωσι τοὺς κεκρυμμένους θησαυροὺς τῶν. Κατεστράφησαν δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Βελισαρίου τῷ 534 μ. Χ. ἐν Ἀφρικῇ.

Οἱ Ἀλανοί, φυλὴ σκυθικὴ, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Γονδερίκον, διελθόντες τὴν Παννονίαν (Οὐγγαρίαν), τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλατίαν, ἐγκατεστάθηνσαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου κατεστράφησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν Οὐσιγόθων (419).

Οἱ Φράγκοι ἦσαν ἀνεξάρτητος συμμορία γερμανικῶν λαῶν, μεταξὺ

τῶν ὁποίων παρατηροῦνται οἱ Σικάμβροι. Διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τὸν Φαραμόνδον, τὸν φημιζόμενον ἀρχηγὸν αὐτῶν (418), ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Γαλατίας, καὶ κατ' ὀλίγον ἐπεκτεινόμενοι, κατέλαβον ἐπὶ τέλους πᾶσαν τὴν χώραν, ἥτις ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν Φραγκία.

Οἱ Ἀγγλοι καὶ οἱ Σάξωνες, κάτοικοι τῆς εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν παραλίας τῆς Γερμανίας (Ὀλοστάιν), ἔχοντες ἀρχηγούς, τὸν Ἑγγιστον καὶ τὸν Ὅρσαν, προσεκλήθησαν εἰς τὴν Μεγάλῃν Βρεττανίαν ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἵνα βοηθήσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων καὶ τῶν Σκώτων (449). Ἐκδιώξαντες δὲ οὗτοι τοὺς βαρβάρους τούτους, κατέκτησαν αὐτοὶ τὴν Βρεττανίαν καὶ συνέστησαν ἐν αὐτῇ ἑπτὰ κυβερνήσεις (ἐπταρχίαν).

Οἱ Γότθοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Σουηδίας καταγόμενοι, ὥς καὶ οἱ Βυθδῆλοι, κητέβαλον τὴν ῥωμαϊκὴν δύναμιν, ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώμην, ἐβασίλευσαν εἰς Γαλλίαν, Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν. Διηροῦντο δὲ οἱ Γότθοι εἰς ἀνατολικούς καὶ δυτικούς (Ὀστρογότθους καὶ Οὐσιπγότθους).

Τινὲς τῶν Γότθων ἀποκατεστάθησαν εἰς Ὑκραίνειαν καὶ δι' ἰσχυροῦ ἐν τῷ Εὐξείνῳ εὐλοῦ κατεῖχον τὸν Βόσπορον. Κατὰ τὸ 395 ἔτος περίπου, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀρκάδιος ἡμέλεισε νὰ πληρώσῃ εἰς τὸν Ἀλάρικον, ἡγεμόνα τῶν Οὐσιπγότθων, τὸ ἐτήσιον σιτηρέσιον, ὅπερ ἐχορήγει εἰς αὐτὸν ἡ αὐλὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλεηλάτησεν οὗτος τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκυρίευσεν ἀπᾶσας τὰς πόλεις, ἐκτὸς τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν, καὶ κατέστρεψε πολλὰ τῶν ὡραίων ἐν αὐταῖς μνημείων. Ὁ Στιλίκων δὲ, στρατηγὸς τοῦ Ὀυωρίου, δραμὼν κατ' αὐτοῦ, μόλις ἤβυνη νὰ τοῦ ἐξώσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀλάρικος εἰσέβηκεν εἰς Ἰταλίαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 548 μ. Χ. οἱ Ὀστρογότθοι ἐκυρίευσαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ πάλιν ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισαρίου καὶ Νηρσῆ, τοῦ νικῆσαντος καὶ φονεύσαντος τὸν τελευταῖον ἡγεμόνα τῶν Τήϊν (553 μ. Χ.).

Οἱ Οὐννοι ἦλθον ἀπὸ μεγάλης ἀκάρπου χώρας, κειμένης οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀρκτικοῦ μεγάλου τεύχους τῆς Σινικῆς, ἔχοντος ἑκτασὶν μὲν 1500 μιλίων, σκοπὸν δὲ νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐισβολὰς αὐτῶν εἰς τὸ Σινικὸν κράτος. Οἱ Οὐννοι οὗτοι φαίνονται κατὰ τὸ 350 περίπου ἔτος μ. Χ. πλησίον τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, τοῦ Τανάϊδος καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὤθησαν δὲ πρὸ αὐτῶν τοῦ Γότθους καὶ τοῦ Βυθδῆλους εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Κατὰ δὲ τὸ 433 ἔτος φαίνονται οἱ Οὐννοι ἐν τῇ νῦν Οὐγγαρίᾳ, καταστρέφοντες τὰς δυνάμεις τῶν διὰ τῆς διχονοίας τῶν ἀρχηγῶν τῶν, μέχρις οὗ ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Ἀττίλαν.

Ἀττίλας, ὁ ἡγῆτωρ τῶν Οὐννων, κληθεὶς μάλιστα Θεοῦ δι' ὅσα ἐπὶ νεικε κακὰ, ἤνωτε τὰ κράτη τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Γερμανίας, εἰσέβηκεν εἰς Περσίαν καὶ εἴτα προσέβηκε τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ Θεοδοσίῳ τοῦ Β'. λεηλῶν τὰς χώρας αὐτῆς μέχρις αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ

τὴν εἰρήνην δι' ἀμέσου πληρωμῆς 6,000 λιτρῶν χρυσοῦ διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, τὸν ὁποῖον ὁμοῦς δὲν ἐπροκάλεσεν. Ὁ δὲ Ἀττίλας ἀπεσύρθη εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου ὑπερηφάνως ὑπεδέχθη πρέσβεις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐπλήρωσεν Οὐίνον τινα νὰ τὸν δολοφονήσῃ, ἀλλ' ἀνακαλυφθεῖσας τῆς συνωμοσίας, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν βερβάρων. Κατὰ δὲ τὸ 451 ὁ Ἀττίλας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Οὐτσιογόθων ὑπὸ τὸν Θεοδέρικον, μεθ' ὧν ἐνωθέντες οἱ Ῥωμαῖοι, στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀετίου καὶ οἱ Φράγκοι ὑπὸ τοῦ Μερδοβαίου τὸν ἀπέκρουσαν· ἡττηθεὶς δὲ εἰς τὴν ἐν τοῖς Καταλαυνηκοῖς πεδίοις μάχην, ἀπῆλθε τῆς Γαλλίας. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ τότε ἐθεμελιώθη ἡ Ἑνετία ὑπὸ τῶν ἐκφυγόντων τὸν Ἀττίλαν καὶ σωθέντων εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Ἀδριατικοῦ Ἑνετῶν.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Οὐίνων, ἀποθανόντος τοῦ Ἀττίλα ἐξ αἰμορραγίας, ἔλαβε τὴν τύχην τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας, τελευτήσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, διαίρεθεῖσα καὶ ἀφηνισθεῖσα ἕνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν ἀρχηγῶν.

Οἱ Ἑσθλοὶ εἶχον ἀρχηγὸν τὸν Ὀδδάκρον. Ἀποκατεστάθησαν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔξωσαν τοῦ θρόνου τὸν Ῥωμύλον Αὐγουστύλον (476)· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡττηθέντες ἐξώσθησαν ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων.

Οἱ Λογγοβάρδοι ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀλδθίνον, ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας (568), ὅθεν ἔξωσαν τοὺς Ὀστρογόθους.

Οἱ Ἀσάροι, φυλὴ οὐνική, ἀναχωρήσαντες ἐκ τῶν παραλίων τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἤλθον καὶ κατέλαβον τὴν Δακίαν καὶ τὴν Παννονίαν, οὕτως τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις δὲ ἀποκατασταθέντες, διεπρόρθησαν τὴν Θράκην καὶ ἡγάγασαν τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ἀνατολῆς νὰ πληρώσωσιν εἰς αὐτοὺς φόρον. Ὑπετάχθησαν δὲ ὁλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ Κρόλου τοῦ μεγάλου (798).

Οἱ Βουλγαροὶ, Σκύθαι τὴν καταγωγὴν, διεδέχθησαν τοὺς Ἀβάρους ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Δνουβίου κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα (679) καὶ ὑποδιεβέθησαν εἰς Κροάτας, Μοραυοὺς, Βλάχους καὶ κυρίως Βουλγάρους.

Οἱ Γεπίδαι προσῆλθον ἐκ τῆς Σουηδίας, καθὼς καὶ οἱ Οὐτσιογόθοι καὶ οἱ Ὀστρογόθοι, τῶν ὁποίων ἐχωρίσθησαν κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἄφρξιν αὐτῶν. Κατὰ τινὰς συγγραφεῖς, ἡ λέξις Γεπίδαι σημαίνει ὀκνηροί.

Οἱ Βένδοι καὶ οἱ Σλαῦοι διέμενον παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, περὶ τὸ στόμιον τοῦ Οὐίστουλα.

Οἱ Δανοὶ, οἱ Νορμανδοὶ, οἱ Οὐαρέγγοι, φυλαὶ τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐγένοντο ἐπίφοβοι εἰς πάντας. Ἐκαμαν κατακτήσεις εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐβασίλευσαν κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα (1066) καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, ἐνθα κατέλαβον ὡσαύτως τὸν θρόνον τὸν 12ον αἰῶνα (1130). Τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν Σκανδινανῶν ἀπωλέσθη, ἀλλὰ τὸ τῶν Δανῶν, Σουηδῶν καὶ Νορσεγῶν διαμένει ἔτι.

§ 35. Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος (ἡ βυζαντινὸν κράτος).

Ἰουστινιανός.

Ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας αὐτοκρατόρων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἄξιος λόγου ἀνεδείχθη ὁ εἰρημένος Ἰουστινιανός (527—555). ἔχων οὗτος δύο ἄξιους στρατηγούς, τὸν Βελισάριον καὶ τὸν Ναρσῆν, ἡδυνήθη δι' αὐτῶν ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἀπειλοῦντας καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο ἐχθροὺς, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσχυρὸν, καὶ νὰ ἐνώσῃ πάλιν μὲ αὐτὸ τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθείσας χώρας ὡς ἐξῆς.

Τὸν ἐν Ἰταλίᾳ καταλύσαντα τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν Ὀδόακρον ἀνατρέψας ὁ τῶν Ὀστρογότθων βασιλεὺς Θεωδέρικος, κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Ζήνωνος, ἔλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, ἀναγνωρίζων ὅμως τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὡς κυριάρχην τῆς Ἰταλίας. Στερεωθεὶς δὲ ὁ Θεωδέρικος εἰς τὸν θρόνον καὶ συνάψας συμμαχίας μὲ ἄλλα ἔθνη, κατέστη ἀπόλυτος ἐξουσιαστὴς τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλων παρακειμένων χωρῶν. Ἐκτοτε ἔμεινεν ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν Ὀστρογότθων κατεχομένη. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισάριος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν μεθριοῶν τῆς αὐτοκρατορίας, καταβαλὼν καὶ ἐξαφανίσας καὶ τοὺς Βανδῆλους ἐν Ἀφρικῇ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν τῷ 536 μ. Χ. καὶ προέβη ἀκωλύτως μέχρι Νεαπόλεως· εὐρὼν δὲ ἐνταῦθα ἀντίστασιν, καταβάλλει αὐτὴν καὶ κυριεύει τὴν πόλιν. Προχωρήσας δὲ κυριεύει καὶ τὴν Ρώμην, ὅπου πολιορκηθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῶν Γότθων, κατέρωθωσε διὰ τῆς ἐπιδεξιότητός του νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν. Πολιορκήσας δὲ τὴν τότε πρωτεύουσαν τῆς Ἰταλίας Ραβένναν καὶ κυριεύσας αὐτὴν (540 μ. Χ.), αἰχμαλωτίζει τὸν βασιλέα τῶν Γότθων Οὐτίγην ἢ Βιτιγέζην, καὶ φέρει αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν· εἶτα δὲ διοικεὶ τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ τότε, εἴτε διότι τὸν ἐφοβήθη ὁ αὐτοκράτωρ, εἴτε ἐκ συκοφαντιῶν ἢ φθόνου πρὸς αὐτὸν, τὸν ἀνεκάλεσεν. Οἱ δὲ Γότθοι ἐκλέξαντες βασιλέα τῶν τῶν Γωτίλων (541 μ. Χ.), ἐκυρίευσαν πάλιν σχεδὸν ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπεμψε μὲν ἐκεῖσε καὶ πάλιν τὸν στρατηγὸν τοῦ τοῦτον (544), ἀλλὰ μὲ εὐάριθμον στρατὸν καὶ ἀνευ χρημάτων. Μὴ δυνήθεις δὲ οὕτω νὰ κατορθώσῃ τι ἄξιον τῆς ἐπιθυμίας του, ἐζήτησε ν' ἀνακληθῇ καὶ ἀνεκλήθη (549 μ. Χ.). Τὸν Βελισάριον διεδέχθη ὁ Ναρσῆς, ὁ ἕτερος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς ὃν ἐδόθησαν καὶ χρήματα καὶ στρατεύματα. Οἱ Γότθοι, καίπερ ἀνδρείως ἀντισταθέντες, ἡττήθησαν ὁμως ἐπὶ τέλους, φονευθέντος καὶ τοῦ Γωτίλα, καὶ οὕτως ἡ πολλὰ παθοῦσα Ἰταλία ἔγεινε μετὰ ταῦτα ἐπαρχία τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἐστελλετο εἰς διοίκησιν αὐτῆς ἑξαρχος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐδρεύων ἐν Ραβέννῃ. Πρῶτος ἑξαρχος ἔγεινεν ὁ Ναρσῆς (554 μ. Χ.). Κατὰ δὲ τὸ 568 ἔτος μ. Χ. ἄλλο στίφος βαρβάρων, οἱ Λογγο-

βάρβοι, κατελθόντες ἐκ Γερμανίας, κατέκτησαν τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Ἀλβούτον, κατὰ πρόκλησιν, ὡς ἱστοροῦσι, τοῦ Ναρσῆ, διότι προσβλητικῶς τὸν ἀνεκάλεσεν ὁ διάδοχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰουστίνος Β', ἐπειδὴ διώκει τυραννικῶς τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος του νόμους σοφοῦς, καὶ ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, πυρποληθέντος τοῦ πρώτου, ὃν εἶχεν οἰκοδομήσει Κωνσταντίνος ὁ Μέγας. Εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν αὐτοῦ, ἔξ ἔτη διαρκέσασαν, εἰργάζοντο δέκα χιλιάδες ἀνθρώπων. Ἐν γένει δὲ ὑπῆρξεν ὁ Ἰουστινιανὸς ζηλωτὴς τῶν καλῶν καὶ προσπάτης τῆς χριστιανικῆς πίσεως.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἤκμαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἀλληλομαχία δύο φατριῶν, τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Γαλαζίων, γεννηθεισῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ ἀγώνων, καὶ ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ἡνιόχων οὕτως ὀνομασθεισῶν· μετὰ πολλὴν δὲ ἀλληλοσφαγίαν, 30, 000 θανατωθέντων ἐκ τῶν Πρασίνων (452 μ. Χ.), μόλις ἤδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὰς δύο αὐτὰς φατρίας ὁ Ἰουστινιανός.

Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπετίθετο, ὅτι ἡ μέταξ (σηρικὸν νῆμα) ἦτο προϊόν δένδρου ἐν Ἰνδίᾳ· ὀλίγοι δ' ἐφόρουν σηρικὰ ἐνδύματα διὰ τὸ ὑπέρογκον τῆς ἀξίας των. Μαθὼν ὁ Ἰουστινιανὸς παρὰ δύο μοναχῶν τὴν φύσιν τῆς μετὰξης καὶ τὴν βομβυκοτροφίαν, καὶ λαβὼν δι' αὐτῶν ὠά (κουκουλόσπορον), συνέστησε μεταξουργεῖον εἰς τὸ κράτος τοῦ· ἀλλ' ἐτήρει μυσικὴν τὴν ἀνατροφὴν τῶν μεταξοσκωλήκων τούτων. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1130 μ. Χ. βασιλεὺς τις τῆς Σικελίας, πολεμῶν πρὸς τὸν τότε τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου αὐτοκράτορα, συνέλαβε μεταξὺ ἄλλων καὶ πολλὰς χιλιάδας μεταξουργῶν καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ἰταλίαν ὡς αἰχμαλώτους. Ἐκ τούτων διεδόθη ἡ μεταξουργία εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκ ταύτης εἰς Ἰσπανίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1600 ἔτους εἰς Γαλλίαν, ἐκ Γαλλίας δὲ τῷ 1700 ἔτει εἰσήχθη εἰς Γερμανίαν.

Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες.

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἄξιον λόγου αὐτοκράτορα, μετὰ παρέλευσιν ἄλλων ἀσπιδάντων προκατόχων του, τὸν Ἡράκλειον. Ἀναβὰς οὗτος τὸν θρόνον 610 μ. Χ., ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὰ στρατιωτικά. Νικήσας δὲ τοὺς Πέρσας, εἵτινες ἐπὶ τοῦ ἀθλίου προκατόχου αὐτοῦ Φωκά εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Χαλκηδόνος νικηταί, ἀνέκτησε τὰς παρ' αὐτῶν ἀφαιρεθείσας χώρας καὶ τὸν τίμιον Σταυρὸν, τὸν ὁποῖον εἶχον λάβει πορθήσαντες τὴν Ἱερουσαλήμ· ἀνύψωσε δὲ αὐτὸν αὐθις ἐκεῖ μετὰ λαμπρᾶς τελετῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐορτάζει ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία τὴν 14 Σεπτεμβρίου. Οἱ μετὰ τοῦτον καὶ πρὸ τοῦ Λέοντος βασιλεύσαντες ἀπεδείχθησαν ἄθλιοι οἱ πλείστοι· εἰς μικρὰ δὲ ἀσχολούμενοι καὶ εἰς ἐσωτερικὰς ἐριδας ἀναμιγνυόμενοι ἄφιναν τοὺς Σαρακηνοὺς νὰ κυριεύωσι σημαντικὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 714—741, κατήργησεν ἀσε-

ὥς τὴν προσκύνῃσιν τῶν εἰκόνων καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν θρησκευτικὴν ἔριδα. Κατ'ὀρθωσεν οὗτος νὰ σώσῃ τὸ κράτος του, ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐλθόντων μέχρις αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατακαύσας τὰ πλείστα τῶν πλοίων των διὰ τοῦ λεγομένου ἑλληνικοῦ ὕγρου πυρός. Τὸ τοιοῦτον πῦρ ἐπενόησεν ὁ ἐκ Συρίας Ἕλλην Καλλίνικος, ἔκαιε δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ, διότι ἐτήρηθη μυστικὴ ἡ κατασκευή του.

Τὸν Λέοντα Γ' Ἰσαυρον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντίνος ὁ Κοπρώνυμος, 741 μ. Χ., ὅστις ἦτο ἐπίσης εἰκονομάχος· καὶ ἐφάνη μὲν οὗτος εὐτυχῆς ἐν τοῖς κατὰ τῶν Σαρακηνῶν (Ἀράβων) πολέμοις, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ οἱ Λογγοβάρδοι τοῦ ἀφῆρσαν τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἐξαρχίαν του.

Ὁ υἱὸς του Λέων ὁ Δ' (775) ἦτο ἐπίσης εἰκονομάχος· ἔστεψε δὲ διάδοχόν του τὸν δεκαετῆ υἱόν του Κωνσταντῖνον τὸν 5' βασιλεύσαντα ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς του Εἰρήνης Ἀθηναίας, ἥτις συγκαλέσασα εἰς Νίκαιαν οἰκουμένην Σύνοδον (787), ἐπανήγαγε τὴν προσκύνῃσιν τῶν ἁγίων εἰκόνων. Δολοφονηθέντος δὲ τοῦ υἱοῦ τῆς, διεδέχθη αὐτὸν τῷ 797. Ἐπιθυμήσασα δὲ νὰ ἐνώσῃ αὐτῆς τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν βασίλειον, ἐζήτησεν ἄνδρα Κάρολον τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Φράγκων· ἀλλ' οἱ πρόκριτοι ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα Νικηφόρον τὸν τότε λογοθέτην, ἡ δὲ Εἰρήνη ἐξωρίσθη εἰς Λέσβον (802 μ. Χ.). Τοῦτον δὲ ὑπεχρέωσαν οἱ Ἄραβες, εἰσβαλόντες εἰς τὰς χώρας του, νὰ τοῖς πληρώσῃ φόρον· ἐφονεύθη δὲ πολεμῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους (811).

Περὶ τὴν Η' ἑκατονταετηρίδα Σλαῦοι διαφόρων φυλῶν, προχωρήσαντες εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀνemieχθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὀλιγότεροι τούτων ὄντες, ἀπέμαθον τῷ χρόνῳ τὴν γλῶσσάν των, ἐτήρησαν δὲ αὐτὴν μόνον οἱ ἐν ταῖς βορειοτέραις χώραις μέιναντες, διότι ἦσαν περισσότεροι τῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ προχωρησάντων.

Τῷ 867 ἀναβὰς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, πρῶτος γνήσιος Ἕλλην αὐτοκράτωρ, ἐπήνεγκε σημαντικὰς βελτιώσεις, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, καὶ μετεχειρίσθη εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα μόνον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνῶ πρότερον ἐγράφοντο καὶ λατινιστί. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς μέχρι περάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξηλείφθη ἡ ἔως τότε εἰς τινὰ μέρη ἐπικρατοῦσα εἰδωλολατρεία. Διάδοχος τούτου ἔγεινεν ὁ υἱὸς του Λέων ὁ 5', ὁ ἐπνομασθεὶς σοφός, προσατεύσας τὰ γράμματα καὶ συμπληρώσας τὴν νομοθεσίαν τοῦ πατρὸς του.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ βυζαντινοῦ βασιλείου ὁ μὲν Νικηφόρος Φωκᾶς (963—969) ἐνίκησε τοὺς Σαρακηνούς καὶ ἀνέκτησε τὴν παρ' αὐτῶν τότε κατεχομένην Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον. πρὶν ἔτι βασιλεύσῃ, ατρατηγὸς ὢν, ὁ δὲ Ἰωάννης Τσιμικτῆς (969—976) καθυπέταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀνέκτησε τόπους, τοὺς ὁποίους εἶχον κυριεύσει οἱ Σαρακενοὶ, ἐνίκησε δὲ καὶ τοὺς Ῥώσους. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ τρισεγγονος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος Βασίλειος ὁ Β', ὅστις ἐπωνομάσθη

Βουλγαροκτόνος, διότι τοὺς δοκιμάσαντας ν' ἀποστατήσωσι Βουλγάρους καθυποτάξας, συνεχώνευsen αὐτοὺς· τέλος εἰς τὸ βασιλείον του δλοκληρώς. Οὗτος κατηνάγκασε καὶ τοὺς Ἀράβας νὰ πληρώνωσιν εἰς αὐτὸν φόρον.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων περιώνυμος ἔγινεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς (1081—1118). Οὗτος ἀνέκτησε τὰς χώρας, αἷ εἶχον ἀφαιρέσει πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀνέστησε βαθμυδὸν εἰς τὴν προτέραν του δύναμιν τὸ βασιλείον.

Ἀπὸ τούτου ἀρχεται ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν καὶ ἐπὶ τούτου ἔγινεν ἡ πρώτη σταυροφορία.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευsen ὁ Ἰωάννης Κομνηνὸς (1118—1143) καὶ ὁ Μανουὴλ Κομνηνὸς (1143—1181), ἀμφοτέροι τηρήσαντες τὸ βασιλείον σεβαστόν. Οἱ μετὰ τούτους ἄλλοι Κομνηνοὶ διὰ τὰς ἀλλυλομαχίας των ἐξησθένησαν μὲν τὸ βασιλείον, ἀλλὰ διετήρησαν ὅπωςδήποτε τὴν δυναστείαν των μέχρι τοῦ 1185.

Χωρισμὸς Ἐκκλησιῶν.

Ἀπὸ τῆς πατριαρχίας ἤδη τοῦ πολυμαθεστάτου Φωτίου, 886 μ. Χ., ἀποτυχοῦσα ἡ ἐν Ῥώμῃ παπικὴ ἀρχὴ νὰ ἐπεκτείνῃ, ὅπως πρὸ καιροῦ ἐνῆργει ἐκ φιλαρχίας, τὴν ἐξουσίαν της καὶ εἰς τὴν ἀνατολήν, ὅπως εἶγεν αὐτὴν ἐν τῇ δύσει, ἤρχισεν ἀπομακρυνομένη τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας δι' ἐρίδων καὶ καινοτομιῶν εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ δόγματα· ἐνόθευσεν ἰδίως τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, προσθέσασα εἰς αὐτὸ ἐσφαλμένως ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ».

Ὁ ἀρξάμενος ἔκτοτε χωρισμὸς ἔγινεν τέλειος ἐπὶ τοῦ ὑστερώτερον πατριαρχεύσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεργίου (998) καὶ ἐστερωώθη ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μιχαὴλ Κυρουλαρίου (1038). Ἐκτοτε οὐδεμία πλέον ὑπῆρξεν ἐκκλησιαστικὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας.

§ 55. Λατίνων δυναστεία ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ Ἰσαάκιος Ἄγγελος, βασιλεύσας πρὸ 1185, κατέστη εὐάρεστος εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν πραότητά του, ἀλλ' ἦτο ἀδυνάτου χαρακτῆρος καὶ φιλήδονος· ἐξεθρόνισε δὲ αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος Ἄγγελος (1195) καὶ τυφλώσας αὐτὸν τὸν ἐφυλάκισεν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἀλέξιος Δ' ἐκφυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσῆλθεν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τοὺς Γάλλους σταυροφόρους καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν των ὑπὲρ τοῦ πατρὸς του καὶ ἑαυτοῦ. Ἐλθόντες οὗτοι διὰ θαλάσσης ὑπὸ τὸν Δόγην Ἀνδρόνικον καὶ κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐγκατέστησαν εἰς τὸν θρόνον πάλιν τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν του, φυγόντος τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ταραχαί, Ἀλέξιος Δούκας, ὁ ἐπονομασθεὶς Μούρτζουφλος, ἐφόνευσεν τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον Δ' καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχὴν (1204). Μαθόντες τοῦτο οἱ σταυροφόροι ἐκυρίευσαν ἐκ δευτέρου τὴν Κωνσταντινούπολιν, προεχίρουν αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον Κόμητα τῆς Φλανδρίας Βαλδουίνον

(1204) καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Λατίνους δὲ καὶ Φράγκους ὠνόμαζον τότε πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς δύσεως ξένους. Ὁ Βυλδουίνος συλλαβὼν ἀπεκεφάλισε τὸν Μούρτζουφλον, καὶ κατηνάγκασε τὸν Ἀλέξιον Γ' νὰ φύγῃ. Πρὶν δὲ καταστήσωσιν οἱ σταυροφόροι τὸν Βυλδουίνον, ὁ λαὸς ἀνηγόρευσε τὴν νύκτα αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν Δάσκαριν, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατέστησε καθέδραν τοῦ τῆν Νίκαιαν, ἀναγνωρισθεὶς αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ ἐγγονος Ἀνδρονίκου τοῦ Α' Ἀλέξιος Α' Κομνηνὸς ἔστησε τὸν θρόνον ἰδίου βασιλείου εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Μιχαὴλ δὲ ὁ Κομνηνὸς ἐγένετο δεσπότης τῆς Ἠπείρου.

Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατενεμήθησαν ἤδη εἰς τοὺς ἄλλους ἡγήτορας τῶν σταυροφόρων Ἐνετοὺς καὶ Γάλλους, ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει ν' ἀναγνωρίζωσιν ὡς κυριάρχων τὸν αὐτοκράτορα· οὕτω δὲ τὸ κράτος τοῦτο διχρέθη εἰς πολλὰς ἡγεμονίας· καὶ ὁ μὲν Βονιφάτιος ἔλαβε χώρας ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὰς ὁποίας ὅμως ἀντήλλαξε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κατέλαβεν οὕτω μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐξετάθη ὑπερώτερον μέχρι αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου. Τούτου δὲ θανόντος, ὁ μὲν Γοδωφρεῖδος ὁ Βιλλαρδουίνος συνέστησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Κορίνθου, ὁ δὲ Ὄθων Δελαρόχιος ἐκ Βουρογουνδίας τὴν τῶν Ἀθηνῶν. Μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοι λιμένες τοῦ βασιλείου καὶ αἱ νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἐνετοὺς, καὶ εἰς ἄλλους δὲ ἄλλα μέρη. Ἐπειδὴ δὲ, ἕνεκα τῆς εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας διαιρέσεως τοῦ λατινικοῦ τούτου κράτους καὶ τῆς μεταξὺ τῶν ἐξουσιαστῶν Φράγκων καὶ Ἑλλήνων θρησκευτικῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ ἐντεῦθεν μίσους, κατέφευγον οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁμοπίστους ἡγεμόνας, κατελύθη ταχέως ἡ τῶν Φράγκων δυναστεία, ἀλλὰ δὲν ἀνεστήθη πλέον ὁλόκληρον τὸ βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτοκράτορας, διότι οἱ Ἐνετοὶ καὶ μικροὶ ἄλλοι ἡγεμόνες Φράγκοι κατεῖχον, ὡς εἴρηται, πολλὰ μέρη αὐτοῦ.

§ 56. Παρακμὴ καὶ τέλος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἢ Φράγκων διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1261 κατελύθη ὁλοκλήρως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου κυριεύσαντος τὴν Ἠπείρον, τὴν Αἰτωλίαν, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, καὶ τέλος αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1261. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον ἤρχισε τότε νὰ ἀπειλῇται σπουδαίως καὶ ὑπὸ τῶν ἐξαπλούντων ὁσμηραὶ τὴν ἐξουσίαν τῶν εἰς τὴν Ἀνατολὴν *Τούρκων*, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ἡγεμὼν Σουλτάνος Ὄσμὰν ἔστησεν ἤδη τὸν θρόνον τοῦ εἰς Προῦσαν τῆς Βιθυνίας. Ὁ δὲ Σουλτάνος Βαγιαζίτης (τῷ 1381), βασιλεύοντος τοῦ Μανουὴλ τοῦ β' ἐκυρίευσεν πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ βασιλείου καὶ ἐπολιόρκησε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἤθελε δὲ ἕως καὶ ταύτην κυριεύσει, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο διώκτης αὐτοῦ ἄλλος ἐπίσημος κατακτητὴς, ὁ Ταμερλάνος.

Οἱ Τούρκοι, ἀπαιχλαγέντες τοῦ τρομεροῦ τούτου ἔχθρου, ἐξηκολούθουν κυριεύοντες τὰς τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου χώρας. Ἐν Ἠπείρῳ δὲ μόνον

ἐπολεμήθησαν γενναίως ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ὃν Σκενδέρμπεην οἱ Τούρκοι ὠνόμασαν διὰ τὴν ἀνδρίαν του (δηλαδή ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον). Ὁ Γεώργιος οὗτος ἦτο Ἕλλην, υἱὸς Ἰωάννου τοῦ Καστριώτου ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας, κατετρόπως δὲ τρεῖς, τῷ 1447, 1449 καὶ 1450, πολυάριθμον τουρκικὸν στρατὸν καὶ κατηνάγκαζεν ἐκάστοτε τοὺς Τούρκους νὰ ἐπανακάμπωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν ἄπρακτοι.

Βασιλεύσαντος τῷ 1448 ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου Δραγάση, ὁ τότε Σουλτάνος τῶν Τούρκων Μωάμεθ ὁ Β' ἐπολιόρησεν αὐτὴν τῷ 1453 κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μὲ στρατὸν 300, 000 ἀνδρῶν καὶ 400 πλοίων. Οἱ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντάστησαν πεισματωδῶς καὶ μὲ μοναδικὴν ἀνδρίαν εἰς τοὺς πολιορκητὰς ἐπὶ πέντε ἔτος ἐξῆς μάλιστα· ἀλλ' ἐκυρίευσεν αὕτη τὴν 29 τοῦ Μαΐου 1453 ἔτους, πεσόντος γενναίως μαχόμενου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ οὕτω κατελύθη ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία. Ὁ αὐτὸς δὲ Μωάμεθ ἐκυρίευσεν κατόπιν τῷ 1462 καὶ τὴν Τραπεζοῦντα, τῆς ὁποίας ὁ ἔσχατος βασιλεὺς ἦτο Δαβίδ ὁ Κομνηνός.

§ 57. Ἀραβες. Μωάμεθ.

Οἱ Ἀραβες εἶναι ἔθνος ἀρχαιότατον καταγόμενον κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Ἀγαρ. Ὅθεν ἀπὸ μὲν τοῦ Ἰσμαὴλ ὠνομάσθησαν Ἰσμαηλῖται, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀγαρ Ἀγαρηνοὶ, Σαρακηνοὶ δὲ ἀπὸ τινος ὁμωνύμου ἐν Ἀραβίᾳ φυλῆς. Διηροῦντο δὲ εἰς φυλάς, ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἀνεδείχθη ἡ τῶν Χουρεϊσιτῶν, τῆς ὁποίας κλάδοι ἦσαν οἱ Χχισμῖται, ὀνομασθέντες οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου τῶν Χασίμ. Τοῦτου δισέγγονος ἦτο ὁ Μωάμεθ, γεννηθεὶς τῷ 571 μ. Χ. εἰς Μέκκαν, ἐπίσημον πόλιν τῆς Ἀραβίας, ἱερὰν θεωρουμένην, διότι ἐν αὐτῇ ἐτιμᾶτο ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέλας τις λίθος, Κααθὲ ὀνομαζόμενος καὶ κείμενος ἐν τόπῳ περικεκλεισμένῳ ὑπὸ τεσσάρων τοίχων. Τεσσαρακοντούτης γενόμενος ὁ Μωάμεθ, ἐκήρυττε μετὰ τῶν ὁμοφύλων του, ὅτι ἀπεσταλὴ εἰς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ, ὅστις τὸν προσέταξε νὰ ἀποκαταστήτῃ τὴν τῶν προγόνων του παλαιὰν θρησκείαν. Εὐρὼν δὲ πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς πολεμίους τοῦ κηρύγματός του, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ διὰ νυκτὸς ἐκ τῆς Μέκκας καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Μεδίναν, ἄλλην ταύτην τῆς Ἀραβίας πόλιν. Ἀφ' οὗ δὲ κατώρθωσε νὰ ποιήσῃ ἱκανοὺς προσηλύτους εἰς Μεδίναν, ἐξεστράτευσεν μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Μέκκας καὶ κυριεύσας αὐτήν, ἐξήπλωσε τὴν θρησκείαν του, τὴν Ἰσλὰμ ὀνομασθεῖσαν, διὰ τῶν ὅπλων καὶ τῆς διδασκαλίας. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ὑπέταξεν ἅπαν τὴν Ἀραβίαν καὶ κατόπιν τὴν Συρίαν καὶ τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ χώραν. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ ὠνομάζοντο Μουσουλμάνοι, ὅ ἐστι Θεοσεβεῖς. Ἀπέθανεν δὲ ὁ Μωάμεθ καὶ ἐτάφη ἐν Μεδίνῃ (632) συστήσας εἰς τοὺς διαδόχους του τὴν διὰ τῶν ὅπλων διάδοσιν τῆς θρησκείας του. Τὸ σῶμά του δὲ μετεκομίσθη ὕστερον εἰς Μέκκαν, ὅπου θεωρεῖ χρέος

του πᾶς εὐσεβῆς Μουσουλμάνος νὰ μεταβαίῃ τοῦλάχιστον ἅπαξ τοῦ βίου του νὰ προσκυνήσῃ.

Τὸν Μωάμεθ διεδέχθη ὁ πενθερός του Ἀβουβεκὴρ, ὅστις συνέλεξε τὰ διάφορα χειρόγραφα τεμάχια τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς ἓν βιβλίον, ὀνομασθὲν Κοράνιον (Κχοῦρ — ἄν), τὸ ὁποῖον εἶναι ἔως τώρα τὸ ταμεῖον τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ἐξακολουθῶν ὁ Ἀβουβεκὴρ τὰς κατακτήσεις, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωάμεθ, ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ καθυπέταξε μέρος τῆς Παλαιστίνης. Ὀνομάσθησαν δὲ οἱ τοῦ Μωάμεθ διάδοχοι Καλίφαι. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀβουβεκὴρ, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ὁμάρ.

§ 58. Καλίφαι.

Αἱ τῶν Σαρακηνῶν κατακτήσεις.

Ὁ Ὁμάρ κατέκτησε τὰς χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, Συρίαν, Φοινίκην, Μεσοποταμίαν καὶ Χαλδαίαν. Μετὰ διετὴ δὲ ἐκστρατείαν ὑπέταξε τὴν Περσίαν καὶ ἐξήλειψε τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ζωροάστρου θρησκείαν, τῆς ὁποίας ἔγνος μένει εἰσέτι μικρά τις κοινωνία, ἡ τῶν Γουέβρων. Προσέτι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Λιβύη καὶ ἡ Νουμιδία μετ' ὀλίγον ἔγειναν σαρακηνικὰ βασίλεια. Ἐν τῇ εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐκστρατείᾳ οἱ ἀντιστράτηγοι τοῦ Ὁμάρ ἔκαυσαν τὴν περίφημον ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν εἶχε συγκροτήσει Πτολεμαῖος ὁ Φιλάделφος, δίσχυριζόμενοι, ὅτι πᾶσα γνῶσις ἀναγκαία πρὸς σωτηρίαν ἐξησφαλίσθη διὰ τοῦ Κορανίου καὶ ἐπομένως πᾶσα ἄλλη μάθησις ἦτο ματαία καὶ περιττή, ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἐν τῷ Κορανίῳ.

Τὸν Ὁμάρ διεδέχθη ὁ Καλίφης Ὁθμάνος, ὅστις καθυπέταξε τὴν Βακτριανὴν, τὴν Ταρταρίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἔπειτα μεταβὰς εἰς Σικελίαν κατετρόμαξε τὰ ἰταλικά κράτη.

Ἵσπερον ἔγεινε Καλίφης ὁ καὶ μέχρι σήμερον σεβαστὸς εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς Ἀλῆς, γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ. Οὗτος μετέθεσε τὴν ἔδραν τῆς σαρακηνικῆς ἐξουσίας ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην Κούφφαν.

Μετὰ τὸν Ἀλῆ ἐξηκολούθησαν διαδοχικῶς δεκαεννέα Καλίφαι ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ὁμάρ καλούμενοι Ὁμιάδαι· ἔπειτα δὲ ἦλθεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν, ἐξ ἁρρένων ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ Μανσοῦρ, ὁ δεῦτερος Καλίφης τῆς γενεᾶς ταύτης, μετέφερε τὴν ἔδραν τοῦ Καλιφάτου εἰς Βαγδάτιον καὶ ἔκτοτε ἤρχισαν οἱ Σαρακηνοὶ νὰ διακρίνονται ἐπὶ φιλολογίᾳ καὶ ἐπιστήμασι, αἵτινες ὥς καὶ ἡ καλλιτεχνία ἤκμασαν παρ' αὐτοῖς· ἐπὶ Ἀχρὸν ἁλ' Ῥασσίδ, συγχρόνον Καρόλου τοῦ Μεγάλου, μάλιστα δὲ ἡ χημεία, ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ ἀστρονομία.

Οἱ Καλίφαι θεμελιώσαντες τὸ βασίλειον τοῦ Μαρόκου διέβησαν ἐκεῖθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἔνθα καθυπέταξαν τοὺς ἐν αὐτῇ Γότθους, ἀλλ' ἀφῆκαν αὐτοὺς νὰ ἔχωσι τοὺς νόμους των καὶ τὴν περιουσίαν των. Τινὲς δὲ τῶν Γότθων τούτων κατέφυγον εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰσπανίας μέρη, τηρήσαντες ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν των. Οἱ Σαρακηνοὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀναφέρον-

ται συνήθως ὑπὸ τὸ ὄνομα Μαῦροι (Μαυρούσιοι), ἐπειδὴ ἦσαν ἀνάμικτος λαὸς ἐξ Ἀράβων καὶ Ἀφρικανῶν. Κυριεύσαντες τὴν Ἰσπανίαν, προέβησαν (732) πέραν τῶν Πυρηναιῶν ὁρέων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπεκρούσθησαν ἐν τῇ μεταξὺ Πικταυῶν καὶ Τορώων γενομένη μεγάλῃ μάχῃ, κατὰ κράτος ἡττηθέντες ὑπὸ τοῦ Καρόλου υἱοῦ τοῦ Πιπίνου, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Εὐρώπη ἀπὸ τοῦ μωαμεθανισμοῦ. Ἔνεκα δὲ τῆς νίκης τοῦ ταύτης ὁ Κάρολος ὠνομάσθη Μάρτελος, ἥτοι σφύρα. Μετὰ ταῦτα οἱ φράγκοι ἐκυρίευσαν τὴν Βαρκελώναν καὶ ὅλην τὴν Καταλωνίαν (804). Ἐνῷ δὲ οἱ Μαῦροι ὠπισθοχώρουν ἐκ τῶν ἀρκτικῶν τῆς Ἰσπανίας μερῶν, οἱ συμπατριῶται αὐτῶν εἶχον ἀποκαταστήσει ἰσχυρὸν βασιλεῖον εἰς τὰ μεσημβρινά. Ὁ Ἀβδουρράχμάνης, τελευταῖος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὁμάρ, ἀνώτατος ἄρχων τῶν κτήσεων τῶν Μαύρων, κατέστησε τὴν Κορδόβην πρωτεύουσαν περιφανοῦς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ 750 περίπου ἔτους μέχρι τοῦ 950 μ. Χ. ὑπῆρξεν ἡ λαμπρὰ ἐποχὴ τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Σαρακηνοὶ ἐξέτειναν ἔτι τὰς κατακτήσεις των καὶ διέδωσαν τὴν μωαμεθανικὴν θρησκείαν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Μεσογείου. Κατασταθέντες δὲ εἰς Σικελίαν, ἐπλευσαν ἐντὸς τοῦ Τιβέρεως καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Ῥώμην. Ἄλλ' ἐνῷ περιέμενον οὗτοι ἐπικουρίαν, Λέων δ' Δ'. (Πάπας (827—855), μετεχειρίσθη τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν, καὶ ἐξήπλωσε σιδηρὰς ἀλύσεις ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Τιβέρεως· τῶν ἐπιδραμόντων δ' ἐνταῦθα Σαρακηνῶν οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ἡχμαλωτίσθησαν.

Καθυποτάξαντες οἱ Σαρακηνοὶ τὴν Περσίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Η'. αἰῶνος μ. Χ. προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν Τούρκους ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν μωαμεθανισμόν ἀσπασαμένων. Προελθόντες δὲ οἱ Τούρκοι οὗτοι βαθμηδὸν εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ λαβόντες διοικήσεις, ἀπεστάτησαν καὶ ἔγειναν ἡγεμόνες αὐτόνομοι, σφετερισθέντες βαθμηδὸν τὴν κοσμικὴν τῶν Καλιφῶν ἐξουσίαν, καὶ ἀφῆσαντες εἰς αὐτοὺς τὸ ὄνομα μόνον καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θρησκευ-
ματός των.

Ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ αὐτοκρατορία τῶν Μαύρων διεμελίσθη κατὰ τὸ 1027 ἔτος, καὶ κατὰ τὸ 1221 τὸ βασιλεῖον τῆς Γρενάδης κατελύθη. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Μωάμεθ Ἀλχαμάρ ἐθεμελίωσεν ἐκ νέου τὸ βασιλεῖον τῆς Γρενάδης, καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ 16^{ου} αἰῶνος. Ὁ τότε δὲ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Καστίλιας Φερδινάνδος καὶ ἡ γυνὴ του Ἰσαβέλλα ἐκυρίευσαν τὴν Γρενάδην μετὰ διετῆ πολιορκίαν (1492).

Κυριαρχήσαντες ἐπὶ ἑπτακοσίους ἑνιαυτοὺς οἱ Μαῦροι ἐν Ἰσπανίᾳ, δὲν ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ τόπου· ἔμειναν δὲ διεσπαρμένοι εἰς διαφόρους ἐπαρχίας αὐτῆς, διατηροῦντες τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διακρίνοντα αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Ἰσπανῶν, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά των, καὶ πρὸ πάντων τὴν θρησκείαν των. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐδιώχθησαν ἐκείθεν.

§ 59. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσάγεται εἰς Γερμανίαν.

Ἡ παπικὴ ἐξουσία. Λογγοβάρδοι.

Ἡ Γερμανία κατὰ τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς χρόνους, ὅτε ἔγινε γνωστὴ ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ κράτη, ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ μικρὰ ἔθνη καὶ ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἐδιοικοῦντο ὑπὸ περιωρισμένην τὴν ἐξουσίαν ἔχόντων βασιλέων, ἄλλα δὲ ὑπὸ ἀπολύτων μοναρχῶν. Τινὲς τῶν ἡγεμόνων τῶν ἦσαν αἰρετοὶ, ἄλλοι δὲ διαδοχικοί. Πολλὰ τῶν κρατῶν τούτων συνηώνοντο πολλάκις ὑπὸ ἓνα ἀρχηγὸν ἐν καιρῷ πολέμου.

Ὁ βίος αὐτῶν ἦτο ἀπλοῦς καὶ λιτότατος· ἦταν δὲ χρηστοθεστάτοι καὶ εἰς τὸ θρησκευμα αὐτῶν πιστοὶ καὶ εὐλαβεῖς. Ἐπίστευον εἰς τὴν μετεμψύχωσιν καὶ ἐθεώρουν τὸν ἥλιον ὡς θεὸν ὑπέρτατον καὶ μὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὠνόμαζον τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν. Τὰς θυσίας τῶν ἐποιοῦν εἰς τὰ ἄλση, καὶ ἔθυσον οὐ μόνον κτήνη, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους, ἐκ τῶν δούλων αὐτῶν ἢ τῶν κακούργων. Ἡ πίστις, ὅτι ἡ ψυχὴ τῶν μέλλει νὰ ἐμψυχώσῃ ἄλλα σώματα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, καθίστα αὐτοὺς ἀτρομήτους καὶ προθύμους νὰ θυσιάῳσι τὴν ζωὴν τῶν ἐν ἐκτάκτοις ἀνάγκαις.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ὁ βίος αὐτῶν πρὶν ἢ καταβληθῶσιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εὗρον παρ' αὐτοῖς τόσῃ ἀντίστασιν, ὥστε εὐχαριστήθησαν νὰ ἔχωσιν ὡς ὄριον τῶν ἐκεῖ κατακτῆσεών των τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δανούβιον. Ἐκτίσαν δὲ ὀχυρὰ φρούρια καὶ ἔθεσαν φρουράς εἰς τὰς ὄχθας ἀμφοτέρων τούτων τῶν ποταμῶν, ἵνα ἐμποδίσωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων βαρβάρων τούτων λαῶν, ὅπερ ὁμῶς δὲν κατωρθώθη.

Ἡ σπουδαιότατη πασῶν τῶν μεταβολῶν ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ἡ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. ἤτις μετὰ πολλὰς προσπάθειας ἐπραγματοποιήθη οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ Καρόλου Μαρτέλου καὶ ἐπὶ Πιπίνου ἀκμάσαντος Οὐτνφρέλδου, τοῦ ὕστερον ὀνομασθέντος ἁγίου Βονιφατίου, μοναχοῦ Ἀγγλου. Οὗτος ἐβάπτισε πολλοὺς Γερμανοὺς, καὶ ἐθεμελίωσε πολλὰς ἐπισκοπὰς εἰς Φραγκονίαν, Βυαρλίαν καὶ Ἑσσην· ὅλας δὲ ταύτας κατέστησεν ὑποτελεῖς τοῦ Πάπα, ἐπισκόπου Ῥώμης τότε καλουμένου, ὅστις τοιοῦτοτρόπως ἀπέκτισε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν Γερμανίᾳ, ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ κλήρου αὐτῆς καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς. Τότε δὲ μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἤρχισε νὰ εἰσάγηται εἰς Γερμανίαν καὶ ἡ παιδεία.

§ 60. Γαλλία. Κάρολος ὁ Μέγας.

Οἱ Φράγκοι, γερμανικὴ φυλὴ, διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Φραγκμόνδον (418), ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν βόρειον Γαλατίαν καὶ ἐντεῦθεν ἐξαπλωθέντες ἐκυρίευσαν βαθμυδὸν πᾶσαν τὴν Γαλατίαν, παρ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Φραγκίαν καὶ ὑπὸ τὸν Κλόβιν βασι-

λέα αὐτῶν συνέστησαν τὸ βασίλειον τοῦτο (481), εἰς δ' ἐβασίλευσαν διαδοχικῶς τρεῖς κυρίως δυναστεῖαι ἀδιακόπως μέχρι τοῦ 1792.

Α'. Ἡ τῶν Μερovingian, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰσῆχθη εἰς Γαλλίαν ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἡττήθησαν οἱ εἰς Γαλλίαν πειραθέντες νὰ εἰσβάλωσι Σαρακηνοὶ ὑπὸ τοῦ ἀυλάρχου Καρόλου Μαρτέλου (732)· ἀλλ' ἡ νωθρότης τῶν ἐκ τῆς δυναστείας ταύτης τελευταίων βασιλέων ἐπέφερε τὴν κατὰ-λυσιν αὐτῆς (752). Β'. Ἡ τῶν Καρολιδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ διαπρέψας Κάρολος ὁ Μέγας (768 — 814) ἐξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐφ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην (ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω). Γ'. Οἱ Καπέται (987), ἐφ' ὧν ἐξετελέσθησαν μεγάλα γεγονότα, περὶ ὧν θὰ γείνη λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ὁ ἀυλάρχης (§ 59) Πιπῖνος ὁ μικρὸς (754—768) συγκαταθέσει τοῦ Πάπα Ζαχαρίου καθαιρέσας τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Χιλδερίκον, ἀνεδείχθη αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Ἀπὸ τοῦ Πιπίνου τούτου ἄρχεται ἡ τῶν Καρολιδῶν δυναστεία. Ἀποθανὼν οὗτος, ἀφῆκε δύο υἱούς, Κάρολον τὸν ἐπικληθέντα μέγαν καὶ τὸν Καρλομάνον, τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐπιζήσαντα. Μείνας οὕτω μονάρχης τῆς μεγάλης ταύτης μοναρχίας Κάρολος ὁ μέγας, ἀνεδείχθη καὶ μέγας κατακτητῆς καὶ ἐκπολιτευτῆς τοῦ βασιλείου του.

Τὸ κράτος Καρόλου τοῦ μεγάλου ἔγινεν ἤδη σχεδὸν τόσον εὐρὺ, ὅσον ἦτο τὸ παλαιὸν ῥωμαϊκὸν κράτος τῆς δύσεως, διότι, εἰ καὶ τοῦ ἔλειπον ἡ Ἀφρική καὶ ἡ μεγάλη Βρεττανία, εἰ καὶ εἶχε μόνον μέρος τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, κατεῖχεν ὅμως ὅλην τὴν Γερμανίαν, ἣν ἡ Ῥώμη δὲν ἠδυνήθη νὰ κατακτήσῃ. Ἐξαίρουμένων τῶν Ἀγγλο-Σαξῶνων, ὅλοι οἱ Γερμανικοὶ λαοί, ὅσοι δὲν εἶχον εἰσέτι διασπαρῆ, ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τὸ 800 ἔτος, ἦλθεν εἰς Ῥώμην νὰ καταβάλῃ ἀποστασίαν τινὰ καὶ νὰ στερεώσῃ τὸν Πάπαν, ὁ μὲν λαὸς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὁ δὲ Πάπας ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα.

Οὕτω λοιπὸν Κάρολος ὁ μέγας συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν κράτος πολλοὺς ἀνεξαρτήτους ἕως τότε λαοὺς, καὶ ὑπέταξεν αὐτοὺς εἰς νόμους, τοὺς ὁποίους συνέταττε μετὰ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του.

Ἐδῶκε δὲ ἐξαίρετον προσοχὴν καὶ εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἐθεμελίωσε σχολὰς καὶ ἐντὸς ἀκόμῃ τῶν μεγάρων του, καὶ παρעורίσκετο ἐνίοτε εἰς τὰς παραδόσεις· προσεκάλεσε δὲ πλησίον του τοὺς μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ διακεκριμένους ἄνδρας.

Ὁ μέγας οὗτος αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ 814 ἔτος μ. Χ., ἄγων τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπέθανεν εἰς Ἀκυσγράνον, ἐνθα ἡγάπα νὰ διατρίβῃ, ἔτη βασιλεύσας τεσσαράκοντα.

§ 61. Ἐρρίκος τῆς Σαξωνίας καὶ Ὅθων.

Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβὴς, υἱὸς καὶ διάδοχος Καρόλου τοῦ μεγάλου, ἦτο

χρηστός ἄνθρωπος καὶ ἐπιμελῶς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ
χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος
νὰ διατηρήσῃ συνηνωμένον τόσον μέγα κράτος διένειμεν αὐτὸ εἰς τοὺς
τρεῖς υἱοὺς τοῦ Λοθάριου, Πιπίνου καὶ Λουδοβίκου, τὸν ὕστερον ἐπι-
κληθέντα Γερμανόν· οὗτοι δὲ μετὰ διαφόρους ἀλληλομαχίας καὶ ἀφ' οὗ
ἀπέθανεν ὁ Πιπίνος καὶ ἀπῆλθῃς μέρος εἰς τὴν διανομὴν καὶ ὁ ἐκ δευ-
τέρου γυναικὸς τοῦ Λουδοβίκου υἱὸς Κάρολος ὁ φαλακρὸς, διήρσαν διὰ
τῆς ἐν Βεροδούνῳ συμβάσεώς των (843 μ. Χ.) τὴν φραγκικὴν μοναρ-
χίαν εἰς τρία αὐτόνομα κράτη, τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν
Ἰταλίαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Γερμανία, ὅτε ἀπέθανεν ἄκληρος Λουδοβί-
κος ὁ Γ', περιέπεσεν εἰς ἀταξίαν καὶ ἔνεκα τῶν διενέξεων περὶ διαδο-
χῆς τοῦ στέμματος, καταστάντος ἤδη ἐκλογικοῦ, καὶ ἔνεκα τῶν ἀλ-
ληλομαχιῶν τῶν ἰσχυρῶν μεγιστάνων. Τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ταρα-
χὴν ἐπηύξανον καὶ εἰσβολαὶ τῶν Οὐένδων καὶ τῶν Οὐγγρων, οἱ ὅποιοι
ἀκόμῃ δὲν εἶχον ὑποταχθῇ ἔντελῶς. Ἐκ τούτου ἐφαίνετο ὅτι τὸ βασι-
λεῖον ἐκινδύνευε νὰ κατακερματισθῇ εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη.

Κορράδος, ὁ δούξ τῶν Φράγκων, ἐκλεχθεὶς αὐτοκράτωρ τῷ 901 μ. Χ.,
δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα νὰ κυβερνήσῃ τὸ μέγα βασίλειον
τῆς Γερμανίας, διατελοῦν μάλιστα εἰς τοσαύτην ἀταξίαν. Κατὰ δὲ τὸ
919 μ. Χ. συνέστησεν ἀποθνήσκων ὡς διάδοχόν του τὸν ἕως τότε ἐχ-
θρόν του θεωρούμενον Ἐρρίκον τὸν Δοῦκα τῆς Σαξωνίας, τὸν ἐπονομα-
σθέντα ἐρνηθοθήραν, διότι ἠγάπα νὰ κυνηγῇ πτηνὰ. Ἀναθὰς οὗτος τὸν
θρόνον τῷ 919 μ. Χ., κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην ὅλων τῶν
Γερμανῶν ἡγεμόνων διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου αὐτοῦ ἥθους, καὶ νὰ διαλλά-
ξῃ καὶ ἐνώσῃ αὐτοὺς πάλιν. Οὗτος εἰσῆγαγε νόμους σοφοὺς, ἔκτισε
πολλὰ φρούρια, τὰ ὅποια κατεστάθησαν πόλεις μεγάλαι, κατετρόπως
τοὺς Οὐγγρους εἰς Μερσεβούργον, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Σλαῦους, τοὺς
Δανούς καὶ ἄλλους ἐχθροὺς του καὶ κατεδάμασε τοὺς ἀποστατήσαντας
Γάλλους, βοηθῆσας τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν ἀπλοῦν· ἀ-
πέθανε δὲ τῷ 936 μ. Χ.

Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη, κατὰ σύστασίν του, ὁ υἱὸς τοῦ Ὁθων ὁ
Α', ὁ διὰ τὰ κατορθώματά του ὀνομασθεὶς μέγας. Καταβάλων οὗτος
τὸν ἀποστατήσαντα ἀδελφόν του Ἐρρίκον, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὸ
δουκάτον τῆς Βαυαρίας καὶ ἠνάγκασε τὸν δοῦκα τῆς Βοημίας νὰ ὑπο-
ταχθῇ εἰς τὸ γερμανικὸν κράτος, καὶ τοὺς Βοημοὺς νὰ δεχθῶσι τὸν
χριστιανισμόν. Κατετρόπως πλησίον τῆς Λυγούστης τοὺς Οὐγγρους καὶ
ἐταπείνωσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας. Καθαίρσας δύο Πάπας ἐν Ἰτα-
λίᾳ, ἐστέφθη εἰς μὲν τὰ Μεδιόλανα βασιλεὺς τῆς Λομβαρδίας, εἰς δὲ
τὴν Ῥώμην αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων (962)· ἔκτοτε δὲ ἠνώθη ἡ
Ῥώμη μετὰ τὸ γερμανικὸν κράτος.

Πρὶν ἀποθάνῃ ὁ μέγας Ὁθων ἔστεψεν αὐτοκράτορα τὸν υἱόν του Ὁ-
θωνα Β'. Ἐκστρατεύσας δὲ οὗτος κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπηκόων τοῦ
βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν μεσημερινὴν Ἰταλίαν,

ἡττήθη κατὰ κράτος καὶ ὥς ἐκ θαύματος μόνος αὐτὸς σωθεὶς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς λύπης του (983 μ. Χ.) ἐν Ῥώμῃ.

§ 62. Νορμανδοί.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν διαδόχων Καρόλου τοῦ μεγάλου καὶ ἐκ τῶν ἀδιακόπων διενέξεων αὐτῶν ὠφελούμενοι οἱ Νορμανδοὶ εἰσέβαλλον συχνὰ εἰς Γαλλίαν καὶ τὰς Κάτω Χώρας καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ ἡδυνήθη μὲν Ἀλφρέδος ὁ μέγας (871) νὰ διώξῃ αὐτοὺς ἐξ Ἀγγλίας, ἀλλ' ὅμως πάλιν αὐτοὶ μετὰ καιρὸν ἐπανῆλθον (1014), ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κανούτου.

Μία τῶν συμμοριῶν τῶν Νορμανδῶν τούτων ἐγκατεστάθη εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Γαλλίας (τὴν Νορμανδίαν) καὶ ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμόν. Δούξ τις τοῦ ἔθνους τούτου, Οὐίλλιέλμος Α', ὁ ἐπονομασθεὶς κατακτητῆς, κατέλαβε τὴν Ἀγγλίαν (1066) καὶ κατένευμε τὴν γῆν εἰς τοὺς ὁπαδοὺς του, οἵτινες ἔγειναν οὕτως οἱ τῆς χώρας ταύτης ἀριστοκράται. Ὀλίγα δὲ πρότερον ἔτη, ἄλλος Νορμανδὸς ἀρχηγός, ὁ Ῥοβέρτος Γυϊσκάρδης, ἀφῆρσε παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν εἰς αὐτοὺς ἀνήκουσαν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν, ὅτε οἱ Νορμανδοὶ κατέκτησαν τὴν Σικελίαν παρὰ τῶν Ἀράβων.

§ 63. Δύναμις τῶν Παπῶν.

Γρηγόριος Ζ'. Ἑρρῆκος Δ'.

Οἱ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοποι ἰσχυρίζοντο ὅτι εἶναι διάδοχοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὠνομάσθησαν δὲ Πάπαι. Μετὰ τὴν διαίρεσιν μάλιστα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν, ἐζήτησαν νὰ ἄρχωσι καὶ νὰ ἦναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων τῆς χριστιανωσύνης ἐπισκόπων. Τῇ βοηθείᾳ δὲ τῶν ἰσχυρῶν βασιλέων τῶν Φράγκων, ἀπέβαλον τὴν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποταγὴν των (περὶ τὸ 800 μ. Χ.) καὶ ἐκυθέρνων ἀνεξαρτήτως τὴν εἰς αὐτοὺς παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φράγκων βασιλέων ἐν Ἰταλίᾳ χώραν (§ 59), ἥτις ἦτο ἡ πρώτη τῶν Παπῶν κοσμικὴ κτῆσις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἤρνεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀντιποιουμένην ὑπὸ τῶν Παπῶν ὑπεροχὴν, καὶ δι' ἄλλας δογματικὰς παραδρομάς των, ἀπесπάσθησαν οὗτοι ἀπὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ οὕτως ἡ ἐκκλησία διηρέθη εἰς δύο, ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν. Οἱ δὲ Πάπαι, ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀμαθείας, εἰς ἣν διετέλει βεβυθισμένη ἡ Εὐρώπη, ηὔξησαν σημαντικῶς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ κατέστησαν τρομεροὶ, μάλιστα διὰ τοῦ ὅπλου τοῦ ἀφορισμοῦ, πολλῶν στρατῶν ἰσχυροτέρου.

Γρηγόριος ὁ Ζ' (ὁ Ἰδεβράνδης) ἐκλεχθεὶς Πάπας Ῥώμης (1073) ἡγωνίσθη ὅσον ἡδυνήθη νὰ καταπείσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι, ὥς ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦτο ἀνώτερος αὐτῶν, ἀνεύθυνος καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλέων ἐξουσίαν ἔχων. Ἀπηγόρευσε τὴν παρὰ

κυριάρχων χορηγίαν ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωμάτων, ὡς ἐγίνετο ἕως τότε, καὶ ὡκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διορίζῃ ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους καὶ νὰ δίδῃ αὐτοῖς εἰς αὐτοὺς τὰ σημεῖα τῆς ἐξουσίας των, σταυρὸν καὶ δακτύλιον (δικαίωμα περιβολῆς). Οὕτω δὲ καθήρσε πολλοὺς ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας, προχειρισθέντας παρὰ τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἀπηγόρευσε τὸν γάμον εἰς τοὺς ἱερωμένους.

Ὅτε ταῦτα διενηργοῦντο, ἀποθανὼν (1056) Ἑρρίκος ὁ Γ' αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν δεκαετῆ υἱόν του Ἑρρίκον τὸν Δ'. ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Ἀγνῆς. Ἡλικιωθεὶς ὁ Ἑρρίκος καὶ ἀσχολούμενος εἰς πολέμους πρὸς τοὺς Σάξωνας, ὑπεσχέθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς περὶ ἐκκλησίας διατάξεις τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ', ἀλλὰ λησμονήσας ὕστερον τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐπεπλήχθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ προσεκλήθη εἰς Ῥώμην ν' ἀπολογηθῇ. Ἀγανακτήσας δὲ διὰ τὴν ἀυθάδειαν τοῦ Πάπα, συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Οὐορματίαν (Vormes) Γερμανῶν ἐπισκόπων, καθήρσε τὸν Γρηγόριον καὶ τὴν καθαιρεσὶν ταύτην ἐνέκρινε καὶ ἄλλη σύνοδος Λογγοβάρδων ἐν Πλακεντία. Ὁ Πάπας, συγκαλέσας καὶ αὐτὸς σύνοδον, ἀφώρισε τὸν αὐτοκράτορα, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἔκπτωτον τοῦ θρόνου καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἀπηλαγμένους τοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα των ὄρκου.

Ἀμα γνωσθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ οἱ καταπιεζόμενοι Σάξωνες ἐξηγέρθησαν καὶ οἱ ἡγεμόνες, συνελθόντες εἰς Τριβυρίαν, ἐμήνυσαν ὁμοφώνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι, ἂν ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ μὴ συγχωρηθῇ παρὰ τοῦ Πάπα, δὲν τὸν ἀναγνωρίζουσιν ὡς βασιλέα. Καταπλαγείς ὁ Ἑρρίκος ἐκ τούτου καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν, μετέβη εἰς Ἰταλίαν (1077) ἐν καιρῷ χειμῶνος, τεταπεινωμένος, καὶ προσήλθεν εἰς τὸν Πάπαν εὐρεθέντα τότε ἐν Κανουσίῳ παρὰ τῇ πλυσίᾳ κομήσῃ καὶ κυρίᾳ μεγάλου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας Μαθίλδη. Ὁ Πάπας, ἐνδοὺς εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῆς, ἐπέτρεψε τῷ Ἑρρίκῳ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξωτερὰν αὐλὴν τοῦ ὑπὸ τριπλοῦ τείχους περικυκλωμένου φρουρίου αὐτῆς, καὶ ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐξυπόλυτος καὶ τὸν τρίχινον ἐνδεδυμένος χιτῶνα τῆς μετανοίας· τὴν τετάρτην δὲ ἡμέραν ἀπέλυσε μὲν αὐτὸν ὁ Πάπας τοῦ ἀφορισμοῦ, ἀλλ' ἐν τούτῳ οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας εἶχον ἤδη ἐκλέξει, συνεργεῖα τοῦ Πάπα, αὐτοκράτορα τὸν Ῥοδόλφον τῆς Σουηδίας. Ὁ Ἑρρίκος, ἐπανελθὼν καὶ συλλέξας ὁπαδοὺς τινας ἐν Γερμανίᾳ, κατέξανεστὴ πάλιν κατὰ τοῦ Πάπα, ὅστις καὶ ἐκ δευτέρου ἤδη ἀφώρισε αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ πολεμήσας ὁ Ἑρρίκος κατέβαλε τὸν Ῥοδόλφον, διαβάς τὰς Ἀλπεῖς καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, ἐπολιόρκησε τὸν Γρηγόριον Ζ'. ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου. Ὁ Πάπας ἠδυνήθη νὰ καταφύγῃ εἰς Σάλερνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε (1085) εἰπὼν, «Ἀποθνήσκω ἐξόριστος, διότι ἠγάπησα δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα ἀδικίαν».

Ὁ Ἑρρίκος ἐν τούτοις ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ ἔτι ὑπὲρ τῶν δικαίων του πρὸς πολλοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Τῷ δὲ 1097 ἐξανέ-

στη κατ' αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του· τούτου δὲ ἀποθανόντος, ἐμιμήθη τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ὁ νεώτατος υἱός του, ὅστις συλλαβὼν αἰχμάλωτον τὸν πατέρα του Ἑρρίκον, ἔλαβεν αὐτὸς τὸ στέμμα (1405), ὁ δὲ δυστυχὴς Ἑρρίκος κατήντησε, λέγουσι, νὰ ζητήσῃ νὰ γείνῃ ἀναγνώστης ἐκκλησίας, ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχεν· ἀπέθανε δὲ τὸ ἐπὶ ἔτος δυστυχὴς, ταπεινὸς καὶ ἐξουθενημένος.

§ 64. Σταυροφορίαι.

Σταυροφορίαι ὀνομάζονται αἱ ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν τῆς δύσεως γινόμεναι ἐκστρατεῖαι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΑ'. ἐκατονταετηρίδος μέχρι τέλους τῆς ΙΙ'. πρὸς κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης. Ἐκαλοῦντο δὲ σταυροφορίαι, διότι πάντες οἱ πολεμισαὶ, οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν ἱερὰν σημαίαν, ἔφερον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ τοῦ ὤμου.

Τὰ χριστιανικὰ καὶ τὰ μωαμεθανικὰ ἔθνη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦσαν πολέμια ὅχι μόνον ἐν Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου οἱ Μαῦροι, Μωαμεθανοὶ τὴν θρησκείαν, κατέκτησαν μέρος τῆς Ἰσπανίας. Τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Δύσεως ἐλυποῦντο βλέποντα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπίστων τὴν ἀγίαν γῆν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐγεννήθη, ἐδίδασκεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ὅπου εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ ἐσύχναζον πρὸς παρηγορίαν τῶν λυπῶν των καὶ προσκύνησιν τῶν ἀγίων τόπων. Οἱ προσκυνηταὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ των διηγοῦντο τοὺς κινδύνους καὶ τὰς καταδυναστείας, τὰς ὁποίας ὑπέφερον, καὶ οὕτως ἀνεζωπύρηνσαν τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ γενικῆς ὁρμῆς διηγέρθη αὕτη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ τάφου τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.

Πέτρος ὁ ἐξ Ἀμβιανοῦ ἢ ὁ ἐρημίτης, ἐπιστρέψας ἐκ τῶν ἀγίων τόπων, ὅπου εἶχε μεταβῆ εἰς προσκύνησιν, διηγήθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν δεύτερον τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν, καὶ ἐπέδωκεν, ὡς λέγουσιν, αἵτησιν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐπεκαλεῖτο ἐπιμόνως τὴν βοήθειαν τῶν τῆς Δύσεως χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὁ Πάπας ἀνεκέρυξεν εἰς τὴν σύνοδον, ἣ ὁποία ἔγεινεν ἐν Πλακεντίᾳ τῷ 1095 ἐν ὑπαίθρῳ, ἕνεκα τοῦ συναισθηθέντος ἀπείρου πόνου τῶν ἐμαθε παρὰ τοῦ μοναχοῦ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου, καὶ παρεκίνησε τοὺς πρέσβεις τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου νὰ ἐξιστορήσωσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανισμοῦ· οὕτω δὲ κατέπεισε πολλοὺς νὰ ὑποσχεθῶσι τὴν συνδρομὴν των πρὸς βοήθειαν καὶ ἀνακούφισιν τῶν κατατεθλιμμένων ἀδελφῶν. Ἡ συγκίνησις δὲ, τὴν ὁποίαν οὗτος προὔξενεν ἐν τῇ ἐν Κλαρεμόντῃ ἄλλῃ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως συνόδῳ τῷ 1096, ἔνθα οἱ πρέσβεις πάντων τῶν ἐθνῶν ἦσαν παρόντες, ἦτο ἔτι μεγαλειτέρα. Τοσοῦτον δὲ ἐνθουσιασμὸν ἐνέβαλεν εἰς πᾶσαν τὴν συνέλευσιν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ του, ὥστε ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἀνέκραξαν, μετὰ τὴν περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν χριστιανῶν διήγη-

σίν του καὶ πρόσκλησιν τῆς Δύσεως πρὸς βοήθειαν, εἶναι θέλημα Θεοῦ! Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξεκίνησαν μετὰ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν ἅπειρα στρατεύματα κατὰ διαφόρους τάξεις. Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ πρώτη σταυροφορία.

Πολλὰ τῶν στρατευμάτων τούτων, ἄμοιρα πάσης στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἄνευ ἐφοδίων καὶ ὅλως ἀπαρασκευάστα πρὸς τοιαύτην ἐκστρατείαν, κατεστράφησαν εἰς διαφόρους χώρας, διὰ τῶν ὁποίων διήλθον, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὁποία ἐξελέχθη ὡς τόπος συναντήσεως. Τοὺς ὀλίγους περιωθέντας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως παρέπεισεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος Α΄. ὁ Κομνηνὸς νὰ μεταβῶσι παρευθὺς εἰς Ἀσίαν, ὅπου μεταβάντες ἀπωλέσθησαν πρὶν ἢ ἔλθωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ὑστερώτερον ἄλλος στρατὸς εὐάγωγος καὶ πειθαρχικὸς ἐξ 80,000 ἀνδρῶν, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Γοδοφρείδου τῆς Βουιλλῶνος, δουκὸς τῆς κάτω Λοθαριγγίας, καὶ ἄλλων ἡρώων ἀνεχώρησεν εἰς Ἀνατολήν. Μετὰ τοῦ στρατοῦ δὲ τούτου οἱ ἔμπειροι ἀρχηγοὶ διήλθον τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκυρίευσαν τὴν Νίκαιαν τῷ 1098 καὶ τέλος τὰ Ἱεροσόλυμα τῷ 1099. Ὁ Γοδοφρείδος τῆς Βουιλλῶνος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων· ἀποθανόντα δὲ τῷ 1100, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Βαλδουίνος τῆς Φλανδρίας.

Ἡ κατάκτησις τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀνεζωογόνησε τὸν ὑπὲρ τῶν ἁγίων τόπων ζῆλον τῆς Δύσεως· ὅθεν τῷ 1102, ἑκατὸς ἄλλος ἐκ 260,000 ἀνδρῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Εὐρώπης, ἀλλὰ μέρος μὲν τούτου ἐφθάρη καθ' ὁδόν, μέρος δὲ διὰ τῆς σπάθης τοῦ ἐν Ἰκονίῳ Σουλτάνου. Ἡ Γένουα καὶ ἄλλα ναυτικὰ ἔθνη ἐξετέλεσαν ναυτικές τινας ἐκστρατείας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ἡ δευτέρα μεγάλη σταυροφορία ἔγινεν ἐξ αἰτίας τῆς ἀπωλείας τῆς Ἑδέσσης, τὴν ὁποίαν οἱ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν τῷ 1142. Ἡ περὶ τῆς ἀπωλείας ταύτης ἀγγελία ἐξέπληξε μεγάλως τὴν Εὐρώπην, καὶ φόβος ὑπῆρχε μήπως ἀποτύχωσι καὶ ἄλλαι κατακτήσεις καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα πέσωσι πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Διὰ ταῦτα λοιπὸν Πάπας Εὐγένιος ὁ τρίτος παρεκίνησε τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα Κορράδον τὸν τρίτον καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ἕβδομον νὰ ὑπερασπισθῶσι τὸν σταυρόν. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ μονάρχαι συνήνεσαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τῷ 1147, καὶ ὠδήγησαν μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὐτῶν δὲν ἀπέβη εὐτυχής· ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἀφίσαντες τὸ βασίλειον τῶν Ἱεροσολύμων εἰς πολὺ ἀσθενεστέραν κατάστασιν παρὰ εἰς ἣν εὗρον αὐτό.

Ὅτε ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας Σαλαδῖνος τῷ 1187 ἐκυρίευσεν τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ ζῆλος τῆς Δύσεως κατέστη ἔτι ζωηρότερος καὶ οἱ μονάρχαι τῶν τριῶν ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, Φρειδερίκος Α΄, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, Φίλιππος Αὐγούστος, βασιλεὺς τῆς Γαλ-

λίας και 'Ριχάρδος βασιλεὺς τῆς 'Αγγλίας, ὁ λεγόμενος λεοντόκαρδος, ἀπεφάσισαν νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς στρατοὺς των αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἀπίστων (1189). Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ τρίτη σταυροφορία. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Φρειδερίκου ἀπέβη ἀτυχής, διότι αὐτὸς μὲν πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Παλαιστίνην ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του εἰς τὸν ποταμὸν Κύδνον καὶ ἀπέθανεν (1190), ὁ δὲ στρατὸς του κατεστράφη ὑπὸ λοιμοῦ· ἀλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας καὶ 'Αγγλίας ἐπέτυχον καὶ ἐκυρίευσαν εὐθὺς κατὰ τὸ ἔτος 1191 τὴν ὀχυρὰν Πτολεμαῖδα, ἣτις ἔκτοτε καὶ μέχρι τέλους τῶν σταυροφοριῶν διετέλει οὕσα ὁ προμαχὼν τῶν ἐν τῇ 'Ανατολῇ χριστιανῶν. Καὶ ὁ μὲν 'Ριχάρδος ἐπεθύμει νὰ προχωρήσῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐκ δυσαρεσκείας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· ἡ ναγκάσθη δὲ οὕτω καὶ ὁ 'Ριχάρδος νὰ ὀπισθοδρομήσῃ.

Οἱ Πάπαι ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν κηρύττοντες ἐπανάληψιν τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Τοῦτο δὲ ἦτο ἰδίως τὸ θέμα τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. ἀπὸ τοῦ 1198 μέχρι τοῦ 1216 ἔτους. Πολλοὶ σταυροφόροι ἐκστρατεύσαντες ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου τάφου, ἀντὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, προσέβαλον καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὸ ἔτος 1204, καὶ ἐθεμελίωσαν λατινικὴν αὐτοκρατορίαν. Προσέτι καὶ Ἀνδρέας ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Παλαιστίνης. Ἦτο ἀδύνατον πεντήκοντα χιλιάδες παιδιῶν, συναθροισθέντων ὑπὸ τῶν ἱερέων, νὰ ὑποφέρωσι τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυσκολίας τοιαύτης ἐπιχειρήσεως. Τέλος Φρειδερίκος ὁ δεῦτερος, αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, φοβούμενος ἀφορισμὸν, ἐξεστράτευσεν εἰς Παλαιστίνην, κατὰ τὸ ἔτος 1228, καὶ οὐ μόνον ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας εἶχον ἀπολέσει οἱ χριστιανοί. Ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του οἱ Σαρακενοὶ ἀνέκτησαν ὅλας τὰς κυριευθεῖσας ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου πόλεις. Λουδοβίκος δὲ ὁ ἕννατος τῆς Γαλλίας, κινήσας τὴν τελευταίαν καὶ δυστυχεστάτην πασῶν τῶν σταυροφοριῶν τῷ 1248, ἐκυρίευσεν μὲν τὴν Δαμιάττην τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἔπειτα ἠχμαλωτίσθη μεθ' ὅλου σχεδὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ ἀπέλθῃ οἰκᾷδε τῷ 1254, πληρώσας λύτρα 8,000 σταθμοὺς χρυσοῦ (περὶ τὰ 7,000,000 φράγκων). Ἀπέθανεν δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1270, πολεμῶν κατὰ τῆς Τύνιδος, ἵνα φέρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὸν χριστιανισμόν. Οἱ δὲ Σαρακενοὶ ἐκυρίευσαν ἀλληλοδιαδόχως πάσας τὰς χριστιανικὰς πόλεις καὶ τέλος τῷ 1291 μ. Χ. καὶ αὐτὴν τὴν Πτολεμαῖδα, καὶ οὕτως ἀπώλεσθη καὶ τὸ τελευταῖον λείψανον τῶν σταυροφοριῶν.

Ἡ Εὐρώπη ἀπώλεσεν ἑξ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἕνεκα τῶν ἐκστρατειῶν τούτων· ἀλλὰ καὶ ἕνεκα αὐτῶν συνεσχετίσθησαν πρὸς ἄλληλα πὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη· ἡ τῶν πολιτῶν τάξις ἐβελτιώθη, ἐκπεσόντων τῶν χωροδεστοτῶν ἕνεκα τῶν διὰ τὰς σταυροφορίας χρηματικῶν ἐπιδόσεων. Τὸ ἐμπόριον ἐξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἀνεπτύχθη, καὶ πολλὰ τέχνη καὶ μαθήσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων, ἕως τότε ἄγνωστοι ἐν Εὐρώπῃ, εἰσῆχθησαν εἰς αὐτήν.

Ὁ νέος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀποτέλεσμα τῶν σταυροφοριῶν.

§ 65. Ζίγγις-Χάν καὶ ἡ μογγολικὴ αὐτοκρατορία.

Εἰς τὰς ἐκτεταμένους πεδιάδας μεταξὺ τῆς Σινικῆς, τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, πολλοὶ νομαδικαὶ φυλαὶ κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἠνώθησαν ὑπὸ τοῦ περιβοήτου Ζίγγις-Χάν, ὅστις ἀνεκνήρυχθη αὐτοκράτωρ τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Ταρτάρων. Ἀφ' οὗ δι' ἄλλεπαλλήλων νικῶν ἐγένετο μονάρχης ἑκατομμυρίων νομάδων καὶ στρατιωτῶν, ἀπόθησε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Οὐρανίου κράτους πέραν τῆς Κιτρίνης θαλάσσης καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Πεκῖνον ἐξ ἐφόδου μετὰ τρομερὰν πολιορκίαν, καθ' ἣν οἱ Σῖναι ἠναγκάσθησαν νὰ τρώγῃσι τοὺς συμπολίτας των.

Πρὸς δυσμὰς δὲ κατέκτησε τὰ κράτη τῶν Μωαμεθανῶν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδίας καὶ τοῦ Τουρκεστάν. Λέγεται δὲ, ὅτι ἔφερεν εἰς τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον 700,000 ἀνδρῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ὅτι ἐφόνευσεν 150,000 ἐχθρῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ· ἀνέτρεψε τὰς αὐτοκρατορίας τῆς Ταρταρίας καὶ τέλος κατὰ τὸ 1227 ἀπέθανε, συμβουλευσας τοὺς υἱοὺς του νὰ κατακτήσωσιν ὁλοκλήρως τὴν Σινικὴν. Οἱ μετ' αὐτὸν Μογγόλοι αὐτοκράτορες καθυπέταξαν πρῶτον τὸ ἀρκτῶν μέρος τῆς Σινικῆς, ἔπειτα δὲ τὸ μεσημβρινόν. Οἱ Σῖναι τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους κατέφυγον εἰς τὰ πλοιαρία των· ὅτε δὲ τὰ μογγολικὰ πλοῖα περικύκλωσαν αὐτοὺς, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ ὕδωρ εἰπών· Ἐνδοξότερον εἶναι ν' ἀποθάνῃ τις ἡγεμὼν, παρὰ νὰ ζῇ δοῦλος!—καὶ πολλοὶ δὲ χιλιάδες Σινῶν ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του.

Οἱ Μογγόλοι κατέκτησαν μετὰ ταῦτα τὴν Περσίαν καὶ τὰ κράτη τῶν Καλιφῶν, ἐλεηλάτησαν δὲ καὶ τὸ Βαχδάτιον, θανατώσαντες τὸν Καλίφην Μοταζέμ (1258), τελευταῖον διάδοχον τοῦ Μωάμεθ, καὶ ὑπὲρ τὰς 200,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Ἔτερον στίφος τούτων εἰσέβαλον εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, Ῥωσσίαν, Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν καὶ κατὰ τὸ 1240 ἔκαυσαν τὴν Μόσχαν. Πολλοὶ δὲ τούτων κατέκτησαν τὴν Σιβηρίαν καὶ ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς παγωμένης θαλάσσης. Ὅλοι δὲ αὗται αἱ νίκαι κατωρθώθησαν ὑπὸ Μογγόλων στρατηγῶν, ἐν ᾧ ὁ μέγας Χάν ἔμενεν εἰς Χόλμην ἢ Καρακούμην, 600 μίλια πρὸς τὸ βορειοδυτικόν τοῦ Πεκίνου, καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ οἰκητήριον τοῦ χρυσοῦ στίφους, ὡς ἐκαλεῖτο, οἱ πρέσβεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ἠναγκάζοντο νὰ ἔρχωνται.

Οἱ κατακτηταὶ ἐμῆχθησαν τοὺς τρόπους τῶν Σινῶν, ἀλλ' ὁ δεσποτισμὸς ἐξήντησε τὰς δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας, αἱ ἐπαρχίαι ἐμαστιζόντο ὑπὸ πείνης καὶ 140 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζίγγις-Χάν οἱ διάδοχοί του ἐδιώχθησαν τῆς Σινικῆς τῷ 1368 καὶ παρήκμασαν ἔντελως, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασπαρέντες.

§ 66. Ἀρχὴ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ταμερλάνος.

Μεταξὺ τῶν ταρταρικῶν στιφῶν, τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἅτινα ἀπεσύρθησαν ἐμπροσθεν τῶν Μογγόλων καὶ τοῦ Ζίγ-γισ-Χάν, ἦσαν οἱ Τουρκομάνοι, οἵτινες ἀποκατεστάθησαν κατὰ τὸν ΙΒ'. αἰῶνα εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ κατέστησαν καθέδραν τῆς ἐξουσίας τῶν τῷ Ἰκόνιον. Εἰς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, ὁ Ὄσμάν ἢ Ὄθμάν (1299), συνενώσας πάσας τὰς φυλὰς αὐτῶν ὑπὸ ἓν σκῆπτρον, ἐκάλεσεν αὐτοὺς Ὀσμανλίδας· ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Τούρκοι Ὄθωμανοί, οἵτινες ἐξουσίαζον, προϊόντος τοῦ χρόνου, διαφόρους ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, εἰς τὰς ὁποίας ἐβασίλευσεν ὁ Ὄσμάν, ὡς πρῶτος Σουλτάνος καὶ θεμελιωτῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καταστήσας καθέδραν τοῦ τὴν Προῦσαν (1326).

Καὶ ὁ κατὰ τὸ 1346 γάμος τοῦ Σουλτάνου Ὀρχάνου μὲ τὴν Θεοδώραν, ἡγεμονόπαιδα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θυγατέρα δηλονότι τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐγείνεν αἷτιος, ἵνα οἱ Τούρκοι βάλλωσι πόδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Κατὰ δὲ τὸ 1360 Ἀμουράτης ὁ πρῶτος ἠδύνατο εὐκόλως νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἀρκοῦμενος εἰς τὸν δουλικὸν σεβασμὸν τῶν ἡγεμόνων τῆς, ἔστρεψε τὰ ὅπλα τοῦ κατὰ τῶν σλαυικῶν φυλῶν, καὶ λαβὼν πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν τῶν αἰχμαλώτους, συνεκρότησεν ἐξ αὐτῶν σῶμα ὑπὸ τὸ ὄνομα Γιανιτσαροί, ἥτοι νέοι στρατιῶται, οἵτινες ἐγείναν ὕστερον ὁ τρόμος τῶν ἐθνῶν καὶ οὐχὶ σπανίως τῶν Σουλτάνων αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ 1389 μέχρι τοῦ 1403 ἔτους Βαϊαζίτης ὁ πρῶτος κατέστη νικηφόρος ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Δανουβίου καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις αὐτῇ θὰ ἐκυριεύετο, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο ὁ μέγας Ταμερλάνος (ἢ Τιμούρ Λένγγ), καθ' οὗ ἠναγκάσθη ὁ Βαϊαζίτης νὰ στρέψῃ τὰ ὅπλα τοῦ (§ 56).

Ὁ Ταμερλάνος, καταγόμενος ἐκ τοῦ γένους τοῦ Γίγγις-Χάν, ἦτο ἐκ τῶν μεγίστων Μογγόλων κατακτητῶν. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν Ταρτάρων ἐκυρίευσεν τὴν Περσίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ ἔκαυσεν τὸ Ἀστραχάν. Διαβάς τὸν Ἰνδόν, ἠκολούθησε τὰ ἔχνη τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς πέντε διακλαδώσεις τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ. Διαβάς δὲ τὸν Ὑφασιν ποταμὸν, ὅπου καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Ταμερλάνος ἐπροχώρησε πολεμῶν μέχρι Δελχίου, πρωτεύουσας τοῦ Ἰνδοστάν. Ἐντεῦθεν ἀποσυρθεὶς εἰς Σαμαρκάνδην τὴν πρωτεύουσάν τοῦ κράτους του, ἐσχέδιασεν ἄλλην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βαϊαζίτου καὶ τῶν Τούρκων εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν. Ὄθεν εἰσβαλὼν εἰς Συρίαν κατὰ τὸ 1400 ἐληλάτησε τὸ Χαλέπιον, τὴν Δαμασκὸν καὶ τὸ Βαγδάτιον, εἰς δὲ τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας ἐζώγησε τὸν Βαϊαζίτην, μετὰ δὲ τοῦτο ὑπέταξε τὴν Σμύρνην. Εἰς ὅλας δὲ αὐτοῦ τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Βαϊαζίτην ὁ Ταμερλάνος ἐντὸς σιδηροῦ κλωβίου ἐφ' ἀμάξης. Κατὰ τὸ 1403 ἀπὸ τοῦ Βόλγα μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ τοῦ Γάγγου μέχρι τῆς Δαμασκοῦ καὶ τοῦ Αἰγαίου πε-

λάγους ἡ Ἀσία ἦτο ὑποχέριος τοῦ Ταμερλάνου. Καίπερ δὲ ὁδηγῶν μυριάδας πολεμιστῶν, δὲν εἶχεν οὐδὲ ἐν πλοῖτον, καὶ αἱ δύο εἰς τὴν Εὐρώπην διαβάσεις, ἢ τε τοῦ Βοσπόρου καὶ ἡ τοῦ Ἑλλησπόντου, κατείχοντο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του, ἐκεῖνη μὲν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὕτη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες τότε, φρονίμως ποιοῦντες, ἐλησμόνησαν τὰς διαφορὰς των καὶ κοινῶς ἀπεφάσισαν νὰ μὴ μεταβιβάζωσι τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ζητοῦντος τοῦτο ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ προσβάλῃ τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἐτέρου ἔθνους. Ταῦτοχρόνως δὲ τοσοῦτον φόβον ἐνεποίει ὁ Ταμερλάνος, ὥστε καὶ ὁ Σουλτάνος τῶν Τούρκων καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων προσείλκυνον τὴν εὐνοίαν του διὰ φόρων καὶ πλαστῆς ὑποταγῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνος φοβηθεὶς μήπως ὁ Ταμερλάνος ὑποτάξῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν μίαν καμηλοπάρδαλιν καὶ ἓνα στρουθοκάμηλον εἰς Σαμαρκάνδην ὡς δεῖγμα τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἦτο ἔτοιμος μὲ περίπου 200,000 ἀνδρῶν, 500 ἄμαξων καὶ ἀπείρων φορτηγῶν ζῶων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Σινικὴν, ἀπέθανε καὶ ἡ Σινικὴ ἐσώθη. Δεκατέσσαρα δ' ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ ἰσχυρότατος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλε πρεσβεῖαν περὶ φιλίας καὶ ἐμπορίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πεκίνου.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ταμερλάνου τὸ κράτος βαθμυδὸν παρήκμασε καὶ αἱ ἐπαρχίαι του ἀπεστάτησαν πρὸς ἄλλους κυρίους.

§ 67. Ἀγγλία.

Οἱ κάτοικοι τῆς Βρεττανίας ἐνοχλούμενοι ὑπὸ τῶν τὰ βόρεια τῆς γῆσου κατοικούντων Σκώτων καὶ Πίκτων μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησιν τῶν ῥωμαϊκῶν στρατῶν, ἐκάλεσαν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν τῷ 449 μ. Χ. ἐκ Γερμανίας τοὺς Σάξωνας καὶ τοὺς Ἀγγλους. Ἐλθόντες οὗτοι ὑπὸ ἡγήτορας τοὺς ἀδελφοὺς Ἑγγιστον καὶ Ὀρσάν καὶ ἐκδιώξαντες τοὺς Σκώτους καὶ Πίκτας, κατέλαβον αὐτοὶ τὴν Βρεττανίαν, ὑποτάξαντες τοὺς τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐπικαλεσθέντας κατοίκους, καὶ συνέστησαν κατ' ἀρχὰς μὲν τέσσαρα, εἴτα δὲ καὶ ἕτερα τρία βασίλεια, καὶ ὠνόμασαν τὸν τόπον Ἀγγλίαν. Περὶ τὸ 600 δὲ μ. Χ. ἔτος εἰσέχθη ἐκεῖ καὶ ὁ χριστιανισμὸς, δι' οὗ ἐξημερώθησαν τὰ ἔως τότε ἄγρια ἦθη τῶν Ἀγγλῶν.

Τὴν εἰρημένην ἐπταρχίαν καταλύσας ὁ Σάξων Ἑγβέρτος, βασιλεὺς ἐνὸς τῶν 7 κρατῶν, συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν βασίλειον (827 μ. Χ.). Ἄλλ' οἱ Δανοὶ ἐπερχόμενοι ἔβλαπτον τὸ βασίλειον τοῦτο μέχρις οὗ ὁ ἀπὸ τοῦ 891—900 βασιλεὺς Ἀλφρέδος ὁ μέγας, νίκησας αὐτοὺς, τοὺς ὑπέβαλεν εἰς εἰρήνην· εἰσήγαγε δὲ οὗτος εἰς τὸ βασίλειόν του νόμους καλοὺς, εὐταξίαν καὶ τέχνας.

Τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἦσαν ἡ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτήμενος παραδοχὴ τοῦ προταθέντος παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας μεγάλου χάρτου (συντάγματος), ὅστις εἰ-

ναι ἡ βάσις τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος (1204)· ὁ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1339—1453) ἑκατονταετής πόλεμος, περὶ οὗ κατωτέρω θὰ γείνη λόγος (§ 69), καὶ τέλος ὁ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τοῦ οἴκου τοῦ Ἑβράκου καὶ τοῦ Λαγκαστηριανοῦ, ὅστις λέγεται πόλεμος τῶν δύο ρόδων, διότι οἱ μὲν ὀπαδοὶ τοῦ Ἑβρακικοῦ οἴκου ἔφερον εἰς διάκρισιν ρόδον λευκὴν, οἱ δὲ τοῦ Λαγκαστηριανοῦ ἐρυθρόν. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐπῆνεγκε τὴν πτώσιν τῆς ἕως τότε βασιλευούσης οἰκογενείας (1461—1485).

§ 68. Γερμανία. Γάλλοι ἐν Σικελία.

Ἐν ᾧ αἱ σταυροφορίαι ἐξηκολούθουν, ἡ Γερμανία ἔπescen εἰς μεγάλην σύγχυσιν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἀνέλαβε μέχρις οὗ ἡ ἰσχυρὰ γενεὰ τῶν Ὁχενστάουφεν ἀνέβη εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον (1137). Εἶχεν ὅμως αὕτη φιλονεικίαν πολυχρόνιον πρὸς τὸν οἶκον τῶν Γουέλφων τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Σαξωνίας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν φατρίαν προσετέθη καὶ ὁ Πάπας καὶ κατὰ παρακίνησιν αὐτοῦ αἱ λογγοβαρδικαὶ πόλεις. Ἡ ἄρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Βαρβαρόσσης τοῦ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Γ'. ἦτο ἕως τὸ αἴτιον, δ' ὁ ὁ Πάπας ἔμεινε πάντοτε προσκεκολλημένος πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ διενέξει τῶν κατὰ τῶν Ὁχενστάουφεν, τῶν ὁποίων ἡ φατρία ὠνομάσθη τῶν Γιβελλίνων. Αἱ λίξεις δὲ Γουέλφος καὶ Γιβελλίνος καθήντησαν τότε νὰ σημαίνωσιν ἡ μὲν τὴν παπικὴν φατρίαν, ἡ δὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν.

Ὁ Φρειδερίκος οὗτος ἀπέκτησε διὰ γάμου τὰ βασίλεια τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐρρίκου τοῦ Δ', ὁ δ' ἔγγονος αὐτοῦ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ὁ Β'. ἔζησεν ἔχων ἀκατάπαυστον πόλεμον πρὸς τοὺς Πάπας καὶ τοὺς Λογγοβαρδούς. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπέθανον ἐκ βιαίων θανάτων· ὁ τελευταῖος δὲ γόνος τῶν Ὁχενστάουφεν, ὁ νέος Κορράνδινος, ἐκατατομήθη ἐν Νεαπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1268, ἀγωνιζόμενος νὰ ἀνακτήσῃ τὴν κληρονομίαν του, ἥτις ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Δ' εἰς τὸν Γάλλον Κάρολον Δοῦκα τῆς Ἀνδεγαυίας.

Μετ' ἄλλην περιόδον ἀταξίας, ἥτις ἠπέλπει τὴν ὁλοσχερῇ καταστροφὴν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ κόμης Ρουδόλφος τῆς Ἀψβούργης ἔλαβε τὸ στέμμα (1274) καὶ ἀφῆκε τὰς ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀπαιτήσεις του, αἵτινες ἔγειναν πρόξενoi τὸσάυτης δυστυχίας εἰς τὴν Γερμανίαν, λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν τὸ δουκάτον τῆς Αὐστρίας, ὅπερ διατελεῖ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ἐπὶ τῆς Σικελίας τῶν Γάλλων βασιλεία ἦτο πολὺ βραχεῖα. Οἱ κατ' οἰκοὶ τοῦ Πανόρμου βαρυνθέντες τὴν καταπίεσιν αὐτῶν, ἔδραξαν τὰ ὅπλα, λαβόντες ἀφορμὴν ἐξ ὕβρεως γενομένης παρὰ Γάλλου εἰς νεανιδά τινα ἐν Πανόρμῳ, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου τοῦ 1282 ἔτους, ἐν ᾧ ὁ κώδων τοῦ ἐσπερινοῦ ἤχησεν, αἰφνιδίως κατέσφαξαν ὁλοὺς τοὺς ἐκεῖ Γάλλους. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔγινε καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Τὸ

συμβεβηκός τουτο λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ «σικελικὸς ἐσπερινός»· τούτου δ' ἔνεκεν ἡ Σικελία ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν Πέτρου βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, καὶ ὁ Κάρολος περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Νεάπολιν· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐξουσίασε τῷ 1504 Φερδινάνδος ὁ τῆς Ἀραγωνίας βασιλεὺς, ὁ πάππος Καρόλου τοῦ Ε', καὶ ἤνωσεν οὕτω πάλιν τὴν Σικελίαν μετὰ τὴν Νεάπολιν.

§ 69. Ἑκατονταετής πόλεμος.

Ὅτε ἐν Γαλλίᾳ ἡ γενεὰ τῶν Καπέτων ἐξέλιπεν, ἐκ πλαγίου συγγενῆς τις οἰκογένεια, ἡ βαλεσινή, ἔλαβε τὸν θρόνον· ἀλλ' ἐπειδὴ Ἐδουάρδος ὁ τρίτος τῆς Ἀγγλίας ἀπῆτει αὐτὸν, διηγήθη κατὰ τὸ 1339 πόλεμος μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅστις ἔφερε τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ὀλέθρου. Οὗτος εἶναι ὁ λεγόμενος ἑκατονταετής πόλεμος, ὃς ἤρχισε τῷ 1339 καὶ ἐτελείωσε τῷ 1453, διαρκέσας 116 ἔτη. Ἐνεκα δὲ τῶν ἐν τῷ μεταξὺ διαλειμμάτων διαιρεῖται εἰς τρεῖς περιόδους· 1) ἀπὸ τοῦ 1337 μέχρι τοῦ 1360· 2) ἀπὸ τοῦ 1369 μέχρι τοῦ 1380· 3) ἀπὸ τοῦ 1415 μέχρι τοῦ 1453. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἡγεμόνες, οἱ ἀρξάμενοι τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοῦ πολέμου, ἀνέβησαν τὸν θρόνον σχεδὸν ταυτοχρόνως· ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐδουάρδος ὁ Γ'. τῷ 1327, καὶ ἐν Γαλλίᾳ, ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας Φίλιππος τῷ 1328.

Ὁ μὲν πρῶτος, ἕγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, ἀντεποιεῖτο τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας μετὰ τὸν ἀλληλοδιαδόχως συμβάντα θάνατον τῶν τριῶν αὐτοῦ θείων, Λουδοβίκου Γ', Φιλίππου Ε' καὶ Καρόλου Δ'. Ὁ δὲ δεύτερος προέτεινεν ὡς πρόφασιν τὴν ἀπόφασιν τῶν ἐθνικῶν συμβουλίων, τὰ ὅποια εἶχον ἀποφασίσαι αἱ γυναῖκες ἐν Γαλλίᾳ νὰ μὴ βασιλεύωσι καὶ ἐπομένως νὰ μὴ παρχωρῶσι δικαιώματα.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ συνέβησαν μεγάλαι μάχαι, ἡ περὶ Κρέσιν (1349) καὶ περὶ Ποατιέρην (Μωπερτουέσιον) 1356, τὰς ὁποίας οἱ μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν ἔνεκεν ἀπερισκεψίας, οἱ δὲ Ἀγγλοὶ ἐκέρδησαν ἔνεκα τῆς ἀπαθείας αὐτῶν καὶ τοῦ θάρρους.

Αἱ δύο αὗται ἦνται ἐπίνεγκον εἰς τὴν Γαλλίαν φοβερά δυστυχήματα, τὰ ὅποια Κάρολος ὁ Ε' (1364—1380) ἐπεμελήθη νὰ ἐπανορθώσῃ. Ἀποκατέστησεν οὗτος τὴν τάξιν πανταχοῦ, εἰς τὰ οἰκονομικά, εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὴν χώραν. Μετὰ τινα δὲ ἔτη, χωρὶς νὰ συγκροτήσῃ οὐδεμίαν κυρίως μάχην, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πολιορκιῶν καὶ ἀκροβολισμῶν ἐπιτυχῶν, ἐξεδίωξε σχεδὸν τοὺς Ἀγγλοὺς ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ δὲν κατεῖχον πλέον τῷ 1380 οὗτοι εἰμὴ μόνον τὴν Βαυόννην, τὴν Βορδῶ καὶ τὸ Κάλαισον.

Ὁ ἔμπειρος οὗτος ἡγεμὼν δυστυχῶς ἀπέθανε προώρως. Ἀφῆσε δὲ υἱὸν ἀνήλικον, Κάρολον τὸν Σ', ἀπομωρανηθέντα ἐκ τῶν πρώιμων αὐτοῦ ἀκολασιῶν, καὶ ἀδελφοὺς, θείους τοῦ νέου βασιλέως, οἱ ὅποιοι ἐφιλονεύκουν περὶ τῆς ἀρχῆς, προβάντες καὶ εἰς δολοφονίας. Ὁ δούξ τῆς

Βουργουνδίας Ἰωάννης ὁ Ἀτρόμητος ἐδολοφόνησεν εἰς ὁδόν τινα τῶν Παρισίων τὸν δοῦκα τῆς Αὐρηλίας. Ἐξεβράχην δὲ τότε ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν αὐρηλιανῶν καὶ τῶν Βουργουνδίων καὶ διεπράχθησαν ἑκατέρωθεν ἀποτρόπαιοι ὠμότητες, ἡ δὲ χώρα ἔπεσε πάλιν εἰς τὴν ἀναρχίαν. Οἱ Ἀγγλοι, ὠφελήθentes ἐκ τούτου, ἐπανελάβον τὰς ἐχθροπραξίας των.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἑρρίκος ὁ Ε'. ἀπεβιβάσθη τῷ 1415 εἰς Νορμανδίαν. Ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἀπερισκεψίων τοῦ στρατοῦ τῶν Γάλλων ἐπήνεγκε τὸν αὐτὸν ὡς ἐν Κρέσει ὄλεθρον. Οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν εὐγενῶν ἀπωλέσθησαν καὶ ἡ Γαλλία εὐρέθη ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ ἀρχηγοῦ (τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἀπομωρανθέντος), εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἀγγλων, οἱ ὅποιοι κατέλαβον ταύτην ἐν τάξει. Διὰ συνθήκης δὲ ὁ βασιλεὺς Κάρολος σ'. ἀπεκήρυξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας ἡγεμόνα Ἀγγλον, Ἑρρίκον τὸν Ε', ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἔγεινε γαμβρὸς αὐτοῦ (1420). Ἀλλ' ὁ Ἑρρίκος Ε', ἐπέζησε μόνον δύο ἔτη μετὰ ταύτην τὴν συνθήκην, καὶ μετὰ ἑπτὰ ἐβδομάδας ἀπέθανε καὶ ὁ Κάρολος σ'.

Ἡ Γαλλία οὐχ ἤττον εὐρίσκετο ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει. Πρὸς βορρᾶν τοῦ Λίγειρος πᾶσα ἡ χώρα σχεδὸν κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἀγγλων, οἷτινες τῷ 1428 ἤρξαντο καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Αὐρηλίας· ἂν δ' ἐκυριεύετο καὶ αὕτη, ἤθελον προχωρήσει ἀνεμποδίστως εἰς τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας, ὁ δὲ Κάρολος Ζ'. δὲν ἤθελεν ἔχει πλέον οὐδεμίαν πόλιν ἐνθα νὰ ἐγκατασταθῇ.

Κατὰ τὴν ἀπελπιστικὴν ταύτην κατάστασιν του, χωρικὴ τις παρθένος Ἰωάννα Ἀρκία (ἡ ὕστερον κληθεῖσα αὐρηλιανὴ παρθένος), ἄγουσα τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας της, αἰφνης παρουσιάσθη εἰς τὴν αὐτὴν καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, νομίζουσα ὅτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τούτῳ δ' ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔσωσε τὴν πόλιν Αὐρηλίαν καὶ ἐκέρδησε τοσαύτας νίκας, ὥστε ὁ Δελφὶν (1) ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ εἰς Ῥήμους καὶ νὰ σφραγίσῃ ἐκεῖ· ἀλλ' ἡ ἥρωὺς αὕτη, αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατεδικάσθη νὰ καὶ ὡς μάγισσα, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν Ῥοτομάγῳ.

Ὁ ὑπὸ τῆς Ἰωάννας Ἀρκίας ἐμποιηθεὶς ἐνθουσιασμὸς δὲν ἔπαυσε, καὶ οἱ Ἀγγλοι ἑκτοτε ὑπέστησαν πανταχοῦ δυστυχήματα, καὶ ἐπὶ τέλους, ἐκδιωχθέντες τῆς Γαλλίας, ἐτήρησαν μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ Καλαίσου.

§ 70. Οὐϊκλίφρος. Ἰωάννης Οὐσσοσ.

Αἱ πολλαὶ καὶ ἀπροκάλυπτοι καταχρήσεις τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ δυτικοῦ κλήρου ἐπροξένουν σκάνδαλον εἰς τὰς συνειδήσεις πολλῶν. Ὁ Ἀγγλος Οὐϊκλίφρος, ἐρμηνεύων ἐν Ὁξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας τὰς Γραφάς, κατέδειξεν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν μὴ σύμφωνον

(1) Dauphin, Δελφὶν ὠνομάζετο ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

πρὸς ταύτας διαγωγὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, καὶ ἐδημοσίευσεν περὶ τούτου σύγγραμμά τι. Ὁ δὲ Ἰωάννης Οὐσσος, καθηγητὴς ἐν Πράγῃ τῆς Βοημίας, ἐσύστασε τὰ ἀπηγορευμένα παρὰ τοῦ Πάπα ταῦτα τοῦ Οὐκλίφφου σύγγραμματα εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ κατεδείκνυε καὶ αὐτὸς διὰ τῆς διδασκαλίας του τὸ ἀντιγραφικὸν καὶ τὸ σκανδαλῶδες τῆς διαγωγῆς τοῦ Πάπα (1409). ὅθεν καταμηνυθεὶς εἰς αὐτὸν ὡς αἰρετικὸς καὶ ἀφορισθεὶς, προσεκλήθη νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντίνῃ σύνοδον καὶ νὰ ἀπολογηθῇ δι' ὅσα ἐκήρυττεν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου καὶ τοῦ Πάπα ἐγγύησις περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας (1414). Ἀλλ' ἅμα παρουσιασθεὶς καὶ ἀπολογηθεὶς ἐνώπιον τῆς συνόδου, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ προφάσει, ὅτι πρὸς αἰρετικούς δὲν τηρεῖται ἐγγύησις καὶ πίστις. Ὑστερον δὲ (1415) τεθεὶς ἐπὶ πυρᾶς, κατεκάνη. Μετὰ δὲ ἐν ἔτος ὑπέστη τὸ αὐτὸ καὶ ὁ συμφωνῶν πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Οὐσσου φίλος του Ἰερώνυμος. Ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν ἀπιστίαν ταύτην οἱ ἐν Βοημίᾳ ὁπαδοὶ των, Οὐσσῆται ὀνομασθέντες, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμόνδου καὶ ὑπὸ τρεῖς ἀξίους στρατηγούς των ἐπολέμησαν ἐπὶ 20 ἔτη εἰς Βοημίαν, Αὐστρίαν, Οὐγγαρίαν καὶ Πολωνίαν καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας ἐπαρχίας ἀπηνῶς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ Πάπα. Ἀλλὰ καταβληθέντες ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Σιγισμόνδου, ἔνεκεν ἀναφύσεως μεταξὺ των διχονοίας, εἰρήνευσαν, ἀφ' οὗ ὁμως ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς νὰ πρεσβεύωσιν ἀκωλύτως τὰ τῆς θρησκείας των (1436).

Παρὰ ταῦτα καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1453 μ. Χ. ἐπήνεγκε μεγάλα ἀποτελέσματα εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Πολλοὶ Ἕλληνες τότε κατέφυγον εἰς Ἰταλίαν ὅπου τοὺς ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλης φιλοξενίας. Ἡ Φλωρεντία, ἥτις ἐτιμήθη μὲ τὴν παρουσίαν τῶν περισσοτέρων πεπαιδευμένων τούτων Ἑλλήνων, ἐγένετο ἀντικείμενον φθόνου μετ' ὀλίγον δὲν ὑπῆρχε πόλις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ καυχῇ, ὅτι εἶχε τοῦλάχιστον ἓνα Ἕλληνα, ἵνα ἐξηγῇ τὰ σύγγραμματα τῶν ὁμογενῶν του. Οὕτω διὰ τῆς διηνεκοῦς μελέτης τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ἐβοηθήθη μεγάλως ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Πάπα ἀδιακόπως ἐξέπιπτεν, ὥστε κατὰ τὸ ἔτος 1500 ὅλη ἡ Ἰταλία ἦτο ἤδη ὥριμος διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῆς. Συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ αἱ σταυροφορίαι, ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας, καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐμπορίου, πάντα ἀναπτύξαντα τὸν νοῦν τοῦ τότε εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

§ 71. Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις.

Ὁδὸς διὰ θαλάσσης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας.

Πρὸ τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος μεσοῦσης, οἱ Εὐρωπαῖοι

ἔπλεον μόνον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν ἐγνώριζον ἐξ ἀκοῆς καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ παρέπλεον μόνον τὰ πρόσγεια ἀνατολικά μέρη ὅριον τῶν γνώσεων αὐτῶν ἦτο τὸ Κεράτιον ἀκρωτήριον. Ὁ Ἰνφάντης τῆς Πορτογαλίας Ἐρρίκος, κάμψας αὐτὸ, ἀνεῦρε τὰς Μαδεΐρας νήσους καὶ τὰς τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου παρὰ τὴν Γουϊνέαν. Ἀπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τούτων εἰσρεύσαντος εἰς τὴν Πορτογαλίαν πλούτου ἐμψυχωθέντες οἱ Πορτογάλοι, ἀπετόλμησαν νὰ παραπλεύσωσι τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Γίβραλτάρης μέχρι Ζαΐρας. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν των τούτων ἐνθαρρυνθέντες ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι νὰ εὕρωσι δίοδον πρὸς τὸν Ὠκεανόν. Ὁ Βερθολομαῖος Διάζος κατῴρθωσε νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ τελευταίου πρὸς μεσημβρίαν ἀκρωτηρίου τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὁποῖον ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας ὠνόμασεν Εὐελπι ἀκρωτήριον. Ἦθελε δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ εὕρωσι διὰ θαλάσσης ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, διότι τὰ προϊόντα αὐτῶν, μετακομιζόμενα ἕως τότε διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἢ διὰ τῶν ποταμῶν τῆς Ἀσίας καὶ διὰ ξηρᾶς, καθίσταντο ἀκριβώτατα· πολλάκις δὲ καὶ διεκωλύετο ἡ μετακόμισις αὐτῶν ἐκ τῶν συμβαινόντων πολέμων καὶ ἀκαταστασιῶν εἰς τοὺς τόπους, δι' ὧν ταῦτα μετεφέροντο.

Βασιλεύοντος εἰς Πορτογαλίαν Ἐμμανουὴλ τοῦ Εὐτυχοῦς (ὀνομασθέντος οὕτω διὰ τὸν εἰσχομισθέντα ἐκ τῶν νέων ἀνακαλύψεων εἰς τὸ βασιλείον του πλοῦτον), διορισθεὶς μοίραρχος μικροῦ στόλου ὁ Βάσκος δὲ Γάμας, διηυθύνθη τῷ 1498 μὲ αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν· κάμψας δὲ τὸ Εὐελπι ἀκρωτήριον, ἔφθασεν εἰς Μοζαμβίκην, ἐνθα ἔξησε σήλην. Διαβὰς ἔπειτα τὴν Κουϊλόαν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὴν Μαδαγασκάραν (ἀνακαλυφθεῖσαν ὑστερώτερ, τῷ 1506, ὑπὸ τοῦ Ἀλμείδα) φθάνει εἰς Καλκούταν. Γενόμενοι ἤδη μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγγχωρίους Ἰνδοὺς κύριοι τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν οἱ Πορτογάλοι ὑπερεπλούτησαν.

Αἱ μεγάλαι αὐταὶ κτήσεις ἀνύψωσαν ταχέως τὴν Πορτογαλίαν εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσιωτάτων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρὰ τῆς ἐπίσης ταχέως ἐπῆλθεν.

§ 72. Ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ Γενουήνσιος Χριστόφορος Κολόμβος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἦτο κάτοχος, καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ πνεύματός του, ὑπελόγησεν ὅτι σφαιροειδοῦς οὐσῆς τῆς γῆς, πρέπει νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι τόποι πρὸς δυσμὰς, καὶ ὅτι πλέων τις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐξ Εὐρώπης, ἔπρεπεν ἢ νὰ φθάσῃ εἰς τὰς παραλίας τῆς Κίνας ἢ νὰ ἀπαντήσῃ πρὸ τούτων γῆν ἕως τότε ἄγνωστον. Κεκυριευμένος ὑπὸ τῆς ιδέας ταύτης, ἐζήτησεν ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τῆς πατρίδος του Γενούης, εἴτα δὲ παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ Πορτογαλίας, νὰ τῷ δώσωσι τὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του· ἀλλὰ πανταχοῦ ἀπέτυχε καὶ ἀπεβλήθη ὡς ἀνόητος. Ἐπιμένων ὁ Κολόμβος εἰς τὴν ιδέαν του, προσέ-

φυγε τέλος πάντων εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλὰς παρακλήσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλης τῷ 1492 τρία πλοῖα καὶ ἑκατὸν εἰκοσι ναύτας, ἔτι δὲ καὶ ὑπόσχεσιν νὰ ᾔηαι ἀντιβασιλεὺς τῶν ἀνακαλυφθησομένων τόπων καὶ ν' ἀπολαμβάνη αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του τὸ δέκατον τῶν ἐκεῖθεν εἰσοδημάτων. Ἀναχωρήσας τῇ 3 Αὐγούστου 1492 ἐξ Ἰσπανίας μετὰ τριάντα καὶ τριῶν ἡμερῶν πλοῦν πρὸς δυσμὰς, καθ' ὃν ἐκινδύνευσε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀπειπισθέντων ναυτῶν του, ἔφθασεν τῇ 12 Ὀκτωβρίου εἰς μίαν τῶν Λουκαίνων νήσων, τὴν ὁποίαν ὕστερον ὠνόμασεν ἅγιον Σωτῆρα. Ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου ἀποπλεύσαντες φθάνουσιν εἰς ἄλλην μεγάλην καὶ κατωκισμένην καὶ γόνιμον πολυειδῶν προϊόντων· αὕτη ὠνομάζετο Ἀττή, μετωνομάσθη δὲ παρὰ τοῦ Κολόμβου Ἅγιος Δομίνικος.

Ἐπιστρέψαντα τὸν Κολόμβον εἰς Ἰσπανίαν ὑπεδέχθησαν θριαμβευτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ Ἀμέρικος ὁ Βεσπούκιος, Φλωρεντῖνος, παραπλεύσας τὰ παράλια τοῦ νέου κόσμου ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ἐδημοσίευσεν πρῶτος ἀκριβῆ περιγραφὴν καὶ χάρτην αὐτοῦ, ὠνομάσθη ὁ νέος αὐτὸς κόσμος Ἀμερικὴ.

Ὁ Κολόμβος ἔπλευσε πάλιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τρεῖς ἐπαναλαβὼν τὸν εἰς αὐτὴν πλοῦν, ἀνεκάλυψε καὶ ἄλλους ἐκεῖ τόπους· διαβληθεὶς δὲ εἰς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον, ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν σιδηροδέσιμος. Καὶ τὸν ἀπήλλαξαν μὲν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς, ἀλλ' ὅμως τηκόμενος, διότι τοιαύτην εὔρεν ἀχαριστίαν καὶ παράβασιν τῶν πρὸς αὐτὸν γενομένων ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ὑποσχέσεων, ἀπέθανεν ὑπὸ λύπης τῷ 1506 ἐν Βαλαδολιδῇ καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ἐν Σεβίλλῃ. Τὰ λείψανά του μετεκομίσθησαν εἰς Ἅγιον Δομίνικον καὶ ἐκεῖ τὰ ἐθαψαν, βαλόντες, κατὰ παραγγελίαν του, εἰς τὸν τάφον καὶ τὰς ἀλύσεις μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐδέσμευσαν ζῶντα. Τοιαῦτα ἀποτελέσματα φέρει ἡ διαβολὴ καὶ ἡ ἀχαριστία. Μετὰ τὸν Κολόμβον ἔπλευσαν πολλοὶ ἄλλοι εἰς τὸν Νέον κόσμον καὶ ἀνεκάλυψαν πολλοὺς αὐτόθι τόπους.

§ 73. Ἐφευρέσεις διάφοροι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.

Πυρῖτις.

Τὰ ὅπλα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἦσαν ἀκόντια, λόγχαι, τόξα, βέλη, σφενδόναι καὶ ξίφη· τὰ δὲ ἀπὸ τούτων ἀμυντικὰ μέσα ἦσαν αἱ περικεφαλαῖαι, οἱ θώρακες καὶ αἱ ἀσπίδες. Ἡ χρῆσις τούτων, παραβαλλομένων πρὸς τὰ νεώτερα ὅπλα, ἀπῆτει μεγαλύτερον βαθμὸν προσωπικῆς ἀνδρείας καὶ οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο μετὰ μεγαλειτέρας σκληρότητος. Ἡ τέχνη τοῦ ἐκσφενδονίζειν λίθους ἢ πεφυρακτωμένους σιδηρὰς σφαίρας (μύδρους) ἀνεκαλύφθη πρὸ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ πυρῖτις εἶναι ἐφευρέσεις ἐν Εὐρώπῃ πολὺ νεωτέρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μόνον, ὥς εἰκάζεται, ἥτο γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας καὶ τοὺς Ἀραβίας πολὺ πρὶν τὴν γνωρίσωσιν οἱ Εὐρωπαῖοι· ἀλλὰ δὲν τὴν μετεχειρίζοντο εἰς τὸν πόλεμον. Κατὰ δὲ

τὸ ἔτος 1300 Γερμανὸς τις μοναχὸς, καλούμενος Βαρθόλδος Σβάρτζος, τυχαίως ἀνεῦρε τὴν δυνάμιν της, θέσας ὀλίγην πυρίτιν εἰς σιδηροῦν σωλῆνα κεκλεισμένον εἰς τὸ ἐν ἄκρον καὶ λίθον ἐπὶ τῆς πυρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἀνῆψε δι' ὀπῆς, ἣν εἶχε κατασκευάσει πρὸς τὸ κεκλεισμένον ἄκρον, καὶ οὕτως ὁ λίθος ἐρρίφθη ἄρκετὰ μακρὰν. Τοῦτο ἦτο τὸ εἶδος τοῦ τηλεβόλου, ὅπερ μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς πολέμους τοὺς συμβάντας κατὰ τὸ 1400. Τὸ ἄκομφον δὲ τοῦτο ὄπλον ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τοῦ τουφεκίου, ὅπερ ἐπίσης φαίνεται γερμανικὴ ἐφεύρεσις. Κατ' ἀρχὰς τὸ ὄπλον τοῦτο ἀνήπτετο διὰ θρυαλλίδος, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ χάλικος ἢ πυρολίθου, ὕστερον δὲ σὺν τούτῳ ἐτελειοποιήθησαν καὶ τὰ λοιπὰ ὄπλα.

Ὁ χάρτης, ἡ τυπογραφικὴ, χαρακτικὴ καὶ ἄλλαι ἐφευρέσεις.

Αἱ ἄλλαι ἐφευρέσεις, τὰς ὁποίας μέλλομεν ἤδη νὰ περιγράψωμεν, ὠφέλησαν πολὺ μᾶλλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἢ ἡ πυρίτις.

1) Πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς μετεχειρίζοντο πρὸς γραφὴν φύλλα αἰγυπτιακοῦ παπύρου κατεργασμένου ὕστερον ἀνεκαλύφθη ἡ περγαμνὴ, γινομένη ἐκ κατεργασμένων δερμάτων προβάτων ἢ αἰγῶν. Μετὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ὁ χάρτης κατασκευάζετο ἐκ βάμβακος. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο τῶν Σινῶν, παρὰ τῶν ὁποίων τὴν ἔμαθον οἱ Ἀραβες ὑπὸ τῶν Ἀράβων δὲ ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς Ἰταλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ὁ βαμβάκινος χάρτης ἦτο λεπτότερος καὶ ἀρμολιώτερος, ἀλλὰ πάλιν ἀκριβός. Διὸ οἱ Ἰσπανοὶ κατὰ τὸ 1200 μ. Χ. ἐδοκίμασαν καὶ κατασκεύασαν χάρτην ἐκ βαμβάκινων ῥακῶν καὶ οὕτως ἐγένετο εὐθηνότερος. Τέλος δὲ οἱ Γερμανοί, τῷ 1300 μ. Χ. ἐπέτυχον νὰ κατασκευάσωσι χάρτην ἐκ λινῶν ῥακῶν καὶ ἤδη κατήντησεν ἔτι εὐθηνότερος καὶ πολὺ καλλίτερος.

2) Κατὰ τὸ ἔτος 1302 μ. Χ. ὁ ἐκ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀμαλφίης Φλάβιος Γιώγας ἢ Γόρης τόσον ἐβελτίωσε τὴν ναυτικὴν πυξίδα, ὥστε ἡ εἰς τὴν θάλασσαν θέσις πλοίου τινὸς ἠδύνατο νὰ ὁρισθῇ ἄρκετὰ ἀκριβῶς, καὶ ἡ ἐφεύρεσις αὕτη κατέστησε δυνατὰς τὰς μετὰ ταῦτα ἀνακαλύψεις. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ εἰς τὰς Ἰνδίας διάβασις διὰ τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου καὶ ὁ περίπλους τοῦ κόσμου διευκολύνθησαν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τῆς πυξίδος.

3) Καὶ ἡ χαρακτικὴ εἶναι γερμανικὴ ἐφεύρεσις, ἥτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν της κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Μοναχοὶ τινες, χαράττοντες τὰ διαγράμματα διαφόρων ἀντικειμένων ἐπὶ ξύλου, τὰ ἤλειπον μὲ μαῦρον μίγμα καὶ ἐτύπουν αὐτὰ ἐπὶ χάρτου, ἔπειτα δὲ τὰ ἐχρωματίζον. Ἡ τέχνη αὕτη κατέστη γενικωτέρα, ὅτε τὰ χαρτία τοῦ παιγνιδίου ἐφέρθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ νὰ χρωματίζῃ τις ἕκαστον χαρτίον ἀπῆτει πολλὴν χρόνον ἵνα ἐξομαλύνῃ τὴν δυσκολίαν ταύτην. Γερμανὸς τις κατὰ τὸ 1350 μ. Χ., ἐνεχάραξεν ὁλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 52 χαρτίων εἰς ξύλον, καὶ οὕτω ταῦτα ἠδύνατο νὰ τυπῶνται μετὰ μεγάλης εὐκολίας.

Ἡ τέχνη τοῦ χαράττειν ἐγένετο ἔτι σημαντικωτέρα, καθ' ὅσον ἐξε-
τείνετο εἰς ξυλογραφίαις γραμμάτων καὶ τέλος δλοκληρῶν σελίδων
πρὸς τύπωσιν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο πολὺ προτιμωτέρα τῆς ἀντιγραφῆς
τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἦτο ἀκόμη βραδεῖα καὶ ἀηδής, εὐτυχῶς ὅμως ἐγέν-
ησε τὴν τυπογραφίαν.

4) Ἡ τυπογραφία ἦτο βεβαίως πολὺ ἐνωρὶς γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας,
ἀλλὰ ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1436 μ. Χ., ὅτε
ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γουτεμβέργου τοῦ ἐκ Μαγεντίας ἄνευ τῆς
βοηθείας ἄλλου τινός. Ἐκαμεν οὗτος τὴν πρώτην δοκιμὴν εἰς Στρα-
σβούργην μὲ πιστήριον, ὅπερ ἐφεῦρεν ὁ ἴδιος, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1440 ἐ-
νόησεν, ὅτι ἀρμοδιώτερον ἦτο νὰ κατασκευάσῃ τοὺς χαρακτῆρας χω-
ριστὰ, καί, ἀφ' οὗ τοὺς συνθέτῃ, νὰ τοὺς ἀλείφῃ μὲ μελάνην καὶ οὕτω
νὰ τυπώνῃ. Κατὰ δὲ τὸ 1450 συνέστησεν ἑταιρίαν μετὰ πλουσίου τι-
νός ἀνθρώπου ἐκ Μαγεντίας, καλουμένου Φαῦστου, ὅστις κατέβαλε τὰ
ἀναγκαῖα κεφάλαια. Οἱ ἑταῖροι ἔλαβόν εἰς βοήθειάν των Πέτρον τινὰ
Σέφερον, ἱερέα, περίφημον διὰ τὴν καλλιγραφικὴν του ἱκανότητα. Ὁ
Σέφερος οὗτος ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ χύνειν τοὺς τυπογραφικοὺς χα-
ρακτῆρας καὶ τὴν ἀπαιτουμένην σύνθεσιν τῶν δι' αὐτοὺς μετὰλλων·
οὗτος προσέτι ἐφεῦρε καὶ τὴν τυπογραφικὴν μελάνην. Κατὰ δὲ τὸ ἔ-
τος 1456 ἐφάνη τὸ πρῶτον διὰ τῶν κινητῶν χαρακτῆρων τετυπωμέ-
νον βιβλίον, ὅπερ ἦτο λατινικὴ ἀγία Γραφή. Οἱ ἀντιγραφεῖς μοναχοὶ
ἐταράχθησαν πολὺ, διότι ἔχانون τὰ ἐκ τῆς ἀντιγραφῆς μεγάλα κέρδη
των καὶ ἤρχισαν νὰ διαβάλλωσι τὸν Φαῦστον, ὥς ἔχοντα κοινωνίαν
μετὰ δαιμόνων. Ἡ διαβολὴ αὕτη ἐπιστεβήθη, διότι ὁ Φαῦστος δὲν ἔ-
λεγε τὸ μυστικὸν τῆς τέχνης. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1462 κυριευθεὶς τῆς
Μαγεντίας, πολλοὶ τῶν ἑταίρων στοιχειοθετῶν τοῦ Φαῦστου διεσκορ-
πίσθησαν καὶ διέδωκαν τὴν τέχνην εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

5) Ἡ χαλκογραφικὴ ἐφευρέθη εἰς Γερμανίαν κατὰ τὸ ἔτος 1450 μ.
Χ. Ὁ δὲ Δαγουερόρος Γάλλος τὸ ἔθνος, ἐφεῦρεν ἐσχάτως μέσα νὰ πα-
ρασκευάζῃ οὕτω τὰς μεταλλίνας πλάκας, ὥστε ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐνέργεια
τοῦ φωτός ἀφ' ἑαυτῆς νὰ παραγάγῃ τὰς εἰκόνας. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη κα-
λεῖται πρὸς τιμὴν αὐτοῦ δαγουερόροτυπία. Ἐβελτιώθη δὲ ἤδη πολὺ καὶ
μετωνομάσθη φωτογραφία.

6) Τὰ δίοπτρα ἐφευρέθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σπίνα Φλωρεντι-
νοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, καὶ ἡ δύναμις τῆς ὀφθαλμο-
βαθμηδὸν προήχθη εἰς τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἤδη
εἰς τὰ τηλεσκόπια.

§ 74. Συστήματα τοῦ μέσου αἰῶνος.

Ἱεροδικεῖα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας ἦσαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνάμιγμα
Μαύρων, Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν. Ἵνα δὲ καταστήσῃ ἡ ἔξουσία ὅλους
αὐτοὺς ὁμόφρονas, ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν χριστιανι-

κὴν, χάριν ἰσχυροποιήσεως τοῦ κράτους διὰ τῆς ἐνότητος τῆς θρησκείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ Φερδινάνδος ἀναδιωργάνωσε τὸ Ἱεροδικεῖον (1). Διοργανωθὲν δὲ πρῶτον εἰς Καστιλιάν κατὰ τὸ 1480, μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεστάθη καὶ ἐν Ἀραγῶνι καὶ διετηρήθη, καὶ περ μεγάλης ἀντιστάσεως γενομένης. Ἦτο δὲ τότε τὸ μόνον δικαστήριον, τὸ ὅποιον ταῦτοχρόνως ὑπῆρχε καὶ εἰς τὰς δύο χώρας. Ὁ βασιλεὺς διώριζε τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ, τὸν μέγαν ἱεροδίκην. Ἐκρίνοντο δὲ εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχάς οἱ Ἰουδαῖζοντες χριστιανοί, οἱ Μαῦροι οἱ ἀσπασθέντες τὸν χριστιανισμόν κατ' ἐπιφάνειαν, τὸν μωαμεθανισμόν δὲ πράγματι πρεσβεύοντες, καὶ ὑστερώτερον οἱ νεωτερίζοντες εἰς τὴν θρησκείαν ἢ τὴν πολιτικὴν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1481 οἱ ἱεροδίκαι ἔστειλαν εἰς τὴν πυρὰν περὶ τὰς 3,000 ἀνθρώπων. Προστατευόμενον δὲ τὸ Ἱεροδικεῖον παρὰ τῶν βασιλέων, κατέστη ὄργανον δεσποτείας. Ὅτι ἐτάραττε μέγਾਲος τὰ πνεύματα, λέγει ὁ Ἰουδαῖος Μαριάνας, ἦτο νὰ βλέπη τις τὰ τέκνα ὑποβαλλόμενα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, εἰς τὴν ποινὴν τῶν πατέρων των, νὰ ἀγνοῇ τις τὸν κατήγορόν του, νὰ μὴ ἡξέυρη τοὺς καθ' ἑαυτοῦ μάρτυρας. Τίποτε προσέτι δὲν ἐφαίνετο σκληρότερον τῶν μυστικῶν ἐκείνων ἐρευνῶν, αἵτινες ἐτάραττον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κοινωνίαν. Ὁ Δομινικανὸς Θωμᾶς ὁ ἐκ Τορκεμάδης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱεροδίκης. Κατὰ τὰ 18 ἔτη, καθ' ἃ προέστατο τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, 8,000 ἄνδρες παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, 6,500 ἐκάλησαν ἐν ἀνδρεικέλῳ μετὰ τὸν θάνατόν των, καὶ 9,000 ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τῆς ἀτιμίας, τὴν δήμευσιν τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἢ τὴν τῶν διὰ βίου δεσμῶν τιμωρίαν. Αἱ ἐξετάσεις ἐγίνοντο διὰ βασάνων. Ἐκ δὲ τοῦ ἔτους 1492 τὸ Ἱεροδικεῖον κατέστη ἀρκετὰ ἰσχυρὸν, ὥστε καὶ κατώρθωσε νὰ διώξῃ ἐκ τῆς Ἰσπανίας τοὺς Ἑβραίους, ἀφ' οὗ τοὺς ἐγύμνωσε. Τῷ ὄντι τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μόνον δὲ ἐμπορεύματα ἠδύναντο ἀπερχόμενοι νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν. Ἡ Ἰσπανία, διὰ τῆς ἐξώσεως πρότερον μὲν τῶν Μαύρων, ὕστερον δὲ τῶν Ἰουδαίων ἔχασε τοὺς νοσημονεστέρους καὶ τοὺς ἐνεργητικωτέρους τῶν κατοίκων της.

Ἱπποτισμός.

Ὁ Ἱπποτισμὸς ἐγεννήθη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Ἱππόται δὲ ἦσαν εὐγενεῖς ἄρματωλοι, ἀνατρεφόμενοι καὶ λαμβάνοντες τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς ἐξῆς. Δωδεκαέτης περίπου εὐγενὴς νέος ἐπέμπετο εἰς τὴν αὐλὴν βαρῶνου τινὸς ἢ εὐγενοῦς Ἱππότου, καὶ ἐκεῖ ἡσχολεῖτο κυρίως περιποιούμενος τὰς δεσποίνας, καὶ γυμναζόμενος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, τὴν ἵππασίαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Προχωρῶν εἰς ἡλικίαν, καὶ πείραν τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων κτῶμενος καὶ ἱκανὸς ἤδη εἰς πόλεμον γενόμενος, κα-

(1) Ἱεροδικεῖον συνεστάθη πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ II'. αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. κατὰ τῶν αἰρετικῶν Ἀλβιγανῶν, ἀναδιωργανώθη δὲ κατὰ τὸ 1480 ἐν Ἰσπανίᾳ, ὕστερότερον δὲ ἐν Ἰταλίᾳ.

θίστατο υπασπιστής, υπηρετῶν τὸν ἱππότην, φέρων τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ κτλ. Εἴκοσι δὲ καὶ ἐνὸς ἔτους, τὸ συνηθέστερον, γενόμενος, προσβιβάζετο εἰς τὸν βαθμὸν ἱππότη. Ἡδύνατό τις καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης νὰ λάβῃ τὸν βαθμὸν τοῦτον, ἂν κατήγετο ἐκ πολλῶν εὐγενοῦς οἴκου, ἢ ἀπεδείκνυνεν ἔξοχα προτερήματα. Πρὶν ἢ λάβῃ τὴν ἀξίαν ταύτην παρεσκευάζετο δι' ἐξομολογήσεως, νηστείας κτλ. Ἐγένετο εἰτα ἱεροτελεστία καὶ μετὰ ταῦτα, δίδων ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει εἶναι πιστὸς, θέλει προστατεύει τὰς κυρίας καὶ τὰ ὀρφανὰ, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε λέγει ψεύματα, οὐδὲ συκοφαντεῖ, ὅτι θέλει διάγει ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ὁμοίους του κτλ., ἐλάμβανε *περίπτυσιν*, δηλ. ἐλαφρὸν διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ ξίφους κτύπημα εἰς τὸν λαιμὸν ὑπὸ τοῦ προχειρίζοντος αὐτὸν ἱππότη, λέγοντος συγχρόνως καὶ τὰ ἐξῆς τυπικὰ λόγια. «Προχειρίζομαί σε ἱππότην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Μιχαήλ, ἢ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐσο πιστὸς, τολμηρὸς καὶ καλότυχος». Ἐγένετο δὲ ἡ τελετὴ αὕτη πολλὰκις τὴν παραμονὴν μάχης, ἵνα διερεθισθῇ ὁ νέος ἱππότης εἰς ἀνδραγαθίας, ἢ μετὰ τὴν μάχην εἰς ἀμοιβὴν ἐξόχου γενναιότητος.

Αἱ σταυροφορίαι κατέστησαν ἱερώτερον τὸ πνεῦμα τοῦ ἱπποτισμοῦ. Ἐποίησαν γνωστοὺς πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἱππότητας ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, καὶ ἔκτοτε παρατηρεῖται μεγάλη ὁμοιότης μεταξὺ αὐτῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τότε ἔγιναν τὰ θρησκευτικὰ τάγματα τῶν ἱπποτῶν, οἷον τὸ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὸ τῶν Ναϊτῶν (Νεωκάρων), τὸ τῶν Τευτόνων κτλ. Ὡς πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπινα συστήματα, οὕτω καὶ ὁ ἱπποτισμὸς περιέπεσεν εἰς εὐτέλειαν καὶ καταχρήσεις ὅθεν διὰ πολλῶν κόπων ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις κατελύθη.

Ἀοιδοὶ δὲ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἔψαλλον τότε τοὺς ἄθλους τῶν ἱπποτῶν, οἵτινες καὶ ἀγῶνας καὶ μονομαχίας εἰς παλαίστρας καὶ ἐνώπιον θεατῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνεκρότου. Εἰς τοὺς ἱπποτικούς τούτους ἀγῶνας ὁ νικητὴς ἐλάμβανε βραβεῖον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς λεγομένης βασιλίσσης τῆς ὠραιότητος, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν δεσποινῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ ἱπποτισμοῦ κατέπαυσε βαθμηδὸν καὶ ἡ συνήθεια τῶν τοιούτων ἀγώνων.

Τιμαριωτικὸν σύστημα. (Φεουδαλισμός. Χωροδεσποτία).

Ὅνομάζουσιν οὕτω κατάστασιν πραγμάτων κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, προελθοῦσαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακτήσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ συνισταμένην εἰς εἶδος ὁμοσπονδίας δεσποτῶν, ὧν ἕκαστος εἶχε μὲν ἐξουσίαν ἡγεμονικὴν ἐπὶ τῶν κτημάτων του, ὑπέκειτο ὅμως ὁ μικρότερος εἰς τὸν ἀνώτερον, καὶ συνεδέοντο δι' ἀμοιβαίων καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων. Ἐντεῦθεν προήρχετο διάκρισις μεταξὺ δεσποτῶν κυριαρχῶν καὶ ὑποτελῶν χωροδεσποτῶν. Ὑποτελὴς χωροδεσπότης ἦτο ὁ λαμβάνων ἀμοιβῆς χάριν, διὰ προσενεχθείσας ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίας, ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν εἰς γῆν καὶ διὰ τοῦτο ἐξαρτώμενος ἐκ

τοῦ δωρητοῦ, εἰς ὃν ὤφειλε πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ συνδρομὴν διὰ τῶν συμβουλῶν, διὰ τῶν χειρῶν του καὶ διὰ χρημάτων. Κυριάρχης δὲ ἦτο ὁ δωρούμενος τὸ κτῆμα καὶ διὰ τοῦτο ἔχων δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ ὑποκοὴν παρὰ τοῦ ὑποτελοῦς αὐτοῦ. Συνέβαινε δὲ, ὥστε ὁ αὐτὸς χωροδεσπότης νὰ ἦναι κυριάρχης ὡς πρὸς ὑποτελεῖς, εἰς οὓς ἔδιδε μέρος τῶν εἰς αὐτὸν παραχωρηθέντων κτημάτων, καὶ ὑποτελῆς αὐτὸς εἰς ἐκείνους, παρ' ὧν ταῦτα ἔλαβε.

Κατ' ἀρχὰς πάντα σχεδὸν τὰ παραχωρούμενα τιμάρια (φέουδα) ἦσαν μεταβλητὰ, ἤγουν ἀφροῦντο παρὰ τοῦ κατέχοντος καὶ ἐδίδοντο ἐτέρῳ· ἐδίδοντο καὶ τινα διὰ βίου· ἀλλὰ κατόπιν πολλὰ παρεχωροῦντο ὡς ἰδιοκτησίᾳ μεταβιβαζομένη ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν κληρονομικῶς· ἐπὶ πολὺ δὲ ὑπῆρχον συγχρόνως φέουδα προσωρινὰ, ἰσόβια καὶ κληρονομικά. Καὶ εἰς μὲν τὴν Γαλλίαν, ἔνεκα τῆς ἐπιφόβου γενομένης εἰς τοὺς βασιλεῖς ἰσχύος τῶν κληρονομικῶν τιμάρια ἐχόντων, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατηργήθησαν τὰ προνόμια τῶν χωροδεσποτῶν καὶ ἡ βασιλεία ἔλαβε τὴν προσήκουσαν αὐτῇ ἐξουσίαν· εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν δὲν ἴσχυσαν. οἱ αὐτοκράτορες νὰ καταπολεμήσωσι καὶ καταβάλωσι τοὺς μεγάλους ὑποτελεῖς των, καὶ ἐντεῦθεν ἔγειναν ἐκεῖ πολλὰ μικρὰ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίων πολλὰ ὑφίστανται καὶ μέχρι τῆς σήμερον, τινὰ δὲ τούτων προσηρτήθησαν εἰς τὸ βασίλειον τῆς Πρωσίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ. (1300 Μ. Χ. — 1821).

§ 75. Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει.

Ἡ ἀπροκάλυπτος πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ δεκάτου διήγειρε (1547 μ. Χ.) τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου μοναχοῦ καὶ καθηγητοῦ ἐν Βιττεμβέργῃ τῆς Σαξωνίας. Παρορμηθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀποδιδομένης εἰς ταῦτα προσοχῆς οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, προσέβη εἰς φανεράν ἐξέλεγχιν τῶν δογμάτων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οὕτω συνετάραξε τὰς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς ἐστηρίζοντο. Συγκληθείσης διαίτης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου πέμπτου ἐν Οὐορματίῳ, ἐπαρουσιάσθη ὁ Λούθηρος ὑπὸ ἐγγύησιν τοῦ Καρόλου αὐτοῦ καὶ ὡμίλησεν ἀφόβως περὶ τῶν δογμάτων του· διὰ τοῦτο ὁμῶς ἀφωρίσθη καὶ κατεδικάσθη εἰς περιορισμὸν τῷ 1520 μ. Χ., ἀλλὰ διεσώθη ἐκ τῶν συνεπειῶν τούτου διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, ἀσπαζομένου τὰς ιδέας αὐτοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ καὶ πρόδον τοῦ δυσκόλου αὐτοῦ ἔργου, ὁ Λούθηρος εἶχε τὴν σύμπραξιν πεπαιδευ-

μένων ἀνδρῶν, οἷον τοῦ Σουίγγλιου, τοῦ Μελάγχθονος, τοῦ Καρολσ-
δίου καὶ ἄλλων. Μεγίστη ὑπῆρχε πιθανότης, ὅτι ὁ παπισμὸς ἤθελε κα-
τασφραῖ, τοῦλάχιστον εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐὰν μὴ ἀνθίστα-
το ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Β', ὅστις ἦτο καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Φρειδερίκου, ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, διεδέχθη
αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Ἰωάννης, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὁποῖου ὁ Λούθηρος
καὶ ὁ Μελάγχθων συνέταξαν διατάξεις περὶ τῶν τύπων τῆς ἐκκλησια-
στικῆς διοικήσεως καὶ τῆς λατρείας· αὗται δὲ διεκηρύχθησαν ὡς ἰσχύου-
σαι καθ' ὅλον τὸ Σαξωνικὸν Κράτος. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολού-
θησαν ὅσοι τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν κρατῶν τῆς Γερμανίας δὲν ἀπεδέ-
χοντο τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ Πάπα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς δίκαιαν, γενο-
μένην ἐν Σπείρᾳ, ἐπετράπη μὲν νὰ φρονῶσι τὰ τῆς θρησκείας των ἀ-
κωλύτως οἱ λουθηρανίζοντες, ἀλλὰ τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ μεταβάλλωσι
τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ προσηλυτίζωσιν ἄλλους εἰς τὸ δόγμα των, ὁ
ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας καὶ ἄλλοι ὁμόδοξοι τοῦ Λουθηρανοῦ διεμαρτυ-
ρήθησαν κατὰ τῆς περιοριστικῆς ταύτης ἀποφάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὠ-
νομάσθησαν ἔκτοτε οὗτοι Διαμαρτυρόμενοι.

§ 76. Ἰσπανία. Κάρολος Ε'. Φίλιππος Β'. Πορτογαλία.

Κυριεύσαντες (§ 58) οἱ Ἀράβες τὴν Ἰσπανίαν (717 μ. Χ.), περιώ-
ρισαν τοὺς ἔως τότε ταύτην ἐξουσιάζοντας Γότθους εἰς τὴν Ἀστουρίαν,
ὄρεινὴν εἰς τὸ βόρειον τῆς χερσονήσου ταύτης χώραν. Κατισχύσαντες
ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ ἀπόγονοι τούτων ἔνεκα τῆς διαιρέσεως τῶν Ἀ-
ράβων, ἐκυρίευσαν τόπους τινὰς αὐτῶν καὶ ἵδρυσαν μικρὰ βασίλεια ἱ-
δία. Διὰ τοῦ γάμου δὲ Φερδινάνδου βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας μὲ τὴν
Ἰσαβέλλαν, κληρονόμον τοῦ βασιλείου τῆς Καστιλίας, ἠνώθησαν τῷ
1474 εἰς ἓν τὰ μικρὰ ταῦτα βασίλεια. Συζευχθείσης δὲ τῆς μονογε-
νοῦς θυγατρὸς τοῦ Φερδινάνδου Ἰωάννας μὲ τὸν Φίλιππον υἱὸν τοῦ
αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Μαξιμιλιανοῦ Α', περιῆλθεν ὁ θρόνος τῆς
Ἰσπανίας εἰς τὸν ἐκ τοῦ γάμου τούτου γεννηθέντα υἱὸν Κάρολον, ἀνα-
γορευθέντα βασιλέα αὐτῆς τῷ 1516. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πάππου
τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἐξελέχθη ὁ αὐτὸς καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας
(1519) προτιμηθεὶς Φραγκίσκου τοῦ Α' τῆς Γαλλίας, ἀντιποιουμένου
καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς Γερμανίας στέμμα. Κατέστη οὕτως ὁ Κά-
ρολος βασιλεὺς τῶν Κάτω Χωρῶν (αἱ ὁποῖαι εἶχον περιέλθει εἰς τὸν
οἶκον τῆς Αὐστρίας ἐκ κληρονομίας), τῆς Ἰσπανίας, τῶν δύο Σικελιῶν
καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἔτι δὲ κύριος ἐκτεταμένων ἐν Ἀμερι-
κῇ κτήσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφύη ἄσπονδον μῖσος μεταξὺ τούτου καὶ
τοῦ ἀποτυχόντος Φραγκίσκου τοῦ Α' τῆς Γαλλίας, ἐξετράπησαν εἰς
πολέμους φοικτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸν πρῶτον τῶν πολέμων τού-
των ὁ Κάρολος ῥηχμαλώτισε (1525) κατὰ τὴν ἐν Παβίᾳ μάχην Φραγ-
κίσκον τὸν Α', ἀπήγαγεν αὐτὸν θριαμβευτικῶς εἰς Μαδρίτην, ὅπου τὸν
ὑπεχρέωσε καὶ ὑπέγραψεν ἐπιβλαβῇ διὰ τὴν Γαλλίαν συνθήκην.

Μακρὸς καὶ πεισματικὸς πόλεμος μετὰ τῶν ἀντιπάλων μοναρχῶν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἐπανελήφθη. Ὁ μὲν πρῶτος ὁδηγῶν 50,000 στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, ἐν ᾧ δύο ἄλλοι ἰσχυροὶ στρατοὶ τοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πικαρδίαν καὶ τὴν Καμπανίαν. Ὁ δὲ Φραγκίσκος Α΄. τῆς Γαλλίας ἡρμήωσε τὴν χώραν ἵνα μὴ εὕρῃ τίποτε ὃ ἐχθρὸς του, ὅστις ἤθελε διαβῇ ἐκεῖθεν, καὶ ὠχύρωσε τὰς πόλεις αὐτοῦ· ἐκ τούτου, μετὰ παρέλευσιν μηνῶν τινῶν, ἀσθένεια καὶ λοιμὸς τοσοῦτον κατέβληψαν τὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε εὐχαριστεῖτο ἤδη νὰ ὑποχωρήσῃ, καὶ ἐγένετο ἀνακωχὴ ἐν Νικαίᾳ, μεσιτεία τοῦ Πάπα (1534). Μετὰ τὸν τέταρτον μετὰ τῶν πόλεμον, μεθ' ὃν ὁ Φραγκίσκος συνεμάχησε καὶ μὲ τοὺς Τούρκους, ἵνα τὸν βοηθήσωσι, συνωμολόγησαν τῷ 1544 ἐν Κρεσπετιακῷ εἰρήνην.

Ἡ ἐπιθυμία Καρόλου τοῦ Ε' νὰ ταπεινώσῃ τοὺς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμιν τοῦ ἐξηκολούθει νὰ φανερώνηται ἐκάστοτε. Ὅτε δὲ ἀπηλλάγη τῶν ἐμφυλίων πολέμων, εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ Ἑρρίκου Β', διαδόχου τοῦ Φραγκίσκου, ἀλλ' ἡ γενναία ἀντίστασις τοῦ Δουκὸς τῆς Γυΐζης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Μετῶν, ἀφ' οὗ ἀπώλεσε 30,000 ἀνδρῶν. Ἐν Γερμανίᾳ δὲ ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη ἐπὶ τέλους ἐπεραιώθη. Ἐν τῷ χρόνῳ δὲ τῆς συνθηκολογίας ταύτης ὁ Κάρολος μεγάλως κατέπληξε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, παρκιτηθεὶς τῆς μοναρχίας καὶ ἀποχωρήσας, ἵνα διανύσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰούστου ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα καὶ ἀπέθανε μετὰ τρία ἔτη ἐν ἡλικίᾳ 58 ἐτῶν, 1558 μ. Χ.

Τὸν Κάρολον διεδέχθη εἰς μὲν τὴν Γερμανίαν, παραιτηθέντα τῆς αὐτοκρατορίας τῷ 1556, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, εἰς δὲ τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὰς αὐτῆς κτήσεις ὁ υἱὸς του Φίλιππος ὁ Β'. Οὐδέποτε μονάρχης ὡς ὁ Φίλιππος οὗτος ἀνέβη θρόνον ὑπὸ μεγαλειτέρα ὠφελήματα. Τὰ ἰσπανικὰ ὄπλα ἦσαν πανταχοῦ ἐπιτυχῇ καὶ τὰ πολέμια ἔθνη ὁμοθυμαδὸν ἐπεθύμουν ἀνάπαυσιν μετὰ τοσοῦτους συνεχῶς καταστρεπτικοὺς πολέμους· ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἀνευρέθη μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, συμπεριλαβοῦσα ἀμφοτέρων τοὺς συμμάχους, πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα τῆς Εὐρώπης κράτη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῆς βασιλείσσης Ἐλισάβετ ἐβοήθησε τοὺς Ὀλλανδοὺς, ἀποστατήσαντας ἀπὸ τῆς ἰσπανικῆς κυριαρχίας ἕνεκα τῆς σκληρότητος τοῦ Φιλίππου, ἐξώπλισεν οὗτος τρομερὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν ἀκαταμάχητον, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας, ἐλπίζων νὰ κατακτῇ τὴν Ἀγγλίαν καὶ καταστρέψῃ οὕτω καὶ τὴν ἐστίαν τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρομένων. Ὁ μέγιστος οὗτος στόλος, συνιστάμενος ἐξ 135 πλοίων, φερόντων 50 χιλ. ἀνδρῶν πρὸς ἀπόδασιν εἰς Ἀγγλίαν, διασκορπίσθεις καὶ κατασυντριφθεὶς ὁ πλεῖστος ἐκ δεινῆς τρικυμίας, κατενικήθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (1588). Συνέτεινε δὲ τοῦτο μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων καθ' ὅλην τὰς Εὐρώπην καὶ κατέστρεψε τὴν μεγίστην

ἐπιρροήν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἡ Ἰσπανία ἐπὶ τῶν γειτόνων αὐτῆς, καὶ ἔκτοτε ἐταπεινώθη τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὑπερήφανον τοῦτο κράτος.

§ 77. Γαλλία, σφαγὴ τῶν Οὐγενόττων. Ἐρρίκος Δ'. κλπ.

Ἐν Γαλλίᾳ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔκαμον μεγάλας προόδους. Πρὸς αὐτοὺς, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καλουμένους ἐμπαικτικῶς Οὐγενόττους (δηλ. νυκτερινὰ φαντάσματα, διότι ἐκ φόβου ἐτέλουν νύκτα τὰ τῆς θρησκείας τῶν), δυσμενέστατα διέκειντο αἱ αὐλαὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, αἵτινες συνηνώθησαν ἤδη εἰς ἱερὰν συμμαχίαν· ἐκ τούτου δὲ ἀδιάλλακτος ἐμφύλιος πόλεμος ἐλυμαίνετο ἐπὶ τινα ἔτη πολλὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχίας. Ὁ δούξ τῆς Ἀνδεγαυίας ὠδήγει τοὺς καθολικοὺς· οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Κολίνη καὶ τοῦ πρίγκηπος Κονδέας.

Ἡ αὐλὴ τῶν Παρισίων ἀπεφάσισεν ἤδη διὰ δόλου νὰ ἐξολοθρεύσῃ τοὺς Οὐγενόττους. Γενομένης προσποιητῆς ἀνακωχῆς, ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ, κατὰ συνεννόησιν μὲ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καθολικοὺς, τὴν 9 μ. μ. ὥραν τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου (1572 μ. Χ.), ὅτε ἦσαν προσκεκλημένοι εἰς Παρισίους οἱ ἐπιστημότεροι τῶν Οὐγενόττων εἰς αὐλικὸν γάμον, δοθέντος σημείου, οἱ καθολικοὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων ἀπροσδοκῆτως καὶ κατέσφαξαν ἐν Παρισίοις καὶ ταῖς ἐπαρχίαις περὶ τὰς 70,000 ἐξ αὐτῶν.

Ἡ εἰδήσις δὲ τῆς σατανικῆς ταύτης πράξεως, διὰ τῆς ὁποίας 70,000 ἀνθρώπων ἔτυχον προδοτικοῦ θανάτου, ἠκούσθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἰσπανίᾳ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, καὶ πάνδημοι εὐχαρισταὶ ἔγειναν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν διὰ συμβάν, τὸ ὅποιον ὑπετέθη, ὅτι ἤθελε τείνει εἰς ἐξολόθρευσιν τῆς ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων.

Κάρολον τὸν Θ'. τῆς Γαλλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ εἰρημένη μισοφονία τῶν Καλθινιστῶν, διεδέχθη, ἀποθανόντα τῷ 1575, Ἐρρίκος ὁ Γ', ὅστις ἕνεκα τῆς διαγωγῆς του περιεφρονήθη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁπαδῶν του· ἐδολοφονήθη δὲ ἐν ἁγίῳ Κλαυδίῳ ὑπὸ τινος μοναχοῦ καὶ ἐξηλείφθη οὕτως ἡ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας βασιλικὴ γενεά.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβόνων τῆς γενεᾶς τῶν Καπετῶν Ἐρρίκος ὁ Δ' (1589), ὀνομασθεὶς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας. Ἵνα δὲ καθησυχάσῃ τὴν κατ' αὐτοῦ ἔνοπλον ἀντίπραξιν καὶ τὸ μῖσος τῶν καθολικῶν, ἠρνήθη τῷ 1593 τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων, τὰ ὅποια ἐπρέσβευεν, ἀλλὰ διὰ θεσπίσματος, ἐν Νάντη ἐκδοθέντος, ἐξησφάλισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν τῶν διαμαρτυρομένων καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὄχυρά φρούρια διὰ πάντα ἐνδεχόμενον κίνδυνον.

Ἦσυχάσας οὕτως, εἰσῆγαγε τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ βασιλείου του, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀξίου ὑπουργοῦ του Σουλλύ, ἠλάττωσε τοὺς φόρους, ἐνεψύχωσε τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡσυχολεῖτο διὰ τῶν μεσιτειῶν του νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς ἐρίζοντας ἄλλους ἡγεμόνας, νὰ φέρῃ ἰσορροπίαν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὸν ὑ-

περήφανον οίκον τῆς Αὐστρίας, τοῦ ὁποίου οἱ γόνοι ἐβασίλευον ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰρηναίων τούτων ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τινος μοναχοῦ ὀνόματι Ραβαϊλλάκου ἐν Παρισίοις τῷ 1610.

Ὁ τοῦτου διάδοχος Λουδοβίκος δ' ΙΓ' καὶ ὁ ὑπουργὸς αὐτοῦ Ριχελιεύς κατέβλησαν μὲν τοὺς ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένους, ἀλλὰ ἐβόηθησαν τοὺς ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78) μὲ χρήματα καὶ στρατὸν, διὰ νὰ ἐξασθενήσωσι τὴν ἰσπανοαυστριακὴν δύναμιν.

Λουδοβίκος δ' ΙΔ' ἦτο υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ ΙΓ' καὶ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1643 μέχρι τοῦ 1715. Ἦτο δὲ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸ 1715· καὶ μολονότι κατὰ τὸ 1688 πᾶν γειτονεῦον εἰς τὴν Γαλλίαν κράτος ἠνώθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατ' αὐτοῦ, ἔμεινεν ὅμως νικηφόρος, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1697 συνωμολόγησεν εἰρήνην ἐπὶ ὅροις τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν ὁ ἴδιος. Κατὰ δὲ τὸ 1704 ἤρχισεν ὁ καλούμενος πόλεμος τῆς Ἰσπανικῆς διαδοχῆς· διότι, θανόντος ἀκλήρου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Καρόλου τοῦ Β', ὁ Λουδοβίκος ἤθελε, λόγῳ κληρονομικῶ, τὸν ἔγγονόν του Φίλιππον τῆς Ἀνδεγαυτᾶς βασιλέα τῆς Ἰσπανίας ἀντὶ Καρόλου τῆς Αὐστρίας· κατῴρθωσε δὲ μετὰ δωδεκαετῆ πόλεμον (1704—1713), εἰς ὃν πολλάκις ἠττήθησαν οἱ Γάλλοι ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἐπὶ μᾶλλον ὠφελίμοις πρὸς αὐτὸν ὅροις, καὶ ὁ ἔγγονός του ἔλαβε τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας.

Ὁ Λουδοβίκος οὗτος ἀπέθανε τῷ 1715, ἐβδομήκοντα καὶ δύο ἔτη βασιλεύσας, ἀφῆκε δὲ τὸ δημόσιον ταμεῖον κατὰ χρεον. Κατὰ τὸ 1685 κατέλυσε τὸ ὑπὲρ τῶν διαμαρτυρομένων θέσπισμα τῆς Νάντης Ἐβρέικου τοῦ Δ'· καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἠναγκάσθησαν οἱ μὲν διὰ μέτρων πολλῶν σφόδρα σκληρῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν καθολικὴν θρησκείαν, οἱ δὲ, καὶ μάλιστα οἱ νοσημονέστεροι καὶ οἱ ἀξιώτεροι τῶν ὑπηκόων του, νὰ μεταναστεύσωσι καὶ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Γαλλίας καὶ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς πατρίδος των. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ βασιλεία τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' θεωρεῖται ὡς λαμπρὰ, ἕνεκα τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἄν καὶ πολλὰ εἶναι τὰ δυστυχήματα, ὧν ὁ Λουδοβίκος ἔγεινεν αἷτιος, παραβαλλόμενος ὅμως πρὸς τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς του δὲν ἦτο διόλου κακός. Ἡ καρδιά του ἡγάπα τὸ μεγαλεῖον, καὶ ὅχι μόνον ἐπεθύμει μεγάλην, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰν βασιλείαν· ταχέως δὲ περιετοιχίσθη ὑπὸ κολάκων, ἀλλὰ δὲν δυσηρεσεῖτο πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ ἐχθέτοντας εἰς αὐτὸν ἀπλῆν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν.

§ 78. Τριακονταετὴς πόλεμος.

Οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἐφθονοῦντο μεταξύ των. Ἐπειδὴ δὲ συνεμάχησαν τῷ 1608 οἱ ἐν Γερ-

μανία διαμαρτυρούμενοι ἡγεμόνες κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν καθολικῶν ἡγεμόνων, ἐκ τούτου προῆλθε πόλεμος διαρκέσας τριάκοντα ἔτη. Ἐν Βοημίᾳ ἡ θρησκεία τῶν διαμαρτυρομένων, διαδιδομένη ὁσημέραι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κράτη τῆς Αὐστρίας, ἐπέτυχεν ἐλευθεριῶν καὶ προνομίων διὰ διατάγματος, ὅπερ βιασθεῖς ἐξέδωκε Ῥοδόλφος ὁ Β'. τῷ 1609. Δυνάμει τούτου αἱ πόλεις καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠδύναντο νὰ οἰκοδομῶσιν ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα. Ὅθεν ἐν τῷ πολυχνίῳ Κλοστερκάμβη καὶ ἐν Βρωνοῖ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔκτισαν ἐκκλησίας. Ὅτε δὲ ἔγεινεν αὐτοκράτωρ ὁ Ματθίας (1612), διέταξεν ἡ μὲν ἐκκλησία τῆς Κλοστερκάμβης νὰ κηρυγισθῇ, ἡ δὲ τῆς Βρωνοῦς νὰ κλεισθῇ. Ὅτε δὲ οἱ διαμαρτυρόμενοι παρεπονέθησαν διὰ τὰ γινόμενα εἰς τὸν Ματθίαν, οὗτος ἀπήντησεν εἰς αὐτοὺς ἀπειλητικῶς. Διεδόθη, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις συνετέθη ἐν Πράγᾳ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐγνώριζε τοῦτο. Ὅθεν τὴν 23 Μαΐου, ὅτε τὸ αὐτοκρατορικὸν συμβούλιον συνηθροίσθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Πράγας, ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν κρατῶν τῶν διαμαρτυρομένων συνηθροίσθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου ὠπλισμένοι καὶ ἡρώτων ἐάν τις τῶν συμβούλων μετέσχε τῆς συντάξεως τοῦ διατάγματος. Δύο δὲ τῶν συμβούλων, μισητοὶ ἤδη εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἀποκριθέντες ἀποτόμως εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους, ἐρρίψθησαν παρ' αὐτῶν ἐκ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν ξηρὰν τάφρον τῆς ἀκροπόλεως, ἀλλ' ἐσώθησαν σχεδὸν ἀβλαβεῖς. Οἱ διαμαρτυρούμενοι τότε ἔλαβον τὰ ὅπλα, ἀρχηγούντος τοῦ κόμητος τοῦ Θόρνου. Ἡ συμμαχία αὕτη ἀπέστειλεν ἐπικουρικὸν σῶμα εἰς Βοημίαν, ὠδηγούμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἑρνέστου, κόμητος τῆς Μανσφέλδης· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Βοημίαν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν ταραχῶν τούτων ὁ Ματθίας ἀπέθανε (1619) καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Φερδινάνδος Β'.

Οἱ Βοημοὶ, γνωρίζοντες τὴν πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους δυσμένειαν τοῦ Φερδινάνδου, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔκπτωτον τῶν ἐπὶ τοῦ βοημικοῦ στέμματος δικαιωμάτων, καὶ ἐξέλεξαν ἡγεμόνα τῶν τὸν παλατίνον Φρειδερίκον τὸν Ε'. Τὸ προσεχὲς ἔτος πλησίον τῆς Πράγας μεγάλη νίκη τῶν στρατευμάτων τῆς τῶν καθολικῶν συμμαχίας καὶ ἡ ἐκ τούτου φυγὴ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου διέλυσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βοημῶν καὶ ὑπετάγησαν πάλιν οὗτοι εἰς τὴν Αὐστροίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ἤδη ἰσχυρότερος παρὰ ποτε, τὰ δὲ συμφέροντα τῶν διαμαρτυρομένων ἐκινδύνευον τὸν ἑσχατον κίνδυνον. Ἀπόδειξις τούτου ἦτο τὸ διάταγμα τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ 1629, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ διαμαρτυρόμενοι ὤφειλον νὰ παραχωρήσωσι πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, τὰ ὅποια εἶχον ἀποκτήσει ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης τοῦ 1555. Ἐν τῇ κρίσιμῳ ταύτῃ περιστάσει ἐφάνη βοήθης ὁ τῆς Σουηδίας βασιλεὺς Γουσταῦος Ἀδόλφος, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπικουρίαν ἐπεκαλέσθησαν οἱ Λουθηθρανοὶ τῷ 1628, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ἡ Στρανσούλδη ὑπὸ τοῦ ἐξ 100,000 ἀνδρῶν στρατοῦ τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ τῆς Αὐστρίας Βοημοῦ Οὐαλλενσταϊνου. Σφόδρα δὲ ζηλωτῆς τῆς θρησκείας

αὐτοῦ ὁ εἰρημένος βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ ἡρεθισμένος ἕνεκα πολλῶν ἀδικιῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμιν εἰς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπεβιβάσθη εἰς Πομερανίαν τὴν 24 Ἰουλίου 1630, φέρων στρατὸν ἐκ 30,000 ἀνδρῶν· καὶ ἐδίωξε μὲν τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα, ὅπου καὶ ἂν ἐνεφανίσθησαν, δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μαγδεμβούργου ὑπὸ τοῦ βαυαροῦ στρατηγοῦ Τίλλυος τῷ 1631, ἀλλ' αὐξήσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τινων ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας οἷον τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τῆς Σαξωνίας, καὶ καταστρέψας τὸν στρατὸν τοῦ Τίλλυος ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λειψίας (7 Σεπτεμβρίου 1631), ὑπέβαλε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς συμμαχοὺς αὐτοῦ εἰς ἐσχάτην στενοχωρίαν διὰ τῶν ἐρημικῶν αὐτοῦ κινήσεων, διὰ τῶν νικῶν τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ τῆς βοηθείας τῶν συμμαχῶν ἐν Οὐεστφαλία καὶ Κάτω Σαξωνία καὶ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Σαξόνων εἰς τὴν Βοημίαν. Ὁ Γουσταῦος ἡλευθέρωσε τοὺς διαμαρτυρομένους ἐν τῇ Φραγκωνίᾳ ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἐκυρίευσεν τὴν Μογουντιαν, ἔγεινε κύριος τοῦ Παλατινάτου καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ταῦτοχρόνως δὲ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας κατέλαβε τὴν Πράγαν, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἐφοβήθη, μήπως καὶ αὐτὴ ἡ Βιέννη ἦτολε πολιορκηθῇ. Ὁ Τίλλυς ἀπέθανεν ἐν τοσούτῳ ἐν Βαυαρίᾳ.

Τοιαυτὴ ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῶν διαμαρτυρομένων ἐν Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ὅτε ὁ Οὐάλλενσταϊνός (ὁ ὁποῖος κατ' ἐπίμονον αἵτησιν τῆς ἐν Ῥατισδόνη γενομένης διαίτης εἶχεν ἀπολυθῇ διὰ τὰς βιαιοπραγίας καὶ τὰς λεηλασίας του), διωρίσθη πάλιν ἀρχιστράτηγος τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ὁ Γουσταῦος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ τῆς Βαυαρίας. Γενομένης δὲ φονικῆς μάχης ἐν Λυκένῃ τῆς Σαξωνίας (Νοεμβρίου 6, 1642), ὁ Γουσταῦος ἐνίκησε μὲν, ἀλλ' ἐθανατώθη. Ὁ θάνατος δὲ τούτου ἤθελε προξενήσῃ μέγιστα δυστυχήματα εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἐὰν ὁ ἀρχιγραμματεὺς αὐτοῦ Ὁξενστιέρνης διὰ τῶν ἐμπειρῶν αὐτοῦ διαπραγματεύσεων δὲν κατώρθωνε τὴν συμμαχίαν τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ γενναῖος δούξ Βερνάρδος τῆς Οὐϊμάρης καὶ ὁ Γουσταῦος Ὅρνος ἀνεδείκνυσαν τὰ σουηδικὰ στρατεύματα νικηφόρα ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Γερμανίαν. Ὅχι ὀλίγον πρὸς τούτοις συνετέλεσε καὶ ἡ ὑποπτος διαγωγὴ τοῦ Οὐάλλενσταϊνου, ὁ ὁποῖος ἀποσυρθεὶς εἰς Βοημίαν τῷ 1634, κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ μυστικῶν ἀπεσταλμένων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν πάλιν ἕνεκα τῆς φονικῆς μάχης τῆς Νορτλιγγένης τῷ 1634. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας ἠνώθη καὶ αὐτὸς ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Πράγας τῷ 1635 μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῆς Σουηδίας. Ἐπειδὴ δὲ κράτη τινὰ τῆς αὐτοκρατορίας μετέσχον ταύτης τῆς εἰρήνης, οἱ Σουηδοὶ ἠναγκάσθησαν, συνδεόμενοι στενότερον μετὰ τῆς Γαλλίας, νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν αὐτῆς· διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν δὲ τοῦ Βερνάρδου τῆς Οὐεϊμάρης ἐν τῷ Ἀνω Ῥήνῳ καὶ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Βανέρου, εἰσβαλόντος τῷ 1638 εἰς τὴν Βοημίαν, ἔγειναν πάλιν φοβεροί. Ὁ Σουη-

δὲς στρατηγὸς Τορστενσὼν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος διήλθε διὰ πάσης τῆς Γερμανίας, κατετρόμαξε τὴν Αὐστροίαν, ἐταπείνωσε τὸν βασιλεῖα τῆς Δανίας καὶ ὑπερεπλήρωσε τὴν Σουηδίαν δόξης, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βερνάρδου, δουκὸς τῆς Οὐδεϊμάρης 1639, ἡ Γαλλία συμμετέσχε σπουδαίως τοῦ πολέμου τούτου· καὶ τοι δὲ κατὰ πρῶτον τὰ στρατεύματα αὐτῆς μικρὸν συνετέλεσαν καὶ ἐνίκηθησαν μάλιστα ἐν Δυττλιγγένη τῷ 1648, ἐκέρδησαν ὅμως μετὰ ταῦτα λαμπρὰς νίκας κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ βασιλικῶν στρατευμάτων.

Τέλος δὲ ἡ ἄλωση τῆς Πάργας ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Καϊνισμάρκου (Ἰουλίου 25, 1645), ἠνάγκασε Φερδινάνδον τὸν Γ' (ὁ Φερδινάνδος ὁ Β' ἀπέθανε πρὶν, τῷ 1637) νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ἡ ὁποία ὑπεγράφη ἐν Οὐεσφαλίας τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1648. Διὰ τῆς συνθήκης αὐτῆς ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου ἀποκατεστάθη πάλιν, οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐξασκῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας τὸν καὶ ὅμοια προνόμια πρὸς τὰ τῶν καθολικῶν. Κατὰ αὐτῆς ὅμως ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη, ἀλλὰ ματαίως. Μέρος τῆς Πομερανίας ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν, καὶ ἡ Ἀλσάκη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ὁλλανδία ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι, ὅλαι δὲ αἱ κατακτηθεῖσαι ἀποικίαι παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν, καὶ τὸ κράτος τοῦτο ἤδη ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου του, ἡ δὲ Γερμανία ἐξέπεσε πολλὴ, διότι πλείεσται πόλεις αὐτῆς κατεστράφησαν.

§. 79. Ῥωσσία.

Τὴν ἐνάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἡ Ῥωσσία κατωκεῖτο ὑπὸ διαφόρων σκυθικῶν καὶ ταρταρικῶν φύλων καὶ ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ καὶ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίων τὰ κυριώτερα ἦσαν τὸ Κίεβον καὶ ἡ Νοβογοροδία. Τῷ 850 ἐκ Σκανδιναβίας ἡγεμὼν τις ὀνόματι Ρούρικος ἐκυρίευσεν τὴν Νοβογοροδίαν καὶ θεωρεῖται οὗτος ὡς ὁ πρῶτος τῆς Ῥωσσίας κυριάρχης. Ἐπὶ Βλαδιμήρου τοῦ μεγάλου 980—1015 εἰσέχθησαν εἰς Ῥωσσίαν ἡ χριστιανικὴ ὀρθόδοξος πίστις, αἱ τέχναι, τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁπωσοῦν σταθερὰ κυβέρνησις. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου διεμοίρασαν τὴν χώραν οἱ υἱοὶ του καὶ ἐπὶ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων καὶ εἰσβολῶν τῶν γειτόνων τῆς Πολωνῶν. Τῷ 1223 εἰσβαλόντες εἰς αὐτὴν οἱ Τάρταροι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζίγγις-Χάν (ἴδε § 65) κατέστρεψαν τὰς πόλεις, κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας οἱ Ῥῶσοι ἡγεμόνες διετέλουν ὑποτελεῖς τῶν κατακτητῶν τούτων. Τῷ 1462 Ἰβάν (Ἰωάννης ὁ μέγας, ὁ διὰ τὸν ἄγριον χαρακτῆρά του ἐπονομασθεὶς Τρομερὸς) ἀπηλευθέρωσε τὴν Ῥωσσίαν τῆς ὑποτελείας, συνήνωσεν εἰς ἓν τὰς διαφόρους αὐτῆς ἡγεμονίας, καὶ κατέστησε πρωτεύουσιν τὴν Μόσχαν· μάλιστα δὲ ἤρχισε νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου. Ὁ ἔγγονος τούτου Ἰβάν Βασιλειάδης

βασιλεύσας τῷ 1533, ἔλαβε πρῶτος τὸ ὄνομα Κζάρος (Καῖσαρ), κατέστειλε τὰς τῶν Ταρτάρων ἐπιδρομὰς καὶ συνέστησε τὸ στρατιωτικὸν τάγμα τῶν Στερλιτῶν (τοξοτῶν) καὶ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Σιβηρίας ὑπερεδιπλασίασε τὴν ἑκτασιν τοῦ βασιλείου.

Τῷ 1613 ἀναγορευθέντος ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ Κζάρου Μιχαὴλ τοῦ Ῥωμανόφ, τὸ γένος ἔλκοντος ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Ῥουρίκου, ἡ Ῥωσσία ἤρχισε νὰ μεγαλύνηται καὶ σπουδαία νὰ καθίσταται πλέον ἐν ταῖς μοναρχίαις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Καὶ ἀπέβαλε μὲν ὁ Κζάρος μέρη τινὰ τοῦ βασιλείου του, παραχωρηθέντα εἰρήνης χάριν εἰς τὰ γειτονικά κράτη, ἔνθεν μὲν τὴν Σουηδίαν, ἔνθεν δὲ τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἔκτισε φρούρια, προσεκάλεσε ξένους ἐμπείρους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, προήγαγε τὴν ἐμπορίαν διὰ συνθηκῶν ὠφελίμων μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐβελτίωσε τὸ στρατιωτικὸν του. Ἀλλὰ τῆς Ῥωσσίας τὸ μεγαλεῖον ἀπέκειτο εἰς τὸν τῷ 1689 ἀναβάντα τὸν θρόνον Πέτρον τὸν Μέγαν.

Οὗτος ἦτο ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Κζάρου Ἀλεξίου· δεκαεπταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν ἐβασίλευσε μόνος, περιορίσας εἰς μοναστήριον τὴν ἑως τότε ἐπ' ὀνόματί του βασιλεύουσαν ἀδελφὴν του Σοφίαν, παραμερίσας δὲ καὶ τὸν ἀνίκανον ἀδελφόν του Ἰβάν.

Καὶ πρῶτον ὁ μέγας τῷ ὄντι οὗτος ἡγεμὼν ὑπέβαλε τὸν ἄτακτον ἑως τότε στρατὸν του εἰς εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν, εἶτα δὲ ἐκυρίευσε τὴν Ἀζόφην παρὰ τῶν Τούρκων τῷ 1694. Διευθετήσας δὲ τὰ ἑσωτερικὰ τοῦ βασιλείου του μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ ἄλλας χώρας πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ναυπηγικῆς καὶ ἄλλων μηχανικῶν ἐπιστημῶν καὶ παραλαβὴν τεχνιτῶν, ἵνα τὸν συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων σχεδίων του.

Ἐπαναστατήσαντων τῷ 1698 ἐν Ῥωσσίᾳ τῶν Στερλιτῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπισπεύσῃ ὁ Πέτρος τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἐπάνοδόν του· ἐλθὼν δὲ κατήγγησε τὸ φοβερὸν αὐτὸ τάγμα, πλείστους ὅσους φονεύσας, καὶ ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ πλησιοχώρους τοῦ βασιλείου του χώρας, αἵτινες τῷ ἐχρειάζοντο, ἵνα ἔχῃ λιμένας εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἠττηθεὶς πολλάκις ὑπὸ τοῦ περιφήμου βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ IB', καὶ μάλιστα ἐν Νάρβχ (μ. Χ. 1700), ἔνθα 400,000 Ῥώσων κατετροπώθησαν ὑπὸ 8,000 Σουηδῶν, δὲν ἀπεθαρρύνθη, ἀλλὰ μάλιστα ἔλεγεν, ὅτι νικῶντες ἡμᾶς οἱ Σουηδοί, θὰ μᾶς διδάξωσι νὰ τοὺς νικῶμεν. Ὁφεληθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ εἰρηνικοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας εἰς τὸν πρὸς τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Σάξωνας πόλεμον, ἐκυρίευsen ἐκ τῶν χωρῶν αὐτοῦ τὴν Ἰγνρίαν καὶ τὴν Καρηνίαν καὶ τῷ 1702 τὴν πόλιν Μαρμεμπούργον· τὸ δὲ ἐπὶ ἔτος ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς Πετροπόλεως καὶ τῷ 1709 ἐνίκησε κατὰ κράτος ἐν Πουλτόβχ τὸν εἰρηνικὸν Κάρολον IB'. Οὗτος ἤδη διηρέθισε κατὰ τοῦ Πέτρου τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ περικυκλώσαντες μὲ 200,000 ἐμπειροπολέμου στρατοῦ τὴν μικρὰν τοῦ Πέτρου παρεμβολήν, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐσώθη

φθείρας διὰ δωροδοκίας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Τούρκων, κατ' εἰσήγησιν νέας τινός, ὀνόματι Αἰκατερίνης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεύθη ἐπισήμως ὕστερον· ἐσώθη δὲ οὕτω μετὰ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἀπολέσας ὅμως τὴν Ἀζόφην (1711). Ἀσφαλίσας δὲ τὰς ἐν τῇ Βαλτικῇ κτήσεις του, προσέλαβεν ὕστερον, θανόντος Καρόλου τοῦ IB', διὰ συνθήκης (1712) τὴν Διβονίαν, Ἑσθονίαν, Ἰγγρίαν καὶ μέρος τῆς Φιλλανδίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ (1716—1717) ἀπῆλθεν ἐκ δευτέρου εἰς Εὐρώπην πρὸς τελειοποίησιν τῶν πρακτικῶν γνώσεών του· εἰσήγαγε δὲ εἰς Ῥωσίαν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ἐνομασθεὶς μέγας ὡς καὶ τῷ ὄντι ἦτο. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1725, ἀφοῦ ἤδη εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ κράτος του τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης καὶ συστήσει ἐν Πετροπόλει τὴν πρωτεύουσιν τοῦ βασιλείου του Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ ἔχρισεν αὐτοκράτειραν τὴν γυναῖκά του Αἰκατερίναν Α', ἣτις διετήρησε τὴν ἀκμαίαν κατὰστασιν τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ θανάτου της, συμβάλλοντας δύο ἔτη μετὰ τὸν τοῦ ἀνδρός της.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσίας περίφημος κατέστη ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀναβῆσα τῷ 1762 Αἰκατερίνα ἡ Β', ἣτις, τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου Πέτρου ἐνεργούσα, προσεκτίσατο εἰς τὸ κράτος της τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (Κριμαίαν), τὴν μικρὰν Ταρταρίαν, τὴν Λιθουανίαν, τὴν Κουρλανδίαν, μέρος μέγα τοῦ Καυκάσου καὶ ἐν ταῖς γενομέναις διανομαῖς τῆς Πολωνίας (1772 καὶ 1795) τὸ ἡμισυ μέρος αὐτῆς.

Παῦλος ὁ υἱὸς της, διαδεχθεὶς αὐτὴν τῷ 1795, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτοῦ ἐπροχώρησαν μέχρις Ἑλβετίας (1799). Τοῦτον δολοφονηθέντα ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του, διεδέχθη Ἀλέξανδρος ὁ Α'. ὅστις, καίπερ πολεμῆσας πρὸς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἀποτυχὼν, ὡς θέλομεν ἶδει κατωτέρω, προσεκτίσατο τὴν Φιλλανδίαν, τὴν ἀνατολικὴν Βοθνίαν, τὴν τῆς Τουρκίας Βεσσαραβίαν καὶ τὴν Γεωργίαν (1815).

Ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Νικόλαος Α', προσέθηκεν εἰς τὸ κράτος του τὴν Περσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τόπους τινάς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουναβίου, συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων.

§ 80. Ἕλληνες καὶ Τούρκοι (1453—1715).

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν ἤδη, ὡς εἶδομεν ἠνωτέρω, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἡ ἐν τῇ ἀλωθείᾳ παρ' αὐτῶν Κωνσταντινουπόλει σφαγὴ καὶ διαρπαγὴ διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, διετάχθη δὲ ἡ κατάπαυσις της, ὥστε μὴ ἐξηρωθῇ καθ' ὅλοκληρίαν ἡ μητρόπολις αὕτη. Καὶ τῶν ἀπὸ τῆς σφαγῆς δὲ σωθέντων ἀφῆρέθησαν τὰ καλλίτερα κτήματα καὶ αὐτοὶ ἀπεκλείσθησαν πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὑπεχρεώθησαν δὲ τοῦντεῦθεν νὰ ἐξαγοράζωσι κατ' ἔτος τὴν ὑπαρξίν των πληρώνοντες ἀπὸ

τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας χαράτσειον, δηλ. προσωπικὸν ἢ κεφαλικὸν φόρον· ἔπαιρνον δὲ οἱ ἐκπορθηταὶ καὶ τὰ νεκρὰ τέκνα τῶν χριστιανῶν, ἅτινα ἀνέτρεφον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ καὶ κατέτασσον εἰς τὸ τῶν Γιανιτσάρων τάγμα. Ὁ Μωάμεθ, νομίσας συμφέρον νὰ φεισθῇ τῆς θρησκείας τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ, διέταξε νὰ προχειρισθῇ νέος πατριάρχης ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος· προχειρίσθη δὲ ὡς τοιοῦτος ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ἐπονομασθεὶς Γεννάδιος, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος. Ἡ ἀγία Σοφία ὅμως καὶ αἱ ὠραιότεραι ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς δζαμιά.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μωάμεθ συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐπιλοιποῦ κράτους εὐχερῶς· ὁ Σκενδέρμπης ὅμως ἔμεινεν ἀγέρωχος ἀπέναντι τοῦ τρῶμερου κατακτητοῦ, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως διετέλει ὢν. Ὁ Μωάμεθ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν (1454) συνθήκην ὑποταγῆς ἐπὶ μετρίῳ φόρῳ, ἀλλ' ὁ Σκενδέρμπης ἀπέρρ' ὤψεν αὐτὴν καὶ ὀχυρώσας τὴν Κρόιαν, δις κατετρόπωσε τὸν ἐχθρικὸν στρατόν· καὶ τότε μὲν ἔνεκεν ἄλλων ἀσχολιῶν δὲν ἐξεστράτευσεν πάλιν κατ' αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ, περὶ δὲ τὸ 1465 εἰσέβαλεν εἰς Ἀλβανίαν μετὰ 200,000 ἀνδρῶν καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κρόιαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν κατῴρθωσέ τι· μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκενδέρμπης, συμβάντα τῷ 1467, ὑπετάχθη ἡ χώρα αὕτη εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ κατὰ τὸ 1481 εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Βαϊζίτης προσηνέχθη ἐπιεικέστερον πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Ὁ Σελίμης βασιλεὺς ἀπὸ τοῦ 1512 μέχρι τοῦ 1520, ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας εἰς δζαμιά καὶ νὰ ἀναγκάσῃ πάντας τοὺς χριστιανοὺς νὰ παραδεχθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ βεζύρης Πιρὶ πᾶσας συμφώνως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας τῶν Ὁθωμανῶν Δζεμαλῆ, καὶ τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πατριάρχου Ἱερεμίου Ι' δι' ἐπιτηδεύου πολιτικῆς ἔπεισαν τὸν Σουλτάνον νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Μετέβαλεν ὅμως ὁ Σελίμης εἰς δζαμιά τοὺς καλλιτέρους ναοὺς, ἀφῆσας μόνον μικροὺς τινὰς καὶ εὐτελεῖς, διατάξας νὰ μὴ ἀνεγείρωσι πλέον ἄλλους, εἰμὴ μόνον ἐκ ξύλων. Ἀπέθανε δὲ οὗτος, ἐν ᾧ ἡτοιμάζετο νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥόδον, ὑπὸ τῶν Φράγκων κατεχομένην.

Ἰστέον δὲ, ὅτι οἱ Ἑνετοὶ κατεῖχον, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Κωνσταντινουπόλις, τὴν Ἐπτάνησον, τὴν Ναυπλίαν, τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην, τὴν Πύλον, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Ναύπακτον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Εὐβοίαν, ὕστερον δὲ ἔλαβον καὶ τὴν Κύπρον· ἄλλοι δὲ Λατῖνοι εἶχον νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Ῥόδον.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Σελίμην Σουλεϊμάνος, ὁ περιφημότερος τῶν Σουλτάνων, ἐκυριεύσε τὴν γενναίως ἀντιστάσαν Ῥόδον τῷ 1522. Εὐθὺς δὲ παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν καὶ αἱ ἀνήκουσαι εἰς αὐτὴν ὀκτὼ μικραὶ πέριξ αὐτῆς νῆσοι. Καταπολεμήσας δὲ ὕστερον τὴν ἐπαναστατήσασαν Ἠπειρόν, ἐπολιοῦρκε τὴν Κέρκυραν, ἥτις γενναίως ἀντέκρουσε τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα· ἰδίως δὲ συντέλεσαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς νήσου ταύτης οἱ Ἕλληνες αὐτῆς κάτοικοι. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου, ὑπετάχθη καὶ τὸ Αἶγαῖον εἰς τοὺς Ὁθωμανοὺς καὶ ἀπώλεσαν οἱ Ἑνετοὶ πάντα τὰ ἐν

Πελοποννήσῳ φρούρια αὐτῶν. Οὗτος ἐκυρίευσε καὶ τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ κατέστησε φοβερὰν τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Ὡνομάσθη δὲ παρὰ μὲν τοῖς Τούρκοις Κανουννῆ, ἥτοι νομοθέτης, ἐπειδὴ συνηρομολόγησεν εἰς ἓν τὴν τουρκικὴν νομολογίαν (Κανουνναμέ), παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις μέγας, διὰ τὰ κατορθώματά του.

Ἀποθανὼν ὁ Σουλεϊμάνος τῷ 1566 ἀφῆκε διάδοχον Σελίμην τὸν υἱόν του, ὅστις ἐπολιόρησε τὴν Κύπρον. Μετὰ δὲ δύο μηνῶν πολιορκίαν παρεδόθη ἡ Λευκωσία, ἔπεσαν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Κύπρου φρούρια, ἐκτὸς τῆς Φαρμαγόσης (Ἀμμοχώσου), ἥτις δὲν παρεδόθη εἰμὴ τῷ 1571. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος συνεκροτήθη καὶ μεγάλη περὶ τὴν Ναύπακτον ναυμαχία, καθ' ἣν διακόσια περίπου Ἑνετικὰ πλοῖα παρετάχθησαν κατὰ τριακοσίων ὀθωμανικῶν. Ἰωάννης ὁ ἐπιλεγόμενος Αὐστριακὸς, ναύαρχος ὢν σύμπαντος τοῦ στόλου ἐκείνου, ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ὀθωμανικόν. Ἀλλ' οὐδόλως ὠφελήθησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης, διότι ὀλίγον μετέπειτα κατασκευάσαντες οἱ ὀθωμανοὶ στόλον νέον, ἠνάγκασαν τοὺς Ἑνετοὺς νὰ συνθηκολογήσωσι, παραχωρήσαντες ὀριστικῶς εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Κύπρον καὶ πληρώσαντες 300,000 φλωρίων διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἐπ' αὐτὴν ἐκστρατείας.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Σελίμης τῷ 1574, ἀφῆκας διάδοχον τὸν πρωτότοκον υἱόν του Μουράτην Γ'. Οὗτος δὲ ἐκήρυξε κατὰ τῆς Οὐγγαρίας πάλιν πόλεμον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, ἀποθανὼν τῷ 1595.

Μωάμεθ Γ' υἱὸς τοῦ Μουράτου, διαδεχθεὶς αὐτόν, ἐπεχείρησε νὰ τιμωρήσῃ τὴν Βλαχίαν, ἀλλ' ἐνίκηθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ ἥρωος Μιχαήλ ἡγεμόνος αὐτῆς. Μετὰ πολλοὺς δὲ ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἑσωτερικὰς ταραχὰς ἀπέθανεν ὁ Μωάμεθ τῷ 1603, ἀφίς διάδοχον τὸν δεκατετραετῆ υἱόν του Ἀχμέτην Α', ὅστις ἀνέλαβε τὰς ἡνίκας τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ πολέμους.

Τοῦτον δὲ διεδέχθη τῷ 1617 ὁ υἱὸς του Μουσταφᾶς, ὅστις καθηρέθη ὡς εὐήθης ὑπὸ τῶν ἀξιωματοεικῶν τῆς αὐλῆς, ἀναγορευσάντων αὐτὸν τὸν υἱόν του Ἀχμέτην Ὀσμάνην. Ὁ νέος Σουλτάνος, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Πολωνίας, καὶ μὴ δυνήσας νὰ καταβάλῃ τὰ πολωνικὰ στρατεύματα, ἔκαμε μετ' αὐτῆς εἰρήνην κατὰ τὸ ἔτος 1621. Ἀλλ' οἱ Γιανίτσαροι δυσαρεστηθέντες κατ' αὐτοῦ, καθήρεσαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν καὶ ἀνηγόρευσαν πάλιν τὸν Μουσταφᾶν, ἀπομωραθέντα ὀλοτελῶς. Ἐπεσε δὲ οὗτος μετὰ ἓν ἔτος καὶ ἀνηγορεύθη ὁ ἐννεαετής υἱὸς Ἀχμέτου τοῦ Α' Μουράτης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρξατο προχωροῦντα ἡ παρακμὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐν ᾧ συγχρόνως ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων, ἕνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν εὐφυΐας, ἤρξατο βελτιουμένη. Ὁ νέος Σουλτάνος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῷ 1623, ἦτο δὲ, καίτοι τρυφερᾶς ἡλικίας καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ κηδεμονίαν, σκληρὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς προκατόχους του. Οἱ Γιανίτσαροι ἐν τούτοις ἐρεθισθέντες, διότι δὲν τοῖς ἐδόθησαν τὰ συνήθη ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του δῶρα, ἐκίνησαν ταραχὰς, αἵτινες ἔπαυσαν, ἀφ' οὗ ἀπεκεφαλίσθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Μουράτης ἀπέθανε τῷ 1640· καὶ ἦτο μὲν σκληρὸς καὶ τρομερὸς, εἰς τοὺς χριστιανούς ὅμως ἔκαμε μέγα τι καλὸν, καταργήσας τὸ ἔθιμον τοῦ ν' ἀρπάζωσιν ἐν καὶ πολλάκις δύο ἐξ ἑκάστης οἰκογενείας παιδιὰ (τὸ παιδομάζωμα) καὶ νὰ τὰ κατατάττωσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν Γιανιτσάρων· ὥστε ἐπ' αὐτοῦ ἔπαυσεν ἐν τῶν δεινότερων δυστυχημάτων τῶν χριστιανῶν, ὅπερ δὲν ἐπαναλήφθη ὕστερον εἰμὴ ἅπαξ.

Τὸν Μουράτην διεδέχθη ὁ μόνος διασωθεὶς ἀδελφός του Ἰβραήμης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρχισε καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐν Κρήτῃ πόλεμος. Τετρακόσια πλοῖα, φέροντα 100,000 στρατιώτας, προσωρμίσθησαν εἰς Κρήτην καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Κυδωνίαν. Τρεῖς ἑφοδοὶ ἀπεκρούσθησαν μετὰ ζήτησιν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τέλος παρεδόθη ἡ πόλις τῇ 22 Αὐγούστου 1654· ἐξηκολούθησεν ὅμως ἐπὶ τινα ἔτη ὁ πόλεμος οὗτος καὶ διήρκει εἰσέτι, ὅτε καὶ θαιρεθέντος τοῦ Σουλτάνου Ἰβραήμ, ἀνηγορεύθη ὁ πρεσβύτερος υἱὸς του Μωάμεθ Δ', ἑπταετὴς τὴν ἡλικίαν.

Ἐπὶ τῆς νηπιώδους ἡλικίας τοῦ Μωάμεθ τούτου διόκησαν τὸν τόπον ἡ προμήτωρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, αἵτινες ἐγένοντο αἰτίαι πολλῶν ταρχῶν. Ἐν τούτοις ὁ κατὰ τῆς Κρήτης πόλεμος ἐξηκολούθει, ἀλλὰ κατηναλίσκετο ἐπὶ ματαίῳ ὁ στρατὸς τῶν Ὀθωμανῶν· κατὰ δὲ τὸ 1656 ὁ ἥρως Μοκενίγος κατέστρεψε καὶ συνέλαβεν ἐβδομήκοντα πλοῖα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐκυρίευσεν τὴν Τένεδον, τὴν Σαμοθράκην καὶ τὴν Δῆμνον. Ἦδη λοιπὸν ἡ θέσις τῆς Τουρκίας ἦτο δεινὴ, ἀλλὰ γενόμενος μέγας βεζύρης ἄνθρωπος δραστήριος καὶ εὐφυὲς, ὁ Ἀχμέτης Κιοπρουλῆς, ἔσωσεν αὐτὴν τοῦ κινδύνου. Ναυπηγήσας πολυάριθμον στόλον ἐπεμφεν αὐτὸν κατὰ τοῦ τότε εὐτυχοῦντος Μοκενίγου, ὅστις προσέβαλεν αὐτὸν τὴν 19 Ἰουλίου 1656· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης σφαῖρα πεσοῦσα ἐν τῇ ναυαρχίᾳ ἀνῆψε τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος, ὅθεν ἡ ναυαρχὸς κατεστράφη καὶ ὁ Μοκενίγος ἐφρονεύθη, ὁ δὲ ἐνετικὸς στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν· ὑπέταξε δὲ τότε πάλιν ὁ ὀθωμανικὸς στόλος τὰς νήσους, αἷ εἶχε κυριεύσει ὁ Μοκενίγος· ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Κιοπρουλῆ, τὰ πράγματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Οἱ Τούρκοι ἐξεστράτευσαν πάλιν τῷ 1666 κατὰ τῆς Κρήτης, ἥτις μετὰ τρία ἔτη, τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1669, παρεδόθη, παρεκτὸς δύο λιμένων, ὧν ἔμειναν κύριοι οἱ Ἑνετοί· τῷ 1676 ὁ Σουλτάνος οὗτος ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου, τὴν ὁποίαν ἕως τότε διημιφισβήτουν οἱ δυτικοί. Ἦδη δὲ διωρίσθη καὶ διερμηνεὺς τῆς κυβερνήσεως Ἑλλήν. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, μετ' ἧς μετὰ τρία ἔτη συνῆψε συνθήκην ὠφέλιμον εἰς αὐτήν. Ἐκήρυξε δὲ πόλεμον ὕστερον καὶ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Αὐστρίας, καὶ οἱ ὀθωμανικοὶ στρατοὶ ἐπολιόρκησαν καὶ αὐτὴν τὴν Βιέννην, ἥτις ἤθελε παραδοθῆ, ἐὰν μὴ ἤρχετο ὁ τῆς Πολωνίας βασιλεὺς Σοβιέσκης εἰς βοήθειάν της. Οὗτος κατετρόπωσε τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μάχας ἀπεδείχθησαν ἀτυχεῖς. Ἀπ' ἐτέρου οἱ Ἑνετοὶ ἐκυρίευσαν κατὰ τὸ 1684 τὴν Λευκάδα καὶ τὴν Πρέβεζαν. Τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἥρως Μοροζίνης, ὁ ἐπικλη-

θεις πελοποννησιακός, βοηθούμενος και υπό του στρατηγού Κκινισμάρκου, εκυρίευσεν τήν Πελοπόννησον πᾶσαν ἐκτός τῆς Μονεμβασίας, κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν ὁποίων βόμβα πεσοῦσα εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἀκέραιον ἔως τότε ὄντα και χρησιμεύοντα εἰς πυριταποθήκην, κατέστρεψεν αὐτόν. Ὁ Μοροζίνης ἐξεστράτευσεν ὕστερον κατὰ τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τι ἀνεχώρησε. Κυριεύσας δ' ἐπὶ τέλους και τήν Μονεμβασίαν, κατὰ τὸ 1690, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον πρὶν τακτοποιήσῃ τὰς κατακτηθείσας χώρας. Κατὰ τὸ 1693 οἱ Ἑνετοὶ εκυρίευσαν πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐν αἷς και τὴν Χίον, ἣν ὁμως ἀπώλεσαν μετ' ὀλίγον.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο αἱ συνεχεῖς αὗται νίκαι τῶν Ἑνετῶν, οἱ Ἕλληνες τρέφοντες ἐλπίδας κενὰς, μετὰ χαρὰς ἐδέχθησαν και ἐβοήθησαν μάλιστα τοὺς νέους τούτους δεσπότες των· ἀλλ' ἡ χαρὰ αὐτῶν ὑπῆρξε βραχεῖα, διότι οἱ Ἑνετοὶ προσέβαλον τὸ κύριον τοῦ ἀνθρώπου αἶσθημα, τὴν θρησκείαν, ζητοῦντες νὰ τοὺς κατασχῶσι δυτικούς, και πρὸς τούτοις ἐπίεζον τοὺς Πελοποννησίους. Κατὰ παράδοξον δὲ συγκυρίαν, ὁ τότε Βεζύρης Κιοπρουλῆς Μουσταφᾶς μετὰ μεγίστης ἐπιεικείας ἐφέρετο πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἐπιτρέψας αὐτοῖς νὰ ἀνεγείρῳσιν ἐκκλησίας, και προστατεύσας αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀδίκων καταδιώξεων. Ταῦτα δὲ πάντα συνετέλουν εἰς τὸ νὰ ψυχραίνωσι τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς Ἑνετούς. Διορισθεὶς δὲ ὁ Αἰθέριος Ἱερακάρης ἡγεμὼν τῶν Μανιατῶν ὑπὸ τοῦ Κιοπρουλῆ Μουσταφᾶ, ἠώθη μετὰ τῶν Τούρκων ἀναφανδὸν και ἐπολέμει τοὺς Ἑνετούς.

Ἐν τούτοις ἡ τῆς Τουρκίας παρακμὴ καθ' ἐκάστην προὔχῳρει, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ συνετέλουν εἰς τὸν μαρασμὸν τοῦ κράτους, ὥστε ἐπὶ Μουσταφᾶ Β' ἐγένετο εἰς Κάρλοβιτς, κατὰ τὴν 26 Ἰανουαρίου 1699, εἰρήνη, δι' ἧς οἱ Τούρκοι ἀπέβαλον πολλὰς χώρας, οἱ δὲ Ἑνετοὶ ἀνεγνωρίσθησαν κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ἐν ὀνόματι τῆς Τουρκίας ἐνήργει εἰς Κάρλοβιτς ὁ Ἀλέξανδρος Μυροκορδάτος δ. ἐξ ἀπορρήτων, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολεῖον, ἔπειτα δὲ ἔγινε διερμηνεύς. Ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ, ὡς εἵπομεν, ἤρχισαν νὰ φέρονται λίαν δεσποτικῶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι περιεποιῶντο ἤδη αὐτούς· ὥστε οἱ Χριστιανοὶ, ὅτε κατὰ τὸ 1715 ὁ βεζύρης Ἀλῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑνετῶν, οὐ μόνον δὲν ἐβοήθησαν αὐτοὺς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀπεναντίας συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκδίωξίν των. Ὁ Καπετὰν Πασᾶς (ναύαρχος) διευθύνθη πρῶτον κατὰ τῆς Τήνου, τὴν ὁποίαν εκυρίευσεν εὐθὺς, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς κατὰ Ἰόνιον ἐφθασεν εἰς τὸν ἰσθμὸν παρακολουθεῦντος και τοῦ Σουλτάνου μετὰ τῆς ἱερᾶς σημαίας. Ἡ Κόρινθος ἔπεισε μετ' ὀλίγον· ἔπειτα τὸ Ναύπλιον, ἡ Κορώνη, ἡ Μεθώνη, αἱ Πάτραι και ἡ Μονεμβασία. Ἀπασα λοιπὸν ἡ Πελοπόννησος ὑπέκυψε πάλιν εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐν τὸς 101 ἡμερῶν. Πρὸς τούτοις οἱ Ἑνετοὶ ἔχασαν και τοὺς τελευταίους τόπους, τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον ἔτι εἰς Κρήτην, δηλ. τὴν Σούδαν και τὴν Σπιναλόγγαν. Καὶ συνεμάχησαν μὲν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος μετὰ

τῆς Αὐστρίας καὶ ἐκέρδησαν ἀρκετὰς νίκας, ἐν τῇ συνθήκῃ ὅμως τῇ γενομένη κατὰ τὸ 1718 τὴν 21 Ἰουλίου εἰς Πασσοραβίκην μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑνετίας καὶ Αὐστρίας, ἡ Ἑνετία ἐστερήθη ὀριστικῶς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Τήνον καὶ τὰς ἐν Κρήτῃ Σούδαν καὶ Σπιναλόγγαν, ἀποδοθείσας εἰς τοὺς Τούρκους.

§ 81. Προπαρασκευὴ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συνετέλεσεν ἰδίως καὶ διετήρησε καὶ τὴν ἐθνικότητά του ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία. Ὁ πατριάρχης ἦτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς οὕτως εἰπεῖν ἄρχων τοῦ ἔθνους. Μετ' αὐτὸν εἶποντο κατὰ βαθμοὺς οἱ μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς κτλ. Προσεπάθουν δ' οὗτοι καὶ νὰ ἐξομαλύνωσι τὰς μεταξὺ Χριστιανῶν διαφορὰς καὶ νὰ συμβιβάζωσιν αὐτοὺς. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἐρημίας ἔζων ἀληθῶς ἀνεξάρτητοι. Ἡ τάξις αὕτη τοῦ ἔθνους ἦτο καὶ ἡ μάλλον πεπαιδευμένη. Ὅ,τι δὲ προσέτι συνετέλεσεν εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τῶν Τούρκων ἀπέχθεια πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν παιδείαν διὰ τοῦτο ἐκῆδοντο τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, ἵνα ἐργαζόμενοι τὴν γῆν πληρώνωσι φόρους, καὶ ἵνα μεταχειρίζονται αὐτοὺς εἰς τὰς ὑποθέσεις των, ἀναγκαιοτάτους αὐτοὺς νομίζοντες. Ἀνέβησαν ὕστερον οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἀξίωμα, ὅπερ ἀπὸ Παναγιώτου Νικοῦση (1666 μ. Χ) ἤρχισε νὰ δίδηται εἰς αὐτοὺς. οἵτινες ἤδη διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν διερμηνέων πολλάκις πολλὰ κατώρθωσαν παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὠφέλησε καὶ ἄλλως τοὺς Ἕλληνας ἡ εἰς τὰ τουρκικὰ ἀξιώματα εἰσαγωγή δηλ. εἰς τὰς δύο διερμηνείας τῆς Πύλης καὶ τοῦ στόλου καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας τῆς Δακίας, διότι παρσκευάζοντινες τὰ τέκνα των εἰς τοῦτο καὶ ἐδίδασκον αὐτὰ καὶ ξένας διαλέκτους καὶ τὴν ἑλληνικὴν καλῶς· ὅθεν καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπετρέφετο. Καὶ ἐθνικὴ δέ τις διοίκησις διεσώθη, διότι τὰ χωρία καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ὅσων τὰ κτήματα ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, διωκοῦντο ὑπὸ προεστώτων, πρωτογερόντων, ἱερέων καὶ δημογερόντων Ἑλλήνων, οἵτινες, ὀρθῶς τῷ λόγῳ, προσεπάθουν νὰ προστατεύωσι τοὺς κατοίκους ἀπὸ τῶν καταχρήσεων τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων. Ἰδίως δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μάνης ἐφύλαξαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.

Οἱ Μανιάται ἀντέστησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους, διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι περιεποιήθησαν πολλάκις αὐτοὺς. Ὅμοίως καὶ οἱ μάχιμοι ὄρσινοι κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου ὄρους, τοῦ Πίνδου, τῶν Ἀγράφων ἀντέστησαν τοσοῦτον γενναίως, ὥστε οἱ Τούρκοι οὐ μόνον ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαφόρους ἀρχηγούς αὐτῶν ἀνεγώριζον· ἐκάλουν δὲ αὐτοὺς ἀρματωλοὺς. Οἱ ἀρματωλοὶ οὗτοι, ἄλλοτε μὲν πολλοὶ, ἄλλοτε δὲ ὀλίγοι ἐξήρχοντο πα-

γανιά, ὡς ἔλεγον, ὅτε μὲν βοηθοῦντες τοὺς Τούρκους ἐπὶ ἀδρᾶ πληρω-
μῇ, ὅτε δὲ πολεμοῦντες πρὸς αὐτοὺς.

Ἄλλ' ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πολὺ μαχιμώτεροι καὶ μεγαλοφυχώτεροι
τῶν ἄρματωλῶν, οἱ λεγόμενοι κλέφται, ὧν τὸ ὄνομα δὲν εἶχε τὴν ση-
μερινὴν κακὴν σημασίαν, ἀλλ' ἐσήμαινε τὰ παλληκάρια ἐκεῖνα, τοὺς
γενναίους ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες μὴ καταδεχθέντες νὰ συνθηκολογή-
σωσιν, ἔστω καὶ ἐντίμως, μετὰ τῶν Τούρκων, ἀπεσύρθησαν εἰς τοὺς ἀ-
προσίτους αὐτῶν βράχους καὶ ἐπεχείρουν ἐκεῖθεν ἐπιδρομὰς κατ' αὐτῶν.
Ἐμπνεόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, εἰς ἃς εὐ-
ρίσκοντο, ἐποίησαν τὰ κλέφτικα λεγόμενα τραγούδια, τὰ ἀριστουργή-
ματα ταῦτα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Σχολεῖα.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ Ἕλληνες
ἤρχισαν νὰ προσδεύωσι καὶ εἰς τὰ γράμματα. Εἰς Χίον, εἰς Σμύρνην ἰ-
δρύθησαν ἐκπαιδευτήρια, εἰς δὲ τὰ Ἰωάννινα ἰδρύθη τὸ περιφημότερον
τούτων περὶ τὸ 1690 καὶ διετετήρηθη μέχρι τοῦ 1820. Ἐξ αὐτῆς τῆς
σχολῆς πολλοὶ μαθηταὶ ἐξῆλθον καὶ διέχυσαν τὰ νάματα τῆς παιδείας
εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ Ἰωάννινα συνέστη ἔτι καὶ δεύ-
τερον σχολεῖον, τοῦ ὁποῦ πρῶτος διδάσκαλος ὑπῆρξε τῷ 1742 ὁ περι-
φανὴς Εὐγένιος Βούλγαρης, Κερκυραῖος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1716. Ἡ
κρίσις, ὁ νοῦς καὶ ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους αὐτοῦ τὸν κατέστησαν εἰς
πάσας τὰς σχολὰς περιζήτητον κατὰ τὸ 1742 μετετέθη καὶ ἰδίδασκεν
εἰς Κοζάνην· τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐδίδασκεν εἰς τὴν ἐν Ἀθῶν ὑπὸ τοῦ
Πατριάρχου Κυρίλλου Ι'. συσταθεῖσαν σχολὴν, ὅπου ἐδίδασκε καὶ Νεό-
φυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης Ἱεροδιάκονος Πελοποννήσιος, καὶ ὁ ἐκ Μεσο-
λογίου Παναγιώτης Παλαμᾶς. Ἄλλ' ἂφ' οὗ διελύθη ἡ σχολὴ αὕτη, ὁ
Εὐγένιος περιηγηθεὶς ἐπὶ τινα χρόνον ἔφθασεν εἰς Πετροῦπολιν, ὅπου ἀ-
νεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος· ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ κατὰ τὸ 1806, συγγράψας καὶ
μεταφράσας πολλά. Νικηφόρος δὲ ὁ Θεοτόκης, Κερκυραῖος, γεννηθεὶς τῷ
1736, διέπρεψε καὶ ὡς ἱεροκήρυξ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὡς διδά-
σκαλος εἰς Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαυίας.

Καὶ τὸ ἐν Κυθωνίαις δὲ σχολεῖον, συσταθὲν διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς ἦτο
ἐπισημότατον. Ὁ Ἱερομόναχος Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος διὰ συνεισφορᾶς ἀ-
νήγειρεν ἐκεῖ σχολεῖον καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸ, διδάξας πρῶτος ἐν αὐτῷ.
Οἱ μαθηταὶ κατ' ὅκον ἐντός· ἐὰν δὲ ἦσαν πτωχοὶ, ἐκέρδαινον τὸν ἐπιού-
σιον ἄρτον διδάσκοντες τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων. Καὶ εἰς διάφορα
ἄλλα μέρη πληθὺς ἀνθρώπων πεπαυμένων ἐδίδασκε καὶ διέδιδε τὴν
παιδείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἐλευ-
θερίας τῆς Ἑλλάδος.

Μέγα δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν διαμόρ-
φωσιν αὐτοῦ καὶ ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραῆς, Χίος (1748—1833).

§ 82. Ἀπόπειρα ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἦδη ἀπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου οἱ χριστιανοὶ ἤρχισαν ν' ἀναθέτωσι τὰς ἐλπίδας των εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν οὐ μόνον ἡ ταυτότης τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν κατέβαλλον πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ Πέτρου αὐτοκράτορες εἰς τὸ νὰ κερδήσωσι τὴν εὐνοίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων· ὅθεν πληθὺς ἡρώων κατοίκων τῶν ἀπροσίτων ἑλληνικῶν ὀρέων καὶ χωρῶν κατετάσσοντο εἰς τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα καὶ ἀνῆρχοντο πολλοὶ εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα· πληθὺς δ' ἄλλων Ἑλλήνων, κατατρεχομένων ἢ ὅπωςδῆποτε παραβλεπομένων, κατέφευγεν ἐκεῖσε, ὅπου εὖρισκον προσάσιαν καὶ βοήθειαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1764 Θετταλὸς τις, ὀνόματι Παπάζογλου, λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ῥωσσίαν, φίλος τοῦ Ὁρλόφ, τοῦ μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῇ αὐτοκρατείᾳ Αἰκατερίνῃ, ἐπεχείρησε νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὁρλόφ, φιλόδοξος ὢν, εὐθὺς ἐπέσθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παπάζογλου καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῇ αὐτοκρατείᾳ. Καὶ τῷ ὄντι ἡ Αἰκατερίνα πεισθεῖσα εἰς τοὺς λόγους του, παρεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Παπάζογλου. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον αὐτῆς, ἐξετάσας ἀπαθέστερον τὸ πρᾶγμα, δὲν τὸ ἐθέλωρσε φρόνιμον καὶ ἀπέτρεψε τὴν Αἰκατερίναν τοῦ σκοποῦμένου. Ὁ Ὁρλόφ ὁμως, μὴ ἀπελπισθεὶς, ἔδωκεν ἄδειαν ἀπουσίας εἰς τὸν Παπάζογλου νὰ πρᾶσκειν ὅσα συνωμοσίαν γενικὴν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Λαβὼν δὲ ἄδειαν νὰ διαθέσῃ μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, ἔφθασεν εἰς Τεργέστην καὶ καταπείσας τινὰς ἐκεῖ, τοὺς ἀπέστειλεν ὡς ἀποστόλους εἰς διάφορα μέρη, ἐν ᾧ αὐτὸς μετέβη εἰς Λακωνίαν, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ὁπλαρχηγῶν τῆς χώρας ταύτης. Ἀλλ' οὗτος ἦτο ἀνὴρ φρόνιμος· διὸ ἀπάντησιν μὲν θετικὴν δὲν ἔδωκεν, εἶπεν ὁμως ὅτι, ἐὰν παρουσιασθῶσιν οἱ Ῥῶσοι μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς, τότε ἴσως συμπράξῃ. Ὁ Παπάζογλος οὐδόλως ἀποθάρρυνθεὶς, ἀπετάθη εἰς προεστώτα τινα τῶν Καλαμῶν, Μπενάκην καλούμενον, ἄνδρα ὑπέρπλουτον καὶ ἰσχυρὸν καὶ φιλόδοξον. Οὗτος καὶ τοὶ γέρον, ἐνόμισεν ἀνατέλousαν τὴν ἡμέραν τῆς δόξης του καὶ εὐθὺς ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ὑποσχθεὶς νὰ ἐπαναστατήσῃ 100,000 Ἑλλήνων.

Ἡ συνωμοσία λοιπὸν προσχώρει καὶ ἦδη ὑπόκωφος ἀναθρασμὸς πνευμάτων ἡγέρθη καὶ ἐνεμένετο ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1768, ὁ τότε Σουλτάνος τῆς Τουρκίας Μουσταφᾶς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ἡ Αἰκατερίνα τότε εἶδεν, ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων συνδρομὴ εἶναι ἀναγκαία, διὸ ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ πλοῖα καὶ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν τῷ 1769 τρία Ῥωσσικὰ δίκροτα καὶ τρεῖς φρεγάται ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὁρλόφ κατέπλευσαν εἰς Οἶτυλον. Ὁ Ὁρλόφ ἔλαβε μὲν ὅπλα καὶ πολεμοφόδια πολλὰ καὶ στολὰς Ῥωσσικὰς, ἵνα ὁπλίσῃ τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ στρατὸν ἐλπίσεν ἢ ὅτι ἀδυναμία τοῦ στόλου εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐφύγρανε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαυρομιχάλης ἐ-

πρότεινεν εἰς τὸν Ὀρλόφ νὰ προσβάλῃ τὴν Κορώνην ἀπροφύλακτον οὖσαν, ἀλλ' οὗτος ἀνέβαλε πρὸς καιρὸν τὴν κατὰ τῆς Κορώνης ἐκστρατείαν καὶ κατήρτισε πρῶτον δύο τάγματα ἐκ τῶν συνηθροισμένων ἐκ τῆς Μάνης, τῆς Ζακύνθου, τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων μερῶν, καὶ τὸ μὲν ἐν ὑπὸ τὸν νέον Μυκόνιον Ψαρὸν διέταξε νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τῆς Λακωνίας, ὅπου ἔμελλον νὰ εὕρωσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μυρομιχάλη, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὀρλόφ, συνενωθὲν καὶ μετὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Μπενάκη, διευθύνθη κατὰ τῆς Κορώνης. Οἱ Τοῦρκοι κατ' ἀρχὰς ἐκπλαγέντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄχυρά φρούρια τῆς Τριπόλεως, τοῦ Νχυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ ἦτο μὲν τότε εὐκολον νὰ κυριεύσωσι οἱ Ῥῶσοι τὰς σημαντικωτέρας πόλεις, ἀλλ' ὁ Ὀρλόφ κατέτριψε τοσοῦτον χρόνον εἰς διασκέψεις, ὥστε, ὅταν ἐκίνησε κατὰ τῆς Κορώνης, οἱ Τοῦρκοι ἐνθάρρυνθέντες ἀντέταξαν ἀντίστασιν ἱκανὴν ἐν ᾧ ὁμοῦς οὗτος ἐξησθένει τὸν μικρὸν του στρατὸν πολιορκῶν τὴν Κορώνην, ὁ Ψαρὸς ἐκυρίευσεν τὴν Σπάρτην, ἡ δὲ ἐπανάστασις ἐξετείνετο, διότι τὰ Καλάβρυτα καὶ αἱ Πάτραι ἐπανεστάτησαν, τὸ δὲ Μεσολόγγιον ἤρχισε τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ ἱστορίαν· μοῖρα δὲ τοῦ Ῥωστικοῦ στόλου κατέλαβε τὴν Πύλον. Ἐν τοσοῦτῳ ἔφθασε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου Ἀλέξιος Ὀρλόφ, ὅστις ἀποδοκιμάσας τὰς πράξεις τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸν ἔπεισε νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης, καὶ γενόμενος αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, διέταξε τὸν Ψαρὸν νὰ διευθυνθῇ κατὰ τῆς Τριπόλεως, τῆς πρωτεύουστος ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δὲ ἐν τῇ Κορῶνῃ καὶ εἰς τὰ περίξ αὐτῆς Ἕλληνες ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὴν λύτταν τῶν Τούρκων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἡκολούθησαν γυμνοὶ τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα.

Ἀλλ' ἤδη ἤρχισαν οἱ δισταγμοὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος τούτου. Ὁ Παπαζογλοῦς εἶχεν ὑπεσχεθῇ εἰς μὲν τοὺς Ῥώσους στρατὸν ἑλλήνων, εἰς δὲ τοὺς Ἕλληνας στρατὸν Ῥώσων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δύο ἰψεύσθη. Οἱ δὲ Ἕλληνες παρατηροῦντες καὶ τὰς χρονοτριβὰς τῶν Ῥώσων, ἤρχισαν ν' ἀποβάλλωσι τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐκείνον, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐνεπνεύσθησαν κατ' ἀρχὰς. Πλεῖστα πόλεις ἐκ τῶν ὑποσχεθεισῶν νὰ ἐπαναστατήσωσι δὲν ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξιος ἐν τούτοις ἔπεμψε πεντακοσίους ἄνδρας, ἵνα κυριεύσωσι τὴν Μεθώνην. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐκάλεσεν εἰς τὴν χερσόνησον τὰ μάχιμα τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Ἡπείρου Ἀλβανῶν στίφη. Δέκα πέντε χιλιάδες Ἀλβανῶν, λεηλατήσασαι τὸ Μεσολόγγιον, ἐπολιορκήσαν τὰς Πάτραις καὶ ἐκυρίευσαν αὐτάς ἐξ ἐφόδου, ἔσφαξαν τοὺς ἄνδρας, καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς οἰκίας. Διευθυνθέντες δὲ κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ εὐρόντες αὐτὴν ἥσυχον, ἐβάδιζαν κατὰ τῆς Τριπόλεως μετὰ χιλίων ἐπιπύων· ὁ Ψαρὸς ἐπολιορκεῖ αὐτὴν, ἀλλὰ ταχέως οἱ Ἀλβανοὶ, διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν, φονεύουσι τοὺς Ῥώσους, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ τρεῖς χιλιάδες νεκρῶν καλύπτουσι τὸ ἔδαφος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον εἰς Τρίπολιν, εἰς πλεῖστα ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου τὸ αἷμα ἐχύνετο ἀφειδῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι λαβόντες καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς ἐγκαταλειφθείσης ὑπὸ Θ. Ὁρλόφ Κορώνης, ἐτράπησαν κατὰ τῆς Μεθώνης, πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Ῥώσων. Ἐπὶ τέλους ἐγκατέλειψαν καὶ τὴν Πύλον οἱ Ῥώσοι. Ἐν ᾧ δὲ ἀνεχώρουν, ὁ περίφημος ἄρματωλὸς Ἀνδρουττος εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' οἱ Ῥώσοι ἦσαν ἤδη μακρὰν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχαν καταθέσει τὰ ὅπλα· ὅθεν ἀπελπισθεὶς περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος, ἐζήτησε παρὰ τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως νὰ τῷ δώσῃ διαταγὴν, ἵνα μὴ ἐνοχληθῇ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του. Καθ' ἣν ὁμῶς ὥραν διήρχετο τὸν Ἰσθμὸν, εἶπεν Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ὁρμῶσι κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀναγκάζουσι νὰ στραφῇ πρὸς τὴν Ἀχαΐαν. Καταδιωκόμενος δὲ καὶ μαχόμενος ἐπλησίασεν εἰς Αἴγιον μετὰ τινὰς ἡμέρας· κεκμηκῶς δὲ καὶ λιμώττων ὠχυρώθη ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀντέκρουσε τὰ τῶν ἐχθρῶν στίφη, τὴν δὲ τετάρτην τέλος νικᾷ τοὺς Τούρκους, κυριεύει τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰς ζωτροφίας των, εἰσέρχεται εἰς τὸ Αἴγιον καὶ ἐκείθεν, εὐρὼν πλοιά τινὰ τῆς Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ζακύνθου, ἐπιβιβάζεται εἰς αὐτὰ μὲ τὰ λείψανα τῶν παλληκαρίων του καὶ ἐγκαταλείπει τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Οἱ Τούρκοι γενόμενοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου, ἐξεδικήθησαν ἀγρίως καὶ πανταχοῦ τοὺς πταίσαντας καὶ μὴ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα. Αἱ νῆσοι, αἱ χορηγήσασαι βοήθειαν εἰς τοὺς Ῥώσους, ἔπαθον καὶ αὐταί, ἀλλ' οὐχὶ τοσοῦτον ἀπηνῶς, διότι ἐχορήγουν ναύτας εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ἐβασανίσθη καὶ ἐξωρίσθη, πλῆθος δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἐπισήμων ἀπεκεφαλίσθησαν.

Τέλος τῷ 1774 ἔγινε συνθήκη μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, καθ' ἣν ἡ πρώτη ἡγωνίσθη νὰ σώσῃ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ τῆς ἐκδικήσεως. Ἀλλ' ὁ νέος Σουλτάνος Ἀβδουλ-Χαμίδ, κατὰ γνωμοδότησιν τοῦ Διθανίου, ὀλίγον μετὰ τὴν εἰρήνην ἐμελέτησε τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. Ὁ Τζεζαεργῆς Χασὰν πασᾶς ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας τότε, παραστήσας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι μετὰ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ χαράτσιον, ὁ οὐσιωδέστατος οὗτος πόρος τῶν Τούρκων. Εἰς αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀνέθεσεν ὁ Σουλτάνος τὴν περαίωσιν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ εἰρηνοποιήσεως. Ὁ Χασὰν πασᾶς, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν χερσόνησον, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1779, πρῶτον ἐπεχείρησε τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχε τῇ συνεργίᾳ τῶν κλεπτῶν. Μυριάδες Ἀλβανῶν ἐφονεύθησαν ἤδη ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν οἱ μὲν ἐξωλοθρεύθησαν μετ' ὀλίγον, οἱ δὲ ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Μετὰ ταῦτα κατεδίωξε τοὺς κλέπτας ὡς ἐπιφόβους, φονεύσας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Κολοκοτρῶνην, καὶ ἐπεχείρησε νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὴν Μάνην, ἀλλὰ, τῇ συνεργίᾳ τοῦ παρ' αὐτῷ Νικολάου Μαυρογένους, διερμηνέως τοῦ στόλου, ἐφύλαξεν ἡ χώρα αὕτη τὴν ἀνεξαρτησίαν της, πληρώνουσα μικρὸν τινα φόρον μόνον εἰς τὸν Σουλτάνον.

§ 83. Προόμια τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὸ 1787 ἡ Ῥωσσία ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τρία δ' ἔτη ὑστερώτερον (1790) ὁ Δάμπρος Κατσώνης, Λεβαδίτης, νέα ἐπεχείρησε κινήματα κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Οὗτος, ἀνατραφεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν καταδρομῶν, ἔλαβεν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769· διέπρεψε δὲ ἐπ' ἴσης καὶ εἰς τὴν ἐν Τσεσμέ ναυμαχίαν. Τῷ 1790 ἦλθεν εἰς Τεργέστην καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν μικροῦ ἑλληνικοῦ στολίσκου· γενόμενος δὲ καταδρομεὺς, ἐτάραττε τὸ ἐμπόριον καὶ αὐτὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ἐπειτα τῷ 1792, συνομολογηθείσης νέας εἰρήνης μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Κατσώνης τὸν πόλεμον, μέχρις οὗ ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους ἐγκαταλείπει τὰ πλοῖά του καὶ καταφεύγει εἰς Μάνην· ἐκεῖθεν δὲ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἡπειρον, εἰς τὴν Τεργέστην καὶ τέλος εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ὅμοίως οἱ Σουλιῶται ἀποσυρθέντες εἰς τοὺς ἀποτόμους τοῦ Σουλίου βράχους ἐν Ἡπείρῳ ἵνα μὴ κύψωσι τὸν αὐχένα εἰς τὴν δουλείαν, ἀνέλαβον ἡδὴ μέγαν ἀγῶνα κατὰ τοῦ αἰμοβόρου Ἀλῆ πασᾶ, τυράννου τῆς Ἡπείρου. Πάντες δὲ, ὅσοι δὲν ὑπέφερον ζυγὸν, ἠνώθησαν μετὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων γενναίων τῆς Ἡπείρου τέκνων, ὥς καὶ ὁ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀνδρουττος, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1769 προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ γενικὸν τι κίνημα, ἐλπίζων δηλ. ὅτι ἕνεκα τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου θὰ εὐρωσιν οἱ Ἕλληνες καιρὸν νὰ ἐπαναστατήσωσιν, ἀλλὰ, ὅτε κατὰ τὸ 1792 συνωμολογήθη εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων δυνάμεων, ὁ Ἀνδρουττος, ἰδὼν ψευθείσας τὰς ἐλπίδας του, ἐζήτησε νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν διὰ τῆς Ἑνετίας· συλληφθεὶς δ' ἐκεῖ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως παρεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ φυλακισθεὶς ἀπέθανε μετ' ὀλίγον ἢ ἐφρονεῦθη.

Οἱ Σουλιῶται ἐξηκολούθησαν ἔτι εὐτυχῶς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἀγῶνα. Ἀλλὰ τέλος κατὰ τὸ 1803 ἀπώλεσαν τὴν πατρίδα των, ἀφ' οὗ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐδειξαν ἀνδρίαν ὄντως ἡρωϊκὴν καὶ ἐσυνθηκολόγησαν μὲν ἐντίμως, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς παραβὰς τοὺς ὅρκους του, κατὰ τὸ σῆνθες, ἔσφαξε τοὺς πλείστους· εὐάριθμοι δὲ τινες διεσώθησαν εἰς τὴν Πάργαν καὶ τὰς Ἰονίους νήσους. Ἀλλὰ καὶ ἀπάτριδες, ἐπολέμησαν οὗτοι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐξεδικήθησαν τὴν ἀπιστίαν τοῦ Ἀλῆ. Ἐν τούτοις δὲ ἡ μὲν ἐμπορία ἤρχισε νὰ χορηγῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας περιουσίας ὅχι εὐκαταφρονήτους, ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας ἤρχισε νὰ ἀναζωπυρῇ ἐν αὐτοῖς τὰ αἰσθήματα τῶν ἀρχαίων προπατόρων. Ἀνὴρ δὲ ἔξοχος ἐξεπροσώπησε τὸν πατριωτισμὸν τοῦτον καὶ παρήγαγεν εὐκρινεστέραν τὴν ιδέαν τῆς τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως, Ῥήγας ὁ Φεραῖος. Ἦρχισε μὲν οὗτος τὸ στάδιον αὐτοῦ ἐμπορευόμενος ἐν Βουκουρεστίῳ, ἀλλὰ, θερμὸς τῆς παιδείας λάτρης, παρεδόθη ὅλως εἰς αὐτὴν, καὶ ἀφ' οὗ καλῶς ἐξπαιδεύθη, συνέλαβε τὸν μέγαν σκοπὸν τοῦ νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἦρχισε λοιπὸν τότε νὰ συνεννοῇται μετὰ διαφόρων πλουσίων ὁμογενῶν καὶ ἄλλων λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐπιστήμων καὶ μετὰ τὸν πασᾶν τοῦ Βιδινίου, τὸν ὁποῖον ἔπεισε νὰ ἐπανα-

στατήση κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κατὰ τὸ 1796 εὕρισκόμενος εἰς Βιέννην, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν ἐμπόρων καὶ λογίων, συνεννοεῖτο δὲ καὶ μετὰ τοῦ τότε στρατηγοῦ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Ναπολέοντος Βοναπάρτου. Ἀλλ' ὅτι ἰδίως ἀνεξωπύρτησε τὸν ἐθνουσιασμὸν τῶν ἐλλήνων, ἦσαν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ποιήματα. Ἐν ᾧ δὲ τῷ 1799 ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Τεργέστης εἰς Πελοπόννησον, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς μετ' ἄλλων ἐπτὰ καὶ μετεφέρθη εἰς Βιέννην, ὕστερον δὲ παρεδόθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν κατ' ἀπαίτησιν αὐτῆς, καὶ ἐθανατώθη εἰς Βελιγράδιον, εὐχόμενος καὶ προλέγων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡδὴ δὲ ἤρχισε νὰ ἀκμᾶζῇ καὶ τὸ ναυτικὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν τριῶν νήσων, Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, αἵτινες τοσοῦτον ἐδοξάσθησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἀναγκαζόμενοι οἱ ναῦται ἐκεῖνοι νὰ ἀποκρούωσι τοὺς πειρατὰς, ὥπλιζον τὰ πλοῖά των καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς μάχας, ὥστε οὕτως ἐσχημάτισαν τὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον γενομένην ὕστερον ναυτικὴν δύναμιν. Συνεστάθη καὶ ἡ Ἑταιρία τῶν φιλικῶν ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ 1814, σκοπὸν ἔχουσα τὴν γενικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπανάστασιν.

Ἡ Ἑταιρία αὕτη, ἥς ἡ ἐστία ἦτο εἰς Ὁδησσὸν, ὑπὸ ὀλίγων κατ' ἀρχὰς συγκειμένη, ἐπεξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πλῆθος Ἑλλήνων ἔλαβον μέρος καὶ παρесеύαζον τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Τελευταῖον ἡ ἐπανάστασις ἀπεφασίσθη καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιχειρήματος ἀνεδείχθη ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς τοῦ ἄλλοτε ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Ἦτο δὲ τότε ὁ Ἀλέξανδρος ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, εὐνοούμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ διὰ τὰς ἄλλας του ἀρετὰς καὶ διὰ τὴν γενναϊότητα, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀπώλεσε καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα εἰς μάχην τινὰ μετὰ τῶν Ῥώσων καὶ Γάλλων κατὰ τὸ ἔτος 1813. Οὗτος, συνεννοηθεὶς προηγουμένως μὲ τοὺς λοιποὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἀνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν τῇ 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1821, ἐν ᾧ συγχρόνως ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι, ὕψωσαντος τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐν ἀγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ ἀοιδίμου μητροπολίτου Πηλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

Ἐπτά ἔτη διαρκέσασα ἡ ἐπανάστασις αὕτη, διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τῆς θείας ἀρωγῆς, ἐκαρποφόρησε τὴν αὐτονομίαν μέρους τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοῦ νῦν Ἑλληνικοῦ κράτους, μετὰ τοῦ ὁποίου συνηνώθη τῷ 1863 καὶ τὸ Ἴόνιον κράτος, ἥτοι ἡ Ἐπτάνησος, ἑλληνικὴ ἀνέκαθεν οὔτα.

§ 84. Ἀγγλία.

Καταλυθείσης ἐν Ἀγγλίᾳ ἕνεκα τοῦ πολέμου τῶν δύο Ῥόδων (§ 67) τῆς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενητῶν δυναστείας (1485) περιῆλθεν θρόνος εἰς τὸν ἐκ πλαντίου κλάδου τῶν πρώτων βασιλέων κατασφόμενος

οἶκον τῶν Τουδῶρων· ἐκ τούτων εἰσῆχθη εἰς Ἀγγλίαν βαθμηδὸν καὶ διὰ πολλῶν ἀγώνων τῶν βασιλέων Ἐρρίκου τοῦ Η΄, Ἐδουάρδου τοῦ Σ΄, καὶ τῆς Ἐλισάβετ (1633—1703) ἡ τῶν διαμαρτυρομένων θρησκεία, ἐτέθησαν δὲ αἱ πρῶται βάσεις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὅμως δὲν μετέσχε τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78). Ὁ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἐλισάβετ βασιλεύσας Ἰάκωβος Α΄, συνήνωσε τὰ γέμματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κάρολος Α΄, ἐπιμείνας εἰς αὐθαιρέτους πράξεις, ἔγεινεν ἀφορμὴ νὰ ἐπαναστατήσῃ κατ' αὐτοῦ τὸ κοινοβούλιον. Ἡττηθεὶς καὶ καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐπαναστατῶν Κρομούελλου καὶ δικασθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1649). Ὁ Κρομούελλος, ἀναδειχθεὶς προστάτης τῆς Ἀγγλίας, ἀνέπτυξε τὸ ναυτικὸν αὐτῆς καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προέλθει ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ.

Ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀνικάνου υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ριχάρδου ἀποσυρθέντος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ὁ ἐκ Σκωτίας στρατηγὸς Μόγκης ἀνῆγαγεν εἰς τὸν θρόνον (1661) Κάρολον τὸν Β΄, υἱὸν τοῦ θανατωθέντος Καρόλου Α΄, ἀλλ' οὗτος φιλήδονος γενόμενος καὶ τὸν καθολικισμὸν ἐπαναγαγὼν καὶ αὐθαιρέτως διοικῶν, κατηναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Γαλλίαν (1688). Ὁ διάδοχός του Ἰάκωβος Β΄, δουλὴ Ἐθωράκου, μισηθεὶς ὡς καθολικὸς, ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ ἐκλήθη βασιλεὺς ὁ ἐκ τῆς Ὁραγκίας Οὐίλλιάμος ὁ Γ΄. μετὰ τῆς γυναικὸς του Μαρίας. Οὗτος ἐπέτρεψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἡνέχθη τὴν ἐλευθεροτυπίαν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τούτου συνεστάθη καὶ ἡ περίφημος ἄχρι τοῦδε διατελοῦσα ἀγγλικὴ τράπεζα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανεν ἄπαις, ἐκασίλευσεν Ἄννα ἡ θυγάτηρ Ἰακώβου τοῦ Β΄. γυνὴ τοῦ πρίγκιπος τῆς Παυτίς Γεωργίου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἤκμασε πολὺ τὸ ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἠνώθησαν εἰς ἓν τὰ βουλευτήρια τῆς Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης (1714) ἐκνήρυχθη βασιλεὺς ὁ διαδόχος Ἰακώβου τοῦ Α΄. Γεώργιος Α΄. Διὰ τῆς φρονίμης κυβερνήσεως τούτου διεσκεδάσθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ φετρὶαι καὶ ταραχαὶ βασιλεύσας δ' ἐν εἰρήνῃ 14 ἔτη ἀπέθανε τῷ 1727.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Γεώργιος Β΄. ὅστις μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν, ὑπουργοῦντος τοῦ περιωνύμου Οὐαλπόλ, εἰρηνικὴν βασιλείαν ἐκνήρυχθη ὑπὲρ τῆς Μαρίας Θηρεσίας εἰς τὸν περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πόλεμον (1740), ὑπουργοῦντος τοῦ περιφήμου Πίττ.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἔγγονός του Γεώργιος Γ΄. ὅστις συμμαχήσας μετὰ τῆς Πρωσίας εἰς τὸν ἐν Γερμανίᾳ ἐπταετῆ πόλεμον, ἐνίκησε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Ἐπὶ τούτου ἐπαναστατήσασα κατὰ τῆς Ἀγγλίας αἱ ἕως τότε ὑποτελεῖς εἰς αὐτὴν ἐπαρχίαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἠνάγκασαν αὐτὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των (1783). Ὅτε δὲ ἐξερράγη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789), ἐπολέμησαν αὐτὴν πανσθενῶς.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ 1750 ἤρχισαν οἱ θαλασσοκρατήσαντες Ἀγγλοὶ νὰ κυριεύωσι τόπους εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, εἰς οὓς προσέθεσαν καὶ ὅσους βαθμυδὸν ἐλάβανον παρὰ τῶν Ὁλλανδῶν, κατέστησαν ἐκεῖ μέγα κράτος.

Ἀποθανόντος (1820) τοῦ Γεωργίου Γ'. μετὰ δεκαετῇ παραφροσύνην, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ὡς ἀντιβασιλεὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διοικῶν Γεώργιος Δ'. Ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τοῦ δ' αὐτάρχου αὐτοῦ Νέλσον καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ Οὐελλιγκτὼν ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν, καὶ ἡ Ἀγγλία συνετέλεσεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, παραδοθεὶς εἰς αὐτὴν, ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐλένην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἀγγλία ἔλαβε τὴν νήσον Μελίτην, τῶν Γάλλων πρότερον οὖσαν, καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἑπτανήσου (1815). Ὁ Γεώργιος Δ'. ἀπέθανε τῷ 1830.

§ 85. Γαλλικὴ ἐπανάστασις.

Κατάργησις τῆς Μοναρχίας. Ναπολέων.

Τὸν Λουδοβίκον ΙΔ'. διεδέχθη θανόντα τῷ 1715 ὁ διεγγονὸς τοῦ Λουδοβίκου ὁ ΙΒ'. πενταετὴς τὴν ἡλικίαν, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπίαν τοῦ πρίγκηπος τῆς Αὐρηλίας. Ἡλικιωθεὶς δὲ καὶ λαβὼν τὴν βασιλείαν ὁ Λουδοβίκος οὗτος, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέβαλε τὸν πενθερόν του Στανίσλαον ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκήρυξε βασιλέα αὐτῆς τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας. Εἶχε δὲ ὁ Λουδοβίκος συμμαχίαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπώλεσε τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ χώρας καὶ ἐκ τούτου ἐγένετο εἰρήνη εἰς τὴν Βιέννην κατὰ τὴν θέλησιν τῆς Γαλλίας. Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐξ οὗ ὁ αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ἵσπερον δὲ ἐκκηρύχθη πόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ τῶν συνόρων τῆς ἀρκτοῦς Ἀμερικῆς, εἰς ἣν ἀπώλεσαν οἱ Γάλλοι μέγα μέρος τῶν αὐτῶν κτήσεων αὐτῶν. Ἡὔξησε δὲ ὁ Λουδοβίκος τὸ βασιλείον διὰ τῆς Λοθαριγγίας, τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του Στανισλάου, καὶ διὰ τῆς Κορσικῆς, τὴν ὁποίαν ἠγόρασε παρὰ τῶν Γενουηνοῦν. Ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας τούτου περιέστη ἡ Γαλλία εἰς οἰκονομικὰς δυσχερείας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐνῆργει κερδοσκοπικῶς ἐμπόριον σίτου.

Ὁ τοῦτον δὲ διαδεχθεὶς ἕγγονός του Λουδοβίκος Γ' (1774) κατήργησεν ἐπαχθεῖς τινας φόρους καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ λαοῦ, ἔδωκεν εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους πολιτικὰ δικαιώματα, κατήργησε τὴν διὰ βασιάνων κρίσιν, ἔκαμε νέον στόλον, διώρθωσε τὰς προσόδους τοῦ βασιλείου, περιώρισε τὴν πολυτέλειαν, κατέλυσε τὸ μονοπώλιον, καὶ ἐγένετο φίλος τῶν ἐπιστῆμων.

Ἐπειδὴ δὲ ἐδοθήθη τοὺς ἐπαναστατήσαντας (1776) Ἀμερικανούς κατὰ τῶν Ἀγγλῶν διὰ χρημάτων καὶ στρατευμάτων, ὁ δὲ προκατόχος τοῦ εἶχεν ἤδη ἐπιβαρύνει μὲ χρέος βαρύτερον τὸ δημόσιον ταμεῖον, εὐρέθη εἰς ἀμνηστὴν καὶ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς Βερσαλλίας, ὅπου καὶ αὐτὸς διέμενε, τοὺς ἀπὸ 1614 μῆποτε συγκαλεσθέντας ἐθνικοὺς συλλόγους, ἧτοι τοὺς ἐκπροσώπους τῶν εὐγενῶν, τοῦ κλήρου καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρεδέχθησαν οὗτοι σωτηρίους τινὰς μεταρρυθμίσεις, ἀλλ' οἱ τῶν κοινῶν ἐκπρόσωποι ἠθέλησαν νὰ λάβωσι πλεονέκτερον μέρος ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐπειδὴ ἦτο καὶ τὸ πολυαριθμότερον σῶμα ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ συλλόγῳ· ὅθεν ἀπεφάσιζον ὅτι ἀπῆρτεκε καὶ εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τὰς προνομιοῦχους τάξεις, καὶ συνήρχοντο μόνοι, ὀνομάσαντες τὸν σύλλογον αὐτῶν «ἐθνικὴν συνέλευσιν», ἧς τινος προύστατο ὁ Μπαβῶς. Εἰς τούτους δὲ προσετέθησαν καὶ τινες ἐκ τοῦ συλλόγου τῶν εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἐνωθεῖσαι δὲ ὑστερώτερον αἱ τρεῖς τάξεις ὀνομάσθησαν Συντακτικὴ συνέλευσις.

Ὁ Λουδοβίκος ΓΓ' ἵνα κολάσῃ τὸ ταραχοποιὸν πνεῦμα τῶν κοινῶν καὶ τοῦ φατριασμοῦ, πεισθεὶς εἰς τοὺς συμβούλους τοῦ, συνέλεξε στρατευμα ξενικὸν μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερσαλλίων καὶ ἀπέλυσε τῆς ὑπηρεσίας τὸν δημοφιλεῖ ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν Νέκερον. Ἐρεθισθεὶς διὰ ταῦτα ὁ ὄχλος, ἐδόθη εἰς βιαιοπραγίας, προσέβαλε τὸ δεσποτῆριον τῆς Βασιλείας, εἰς ὃ ἐκρατοῦντο μετὰ τῶν ὄντως κακούργων καὶ ἀγαθῶν καὶ δίκαιοι ἄνθρωποι, καὶ κατηδάφισεν αὐτό. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ἀποπέμψῃ τὸν ξενικὸν στρατὸν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβεν ἤδη ἑξῆς στρατὸν, τὴν ἐθνοφυλακὴν, ἀναδειχθέντος ἀρχηγοῦ αὐτῆς τοῦ Λαφαγέτου· πολλοὶ δὲ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ κατέφυγον εἰς ξένα κράτη, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπεχρέωθη νὰ μεταβῇ ἐκ Βερσαλλίων εἰς Παρίσιους, ὅπου καὶ ἡ συνέλευσις ἦλθεν. Ἐρχισε δὲ ἤδη νὰ ψηφίζῃ ἡ συνέλευσις πολλὰ πράγματα, ἠκύρωσεν ὅλα τὰ προνόμια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν προσώπων, περιώρισε τὸν βασιλέα καὶ ἐψηφίσθη νέον πολιτικὸν σύστημα. Ὁ βασιλεὺς φοβηθεὶς ἐκ τῶν γινομένων, ἔφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ πρὸς τὰ σύνορα (1791), ἀλλὰ γνωρισθεὶς καθ' ὅδον ἐν Βαρένναις μετηνέχθη εἰς Παρίσιους, ὑπέγραψε τὸ σύνταγμα καὶ πανδημῶς ὠρκίσθη νὰ τηρήσῃ αὐτό. Μετὰ ταῦτα διελύθη ἡ συντακτικὴ συνέλευσις (1791) καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἡ νομοθετικὴ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐδέχθη τοὺς ἐκ Γαλλίας φυγάδας, ἡ συνέλευσις αὕτη ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς Πρωσίας, ὑπογράψκντος ἀκουσίως καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν αὐστριακῶν καὶ τῶν πρωσικῶν στρατευμάτων δοῦξ τοῦ Βρυντουίλιου ἐκήρυξεν, ὅτι ἔρχεται νὰ συστήσῃ τὸν βασιλέα, συνέβησαν ἐκ τούτου πολλαὶ αἱματοχυσίαι ἐν Παρίσι· ὑπὸ δὲ τοῦ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς συνελεύσεως συσταθέντος καὶ διαδεχθέντος μάλιστα αὐτὴν ἐθνικοῦ Συλλόγου, κατελύθη ἡ μοναρχία (1792) καὶ εἰσῆλθον δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πρώσοι προχωροῦντες ἠπέλουν τοὺς Παρίσιους, οἱ ἐν αὐτοῖς Γάλλοι ὀπλισθέντες ἐδίωξαν

καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ μεγάλης φθορᾶς. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, δικάσθεις ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἀπεκεφαλίσθη διὰ τῆς λαϊμπόμου (1793), τὸ ὁποῖον ἐγένεεν αἰτία τοῦ φρικτοῦ μεταξὺ τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐμφυλίου πολέμου, τοῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βανδέας, ὅπου ἐξεῖρήγη, βανδεακοῦ ὀνομασθέντος. Μετὰ ἐν ἔτος περίπου ἐθανατώθη καὶ ἡ βασίλισσα Ἀντωνέττα.

Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς ἡ δημοκρατία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Ἰσπανίας μετὰ τῶν ὁποίων συνεμάχισαν ἡ Αὐστρία, ἡ Πορτογαλλία, ἡ Νεάπολις, ἡ Τοσκάνη καὶ ἡ Ῥωσσία. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προσχώρουν οἱ σύμμαχοι, ἔπειτα ὁμως ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐτράπη ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῆς ἠνάγκασαν τοὺς πολεμίους τῆς νὰ ἀφίσσῃσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1793 τοὺς κατακτηθέντας παρ' αὐτῶν τόπους.

Ἐπανέστησαν δὲ ἐν τούτοις κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἡ Μασσαλία, ἡ Τολώνη καὶ τὸ Λούγδουον. Καὶ τὸ μὲν Λούγδουον καὶ ἡ Μασσαλία ἐπολιορκήθησαν καὶ παρεδόθησαν· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Τολώνης παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς μετὰ τοῦ στόλου· πολιορκηθέντες δὲ ὑπερώτερον ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὸν στόλον καὶ κατεστράφησαν. Εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον ἡ στρατιωτικὴ ἱκανότης τοῦ ἐκ Κορσικῆς καταγομένου Βοναπάρτου, εἰς ταγματάρχην τοῦ πυροβολικοῦ τότε ἐκ λοχαγοῦ προβιβασθέντος.

Καὶ ἐν Παρισίοις δὲ ἐπὶ 9 μῆνας (1794), ἐποχὴν τρομοκρατίας ὀνομασθεῖσαν, ἐθανατώθησαν πολλοὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ῥοβεσπιέρρου. Οἱ μετριοπαθέστεροι τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὀνομασθέντες Γιρονδῖνοι, ἐγένοναν θύμα τῆς θηριωδίας τῶν δημαγωγῶν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, μὴ εὐρίσκοντες πλέον θύματα, ἤρχισαν νὰ καταστρέφωσιν ἀλλήλους καὶ ὁ ἀπανθρωπότατος Ῥοβεσπιέρρος, καταδικασθεὶς τέλος πάντων ὑπὸ τῆς κοινῆς ἀγανακτήσεως, ἐθανατώθη, καὶ τότε ἐληξεν ἡ ὀλεθρία τρομοκρατία. Οἱ κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν ἤδη νὰ ὀπισθοδρομήσωσι πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ ἀπώλεσαν πάλιν τὰ κυριευθέντα φρούρια, ὁ δὲ Γάλλος στρατηγὸς Πεχεγρὴς καθυπέταξε τὴν Ὀλλανδίαν καὶ οὕτως ἠναγκάσθη αὐτὴ νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ συμμαχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας (1795). Πρὸς τούτοις καὶ ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Ἰσπανία ἔκαμον εἰρήνην μὲ τὴν Γαλλίαν διὰ θυσίων μέρους τῆς χώρας των, καὶ εἰς τὴν Βανδέαν ἀποκατέστη ἡ ἡσυχία. Κατὰ θάλασσαν ὁμως ἠττήθη ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1795 ὁ σύλλογος ἐκήρυξε τὴν λῆξιν αὐτοῦ καὶ συνεστήθη ἤδη πενταμελὲς διευθυντήριον, ἔχον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καὶ δύο νομοθετικαὶ βουλαι.

Τὸ ἀκόλουθον δ' ἔτος ὁ ἡδὴ στρατηγὸς Βοναπάρτης, πολεμῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνάγκασε τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Σαβαυδίαν καὶ τὴν Νίκαιαν. Μετὰ ταῦτα δὲ, νικήσας τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Λομβαρ-

διὰν ἠνάγκασε δὲ τὸν Πάπαν καὶ τὴν Νεάπολιν νὰ κάμωσιν εἰρήνην καὶ κατέστησε τὴν ἐκ διαφορῶν τόπων τῆς βορείου Ἰταλίας δημοκρατίαν. Μετὰ ταῦτα δὲ προεχώρησε διὰ τῆς Στυρίας εἰς Βιέννην (1797) καὶ ἠνάγκασε τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς εἰρήνην. Ὁ αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν διοίκησιν τῶν Ἑνετῶν, ἐπειδὴ ἐπανέστησαν, καὶ ἡ Βενετία διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάμπου Φορμίου ἐδόθη εἰς τὴν Αὐστρίαν.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐστάλη ὁ Βοναπάρτης μετὰ 42,000 στρατοῦ ἐκ τῆς Τολώνης εἰς τὴν Αἴγυπτον· καὶ καθ' ὁδὸν μὲν ἐκυρίευσε τὴν Μελίτην, ἔλθων δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐκυρίευσε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Κάϊρον· ἀλλ' ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλῶν Νέλσον κατέκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸν Ἀβουκίρειον κόλπον. Ἠναγκάσθη δὲ τότε καὶ ἡ Τουρκία ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Ῥώσων νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὅθεν ὁ Βοναπάρτης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα κατενίκησε τοὺς Τούρκους εἰς Ἀβουκίρειον (1799) καὶ ἤχμαλώτισε τὸν ἀρχηγὸν τῶν.

Ἐν ᾧ δὲ ἔτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ πράγματα δὲν εὐδοκίμουν ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἐδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ῥώμης, ὁ στρατηγὸς ὅμως Σαμπάν, νικήσας τοὺς Νεαπολίτας, ἐκυρίευσε τὴν Νεάπολιν. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ δεύτερος αὐστριακὸς πόλεμος καὶ ἐνίκηθησαν οἱ Γάλλοι καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε πάλιν νὰ μεταβάλληται ἡ τύχη τοῦ πολέμου· καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς Μασσένας, νικήσας τοὺς Ῥώσσους περὶ Ζυρίχην ἔλαβεν 20,000 αἰχμαλώτους καὶ ὅλην τὴν ἀποσκευὴν· ὁ δὲ Βρόνος ἐνίκησεν εἰς τὴν Ὁλλανδίαν τοὺς Ἀγγλοῤῶσσους κατὰ κράτος καὶ ἀνεχώρησαν ὑπὸ συνθήκας.

Μαθὼν δ' ἐν τοσοῦτῳ ὁ Βοναπάρτης ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἐκ τῶν διχονοιῶν κακὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἀφῆκε τὸν Κλέβερν ἀρχηγὸν τοῦ ἐκεῖ στρατοῦ καὶ ἐπανῆλθεν αὐτὸς εἰς Γαλλίαν. Ἀμα δὲ ἔλθων, κατήργησε τὸ Διευθυντήριον καὶ συνέστησεν ὑπατείαν τριμελῆ, ἀναδειχθεὶς αὐτὸς πρῶτος ὑπατος διὰ δέκα ἔτη. Διατάξας δὲ τὰ τῆς Γαλλίας, ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ διὰ μιᾶς μάχης ἐν Μαρέγκῳ ἐγένετο κύριος πάσης τῆς χερσονήσου ταύτης. Τῷ 1800 ἐκηρύχθη Ὑπατος διὰ βίου καὶ τὴν 18 Μαΐου 1804 ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, τῷ δὲ 1805 ἀνεδείχθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐστέφη ἐν Μεδιολάνοις μὲ τὸ ἀρχαῖον σιδήρεον στέμμα. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1806 κατελύθη ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐγένετο προστάτης τῆς Παραρρήνιου ὁμοσπονδίας. Πολλοὶ γερμανοὶ ἡγεμόνες συγκατατεθέντες νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης, ἀντημείφθησαν διὰ πλήρους κυριαρχίας ἐπὶ τῶν κρατῶν τῶν, καθ' ὅσον ἡδύνατο νὰ συμβιβασθῇ τὸ πρᾶγμα πρὸς τὴν ἀνωτάτην τοῦ Ναπολέοντος δύναμιν· οὕτως ἡ Βαυαρία, ἡ Βυτεμβέργη καὶ ἡ Σαξωνία ἀνυψώθησαν εἰς βασιλεία. Ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Ναπολεὼν κατέστησε τοιαύτην αὐτοκρατορίαν, ὅποιαν ὁ

κόσμος δὲν εἶχε σχεδὸν ἴδει ἄλλοτε ἐκυριάρχει σχεδὸν ἐπὶ ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνεθρόνιζε καὶ ἐξεθρόνιζε τοὺς βασιλεῖς των κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἡ Ἀγγλία μόνον ἐτήρησεν ἐντελῆ ἀνεξαρτησίαν. Τὴν δὲ Γαλλίαν ὠρέλησεν ὁ Ναπολέων πολὺ ἐπανεφέρεν εἰς αὐτὴν τὴν ἡσυχίαν, ἔκαμε κώδικα νόμων, ἀποκατέστησε τὴν ἀπὸ τῆς ὀχλοκρατίας ἐξουδενωθείσαν θρησκείαν, καὶ πρὸ πάντων τόσον ἐγύμνασε τοὺς στρατιώτας του, ὥστε αἱ καλλίτεραι δυνάμεις δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτοὺς, ὅταν ὠδηγοῦντο ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Πολλαὶ δυνάμεις ματαίως ἀνιέστησαν εἰς τὴν αὐξήσει αὐτοῦ· ἡ Αὐστρία ταχέως κατεβλήθη κατὰ τὸ 1805. Ἀφ' οὗ ἡ χιμαλώτισεν ὁ Ναπολέων τὸν στρατηγὸν Μάκκον καὶ 25,000 στρατιώτας, εἰσῆλθεν εἰς Βιέννην, εἴτα δὲ ἐνίκησε μεγάλην νίκην ἐν Αἰουττερλιτσίῳ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Ῥώσους ὁμοῦ, καὶ ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν ἐν Πρεσβούργῃ εἰρήνην (1805)· ἀλλὰ καὶ ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλῶν Νέλσον ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἰσπανογαλλικὸν στόλον εἰς Τραφαλγάρ, φονευθεὶς συγχρόνως. Τὰ πρωσσικὰ στρατεύματα κατετροπώθησαν τὸ ἀκόλουθον ἔτος, καὶ τὰ ῥωσσικὰ πολλάκις ἠττήθησαν κατὰ τὸ 1807, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Τιλτεσίῳ εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πρωσσία ἔχασε τὸ ἡμισυ τοῦ κράτους της. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ πορτογαλλικὴ βασιλικὴ οἰκογένεια ἔφυγεν εἰς Βρασιλίαν, καταληφθεῖσης τῆς Πορτογαλλίας ὑπὸ τῶν Γάλλων· ὁ δὲ θρόνος τῆς Ἰσπανίας ἐδόθη εἰς τὸν Βοναπάρτην ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν Ἰωακείμ Μουράτην τὸν γαμβρόν του. Δύο ἄλλους ἀδελφοὺς αὐτοῦ, Λουδοβίκον καὶ Ἰερώνυμον, ἔκαμε βασιλεῖς τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Οὐεστφαλίας, καὶ ἐπέτρεψεν ἕνα εἰς τῶν πολεμάρχων του, ὁ Βερναρδότης, κληθῇ ἐπίδοξος διάδοχος τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΓ'. Οὗτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ μόνος, ὅστις διετήρησε τὴν θέσιν του μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος.

§ 86. Τὸ ἡπειρωτικὸν σύστημα τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1812.

Ἡ Ἀγγλία αἰσθανομένη οἷον διεκινδύνευε κίνδυνον ἕνεκα τῆς μεγίστης τοῦ Ναπολέοντος δυνάμεως, προσεπάθει νὰ ἐγείρῃ τὰς ἡπειρωτικὰς δυνάμεις κατ' αὐτοῦ· οὕτως ἡ Αὐστρία τῷ 1809 ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἀλλ' ἡ ἔκβασις του ἦτο δυστυχὴς καὶ τώρα εἰς αὐτὴν ὅθεν κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ συνθήκην εἰρήνης ἔχασε μέρος τῆς χώρας της· περὶ τὸν αὐτὸν δὲ περίπου χρόνον ἤ τε Ὀλλανδία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κράτη ἐκηρύχθησαν μέρη τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ναπολέων εἶχε φθάσει ἤδη εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου του, ἀλλὰ δὲν ἔχρη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης. Ἡ Ἰσπανία, ὑποστηρικθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν διὰ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ χρημάτων, ἠγωνίσθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν βασιλέα Ἰωσήφ, ὅστις τῇ

ἐπεβλήθη διὰ τῆς βίας, καὶ ἡ Ῥωσσία, διενεχθεῖσα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἤρχισε νὰ δπλίζηται κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ σκοπῷ δὲ νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν ἀγγλικὴν δύναμιν, προσεπάθησεν ὁ Ναπολέων νὰ βλάβῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ καλουμένου ἡπειρωτικοῦ συστήματός του, καθ' ὃ δὲν συνεχωρεῖτο εἰς κανὲν ἀγγλικὸν πλοῖον νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τοὺς ἰδικούς του ἢ εἰς τοὺς τῶν συμμάχων του λιμένας.

Ἡ Ῥωσσία ὑπέφερε πολὺ ὑπὸ τοῦ συστήματος τούτου, διὸ προσεπάθει νὰ τὸ ὑπεκφύγῃ. Τοῦτο δὲ καὶ πολλαὶ ἄλλαι βιαιοπραγαίαι τῶν Γάλλων ἐπὶνεγκον ῥῆξιν μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 1812 ὁ Ναπολέων διέβη τὰ μεθόρια καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν μετὰ στρατοῦ ἐξ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ἐξαιρέτων στρατιωτῶν, ἐνδυναμωθέντων δι' ἐπικουριῶν ἐκ Πρωσσίας, Πολωνίας, Αὐστρίας καὶ τῆς παραρρήνειου ὁμοσπονδίας. Ἐνίκητε τοὺς Ῥώσσους εἰς διαφόρους συμπλοκάς καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν προεχώρησεν εἰς Μόσχαν, καθέδραν ἀρχαίαν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσσίας. Ἐνταῦθα ὅμως ἡ τύχη, ἥτις τὸν κατέστησε νικηφόρον τοσάκις, ἤρχισε νὰ μεταβάλληται. Τρομερὰ μὲν πυρκαϊὰ ἀνήφθη εἰς τὴν Μόσχαν, ὃ δὲ χειμῶν ἤρχισε πολὺ πρόωρος καὶ μετὰ μεγάλης δριμύτητος· συγχρόνως δὲ αἱ Ῥωσσικαὶ δυνάμεις ἤϋξανον. Ὁ τῆς Μόσχας ἐμπρησμός, ὑπὸ τῶν μὲν ἀποδιδόμενος εἰς σχέδιον τῶν Ῥώστων, ὑπὸ τῶν δὲ εἰς ἀμέλειαν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, ἐστέρησε τὸν Ναπολέοντα τῆς εἰς αὐτὴν κατασκηνώσεώς του· ὅθεν χωρὶς νὰ πολεμήσῃ πλέον τὸν ἐχθρὸν, ἢ κάμῃ ἄλλην τινὰ διαπραγματέυσιν (διότι οἱ Ῥῶσσοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν των, καὶ οὐδεὶς παρουσιάσθη νὰ προκαλέσῃ τὸν κατακτητὴν ἢ νὰ συμβιβασθῇ πρὸς αὐτὸν), ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Τότε ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ ἐχθρὸς πάντοτε ἔτοιμος νὰ τῷ διαφιλονεικῇ ἕκαστον αὐτοῦ βῆμα ἢ νὰ προσβάλλῃ τὴν ὀπισθοφυλακὴν, κατέστρεψαν σχεδὸν ὁλόκληρον τὸν μέγαν αὐτοῦ στρατὸν.

Ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἤδη συνέστησαν συμμαχίαν, εἰς ἣν ἔλαβε μέρος ἡ Σουηδία καὶ τινες Γερμανοὶ ἡγεμόνες. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου οἱ σύμμαχοι ἐνίκησαν μεγάλην νίκην ἐν Λειψίᾳ καὶ τὴν 31 (1) τοῦ Μαρτίου 1814 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκος Οὐίλλιελμος ὁ Γ'. εἰσῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς Παρισίους. Τὴν 3 δὲ τοῦ Ἀπριλίου ὁ Ναπολέων ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν νῆσον Ἐλβαν νὰ μένῃ τοῦ λοιποῦ, Λουδοβίκος δὲ ὁ ΙΗ'. ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ δυνάμει τῶν ὅρων τῆς ἐν Παρισίοις συμφωνηθείσης γενικῆς εἰρήνης, ἡ Γαλλία περιωρίζετο εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ὅρια. Πλεῖστοι τότε τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν συνῆλθον εἰς Βιέννην, ἵνα κανονίσωσι τὰς εὐρωπαϊκάς σχέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαρτίου 1815 ὁ Ναπολέων μαθὼν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν περιορίσωσιν εἰς ἄλλο μακρὰν τῆς

(1) Αἱ χρονολογίαι εἶναι κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἥτοι νέον χρονολόγιον.

Ευρώπης μέρος, ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ἑλβας, ἀπεβιβάσθη εἰς Γαλλίαν καὶ ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ, κατέστη πάλιν τρομερός. Λουδοβίκος δ' ΙΗ΄ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Παρισίων καὶ ὁ Νηπολέων εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς. Τότε δὲ ἡ Αὐστρία, ἡ Ρωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνενέωσαν τὴν συμμαχίαν των καὶ τὰ πολυάριθμα αὐτῶν στρατεύματα διέβησαν τὸν Ῥήνον. Τὴν 18 τοῦ Ἰουνίου 1815 ὁ Νηπολέων ἠττήθη ἐντελῶς εἰς τὰς ἐν Βελγίῳ πεδιάδας τοῦ Οὐατερλῶ ὑπὸ τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας, στρατηγούντων τοῦ Ἀγγλοῦ δουκὸς Οὐελλινγκτόνος καὶ τοῦ Πρώτου Βλυχέρου, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν νικητῶν καὶ νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου, κηρύξας τὸν υἱόν του Νηπολέοντα Β΄ αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων. Μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ φύγῃ εἰς Ἀμερικήν, ὡς ἐσκόπει, παρεδόθη εἰς ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον καὶ ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ὡς αἰχμάλωτος διὰ βίου εἰς τὴν νῆσον ἁγίαν Ἑλένην, ὅπου ἀπέθανε τὴν 5 Μαΐου τοῦ 1821.

Ἄλλη γενικὴ εἰρήνη συνωμολογήθη ἐν Παρίσις κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1815 καὶ πλεῖστοι τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἔγειναν μέτοχοι τῆς κληθείσης ἱερᾶς συμμαχίας, μὲ σκοπὸν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐκτὸς τῶν νεωστὶ κατὰκτηθεισῶν ὑπ' αὐτῆς χωρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ καὶ ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀφῆρσε παρ' ἄλλων ἐθνῶν, καὶ εἶχεν ἐναποτεθειμένα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, νὰ πληρῶσῃ πρῶτον ἑκατὸν ἑκατομμύρια φράγκων εἰς τοὺς συμμάχους, ὕστερον δὲ ἄλλα ἑξακκόσια ἑκατομμύρια διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου καὶ 370,000,000 εἰς ἰδιωτικὰς ἀπαιτήσεις, νὰ ἔχῃ δὲ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῇ ἐπὶ τρία ἔτη 150,000 ξένων στρατιωτῶν ἰδίαις αὐτῆς δαπάναις. Ἀποκατέστη δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν νικητῶν τοῦ Νηπολέοντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ὁ Λουδοβίκος ΙΗ΄.

Τοιοῦτοτροπῶς ἡ Γαλλία μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν νίκης μόλις ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐρώπης θέσιν της, τὴν ἰσχυράν ἐνότητά της καὶ τὸ ἐθνικόν της πνεῦμα.

§ 87. Νεώτερα γεγονότα.

Τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς Ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ μέχρι τοῦδε εἰσὶ τὰ ἑξῆς.

— Εὐτυχὴς διαπερσίωσις τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος δι' εἰρηναίας τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως ἀπέλασις τοῦ πρώην βασιλέως αὐτῆς Ὁθωνος καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Β΄ ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων εὐτυχὴς ἀναγόρευσις εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος τοῦ πρίγκηπος τῆς Δανίας Γεωργίου ὑπὸ τὸ ὄνομα ἈΓεώργιος δ' Α΄ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων. Ἡ συγχρόνως γενομένη ποθητὴ καὶ εὐτυχὴς ἑνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς αὐτονομίας
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

*Ελλάδος, τυπικῶς καὶ πραγματικῶς συντελεσθεῖσα τῇ 24 Μαΐου 1864.
 *Ο γάμος τῆς Α. Μ. μετὰ δημοδόξου ἡμῖν ἡγεμονίδος, τῆς βασιλίσσης
 *Ολγας, καὶ ὁ ἐκ τοῦ γάμου τούτου πρῶτος γόνος, ἡ Α. Υ. ὁ βασιλό-
 παις Κωνσταντῖνος, γεννηθεὶς τῇ 24 Ἰουλίου 1868 καὶ βαπτισθεὶς τῇ
 22 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ⁽¹⁾.

— Ἡ κατὰ τὸ 1830 ἐπανάστασις ἐν Γαλλίᾳ καθ' ἣν ἀπεβλήθη τοῦ
 θρόνου Κάρολος ὁ Γ'. καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Αὐρηλίας
 Λουδοβίκος Φίλιππος.

— Ἡ ἄλλη τῆς Γαλλίας ἐπανάστασις τῷ 1848, καθ' ἣν τοῦ Φιλίπ-
 που γενομένου ἐκπτώτου τοῦ θρόνου, συνεστάθη δημοκρατία, τὴν ὅποιαν
 διεδέχθη τῷ 1852 ἡ αὐτοκρατορία, ἐκλεχθέντος αὐτοκράτορος τῶν
 Γάλλων τοῦ Ναπολέοντος Γ'.

— Ὁ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμαχησασῶν μετ' αὐτῆς Ἀγγλίας,
 Γαλλίας καὶ Σαρδηνίας πόλεμος πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, λήξας διὰ τῆς ἐν
 Παρισίοις συνθήκης τοῦ 1855, καθ' ἣν ἡ Ῥωσσία ἀπέβαλε μέρος τοῦ
 κράτους τῆς.

— Ὁ μεταξὺ τῶν Σάρδων καὶ Πεδεμοντίων βοηθηθέντων ὑπὸ τῆς
 Γαλλίας πόλεμος πρὸς τὴν Αὐστρίαν, οὗ συνέπεια ἦτο ἡ αὐξήσις τοῦ
 κράτους τῆς Σαρδηνίας καὶ ἡ κατόπιν δι' ἐπαναστάσεων τῶν δουκᾶτων
 τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἑνώσις αὐτῶν μετὰ τὸ
 στέμμα τῆς Σαρδηνίας. Ἐκ τῆς ἐνώσεως ταύτης συνεκροτήθη τὸ βασι-
 λειον τῆς Ἰταλίας ὑπὸ βασιλέα τὸν Βίκτορα Ἐμμανουήλ.

— Ὁ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς δεινότα-
 τος ἐμφύλιος πόλεμος τελειώσας διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν Νοτίων
 πολιτειῶν ὑπὸ τῶν Βορείων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν μαύρων δού-
 λων (ἀνδραποδῶν).

— Ὁ πόλεμος τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁ-
 ποίου ἡττήσεν ἡ ἑκτασις τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσσίας, συμπεριληφθεῖσῶν
 εἰς αὐτὸ χωρῶν αὐτονόμων πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μερῶν τινῶν ἄλλων
 βασιλείων* παρεχωρήθησαν δὲ ἡ Βενετία, τὸ Μιλάνον καὶ ἄλλοι τόποι
 εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Ἰταλίας.

— Ὁ πόλεμος τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας, (1870—1871), καθ' ὃν
 οἱ Γάλλοι ἠττήθησαν ἀναγκασθέντες νὰ παραχωρήσωσι τῇ γερμανικῇ
 αὐτοκρατορίᾳ δύο δυτικὰς ἐπαρχίας, τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίναν, καὶ
 νὰ πληρώσωσι μέγα χρηματικὸν ποσόν. — Κατάλυσις τῆς αὐτοκρατορίας
 ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας.

Ἡ κατάλυσις τῆς μοναρχίας ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἀνακήρυξις τῆς δημο-
 κρατίας, καὶ πάλιν ἡ ἐπάνοδος τῆς μοναρχίας, καταλυθείσης τῆς δη-
 μοκρατίας.

(1) Μετὰ τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον, ὁ βασιλικὸς οἶκος ἀπέκτησε καὶ τέσσαρας
 ἄχρι τοῦδε βασιλοπαιδας Γεώργιον, Ἀλεξάνδραν, Νικόλαον καὶ Μαρίαν Μαγδαληνήν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατὰ μέρος ιστορίαι ἐθνῶν τινων τῆς Εὐρώπης.

§ 88. Σουηδία.

Ἡ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης εἶναι ὁπωσοῦν σαφὴς ἀπὸ τοῦ IB' αἰῶ-
νος μ. Χ. Τότε Ἐρρίκος, ὁ λεγόμενος Ἅγιος (1155), διέδωκεν ἐκεῖ
τὸν χριστιανισμόν.

Τὸν 1Δ' αἰῶνα Μαργαρίτα, θυγάτηρ τοῦ Οὐαλδεμάρου βασιλέως τῆς
Δανίας, λεγομένη Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ, ἤνωσεν ὑφ' ἐν σκήπτρον τὴν
Νορβηγίαν, τὴν Δανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν τῷ 1388. Ἡ ἔνωσις αὕτη
διήρκεσε μέχρι τοῦ 1448.

Ἡ Σουηδία τῷ 1520 ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ ἐκ Δανίας Χριστιανοῦ Δ'. ἀλλ'
ὁ Γουσταῦος Βάσας, μόνος ἀπόγονος τῶν βασιλέων τῆς Σουηδίας, ἀφ'
οὗ διετέλεσε πολλὰ ἔτη φυγὰς, κατῴρθησε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Χριστιανὸν
τῷ 1523. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τοῦδε τρεῖς οἴκοι ἡγεμόνευσαν εἰς τὴν Σουη-
δίαν· Α'. ὁ τοῦ Βάσα (1523—1654)· Β'. ὁ τῶν Δύο Γεφυρῶν (1654—
1751)· Γ'. ὁ τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου (1751—1818). Πρῶτος βασιλεὺς
ἔγεινεν αὐτὸς ὁ Βάσας, ὁ ἀληθὴς θεμελιωτὴς τῆς Σουηδίας, εἰς ἣν
εἰσήγαγε καὶ τὸν λουθηρανισμόν (1537). Περίφημος ἔγεινε μετὰ ταῦτα
ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ἐπικληθεὶς μέγας (1611), ὁ ὁποῖος ἐνεποίησε
τρόμον εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον (§ 78) καὶ
ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λυκένης (1632).

Ἐκ τοῦ οἴκου τῶν δύο Γεφυρῶν πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ Κάρολος Γ'.
(1654). Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἦτο σειρὰ κατορθωμάτων πολεμικῶν, ἐμ-
ποισάντων τρόπον εἰς τὸν Βορρᾶν. Ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου Κάρολος δ
IB'. ἐπικληθεὶς διὰ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ Ἀλέξανδρος τοῦ Βορρᾶ (1697),
ἐνίκησεν ἐν Νάρβᾳ καὶ ἐν Ρίγα (1700) τοὺς Ῥώσους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς
Πολωνοὺς καὶ τοὺς Δανοὺς. Νικηθεὶς δὲ εἰς Πουλταύαν (1709) ὑπὸ Πέ-
τρου τοῦ μεγάλου, αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ἀπεχώρησεν εἰς Βενδέ-
ρην τῆς Βασσαραβίας· ἐφονεύθη δὲ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Φρειδερίκχάλης
τῷ 1718 ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἑξ ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου ἔγεινε πρῶτος βασιλεὺς ὁ Ἀ-
δόλφος Φρειδερίκος (1751). Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἀναφέρονται Γου-
σταῦος Γ'. ἡγεμὼν ἀγαπητὸς καὶ μέγας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἀπέδωκεν
εἰς μὲν τὸν θρόνον τοῦ ἰσχύν, εἰς δὲ τοὺς Σουηδοὺς ἡσυχίαν καὶ πολι-
τικὴν δύνάμιν· ἐδολοφονήθη δὲ εἰς τινα χορὸν προσωπιδοφόρων τῷ 1782.

Ὁ τῷ 1809 βασιλεύσας Κάρολος ΙΓ'. μὴ ἔχων ἄμεσον κληρονόμον, υἱοθέτησε κατὰ πρῶτον τὸν πρίγκηπα Χριστιανὸν τοῦ Ὀλσταίνου Αὐγουστεμβούργου· ἀλλὰ τούτου ἀποθανόντος αἰφνιδίως τὴν 21 Αὐγούστου 1810, ἡ δίαίτα τοῦ Ὁρέβου ἐξελέξατο τὸν στρατάρχην τοῦ Ναπολέοντος Βερναδόττην, πρίγκηπα τοῦ Μόντε Κόρβου, Γάλλον, τὸν ὁποῖον υἱοθέτησεν ὁ βασιλεὺς, ὀνομάσας αὐτὸν Κάρολον Ἰωάννην, καὶ οὗτος ἀνέβη τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου ΙΓ'. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1844. Ὁ υἱὸς τοῦ Ὁσκάρ Α'. διεδέχθη αὐτόν.

§ 89. Πρωσσία.

Ἡ Πρωσσία, οἰκισθεῖσα τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Γυθόνων καὶ τῶν Βυρδήλων κτλ., ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἐκ τινος ἀποικίας Σκυθῶν, καλουμένων Βορούσων ἢ Προύσσων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Γότθων εἰς ἄγνωστον ἐποχὴν.

Ὁ Κορράδος δούξ τῆς Μοραυίας καὶ ἡγεμὼν Πολωνὸς μὴ δυνάμενος νὰ προφυλάττῃται ἀπὸ τὰς λεηλασίας των, προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς τευτονικοὺς ἱππότες (1230), τῶν ὁποίων ἡ πρώτη σύστασις ἐγένετο ἐν Παλαιστίνῃ (1128) μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099). Ὁ δούξ τῆς Μοραυίας, τότε ἐπίτροπος τοῦ νέου Βασιλείου βασιλέως τῆς Πολωνίας, παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἱππότες τούτους ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους νὰ καθέξωσι τὴν Κούλμην· ὑπεχρέωθησαν δὲ νὰ κατακτήσωσι τὴν Πρωσσίαν, ὅπερ τῷ ὄντι κατῴρθωσαν, μετὰ δεινὸν 53 ἔτη διαρκέσαντα πόλεμον.

Ἄλλ' ὑστερώτερον καὶ αὐτοὶ οἱ ἱππότες προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν πλησίον ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίζοντο νὰ οἰκιοποιηθῶσι μέρος τῶν κατακτήσεών των. Πολλοὶ δὲ πόλεις ἐπανέστησαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν προστασίαν τῶν Πολωνῶν. Ὁ φοινικὸς οὗτος πόλεμος ἐπεραιώθη διὰ τῆς ἐν Θόρνῳ συνθήκης (1466), ἥτις ἐξησφάλισε τὴν δυτικὴν ἢ τὴν βασιλικὴν Πρωσσίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, καὶ τὴν Πρωσσίαν τὴν ἀνατολικὴν εἰς τοὺς τευτονικοὺς ἱππότες, ἵνα ἔχῃσι ταύτην ὡς τιμᾶριον τοῦ στέμματος τῆς Πολωνίας.

Ὁ Οὐίλλιέλμος υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τευτονικοῦ τάγματος Ἀλβέρτου, ὠρελθεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ ταραχῶν, ἐπέτυχε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ μέρους τούτου καὶ ἀνεγνωρίσθη δούξ καὶ κυριάρχης ἀνεξάρτητος (1656).

Ὁ υἱὸς τοῦ Οὐίλλιέλμου Φρειδερίκος ἐξέτεινε τὰ σχέδιά του καὶ κατῴρθωσεν ἰδίᾳ δυνάμει νὰ στεφθῇ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας (1701). Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Οὐίλλιέλμος Α'. διεδέχθη αὐτὸν τῷ 1713.

Ὁ υἱὸς δὲ τούτου Φρειδερίκος Β'. 28 ἐτῶν ἀνέβη τὸν θρόνον τῷ 1740· ἦτο δὲ ἑξοχος πολιτικὸς κυβερνήτης καὶ καλὸς στρατιωτικὸς. Διὰ τῶν νικῶν του ταχέως ἐκυρίευσεν τὴν ἄνω Σιλεσίαν, τὴν Μοραυίαν καὶ μέρος Βοημίας.

Τῷ 1744 ἡ Πρωσσία νῦξήθη πάλιν διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Ἑστροφύζης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος ταύτης. Ἡ Αὐστρία, ταπεινωθεῖσα, ἤρπασεν ἥσυχον αὐτὴν ὀλίγα ἔτη μόνον. Διὰ τῶν ὑποβολῶν δὲ αὐτῆς νέα συμμαχία, συγκειμένη ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων μοναρχῶν τῆς Εὐρώπης, συνεκροτήθη κατὰ τοῦ Φρειδερίκου Β'. Ἡ συμμαχία αὕτη περιελάμβανε τὴν Γαλλίαν, τὴν Αὐστρίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Σουηδίαν καὶ τὴν Ῥωσίαν.

Τότε ἤρχισεν ὁ ἑπταετής πόλεμος (ἀπὸ τοῦ 1756 μέχρι τοῦ 1763), καθ' ὃν ὁ Φρειδερίκος ἀνέδειξε μεγίστας προόδους εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην. Τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος (1757) ἐξηκολούθησεν ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ μεγάλης δραστηριότητος· ὁ Φρειδερίκος τότε εἶχε ἐναντίον του ὄχι μόνον τὴν Αὐστρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ῥωσίαν, τὴν Σουηδίαν, τὴν Σαξωνίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ μέγα μέρος τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπειδὴ ἡ διαίτα ἐκήρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον ἐξοντώσεως, καθὼς παραξίου τῆς δημοσίας εἰρήνης ἔνεκεν εἰσβολῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει εἰς Σαξωνίαν· βοηθὸν δὲ εἶχε τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἄλλους τινὰς διαμαρτυρομένους ἡγεμόνας. Μετὰ δεινὸς ἀγῶνας ἐξεδιώχθη πρὸς καιρὸν ἐκ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ βασιλείου του, ἀλλ' αἰφνιδίως ἀνέλαβε καταστρέψας εἰς Ῥοσβάχην, ἐπαρχίαν τῆς Σαξωνίας παρὰ τὸ Μερσεβούργον, τὸν γαλλικὸν στρατὸν καὶ τὸν αὐστριακόν, διοικουμένους ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Δεσοσβίτζου (1757). Τῷ 1763 συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ ὀλίγον μετὰ ταῦτα μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Σαξωνίας.

Τῷ 1772 ἀπέκτησε κατὰ τὸν πρῶτον διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας τὴν Πομερανίαν, τὴν Κούλμην, τὸ Μαριεμβούργον, τὴν Ἑλβίγγην, τὴν Ποσνανίαν καὶ ἄλλους τόπους.

Τὸ τελευταῖον σπουδαῖον συμβεβηκὸς τῆς βασιλείας τοῦ Φρειδερίκου ἦτο ἡ συγκρότησις τῆς Γερμανικῆς δημοσπονδίας πρὸς διατήρησιν τῆς γερμανικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τοῦ αὐστριακοῦ οἴκου.

Ὁ ἥρως οὗτος ἀπέθανε τὴν 17 Αὐγούστου 1786, ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα πέντε ἐτῶν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα ἐπτὰ ἔτη, ἐπαξίως δὲ ὠνομάσθη μέγας. Ἐπεμελεῖτο τῶν γραμμάτων, κατέλιπε πολλὰς συγγραφάς, καὶ συνέταξε κώδικα φέροντα τὸ ὄνομά του. Ἦτο ἀπλοῦς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, καὶ εἶχε διαθέσει τὸν χρόνον του ἐν τάξει ὅλως στρατιωτικῇ.

Ὁ Φρειδερίκος Οὐίλλιέλμος Β'. ἀνεψιὸς τοῦ Φρειδερίκου Β'. διεδέχθη αὐτὸν (1780)· ἀπέκτησε δὲ τῷ 1791 τὰς ἡγεμονίας τῆς Ἀνσπάχης καὶ τῆς Βεϋράτης δι' ἐκουσίου παραχωρήσεως τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τοῦ Χριστιανοῦ Φρειδερίκου. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1797.

Ὁ Φρειδερίκος Οὐίλλιέλμος Γ'. διεδέχθη τὸν πατέρα του (1797—1840). Κηρύξας πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας ἠναγκάσθη μετὰ τὴν μάχην τῆς Ἰένης (1806) νὰ συνωμολογήσῃ ἐν Τίλτσα συνθήκην (1806), διὰ τῆς ὁποίας παρεχώρει μέρος τῶν κρατῶν του. Τὰ μετὰ ταῦτα ἴδε ἐν σελίδι 165.

§ 90. Ένετοί.

Ἡ Ένετία ἐθεμελιώθη κατὰ τὸν Ε'. μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Ένετῶν, κατοίκων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας Ένετίας, ἧς αἱ κυριώτεραι πόλεις ἦσαν ἡ Ἀκυλία καὶ τὸ Παταούιον (Πάδοβα). Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ Ἀττίλα βασιλέως τῶν Οὐννων εἰς Ἰταλίαν (452 μ. Χ.) κατέφυγον εἰς τὰ παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Πάδου νησίδια, ὅπου ὠκοδόμησαν καλύβας τινὰς καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου ἤϋξησαν.

Ἐκάστη νῆτος κατ' ἀρχὰς διωκεῖτο ὑπὸ ἰδίου δημάρχου· μετὰ ταῦτα δὲ συνηνώθησαν πᾶσαι ὑπὸ ἓνα μόνον ἀρχηγὸν καλούμενον Δόγην (Δοῦκα). Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἔγεινεν ὁ Παῦλος Ἀνάφεστος (697).

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἦτο ἰσόβιος καὶ ἐξήρητο ἐκ τῶν ψήφων τῆς κοινότητος. Ὁ Δόγης ἦτο αὐτόχρημα μονάρχης, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον ἡ ἰσχὺς τοῦτου περιορίζετο καὶ ἡ κυβέρνησις τῆς Ένετίας κατέστη δημοκρατικὴ.

Ἡ Ένετία ἐπλούτησεν ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τοῦ ἐμπορίου ἀπέκτησε δύναμιν καὶ ὑπεροχὴν, αἱ ὁποῖαι διήγειραν τὴν ζηλοτυπίαν τῶν γειτόνων αὐτῆς καὶ ὑπεκίνησαν κατ' αὐτῆς πολέμους.

Αἱ σταυροφορίαι ἤϋξησαν τὴν δημοκρατίαν ταύτην, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην μάλιστα σταυροφορίαν (1204), διαμελισθεῖσης τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ἔγεινε κυρία πολλῶν λιμένων τῆς Ἀλβανίας, τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου· ἐξουσίασε δὲ καὶ τὰς νήσους Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν, Κρήτην κτλ.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν 13 αἰῶνα (1298), ἡ ἐγκατάστασις κληρονομικῆς ἀριστοκρατίας ἐπήνεγκε μεγάλας ταραχάς.

Οἱ Γάλλοι κυριεύσαντες αὐτὴν τῷ 1797, ἠνάγκασαν τὸν τελευταῖον Δόγην Δουδοεῖκον Μαῖνον νὰ φύγῃ. Διὰ δὲ τῆς συνθήκης τοῦ Κάμπου Φορμίου παρεχωρήθη εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας. Διὰ τῆς συνθήκης δὲ τοῦ Πρεσβούργου ἀπεδόθη εἰς τὸν Βοναπάρτην, ὁ ὁποῖος παρεχώρησεν αὐτὴν εἰς τὸν πρίγκηπα εὐγένιον Βοχαρναί· ἀλλὰ τῷ 1814 ἔλαβεν αὐτὴν πάλιν ἡ Αὐστρία, ἥτις παρεχώρησεν αὐτὴν ἐσχάτως εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων Ναπολέοντα Γ'. καὶ οὕτως τὴν ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰταλίας.

§ 91. Γενουήνσιοι.

Ἡ Γένουα τὸν δέκατον αἰῶνα ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, οἱ ὁποῖοι, κατασφάζαντες πάντας τοὺς ἄνδρας, μετεκόμισαν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα εἰς τὴν Ἀφρικήν.

Ἀποκατασταθεῖσης δὲ πάλιν αὐτῆς, οἱ κάτοικοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ ἐπλούτησαν· γενόμενοι δὲ ἰσχυροὶ ἀναλόγως τοῦ πλοῦτου αὐτῶν, συνέστησαν δημοκρατίαν, ἡ ὁποία ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἠδυνήθη νὰ

συνδράμη τοὺς χριστιανικοὺς ἡγεμόνας κατὰ τὰς σταυροφορίας. Ἀπὸ τοῦ 1338 διωκεῖτο ὑπὸ Δογῶν, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος ὠνομάζετο Βοκκάγκρας.

Ἡ ζηλοτυπία καὶ ἡ φιλοδοξία τῶν πολιτῶν διήγειρεν ἐν αὐτῇ μετὰ ταῦτα μεγάλας ταραχάς, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέσχον ξένοι ἡγεμόνες ἀλληλοδιαδόχως προσκαλούμενοι ὑπὸ τῶν διαφόρων κομμάτων, τὰ ὁποῖα διήρουν τὴν δημοκρατίαν. Τέλος δὲ ὁ Ἀνδρέας Δόριος (1523) ἐπέτυχε διὰ τῆς ἐπιτηδειότητός του νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ νὰ συστήσῃ τὴν ἀριστοκρατίαν. Καὶ ἡδύνατο μὲν οὗτος νὰ καταλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ ταύτῃ ἡ Γένουα κατεῖχε πολλὰς νήσους ἐν τῷ ἀρχιπελάγει καὶ πολλὰς πόλεις παρακτίους τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν παραλίῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Κατεῖχε καὶ τὴν Περαιάν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἡ αὐξήσις τῆς τουρκικῆς δυνάμεως ἐξησθένωσε μέγας τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐμπόριον αὐτῆς, διετήρησεν ὅμως τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ τὴν κυβέρνησιν μέχρι τοῦ 1746, ὅτε ὑπετάχθη εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς. Κατώρθωσε δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ αὐτῶν διὰ τῆς βοήθειας τῆς Γαλλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπώλησε τὴν Κορσικὴν τῷ 1768. Ἐκτοτε ἔπαυσε νὰ ᾔναι κράτος ἐν Εὐρώπῃ. Ἀνεγερθεῖσα δὲ τῷ 1796, ὑπὸ ὄνομα δημοκρατία Λιγουριανῇ καὶ συνενωθεῖσα ἔπειτα μετὰ τοῦ γαλλικοῦ κράτους, παρεχωρήθη τῷ 1814 εἰς τὸν βασιλέα τῆς Σαρδηνίας.

§ 92. Ἑλβετοί.

Ἡ Ἑλβετία ὑπέκειτο εἰς τὴν γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Μέρος δὲ τῆς χώρας ταύτης κατεῖχεν ἰδίως ὁ αὐστριακὸς οἶκος, οἷον τὸ Φριβούργον, τὴν Λυκέρνην, τὴν Ζύγην καὶ τὴν Γλάριν. Ἡ τυραννία τῶν διοικητῶν διηρέθιζε τὰ πνεύματα. Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος μάλιστα Ἀλβέρτου ἡ καταπίεσις τοῦ διοικητοῦ Γεσλέρου ἐπήνεγκεν ἐπανάστασιν. Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Σχουϊτζίας, τῆς Οὐρς καὶ τῆς Οὐντερουάλλης πρῶται ἐξηγέρθησαν. Τῷ 1308 ἡ Ἑλβετία ἔγεινεν ἐλευθέρα καὶ μεταξὺ τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτῆς διαπρέπει ὁ Οὐίλλιέλμος Τέλλος, φονεύσας τὸν εἰρημένον διοικητὴν Γεσλερον. Στρατὸς φοβερὸς Γερμανῶν, στρατηγούμενος ὑπὸ τοῦ δουκὸς Λεοπόλδου, ἐνίκηθη εἰς τὸ στενὸν τοῦ Μοργαρένου. Ἀπὸ τοῦ 1475 μέχρι 1476 οἱ Ἑλβετοὶ προσέβαλον καιρίως τὴν δύναμιν Καρόλου τοῦ τολμηροῦ, δουκὸς τῆς Βουργονίας, καὶ ἔτυχον εὐρωπαϊκῆς ὑπολήψεως· ἀπεδέχθησαν δὲ τὴν τῶν διαμαρτυρουμένων θρησκείαν, διδαχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζυρίχης Ζουίγγλιου (1519). Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν ἀνεγνωρίσθη ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Οὐεστφαλίας τῷ 1648.

Ἡ Ὁμοσπονδία τῶν Ἑλβετῶν νῦς ἤθη ἀλληλοδιαδόχως. Εἶχε κατὰ πρῶτον δεκατρεῖς ἐπαρχίας, εἴτα ὁ Ναπολέων τῷ 1802 προσέθηκεν ἑξ, καὶ τῷ 1814 αἱ κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι δυνάμεις ἤνωσαν μὲ αὐτὴν καὶ τὰς ἐπαρχίας Γενεύην, Νευσατέλην καὶ Βαλαίσην.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

§ 93. Δανία.

Τὸ πάλαι ἡ Δανία διηρεῖτο εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας· ἐκάστη μικρὰ νῆσος εἶχε τὸν βασιλέα της, ἡ δὲ χερσόνησος Ἰουτλάνδη, ὑπὸ τῶν παλαιῶν Κιμβρική χερσονήσος λεγομένη, εἶχε πολλοὺς ἡγεμόνας. Ἡ Σηλάνδη ἦτο ἡ καθέδρα τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μικρῶν τούτων ἡγεμόνων. Οἱ Δανοὶ ἐπέπεσαν πολλάκις κατὰ τῆς Μεγάλης Βρετανίας καὶ τῆς Γαλλίας· ὑπέταξαν μέρος τῆς Ἀγγλίας καὶ συνέστησαν ἐν ταύτῃ μικρὰ βασιλεία· τὴν δὲ Γαλλίαν ἐκπορθέσαντες ἐλεηλάτησαν μόνον. Τὸν ἔννατον αἰῶνα εἰσέχθη ὁ χριστιανισμὸς εἰς Δανίαν (826)· μικρὸν δὲ πρότερον ὁ βχσιλεὺς Γόρμων κατέλαβε τὴν βασιλείαν καὶ ἐβασίλευσε μεγάλου μέρους ἐκ τοῦ ἀποτελοῦντος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ τὴν Δανίαν. Ἡ Σκανία ἦτο μία ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν της, ἀλλὰ τὸ Σλεσβίκον, κυριευθὲν ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Γερμανίας, συνέστη εἰς δουκάτον. Ὁ δὲ Σουένων, ἕγγονος τοῦ Γόρμονος (§ 71), κατέκτησε τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ὁ τούτου υἱὸς Κανούτος (1014) προσέθηκε καὶ τὴν κτῆσιν τῆς Νορβηγίας, ὥστε τὰ τρία ταῦτα σκῆπτρα συνηνώθησαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἡγεμόνος τούτου. Τὸν 11ον αἰῶνα (1042) ἡ Ἀγγλία ἀπέκτησε βασιλεῖς ἰδίους καὶ μετὰ πέντε ἐτη ἡ Νορβηγία ἀπεχωρίσθη τῆς Δανίας, σπαρασσομένης ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων. Οὐαδελμάρος ὁ Α΄. (1157) ἀνύψωσε πῶς τὴν δύναμιν τῆς Δανίας. Ἡ θυγάτηρ δὲ Οὐαδελμάρου τοῦ Γ΄. Μαργαρίτα, ὑπανδρευθεῖσα Ἀκουῖνον τὸν Η΄. βασιλέα τῆς Νορβηγίας ἐγένειεν ἀντιβασίλισσα τῶν δύο βασιλείων, ἀνηλίκου ὄντος τοῦ υἱοῦ της Ὀλόαου· κατακτήσασα δὲ καὶ τὴν Σουηδίαν, ἠθέλησε νὰ στερεώσῃ τὴν ἑνωσιν τῶν τριῶν βασιλείων τοῦ βορρᾶ διὰ τῆς περιφήμου συνθήκης τοῦ Κάλμαρ (1397). Ἡ ἔνωσις αὕτη διήρκεσε μόλις ἡμισὺν αἰῶνα.

Κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα (1448) ἡ Σουηδία ἀπεσπάρθη καθ' ὅλοκληρίαν τῆς Δανίας· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ ἡ δυναστεία τῶν βχσιλέων Σκιογδούγγων ἐξέλιπε καὶ οἱ Δανοὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα Χριστιανὸν Α΄. ἐκ τοῦ γένους τῶν κομήτων τοῦ Ὀλδεμβούργου. Ὁ Χριστιανὸς ἐγένεε βασιλεὺς τῆς Δανίας καὶ τῆς Νορβηγίας καὶ δούξ τοῦ Σλεσβίκου καὶ τοῦ Ὀλσταῖνου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δουκάτον μετεβίβασθη εἰς ἕτερον κλάδον τοῦ οἴκου, ὁ ὁποῖος διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος, ὁπότε ἐξουσιάζθη πάλιν ὑπὸ τῶν βχσιλέων τῆς Δανίας διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ δουκάτου τοῦ Ὀλδεμβούργου.

Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις εἰσέχθη τὸν 16ον αἰῶνα εἰς τὴν Δανίαν ἄνευ πολλῆς δυσκολίας.

§ 94. Ἡνωμένοι πολιτεῖαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς.

Αἱ Πολιτεῖαι αὗται ἦσαν ὡς ἀποικίαι τῆς Ἀγγλίας, ὑποτεταγμέναι εἰς αὐτήν, καὶ οἱ κάτοικοι τῶν ἐθεωροῦντο, ὡς καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ—

κοῦντες Ἀγγλοὶ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ὕστερον ἔθεσε περιορισμούς τι-
νας εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐπ' ἄλλοις διέταξε νὰ μεταχειρίζων-
ται χαρτόσημον ἐξ Ἀγγλίας στελλόμενον, διετέθησαν οὗτοι δυσμενῶς
πρὸς τὴν μητρόπολιν των καὶ δὲν ἐμπορεύοντο μετ' αὐτῆς καὶ πολυει-
δῶς ἀντέπραττον εἰς τὰ συμφέροντα αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τέλους ἡ
Ἀγγλία ἐδοκίμασε διὰ τῆς βίας νὰ περιμαζεύσῃ τοὺς ἀποίκους της, οὗ-
τοι ἐπανεστάτησαν βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ 1773 κατ' αὐτῆς καὶ τῷ 1776
ἐκήρυξαν ἐπισήμως αἱ πολιτεῖαι αὗται τὴν ἀνεξαρτησίαν των. Μετὰ
πολλὰ δὲ κατορθώματα ὑπὸ στρατηγόν των τὸν περίφημον Οὐασινγκτῶ-
να καὶ ἀντιπρόσωπόν των ἐν Εὐρώπῃ, εἰς ἐπιζήτησιν συμμάχων, τὸν
περίωνυμον Βενιαμὶν Φραγκλῖνον, κατηνάγκασαν τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἀνα-
γνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των διὰ συνθήκης ἐν Γαλλίᾳ συνομολογηθεί-
σης τῷ 1783, κρατήσασα μόνον τὸν Καναδᾶν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

$$\begin{array}{r}
 98 \\
 98 \\
 \hline
 196 \\
 196 \\
 \hline
 392 \\
 392 \\
 \hline
 784 \\
 784 \\
 \hline
 1568 \\
 1568 \\
 \hline
 3136
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 650 \\
 650 \\
 \hline
 1300 \\
 1300 \\
 \hline
 2600
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 1100 \\
 650 \\
 \hline
 1750
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 500 \\
 196 \\
 \hline
 696 \\
 696 \\
 \hline
 1392 \\
 1392 \\
 \hline
 2784
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 1100 \\
 550 \\
 \hline
 1650 \\
 1650 \\
 \hline
 3300
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 1000 \\
 196 \\
 \hline
 1196 \\
 1196 \\
 \hline
 2392 \\
 2392 \\
 \hline
 4784
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 21 \\
 32 \\
 \hline
 53
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 300 \\
 21 \\
 \hline
 321 \\
 321 \\
 \hline
 642
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 650 \\
 1100 \\
 \hline
 1750 \\
 1750 \\
 \hline
 3500
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 600 \\
 600 \\
 \hline
 1200
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 21 \\
 32 \\
 \hline
 53
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 35 \\
 3 \\
 \hline
 38
 \end{array}$$

18103 J. Draxman

18103

18103

18103

